

M. ANTONII
M V R E T I
PRESBYTERI, I. C.
ET CIVIS ROMANI,
ORATORIS AC POE-
tæ clarissimi,
EPISTOLAE, HYMNI SA-
CRI, ET POEMATATA
OMNIA.

EDITIO VLTIMA, AB AVTHORE
*emendata, & integro Epistolarum, præfationum-
que libro iam recens adaucta.*

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Antonium Hierat, sub Monocerote.
ANNO M. D. C.
Cum grat. & privileg. Sacr. Caesar. Maiest.

M. ANTONI
M. V. R. E. T. I.
M. V. R. E. T. I.
ET CIVIS ROMANI

EMSTOLAE HYMNIS
CET. ET FORMATA

ADITIO VITAE
ADITIO VITAE

14088

E
M.
MVI
ET

M. A
I

N

dam pu
nullis p
qua &
genere
iam ita
tineant
vixeru
tium se
cupidu
uitate
gunur
pra dele
pracepi

3
EPISTOLARVM LIB. I.

M. ANTONII
MVRETI PRESBYTERI,
ET CIVIS ROMANI, I. C.
LIBER PRIMVS.

M. ANTONIVS MVRETVS
Ioanni Nicotio V. clar. Consiliario Regio
S. D.

EPISTOLA PRIMA.

Multae cussae sunt, IOANNES NICOTIVS clarissime, propter quas magnorum & illustrium virorum epistole expetantur. Sunt quas sermonis nitor & elegantia, & nativa quaedam pulchritudo, nullo, ut videtur, artificio exculta, nullis pigmentis colorata commendat. Sunt contra, quae & verborum & sententiarum minimè vulgato genere cultam & artificium ostentent. Nonnullae etiam ita scriptae sunt, ut historiam quasi quandam contineant eorum temporum, quibus ij, qui illas scripsere, vixerunt. Atq; haec sine à disertis, & ingenuarum artium scientia expolitis hominibus prodierint, tanto cupidius leguntur: siue etiam ab ijs qui lepore ac festiuitate dicendi caruerint, non tamen propterea negliguntur. Historia enim, ait Plinius, quoquo modo scripta delectat. Graues quaedam & philosophica, officij precepta tradunt: falsas opiniones euellunt ex animis;

quanta in virtute dignitas, quanta in vitijs turpitudi-
 fit, docent: quo in genere Seneca excellit. Quaedam e-
 tiam si ad res modò priuatas & familiaria negotia
 pertinent, excitant tamen hominum studia, propter
 eorum, à quibus scripta sunt, auctoritatem. Natura e-
 nim comparatum est, vt quos admiramur ac magni-
 facimus, eorum omnia maxima minima cognoscere
 cupiamus. Rectèq; ac verè Xenophon, virorum virtute
 præstantium non seria modò, sed & iocosa digna esse ait,
 quæ memoria commendentur. Et certè si vascula qua-
 dam, quibus illi vsi erant, & alia quæ in eorum supel-
 lectile ac friuolis fuerant, mortuis ipsis cupidos emptio-
 res inuenerunt: quomodo lucernam Epicteti mille
 drachmis Protei Stoici baculum talento venditum ac-
 cepimus: multò magis eorum quamlibet tenues & exi-
 les epistola in pretio esse debent. Sed ego hæc omnia
 mecum agitans, caussam tamen reperire nullam queo,
 cur aliquem epistolarum mearum librum videre, mul-
 ti istic, vt scribis, elegantis ingenij homines concupis-
 cant. Sive enim Latinas literas amant, & ad aliquam
 Latine scribendi facultatem peruenire cupiunt, quis-
 quàmne est, qui, cum extent Ciceronis, Seneca, Plinii
 epistola, non dicam ex meis, sed ex cuiusquam, quibus
 mille annis vixerit, Latina lingua, aut integritatem,
 aut copiam sibi petendam putet? Idem etiam de illo
 qualicunq; scribenda epistola artificio dixerim. Quid
 enim aut Plinio limatus, aut Seneca grauius, aut Ci-
 cerone in omni genere perfectius optari potest? Gra-
 uidarum mulierum morbus ille fuerit: quæ, neglectis
 bonis ac salubribus cibis, cinere se nonnunquam & car-
 bonibus pascunt. Ne res quidem ipsa adducere, aut in-
 uisitare

uitare quæ
 gendas. A
 consuetu
 partem n
 mea non
 tem ego s
 quisquan
 Mitto iam
 genere it
 sas, x. ar
 bis scribi
 ac macu
 que mul
 to, collig
 quidam
 missa er
 perueni
 da fuer
 tempore
 que alla
 strina e
 volumi
 sequerer
 & amic
 neribus
 vt nulla
 uersari
 me fac
 ueris q
 autem
 stolas m

uitare quemquam possunt ad epistolas meas cupidè legendas. Homo enim priuatus, qui ita in libris ac literis consenuerim, nullam vt vnquam attigerim Reipub. partem nullam vnquam epistolam scripsi, nisi que ad mea non magni momenti negotia pertineret. Quis autem ego sum, vt, quod postremo loco posui, auctoritate quisquam adductus mea res meas cognoscere cupiat? Mitto iam, quod cum in ceteris tum in hoc precipuè genere ita negligens sum, vt epistolas vno impetu fusas, raro admodum his legere, certè quidem nunquam his scribere, sed vt primum fluxerunt, liturarum sæpè ac macularum plenas ad amicos mittere soleam. Itaque multum negotij habui in ijs, quas ad te nunc mitto, colligendis. Nam præter paucas, quas familiares quidam mei descripserant, cetera ab ijs ipsis ad quos missa erant, aut ab ijs, in quorum manus, mortuis ipsis, peruenerant corroganda, quasiq; ostiatim conquirenda fuerunt. Quas non vllò ordine aut personarum aut temporum (neq; enim res tanti videbatur) sed vt quæque allata erat, & cum eis nonnullas ad me à viris doctrina & auctoritate præstantibus scriptas, in vnum volumen congerendas curavi; vt tua vel voluntati obsequer, vel auctoritati obtemperarem. Tantum enim & amicitia nostra, & prudentia tua in maximis munibus publicis obeundis iam pridem spectata tribuo, vt nulla in re tibi aut volenti negare, aut suadenti aduersari fas putem. Quare quid à me postules, aut quid me facere iubeas ipse videris: certè quidquid postulaueris quod quidem in me situm sit, consequeris. Hoc autem æquiore animo passus sum exstare aliquas epistolas meas, quod quadam multis iam ab hinc annis e-

dit a sunt pro meis, de quibus scribendis, ego ne personam quidem unquam cogitavi. Confinxerat eas is ipse, qui tanquam à me ad se missas divulgauerat, homo eruditus ille quidem, sed improbus, & natura nocendi ac malefaciendi cupidus: cum plurima & maxima officia, quibus à me affectus erat, summis iniurijs compensare vellet. Qua de re olim à me grauiter obiurgatus, multum cum lachrymis à me veniam petijt, laqueo digna commississe se fassus: cum ei sermoni HADRIANVS TURNEBVVS, & IOANNES AV-
RATVS presentes interessent. Sed mittamus hac. A te pro amicitia nostra peto, des operam, ne quid istuc excudatur pro meo, quod meum non sit. Quid enim futurum est, nisi coerceatur istorum audacia, qui superioribus mensibus poema quoddam de laudibus IOANNIS AVSTRIACI, quod ego nunquam legeram, pro me ediderunt. In quo & mihi, & ei, cuius illud poema est, imposita insignis iniuria est. Nunc tua potissimum fide, diligentia, auctoritate, voluntate erga me fretus, nihil tale posthac euenturum esse confido. Vale. ROMAE 9. Kal. Septemb.

M. D. LXXIX.

IOAN-

IO A
LIBE
MAC

id, qui
dem ce
gratiam
bus me
me her
premer
ab adol
illam a
di, & r
to tuo
re, qui
get, n
prorsus
etation
piat?
tate al
scriba
comm
uis, q

IOANNES NICOTIVS
LIBELLOR. SVPPPLIC. IN REGIA
MAG. MARCO ANTONIO MVRETO
Viro eruditissimo.
S. P. D.

II.

REM periculi mei me fecisse ex te audio, quod efflagitatione mea, quas ad plerosq; amicos tuos dedisti literas, tandem in manus hominum venire sinas. Ego verò mi MVRETE, id, quid periculi sit, non sanè video: excidisse tibi quidem certè, singularis huius erga literatos oēs beneficij gratiam facile perspicio, qui istam clauam de manibus me tibi extorxisse tã ingenuè fateare. Nulla enim me hercule earum quas memoras caussa satis iusta, ad premendum tibi vnquam fuit. Nam quum iam inde ab adolescentulo, vnus è nostris hominibus, Romanam illam amplitudinem ac dignitatem, & quous scribendi, & toto ipsius vita genere ita sis consecutus, vt facto tuo ciuitate etiam Romana donatus fuisse videare, quisquam, quæso erit, qui quum tuas epistolas leget, non ex orationis venustate (Roma ista quidem prorsus) & eximiarum atque præstantium rerum tractatione, singularem & voluptatem, & fructum capiat? Quæ tu summè doctus, ad præstantes omni probitate atq; eruditione viros scripsisti, quotidieq; quinscribas, efficere planè nequis, non ex earum quidem commentationū genere sunt, quibus nō amplius quoduis, quàm familiarium epistolarum nomen, merito debea-

debeatur. *Literatorum*, MARCE ANTONI, ac studiis, doctrinæq; deditorum vitorum, inter ipsos, per literas consuetudo, quidpiam egregium atq; excellens semper habuit, perpetuūq; habitura est. Id adeo quidem, ut illorum qui olim extitēre, etiam *quædam* ac *sancta* in rebus opera & oleo nostro dignis esse ducamus. Fuit, eritq; quoad quidem mortales terram colent, cuiq; seculo, rerum & publicarum & priuatarum, tum earum quoq; quas neutrarum expertes facile dixeris, sua quadam norma ac ratio, quam, qui id ætatis degunt, multo certè magis è re sua condiscant, perceptamq; vsurpent, quàm quæ longè antea cæcis seculis extitit. Memini equidem me, quum in Lusitania Christianissimi Regis Legatus essem, non tam in rebus Legationis illius commodè gerendis antiquis vel fœderibus, quæ cum Lusitanorum Regibus, nostris olim intercessere, vel Annalibus vtriusq; gentis versandis, quàm quorum ætati ferè suppare sumus, adiutum ac subleuatum fuisse. Enimverò, MURETE, nonnihil haud ita dispar, in isto etiam scriptorum genere contingit. Nam quum ad consuetudines hominum inter sese instruendas atq; ornandas, quæ viri omni doctrinâ eruditi, cum sui similibus per literas colloquantur, magno perè conducant, ipsa autem consuetudinum colendarum ratio ac disciplina, nequaquam in ætates solū, verum etiam propè iam in annos singulos varia eueniat, non tam aut Ciceronis quidem ipsius aut aliorum quos refers, epistolæ, qui nunc inter homines agunt, quàm aut tuæ, aut eorum qui tui sunt similes, qui profectò perpauci sunt, adiuvantur. Non sunt denique eiusmodi tuæ epistolæ, quæ seculi innumerabilibus

libus manere, ac, vt Sc auola aiebat, canescere nequeat. Itaq; tu ne tibi desis, valde te hortor atq; moneo. Meo res omnis planè, quandoquidem ita tibi cauere velle videris, periculo esto. Et si verò ià me tutò iubere facile sentio, ea lege tamen ac conditione quoduis periculum ad futurum promitto, si quod nunc agis, id tu multò dehinc etiam prolixius ages, quæque in isto genere post hac scribes, diligenter ac summa fide ad me perferenda curaueris. Quod autem scribis, partum à maleuolo, nescio quo, per summam fraudem, suppositum tibi fuisse, qui falsa se tuum esse dictitauerit, id equidem adeò immeritò tibi accidisse, vt debeo, magnoperè doleo. At herclè, ille mihi haud satis insidiosè eam fraudem adornasse videtur. Qui enim scripta tua legerit, vix alterius cuiusquam, quantumuis affabrè effectum commentum, pro tuo agnosceret. Sunt, mi MURETÆ, pestes quadam hominum per summam nequitiam ac inertiam, aliena laude dolentium. Quos tu, cui quidem bene beateq; viuendi ratio constat, propter magnitudinem & animi & ingenij, moderatè feras oportet. Huiusmodi ego hominum monstra, à lacebitis vlcerscenda minime esse censeo, quibus ipsis inuidia, quam miserissime peruruntur, satis superq; perenni supplicio est. Nam monstro sanè haud absimile est, in obsiuro Patriam iacere malle, quàm ferre æquo animo, lumen ei à prastantiore quoquam præferri. Haud sanè luminosior vsquam Gallia nostra futura erat, quo illum animo fuisse intelligo, quàm quantum ille sua facie ei prælucere potuisset. Non, vt in prædijs vrbis, aquè in literarum morumq; studijs, ne altius quis tollat, actio vllò vnquam iure prodita apud vllum vnquam populum

tum fuit. Quin rē ἀγαθὴν παύειν μὲν πᾶσι ἐφικτὸν ἴσθαι, tuus ille, aut si certe das, etiā noster in νικημάτων docet. Nihil planē erat, quod maleuolus ille iure queri posset, si tu, doctrina singulari ac ingenij vi admirabili, in sublimi te efferens, ipsius (qui ne in secundis quidem fortasse consistit) fenestellis officiebas: quum ipsi pariter altius tollendi, omnium gentium institutis ac moribus, ius esset. Vt ille mihi prorsus ignauiter, ne dicam nefarie, sibi prospexisse videatur: qui Patria, in qua ambo & nati & educati, quod summo ornamento es, erisq; dum Latina loquentur litera, id ἂν οὐ φθονῶς damno sibi esse existimārit. Sed illum iam misum facio. Tu verò, mi MURETE, qua animi magnitudine polles, hanc fraudet tibi iniuriam factam magnifice contemne: ac perge porro quò iamdiu contendis, ad palmam quam sanctissimi mores, & in omni doctrina exansati labores tibi mox in manum dabunt. Me tibi vindicem quoad viam, si quidem me ad eam rem idoneum censes, non defuturum, hoc mihi credas vehementer velim. Vale, & me, quod facis, etiam atq; etiam ama. Dat. BRAIAE COMITIS ROBERTI, pridie Kalend. Octobr. M. D. LXXIX.

M. ANTONIVS MURETVS

S. D. PAVLO MANVTIO.

III.

HERI redeuntem me à Balneis Aponi, quo me, partim animi, partim valetudinis causa, contuleram, exceperunt litterae tuae: qua, quam mihi grata fuerint,

fuerint, noli querere. Mibi crede: quidquid reliquum
 erat molestia ^{ἐκ τῆς ἐκείνης τοῦ συμπτώματος} & ^{ἐκ τῆς ἐκείνης} deterferunt, omnemq; ex eo natam agritudinem
 depulerunt. Habebant egregiam sanè atq; illustrem si-
 gnificationem veteris illius ac perpetui amoris erga me
 tui: de quo, & si mihi nunquam vt dubitarem conti-
 git: tamen fit, nescio quomodo, vt omnis illius expressio,
 quasiq; professio pergrata mihi, perq; iucunda fit. E-
 go, mi MANVTI, cum de eo quod mihi contigerat, re-
 tulissem ad medicos, meq; illis omni ex parte indica-
 sem, neq; quidquam de tota mea ratione ac consuetu-
 dine viuendi reticissem: nihil aliud reperire potui,
 nisi id quod ipse per me facillè suspicabar: nocere mihi
 quod tam raro exirem domo: quodq; vt me impetus
 ceperat, ita me, nulla habita ratione temporis, aut ad
 legendum, aut ad scribendum darem: Itaq; de eorum
 consilio meditor paulò laxius ac solutius viuere, &
 ante cibum ambulatiuncula modici sudoris aliquid
 excitare: praterèaque cum videbitur alienis & ocu-
 lis legere, & manibus scribere, quem ad vsum parare
 cogito amanuensem quempiam, cui epistolas inambu-
 lans dictem: nisi si quid erit ^{τῶν ἀποδεχάτων}, quanquam
 hac quoque interdum, sed ^{ἐν αἰνίγμασι}. Antea enim
solebam statim à prandio calamus in manum sume-
re, & horam vnā atq; alteram epistolarum scri-
ptioni dare: quo, re ipsa comperi, nihil esse perniciosius.
 Cauebo igitur, & vt mones, parcā mihi, cum mea
 causa, tum me hercules etiā tua. Non enim leuè neq;
 contēnendā iacturā faceres, si quid mihi contingeret.
 φίλος γὰρ ἐδ' ἐν τῇ μακροχρονίᾳ σου. Ego verò amic' tibi sum,
 & amicum ex animo: quales admodū paucos esse, nō in-
 iuria

iuria querebatur Theognis. De Catullo, exiguum tu
quidem mihi diem praesinis: sed tamen dabitur opera
ut satisfiat tibi, TORQUATUS BEMBUS respon-
dit se cognoscendi mei cupidissimum esse, mihiq; liben-
ter gratificaturum quacumq; in re posset. Quod scri-
bam aliud nihil occurrit, etiam atq; etiam vale mi Ma-
niti. A.D. 4. Kalend. April. PATAVIO.

E I D E M.

IIII.

DE TIBULLO & PROPERTIO: Libenter
hoc & omne militabitur bellum: ut ille ait. Ita
enim de me meritus es, itaq; assidue mereris, nulla ut
in re vnquam à tuo studio discrepare debeat voluntas
mea. Sed quaso te, quid tu facere cogitas? an fortè ea-
dem opera Catullum cum commentario meo, Tibullum
autem & Propertium sine vlllo commentario emitttere,
eosq; tres vnum in librum coniungere? Tale enim ali-
quid mihi venit in mentem suspicari. Hoc si est, non e-
quidem reprehendo, neq; improbo: etiam librum puto
vendibilorem fore. Sed tamen nouum, ut puto, multis
videbitur. Sin alia quaedam tuaratio est, fac ut sciam.
Nam si ego recte conieci *καί τις οὗτος ποσειδωνος ἐστὶν*
χορ, capiam fortasse aliquid noui consilij, quod tibi
non displiciturum esse confidam. Hodie constitutum
factum erat cum amicis quibusdam, ut ad Torquatum
adiremus vna: sed hoc tempus nubilum, caliginosum,
pluuiofum, vereror ne illis obset, quo minus ad me ve-
niant. De loco Plutarchi mihi quoq; cogitanti ac scri-
benti, parum, perq; incredibile videbatur. Accura-
tius

tius igitur cogitabo, & cras, aut summum perendie,
totam illam rationem minutissimè, καὶ τὴν ἀκριβοῦσαν
τὴν μαγίστην consecram, ad te mittam. Quid amplius? Vxo-
rū tua fratrem nondum vidi. Hercules quoq; tuus se-
xto aut septimo ab hinc die venit ad me, neque vnquā
postea redijt. Ego autem, quando presenti tibi studium
in te meum declarare non possum, libentissimè illud,
excipiendis, & κατὰ δύναμιν οἰκνῶ, omni genere officij pro-
sequendis tuis declararem. Quare, et si quid eorum
caussa possim, non video, aut potius, nihil posse me, pro-
pe video: tamen erit mihi pergratum, si ita ad eos scri-
pseris, hanc domum equè ipsis patere, ac tuam, neque
quidquam mihi posse accidere gratius, quàm si me ipsi
aliquid sua causa facere iubeant. Ama me, mi Manu-
ti, & valetudinem tuam cura. Prid. Idib. April.
M.D.LVIII. PATAVIO.

E I D E M.

V.

DE TORQUATO vehementer amo te. Exe-
misti enim mihi scrupulum sanè molestū. Nam
subuerebar si ad illum scribens, patris mentionem fa-
cerem, quo id ipse animo accepturus esset; ideoq; a-
uebam videre epistolam tuam; quæ me docuit metum
illum inanem fuisse. Illi igitur Tibullum, cuius princi-
pium mittam ad te cras aut summum perendie, inter-
ea operis quod agant non desore, tuarum litterarum
sermo declarat. De Propertio videbimus. Summoperè
cuperem, si commodè fieri posset, vt Tibulli principium
cum Catulli fine, eodem folio coniungeretur. Cuius

mea

mea cupiditatis quæ causa sit, facile te suspicaturum
 puto. Eset, ut opinor, munus hoc pacto, <sup>ἐν δὲ δῶτος ἐν-
 τος τοῦ πορῆ, καὶ ἀπὸ τοῦ πορῆ</sup> Nihil tamen nisi tuo commo-
 do velim. Quod tot versus deletos miraris, dicam tibi
 quid factum sit. E libris quos ad me misisti, neuter e-
 rat, qui non in primo illo folio, tam multa ad margi-
 nem adscripta haberet, ut verendum esset, ne librarij
 fallerentur. Concerpsigitur vnum è meis, sed tam mul-
 ta in eo menda reperi, ut coactus sim mutare consiliū.
 Quod autem numerus versuum non congruebat, effa-
 ctum est, ut aliquot delendi fuerint. Nam quod ita
 cecidit, ut à pentametro inciperet pagina, non consilio
 factum est, sed casu. Potest autem facile corrigi. Cha-
 racteres tui Græci sanè luculenti, ac dolerem Gallorū
 nostrorum vicem, quos à te ceteris omnibus rebus iam
 pridem victos, typorum quoq; Græcorum elegantia su-
 peratum iri video, nisi plus te quàm plerosq; illorum a-
 marem. Edendi autem Syriani consilium, cui tandem
 displiciturum, displiciturum verò? immò cui quidem
 homo sit, non summo perè placiturum putas. Germanū
 illum iterum tibi commendo, bonus vir est & littera-
 rius: & bene apud eum beneficium collocabis. Sed ego
 captus dulcedine quadam ad te scribendi, non septio
tempus effluere. Vale. Hercules Podocatharus mira-
 tur te ad binas litteras suas nihil respondere: neq; non
 tamen facile suspicatur, id quod est, te non libenter
 scribere, nisi vrget necessitas, cum manu tua nunc qui-
 dem scribere necesse habeas. Saluebis ab eo, & à Moli-
 nio nostro. De epistolis tuis, noli laborare, breui eas ha-
 biturus es. Iterum vale. Prid. Non. Maij. PAT AVIO.
 Anno M. D. LXVI.

EIDEM.

SI
 Snu
 scripse
 erna li
 tem
 reliqu
 nia ta
 missu
 rem
 li, q
 ne eoc
 ampli
 illis fa
 PAT

M
 binas
 sti cu
 brar
 vera
 verè
 verer
 te, er
 volu

E I D E M.

VI.

SI PEGASI sint isti tui operarij, tamen fieri nullo modo potest, ut vno die chartas quinque descripserint, quas heri te accepisse oportet: at tua hodierna littera significant opus eis deesse. Itaq; quid cogitem, nescio. Chartas quinque, cum istic essem, apud te reliqui: alteras quinq; nudius tertius misi, tu, ut omnia iam confecta esse significes, cras tria folia impressa missurum esse de te dicis, iterum tibi dico: quid cogitem, nescio. Nam, siue illa ad te perlatasunt: deesse illis, quod agant, non potest: siue non sunt, verendum est ne eodem modo aut intercipiatur, aut pereat, si quid amplius misero. Itaq; nihil amplius mittam, dum quid illis factum sit, cognouero. Vale 10. Kalend. Maij. PATAVIO.

E I D E M.

VII.

MIROR quid acciderit, quod à te nihil hodie triduo litterarum, praesertim cum adhuc ab binas meas nihil responderis, quarum alteras accepisti cum iudice eorum, quae in Catullo peccauerant libri: alteras cum tertio folio Tibulli. Utinam ne vera sint ea, quae mihi veniunt in mentem. Nam, vere ut dicam, summus amor erga te meus interdum vereri me cogit de firmitate valetudinis tuae. Quasote, eripe mihi hanc molestiam: & si apud te est, ut volumus, ad intermissum scribendi institutum redi.

Ego

Ego cum primum à te litteras accepero, mittam ad te,
& Tibulli reliquum, & scholia. Vale. 3. Idib. Maij.
PATAVIO.

E I D E M.

VIII.

EGO verò te nihil de me tam improbè suspicatum,
certò scio: teq; omnia scripsisse ἀπλῶτα καὶ ἀφελῶτα, persuasissimum habeo. Sed quod ea de re scripsi
iocatus sum, non tam in te, quàm in me ipsum. Sed
quando tu ita vis, omittantur sanè hæc nomina. Catul-
li quod reliquum est, ad te mitto. Cætera vrgeo. In ijs
quæ accepi, non admodum multa librariorum menda
sunt: nonnulla tamen, sed levis momenti, in Ode Sap-
phonis tria aut quatuor, quæ sanè excidisse nollem. At
hæc relinquamus. Cogito cui Tibullum, cui Propertium,
ex more, dicare debeam: neq; satis explicare me pos-
sum. Nam ex ijs qui mihi veniunt in mentem, alij σε-
μνότεροι sunt, alij μινώτεροι. Adolescentes homines vel-
lem, ingenio eleganti & non alieno ab his litteris, &
totum, φιλὸς ὅλης magis, quam φιλοχρημάτης. Omnino
Venetijs exeundum est. Nam ista littora planè littora
sunt, frustra ares, frustra seras. Tu si potes, consilio
me adiuvā. Nam me hercule si nihil aliud ostendatur
potius amiculo cuipiam meæ sortis hoc munusculum
deferam, qui me amet, qui mihi benè cupiat, qui mihi
saltem gratias agat, quam cuiquam ex istis splendidis,
qui omnia sibi vltro deberi putant. Quæso te, quando
ego neq; defugio, neq; defugiam vnquam quicquid tu
voles laboris, suscipe hanc cogitationem causa mea, &
quid

quid fa-
in his q
τῶ ἀπίστ
euentus
Maij, E

D
dixerā
nim loq
quod da
Mitto a
Mihi cre
quod ad
minus p
poles me
Tandē m
desinet.
amplius
scholiorū
capias. I
tat. Post

C
T

quid facere debeam, mone. Noui te, vt in ceteris, ita
in his quoq; rebus acutissimum & sagacissimum, vbi tu
τῷ ἀπιστῷ γράμῃ, vt soles, consilium dederis, quicunq; erit
euentus, equisimo animo feram. Vale. A. D. V. Kalend.
Maij. PATAVIO.

E I D E M.

IX.

DE Propertio quietus esto. Libenter hoc & omne
militabitur Bellū, in tua spē gratia. Neq; quod
dixerā, eo dixerā: sed tu aliorum accepisti: tantum e-
nim loquebar τῷ ἐπὶ τῷ ποσὶ φωνῆσι. Accipio tamen,
quod das fore, vt tui isti Pegasi minus incitatē volēt.
Mitto ad te epistolam ad Bembum, αὐτοῦ ἐδίασμένῃ.
Mibi crede, semel scripsi: semel relegi, sed eo fidentius,
quod ad te mittitur, tanquam Aristarchum, quidquid
minus placuerit ἐξελθόντα, Per me quidem non inter-
poles modō eam licet: verum etiam de integro cudas.
Tantō melior erit, si tua erit, ac ne sic quidem mea esse
desinet. Nam in hoc quidem genere τὰ τῶν φίλων. Quid
amplius? Reliqua Tibulli cras mittam, ac fortassis etiā
scholiorum partem, vt gustum aliquem futuri operis
capias. Tabellarij vrgent. Vale. MOLINIVS te salu-
tat. Postrid. Non. Maij. PATAVIO.

E I D E M.

X.

CVM Venetijs discederem, reliqui apud SIX-
TVM MEDICEM, optimum & huma-
nissi-

nissimum virum, cuius vt scis, hospitio vsus eram, libros
 aliquot tuos, itemq; volumen vnum mearum varia-
 rum lectionum: quæ omnia puto iam pridem ad te per-
 lata esse. De Dionysio inieci iam mentionem Cardi-
 nali: cum ipse me de te, tuisq; rebus perhumaniter in-
 terrogasset. Tu, si me audis, videbis, vt ne res in longū
 differatur. Nolim enim contingere vt alius quispiam
 occupet. De sene illo impuro quid vis tibi respondeā?
 denud confirmasse se dicitur. Omnino tamen si homo
 bulla, eo magis senex. Sed o incertam conditionem nos-
 tram. Ille exsaccus, exanguis, exhaustus, senio conse-
 ctus: & ipse orbis senium, qui iam iamq; animam effla-
 turus videbatur, viuit tamen, viuit? imò verò, sed nolo
 cetera, quæ leuiter immutata, pulchrè vt opinor qua-
 drarent. Ac Gallorum Rex, integra ætate, firma vale-
 tudine, maximis viribus, florentissimis rebus suis, ino-
 pina morte perculsus est. Quo quidem casu valdè ac-
 cisa sunt spes nostræ, magnaq; hic & animorum &
 vultuum facta mutatio. Sed omittamus hæc. Cum hic
 sunt studiosi nominis tui, & scriptorum tuorum admi-
 ratores maximi: tum M. P. Medicus ἰατρίῃ τυχόντων ho-
 mo & Græcarum & Latinarum litterarum scientia
 excultus, & Philosophus, & si queris, me hercules et-
 iam poëta valdè bonus, ita te amat, vt nihil ardentius
 fieri possit videatur. Est autem natura comparatum, vt
 quos amamus, ab ijs etiam nos amari velimus. Cupit
 igitur ad amicitiam tuam mea opera peruenire: & ea
 re scripsit ad te epistolam, quam ad te, cum his litteris
 mitto. Videor facturum iniuriam humanitati tuæ, si te
 orem, vt ad ipsius litteras respondeas. Puto enim spontè
 facturum. Sed tamen, quia & ego hominem valdè
 amo,

amo
 tisin
 iam?
 res, e
 min
 14. K

H
 simo
 tate
 sci, d
 nim
 ma po
 so te,
 nissim
 re. In
 mi at
 atate
 dixiss
 Tibull
 cupio
 Moli
 veniss
 be. Eg
 ventu

E

amo, & ipse te magnopere obseruat, mecumq; diligentissime egit, vt id à te peterem, peto & quaeso. Quid iam? quid aliud? Nihil, nisi vt valetudinem tuam cures, & me ames, & Aldum nostrum salutes meo nomine, què ego, medius fidius, in oculis fero. Vale. A. D. 14. Kal. Sext. FERRAR.

E I D E M.

X I.

HERI ad te scripsissem, sed volui gratificari Lazzaro Mocenico adolescenti optimo, ingeniosissimo, studiosissimo, quod & ipse incensus erat cupiditate cognoscendi tui, & eum ego cupiebam à te cognosci, de quo me tam sepe pradicantem audissem. Hic enim est vnus propemodum, de quo ego mihi omnia summa polliceri audeo: neq; metuo, ne me spes fallat. Quaeso te, complectere eum mea cassa quam poteris humanissime: dignus est enim omni beneuolentia atq; amore. Ingenium summum, industria mirifica, mores optimi atq; incorruptissimi. Deniq; quicquid dici de illa etate honorifice potest, id me de eo dixisse, & meriti d dixisse tibi persuadeto. Accipies ab eo, quod superest Tibulli, & scholia mea in primum librum: de quibus cupio audire iudiciū tuū. Quid est, quod hodie ad me Molini scripsit, mira quædā esse, quæ tu mihi, cū istuc venissem, dicturus esses? Si me amas, quicquid est, scribe. Ego enim, nisi quid aliud acciderit, nondū me istuc venturum puto. Vale, 15. Kal. Iunij PATAVIO.

E I D E M.

X I I.

EGO vero HERCVLI quidem optimo atq; honestis-

B 2

nestissimo adolescenti sua & tua causa: tibi verò, tua
& mea ex animo gratulor. Nam & ipsius studijs &
valetudini tua præclare consuletur, & ego epistolas à
te accipiam non crebriores tantum & longiores, verū
etiam, ita me HERCVLES amet, nitidiores & a-
lacriores. Vel illa quam hodie accepi, quā festiva
est? quā hilaris? quā tua? Itaq; MOLINVS ex-
ultat quotidie addi aliquid ad laborem suum: soletq;
mibi sæpè in sermonibus dicere, ingenium tuum sibi a-
grorum Siculorum simile videri: è quibus

Aestiva quantum decerpunt luce capella,
Tantum fecundus gelida ros nocte reponit.

Heri misi ad te reliquam partem scholiorum in Tibul-
lum. Nam in quartum librum cur hoc tempore nihil
scribam, magna causa est. Propertium vrgeo: cuius
principium paucis diebus ad te mittam: id est, cum Ti-
bulli, quod ab operis descriptum est, accepero. Colum-
binum tuum, misi qui ad me accerferet: sed is negavit
se domisse. Cras si non modò columbinis, sed aquilinis
etiam feratur alis, non effugiet colloquium meum.
Vale mi MANVTI, μὴ μὲν ὡς πρὶν ἔωθας, ἀντιφίλων δὲ α-
τὶ δα. 7. Kalend. Iunij. Mira illa de quibus mihi Mo-
linius scripserat, si potes, scribe: aut apertè, aut οὐ μὲν-
αιῶς.

E I D E M.

XIII.

SI nihil est aliud, præter occultam quandam coi-
tionem factam à duobus civibus, amicis nostris, ad
deiciendum eum qui successit in Polyphemi locum:
caussa

caussa nulla est, cur id tantoperè celatum velis. Nam
 hic quidem res omnium sermone celebrata est. De Fer-
 rariensi, neque, nihil est, quod audisti, neque, tamen mihi
 adhuc, quid facere debeam constitutum est. Omnino
 cuperem aliquam μεταβολήν. Non quin placeat magis
 indies Patavium: sed quid intelligam, scio te quoque
 intelligere. Neque, verò ita multum laborarem, SIGO-
 NIONE an mihi etiam: si quæris, mihi quidem ma-
 gis arrideret ea conditio, qua nunc est Sigonius: idque
 cum alijs de causis, tum quia tecum essem. Spes est, a-
 liquid super hac re ante Octobrem à III. viris consti-
 tutum iri. Neque, sanè facere aliter possunt, nisi paula-
 tim Patavinam scholam exinaniri volint. Expectabi-
 mus igitur, & si res succedet ut volumus, gaudebimus:
 fin, humaniter feremus, & prospiciemus rationibus no-
 stris. Propertium urgebo, ut iubes. Scholia in Tibullum
 cum imbi erit, ut excudantur, velim ad me paulò dili-
 gentius inspicienda mittas. In carminibus quibus cele-
 bratur hortorum Deus, iambica quadam sunt, quæ ab
 omnibus tribuuntur Tibullo. Vnum etiam eiusdem ar-
 gumenti epigramma reperio in antiquo Tibulli li-
 bro. Hanc igitur appendiculam adjiciemus, si voles.
 Quartus liber tam multa habet quæ non intelligam, ut
 in aliud tempus differre satius putem. Valdè me pupi-
 git, quod scripsisti de Simiolo illo Parisiensi, nunquam
 pui, æssẽ sub tanta simplicitatis specie latere tantam
 perfidiam. Mihi paucis diebus ad illum alterum neces-
 saris scribendum est: egoque, si tibi ita videbitur, liben-
 ter faciam, ut inseram litteris meis, testimonium
 meum iudicij de eo tui. Tu maximo animo contemne
 ista omnia, ut facis, & ad valetudinem tuam, vel con-

seruandam, vol. confirmandam omne studium confer.
Vale. 4. Non. Iun. PATAVIO.

E I D E M.

XIIII.

CVM constituiſſem hodie ad te ſcribere, heſterno die non ſcripſi, quod & τὸ πένθος αὐτῶν, ſtomachum mihi mouerant verſus, quos ad me miſeras, de quibus tamen valdè amo te. Deſunctus enim, vt ſemper amici officium eſt, cum ea quæ ad me tantoperè pertinerèt, mihi non ignota eſſe voluiſti. Sed impurum ego illum ſi viuo, et ſi rectius tu: qui tetra hæc & impura animalia, vt deſpiciam, monēs. Coram igitur colloquemur. De Dulcio, eam enim ſignificari puto, conſilium tuum ſequar. Ad te ſcribere aliquid te dignum, mihi hoc crede, geſtit animus: & eſt ὑποπόθεσις præclara aut innumera- biles potius ὑποπόθεσις. Sed ita pridem verſus facere deſtiti, vt valdè metuam, ne nihil ſuccedat. Tentabo tamen etſi nunc propter hoc conſilium de migratione, animo non ſum valdè apto ad poeticas hilaritates, erat & ad Petrum τὸν ἐν πόλει (ſinge aliquod eiufmodi nomen aut Latinum aut vernaculum, ita quem dicā intelliges) ode vna iam pridem ſcripta: de qua, quid faciam, nescio. Nam neq; cum homine in eam ſuſpicionē adducto, niſi prius de illius innocentia cōſtiterit, quidquā mihi eſſe negotij volo: & perire eam, etſi nihil eſt, nollem. Ad hæc exſpecto, quid ſentias. Nunc eſt, quod te magnoperè oratū velim. In ijs litteris, quas ante hos 25. dies ad Petrum Morinū dederam, narrabam deſerri mihi conditionē optimā & honorificā inprimis: neq; qua-

quena
neg; a
penitu
cupere
cauſſa
ad me
res co
ſcis, of
rum,
i De q
ante p
candi
conte
ſplen
de ijs,
appell
ration
ſis non
medic
rato. V
liquan
deret
autem
lè. Ho
hoc è
Vale
nulla
nim i
le. Ho
uulga
qua

quam esset, exprimebam, aiebam autem, me eam
 neq; accipere, neq; planè repudiare audere, nisi bene
 penitus per spectro eius, qui me ad se vocat, animo. Nunc
 cuperem (ac vide quā improbus sim, qui te quoq; mea
 causa improbū fieri velim) cuperem igitur, epistolam
 ad me bene longam eo argumento scriberes, ut lauda-
 res consilium meum, qui & lucro presenti, quod, ut
 scis, offerebatur, & tranquillitati studiorum meo-
 rum, & alijs eiusmodi rebus, huius familiaritatem,
 ἢ διαπραΐων, ἢ ἄλλο ὅτι κατὰ ὄνομαζόμενον μάλις ἐν δ' ἔχοντα,
 anteposuerim. Erit tibi campus amplissimus ampli-
 candi conditionem illam quam repudio, & tamen ex
 contentione ostendendi, quanto sit hac honestior ac
 splendidior, dicendi de hominis ipsius laudibus: etiam
 de ijs, qui cum eo sunt: si quis eorum tibi nominatim
 appellandus ac celebrandus videbitur, idq; cū ad meas
 rationes accommodatissimum fuerit, tum tibi fortas-
 sis non inutile ad gratiam ipsius recolligendam, & ad
 medicinam faciendam animo nonnihil, ut scis, exulce-
 rato. Vellem etiam certo pradiceres fore, ut magnos a-
 liquando ex eo industrie mea perciperem fructus. Pu-
 deret eum fortasse olim, facere te εὐδόμενῳ. Eam
 autem epistolam ad ipsum finem tuarum imprimi vel-
 lē. Hoc à te vehemēter peto. Ea lege tamē, si tibi quoq;
 hoc ē re utriusq; nostrum fore videtur. Cras cetera.
 Vale mi optime & optatissime Manuti. Epistola tua
 nulla prater ea sunt: quas quidem edi oporteat. Sunt e-
 nim in alijs pleraq; omnia τὰν ἀντιθέτων. Iterum va-
 le. Hodierna elegantiissima est, sed ut videtur, non di-
 vulganda. Nicolaum tuum, aut nostrum potius, εὐτα-
 λῶς.

VALDE recreatus sum ijs literis, quas à te hodie accepi. Etenim qui natura in omnibus rebus meis Δυστυχία τῶν κατὰ φύσιν εἶναι ἐξέλεγε, tantum ex indignatione quadam superioribus diebus concepta ad illam naturalem δυστυχίαν adieceram, ut non tantum alijs omnibus asper, morosus, ἀπορρηγός, verum etiam mihimetipsi odiosus atq; inuisus esse cœpisssem. Sed redibo ad me, meq; amabo, ne quid non amem, quod ames tu, in quo est, quidquid vsquam est, amabile. Rasarium, & illud alterum homini somnium πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις iubeo. Quanquam quæ indignitas est, me à tam indoctis, tamq; abiectis nebulonibus oppugnari? hocine seculum? Mibi crede, nisi sustentaret me voluptas ea quam ex amicitia nostra capio, euaderem aut Atheniensis ille μισάνθρωπος, aut Bellerophon Homericus, qui κατὰ φύσιν τὸ ἀλλοτρίον ἀλλὰ τὸ, ὅν τι μὲν κατὰ φύσιν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἀλλοτρίον. De Pola, quid ego tibi, mi Mammi, gratias ago? aut quibus verbis istam animi tui magnitudinem planè regiam prædicem? Ecquod erit vnquam tempus, cum ego tibi, cum liberis tuis aliquam beneficiorum partem reponam? Sed quo tu liberalior es, & amantior mei, eo me maiore studio cauere decet, ne maiorem commodi mei, quàm tuarum virium, rationem habuisse videar. Neg, enim æquum est, ut propter me peregrinum hominem, cui nihil est, præter animum bonum & fidem, quicquam de tua re familiaris detrahatur. Omnia perpeti satius est, non deerit, unde

unde viuam, & si hoc deerit, non deerit, unde moriar. Satis diu vixero si antequam è vita migrem, insigne aliquod voluntatu erga te mea testimonium edere potuero. Quamquam quid est, cur hoc sperare debeam? Animus tibi, Manuti, animus pro premio accipiendus est: quo tu si contentus esse nolles, ad meas maximas accerbitates, accederet illa omnium grauissima, quod homini vni omnium optimo, & de me optimè merito, gratiam referre non possem. Vale. A. D. 7. Kal. Septemb. PATAVIO. Scripseram iam nescio quid literarum Ferrariam, ad Petrum Morinum, id cum, cui traderem, nescirem: visum est, ad te mittere, tuum erit, aliquam viam videre, qua illa & tutò & celeriter perferantur. Id opinor, per Vincentiam Valgrisum commodissimè facere poteris. Ille enim solet interdum ad Morinum ipsam scribere. In eis literis illud etiam adscripsi, cum quid scribere ad me vellet, ut ad te mitteret, te mihi diligenter curaturum. Id, ut facias, peterem à te, si opus esse existimarem.

E I D E M.

XVI.

MORIAR si quicquam vnquam feci inuitus: sed tamen effugere non possum, quin tibi de Tibullo parum obsequar. Etenim quæ in eo libro maximè videntur operam meam requirere, ea ego aquè intelligo, atq; si scripta non essent. In ipso quasi limine eius generis nonnulla sunt, neg; tamen despero fore, ut aliquando vel casu incidã, vel labore et diligentia perueniam ad aliquid, quod lucem eorum nonnullis adfer-

rat. Itaq; quantum me amas, tantum à te peto atq; con-
tendo, vt me hac in parte animo meo obsequi sinas.
Nam quid vereri videris, ne dem sermonem homini-
bus maleuolis, libero te hoc metu. Malo, si alterutrum
neceffe sit, silentium meum culpari, quam audaciam
notari. Crede hoc mihi, non sine summa molestia fa-
cio, vt tibi petenti negem. Sed tamen iam pridem con-
uenerat inter nos, ne quid tu à me peteres, nisi quod
vires ferrent, quid autem illa ferant, ego vnus omnium
optimè noui. Misi qui columbinum accerferet. Is se
cras sub lucem ad me venturum esse dixit. Agam cum
eo de re tua accuratissimè, & pecunia, quantum opus
erit, numerabo. Si fieri posset, vt sex aut septem Tibul-
li, regia chara describerentur, esset mihi summopere
gratum. Hac de re ipse statuas. Vale & me ama. Post-
id. Iun. PATAVIO. M. D. LVIII.

E I D E M.
XVII.

OBSECRE te, quid tu tibi vis cum istis inscri-
ptionibus? Mureto meo, & si nolit: sed malo vo-
lentem. Ego tuus esse nolo: aut omnino esse is, quem &
esse me & haberi cupio, nisi tuus sim, possum? Ego verò
(tum enim tibi regeram) tuus sum, & si nolis: sed malo
volentis. Quantaam illud verius, nostrum vtrumq; v-
triusq; esse, neq; quicquam esse alteri altero carius, id-
que quoniam ita vterq; vult, alter etiam debet. An ve-
rò me aut oblitum esse, aut obliuisci posse putas, quid
tibi debeam? Itaq; valde me sanè conturbasti: & mi-
ror, quid tibi in mentem venerit, vt id faceres. Qua-
errata sunt in Tibullo, & Propertij principium, sine
vlla

villa dubitatione, cras mittam. Nunc ed non possum,
 quod omnes mei absunt domo, non reditari, ut opinor
 ante cena tempus: & quatuor illa Tibulli folia sunt in
 cubiculo Molini, quod ipse abiens obserauit. De Pro-
 portio etiamnum incertus sum, sed facili iactura.
 Nunc ad Columbinum: in quo cupio me falli, sed mul-
 ta concurrunt, quae suspicionem faciant, eum non opti-
 ma fide tecum agere, & vulpina potius calliditate,
 quam columbina simplicitate praeditum esse. Primum,
 quod totum illud genus hominum, qui ex alienis liti-
 bus victitant, quae stulosq; sibi ex aliena stultitia
 colligunt, mihi sane suspectum est, iste autem tuus,
 nam quae sui, homo tenuis est: ceterius generis, nisi adest,
 probitas eximia, in tractandis nummis subtilis est, ut
 Plautus loquitur, fides, at haec res Dolmatis poe sunt: & à
 me ne animaduertentur quidem in eo, quem tu per-
 uerterem amicum vocas, nisi alia accederent, ad me
 nunquam, nisi ter quaterve euocatus, venit, & saepe,
 cum se venturum constituit, fallit, libellis tribus sibi o-
 pus esse dixerat ad iter, post, quinque petijt, cum ad
 rem ventum est, aureum praeterea nummum poposcit
 & abstulit, biduo aut triduo serius profectus est quam
 dixerat, cum tanquam mox in iter se coniecturus, à
 me discessisset, quo se mox ut redisset, ad me ventu-
 rum pollicitus esset, non nisi biduo post venit, & qui-
 dem ter accersitus. Deinde orationis non à va Colai, se ita
 rem constituisse, ut certissimum sit, his duodecim
 aut quindecim diebus pecuniam tibi numeratam iri:
 melius nihil potuisse fieri. Mandauit ei, ut ad te
 daret tota quamprimum quam accuratissime scribe-
 ret, usq; ita se facturum recepit: neq; tamen fecit, quan-
 tum

tum literarum tuarum sermonem audio. Omnid
 ἐκ ἀνέμου ἔστι ἐπιμαρτυρία, negotium. Ego cum denud
 conueniam, & vrgebo. Literas quas ad Duditium scri-
 bis, curabo. Vale. A. D. 6. Kalend. Quintil. P. AT A VIO.
 Duditius, cum hac scripisssem, venit ad me, & literas
 tuas accepit.

E I D E M.

XVIII.

Iteradum eadem isthac mihi. Tam εὐλογοί sunt istic
 leges, vt, quo de loco neminem nostrum ἐδραστη
 cogitare oportere, cum ad locum, πολλὰ δ' ἰσθμῶς
 tam facile perueneris? Quos equidem puto, si forte es, u,
 cui Gracè è venali silètio nomen est, Bononiam iuerit,
 eadem prudentia, τὸν τῷ Αὐγαστῷ ἐρμηνεύτην in locum
 illius suffecturos. Ecquid tibi videor σοφῶς αἰνιττεῖσθαι,
 Sed tamen τὸς τῶν κρατέντων. Redeamus igitur domū.
 Mihi verd idem planè videtur, quod tibi: nihil esse ad
 rationes meas accommodatius, quàm si istic aliquid,
 quale volumus, confici possit. Quare a te iam non ma-
 gnopere postulo, vt de me agas, studere te illi alteri cu-
 perem. Video enim eadem via, mihi quoq, aliquid con-
 fectum iri. De te quidem (si ego tuos sensus bene cogno-
 tos habeo) non est, quod Bononienses cogitent. An tu
 conditionem quietam, opimam: cum propè certam a-
 gnarum rerum expectatione coniunctam, interposita
 praesertim & tua & mea fide, illorum caussa relinque-
 res? teg, abiecta valetudinis cura, suscipiendo labo-
 riosissimo manere, in praesentissimum vita discrimen
 abjceres? De Bargao iniecisti scrupulum. Nam si ille
 pro-

professus
 sciliorer
 Te omni
 ti. Scio e
 xus es. f
 quàm t
 tua. Eg
 mni spe
 fueram
 PAT A

AL
 p
 didissim
 studia la
 cere vel
 licijs, &
 liceret, h
 excolen
 re malue
 rectè sen
 Italiam
 num cat
 teceller
 sunt, nisi
 nissent,
 erentur
 tellexer

omniū scri-
AVIO.
litteras
professus fuerit, video petitionem amico illi nostro dis-
ficiliorem fore. Absq; eo quidem certus, vt opinor, esset.
Te omnia mea caussa facturum non dubito, mi Manu-
ti. Scio enim te, quā constanter, quos semel comple-
xus es, fouere pergas. Sed gratissima mihi tamen est,
quā tuis literis expressisti, significatio voluntatis
tuae. Ego, vt me aliquando merito amasse dicaris, o-
mni spe cenabor effuere. Vale. De Philopono oblitus
fueram, puto illum apud me esse. Prid. Non. Septemb.
PAT AVIO.

E I D E M.

XIX.

ADOLESCENTES, qui ad te has litteras
perferent, si genus requiris, nobilissimo ac splen-
didissimo inter suos orti sunt loco: si bona animi, &
studia laudandarum artium spectas, coniecturam fa-
cere vel ex eo potes, quod cum ipsis domi in summis de-
licijs, & in maxima rerum omnium affluentia viuere
liceret, longinquas peregrinationes suscipere, seseq;
excolendi ingenij causa infinitis difficultatibus obice-
re maluerunt. I. cum iudicarent idem, quod omnes qui
recte sentiunt, iudicant, ingenij & eloquentiae gloria
Italiam ceteris nationibus, In Italia autem longē v-
num ceteris omnibus PAVLVM MANVTIVM an-
tecellere, neq; se studio suo satisfacere posse arbitratū
sunt, nisi in Italiam venirent: neq; cum in Italiam ve-
nissent, nisi Pauli Manutij aspectu & collocutione fru-
erentur. Quod autem de scriptis viriusq; nostrum in-
tellexerant, quanta inter nos voluntatum ac studio-

rum coniunctio esset, statuerunt se id quod cuperent, nullo modo melius quā per me, consequi posse, mecumque egerunt, ut eos tibi quā diligentissimē commendarem. Ita igitur facio, petoq; à te, ut, si vlla vngquam apud te mea commendatio valuit, quod scio valuisse quamplurimas, huic plus etiam quā ceterū, tribuendum pates, adjiciasq; ad illā humanitatē, qua omnes excipere solitus es, quid quid rogāte atq; obsecrāte me, adjici potest. Vale. Postrid. Non. Septemb. PAT AV IO.

E I D E M

X X.

TIBULLI primum folium accepi. Scholia mitto locis aliquot leuiter immutata. Lectionē nō per facile fore operis puto, tum propter alia, tum propter crebras interpositiones. Sed in te spes est, et si, ne viūā, si non interdum ac sapē vereor, ne mea scribendi negligentia noceat oculis tuis. Quae so tamen à te, ut hanc molestiam, mea causa, deuores: curesq; quod commodo tuo facere possis, ne tam multa hic peccentur, quā in Catullo, idē admonere te visum est, quoniā in primo illo folio, quod accepi, nouem librariorum errata sunt, leuia quidem nonnulla: sed plura animaduersione digna, quāle est charta tertia. Sit diues, iure furorem: cum scribendū sit. Sit diues iure, furorem & cetera. Multum autem ad sententiam interest, ut rubi nota illa hypodiasoles collocetur. Illud etiam grauius, quod charta quarta, vbi vulgo legitur, Capiti: cum ego ē veteribus libris emendassē, Capite: nescio qui factum est, ut tui vulgatam scripturā retinuerint. Si me amas

iubo

iube e
intue
stru
tius e
nam
reuer
Prope
cum
tur. V
linio.

Vdicen
tuaru
limat
gito, q
rerum
nignu
uenir
Quod
olim E
dam c
te, qu
uio

iube eos omni diligentia in exemplar à me emendatū
intueri, pertinet ea res non mediocriter ad vtrūq; no-
strū. Columbin⁹ tuus profect⁹ est, quo scū, ego nud⁹ ter-
tius ei, mox, vt dicebat, iter ingressuro, aureum num-
mum (tantum enim opus esse dicebat) dedi. Puto hodie
reuer surum, quid attū sit, faciā te confestim certiorē.
Propertium, sunt qui suadeant vt mittam ad Francis-
cum Gonzagam. Qua de re aueo scire, quid tibi videat-
ur. Valetudinem tuam cura diligenter. Salue à Mo-
linio. 11. Kalend. Quintil. PATAVIO.

E I D E M.

X X I.

VEnit ad te altera mea ad Pontificē oratio: quam
cupio aequē placere tibi, atq; ijs placuit, qui me
dicentem audierunt, quod, cum mihi venit in mentē
tuarum planē Atticarum aurium, & polituli illius ac-
limatuli iudicij, vel sperare, improbum puto: cum co-
gito, quantum me ames, quamq; esse soleas mearum
rerum, non equus modō existimator, verum etiā be-
nignus prolixusq; laudator, ne posse quidem aliter e-
uenire arbitror. Breui, ni fallor, accipies & tertiam.
Quodd si progrediemur ad hoc exemplum, poterimus
olim Pontificiarum orationum quasi summationē quod-
dam conficere. Me à te amari certō scio: neq; dubitare
te, quin ego tibi in amore respondeam. Salue à Ludo-
uico Beccatello Archiepiscopo. Molinio meo mul-
tam salutem. Vale. A.D. 4. Kal. Ian.

M.D.LX.ROMAE.

M. AN.

M. ANTONIVS MVRE-
TVS S. P. D. PAVLO
SACRATO.

XXII.

FECI nuper nescio quid verborum de nobili illa vi-
ctoria, qua Turca à nostris ad Naupactum supe-
rati sunt: tanto hominum concursu, quantum ipse non
facile credidissem. Quamvis autem res erat nihili, ta-
men ita multi quotidie petebant describendi sibi pote-
statem fieri, ut satius visum sit semel, quidquid esset,
librarijs permittere: præsertim cum magistratus po-
puli R. iudicaret id ad ipsius populi dignitatem per-
tinere. Exemplum vnum ad te mitto: quod semel in-
spectum cum Paludino, Canalisio, Iacobo Canano, An-
tonio Montecatino, ceterisq; communiibus amicis com-
municare poteris: ut sibi placuerit, capiat is ex eo ali-
quid voluptatis: siue minus, intelligatis tamen, conser-
uari à me, ut decet, memoriam vestri. Vale. ROMAE
7. Kalend. Ianuar. M. D. LXXI.

E I D E M.

XXIII.

IN multis, tenuibus illis quidem, sed ipsa assiduitate
inolestissimis occupationibus meis, vsus erã ea liber-
tate, quam tu mihi dederas, ne prius ad literas tuas re-
spondere necesse haberem, quam Episcopus Hadria
isthuc rediret. Quod dum exspecto, et si quibusdam
meis & ipsius familiaribus negotium dederam, ut me
tem-

tempestinè de discessu ipsius admonerent: prius tamen eum abijisse resciri, quàm de abitu cogitare cognossem. Factum id non modo eorum, quibus id mandaueram negligentia: sed & consuetudine quadam multos iam menses à me suscepta, nunquam, nisi cum vrget necessitas, exeundi domo, & perrand veniendi in ades Cardinalis: non quin & ipse me libenter videat: & ego eum, qua debeo, obseruantia colam. Sed tanta me satietas, tantum odium & aula & rerum aulicarum cepit, vt nunquam mihi magis solus videar, quam in illa turba: nunquam melius comitatus, quàm cum me solus in bibliothecam abdidi. Itaq; cum Cardinale ipso ter, opinor, aut ad summum quater collocutus sum, postquam huc venit. Multi fortassis hanc aut asperitatem aut rusticitatem vocabunt. Vocent sanè, vt libet, mihi agrè est, quod non iam pridem ita viuere coeperim, & tamen viuente Hippolyto Cardinali alia ratio erat. Referta erat domus hominibus eruditis, ex quorum conuictu ac sermone, aliquid perpetuò disceres. Ipse, quanquam doctrina mediocri, magno tamen & excelso ingenio, & mirificè dedito studijs nostris. Itaq; domus ipsius Academia quadam videri poterat. Hic amat quidem & ipse mirificè homines bonarum artium scientia exultos: sed sua ei comitas damno est. Deum enim omnes blandè excipit, cum omnibus humanè colloquitur, facilem se atq; obuium omnibus prabet, excitat quidem admirabiles amores sui: sed à tam multis gratiam ipsius ambientibus perpetuò obsidetur, vt ei vix ad curandum corpus satis temporis super sit. Quid queris? Ego qui quotidie cum illo altero suauissimis sermonibus horas aliquot transigere consueueram, nunc

in alium quēdam orbem mihi delatus videor. Sed hæc
 mussanda sunt: quæ tamen semel in tuum hominis a-
 micissimi sinum effunder e' volui, putans in eo aliquid
 levationis fore. Nunc ad alia venio. Quod tam sæpè
 me in epistolis tuis tamq̃, honorificè appellas, gratiam
 habeo: et si video te multo plus amori quàm iudicio tri-
 buere. Sed hoc ipsum non minus iucundum est. sentire
 me à te vnicè diligi. Quid nunc præterea scribam, ni-
 hil habeo: nisi fore illud scire vīs, me hoc anno, si Deus
 volet, explicaturum publicè libros Politicorum Aristo-
 telis: in quibus videor mihi nauatæ operam, & mul-
 ta ab alijs interpretibus non animaduersa dicturus.
 Hoc te putæ malle, quàm quid de bello aut pace dica-
 tur, & quæ eius generis vulgò à circumforaneis homi-
 nibus disseminantur. *Angl. & rægratū tū dū hūc tūc.*
 Vivamus mi Socrate, vivamus, & censescamus in
 studijs nostris, contemnentes ea omnia quæ vulgò ma-
 ximi sunt, Deum & æternitatem cogitemus, alia om-
 nia fluxa & caduca sunt. Vale ROMÆ. 3. Id. Iulij.
 M.D.LXXVII.

FRANC. DVARENVS M. AN-

TON. MURETO VIRO

DOCT. S. P. D.

XXIII.

CVM nihil à te post discessum hinc tuum, vel os-
 iam de te acceperem, mi MURETE, ac ingen-
 ti desiderio tenerer, de statu rerum tuarum aliquid

cogno-

cogno-
 reddit
 auxit
 lexi te
 beneno
 lestia e
 micror
 peregr
 quod a
 Scythia
 quos n
 suum a
 hanc n
 Deus, o
 nobis
 risprad
 triumph
 mihi vie
 firmiore
 re, si ne
 rofore,
 non min
 quog, su
 mur, qu
 nit: nec
 dem con
 modum
 apud no
 ter, conti
 Mitto p
 incredib

agnoscendi, equidem literis tuis tam opportunè mihi redditis, magnoperè delectatus sum. Illud verò me animi auxit voluptatem non mediocriter, quod ex eis intellexi te mei memoriam absentis, summa cum fide & benevolentia retinere. Verum hoc mihi aspersit malestia epistola tua, quod dolorum illum, aut grauissimam mororem potius non obscure testetur, quem tibi ista peregrinatio attulit. At eò magis vicem tuam doleo, quod ante annos, ut opinor, duos & viginti, istorum Scytharum ^{αὐτοκρατορίας} & barbariem expertus sum: quos ne nunc quidem respicere, sed ^{ἐκ χειρὸς} illum suum adhuc tueri ac mordicus retinere demiror. Sed hanc materiam atque segetem glorie, integram tibi Deus, opinor, reseruat, ut hostibus, qui bello tentati à nobis & laceßiti sunt profligatis, ac de possessione iurisprudencia expulsis, splendidum aliquando de ijs triumphum agas. Id quod iam præsentire ac prospicere mihi videor, si ad eas copias quibus abundas, alie pauld firmiores atq; instructiores acceßerint: quas tibi parare, si nervos in ea re contēdas tuos, persfacile est. Ac spe ro fore, ut hac cogitatio & ^{ἰσχυρὰ} consolationē tibi non minimā adferat, capio quidē certè. Nam & nos quoq; superioribus annis, cum eadem cura sollicitamur, qua te nunc angere video, ea spes valdè confirmavit: nec nos omnino frustrata est. Et si enim ne hīc quidem confecta adhuc res sit, tamen euentus iam prope modum vicit expectationem nostram: ad eò plausibile apud nos popularēq; est, quod Scythæ vestri insolenter, contumaciter, superbè contemnant atq; oderunt. Mitto principis in nos scholamq; nostram studium incredibile. De quo pluribus tecum, si opus fuerit,

aliās. Itaq; quod in extrema epistola scribis, vnum istic
 esse doctorem Corelium, qui colat nos ac scriptis no-
 stris faueat, id ego gloriosius fortè & audacius, sed
 tamen verè, nisi fallor, respondere possum, quod Home-
 ricus Agamemnon Achilli ^{τοῦ ἑμμοῦ καὶ ἀδδοῦ}. In quibus
 & Corelium tuum, immò nostrum numerari vehe-
 menter lator. Qui si talis est, qualem esse cum mihi fa-
 cile ex tuis litteris persuadeo, nā ^{ἴσῃς ἐμοὶ μὲν ποτὶ} vt paucis
 quod de eo homine sentio dicam. Verùm quia pleriq;
 studiorum, quibus notī sunt doctores, qui istic sunt,
 mihi affirmarunt, neminem in ea vrbe ius profiteri iso-
 nomine, tu velim, Anacharsis hic quisq; sit, paulo ple-
 nius me literis edoceas. Quamquam profectò malim, si
 rationes tue ita tulerint, huc ad nos mature te reci-
 pias, vt de rebus omnibus coram inter nos conferamus.
 Quod de re & certius & subtilius ad te scribam, cum
 te mihi totum patefeceris, & quid consilij habeas
 (nam de animo dubitare me sinit epistola tua) ali-
 quanto apertius mihi declaraueris. Sic enim habeto,
 nos quæ te velle, quæq; ad te pertinere significau-
 ris ea summo studio diligentiaque curaturos es-
 se. Vale mi Murete. Auarici Bitu-

rig. ipso Hilarum die.

M. D. LIII.

LVCAS

LVC

ING
MV

sapius
dem of
stud ea
dam p
nij me
scriptis
benefic
ab aliq
lum, qu
in ea lo
rali qu
vino su
citrog
qui eni
His ego
sis, eo d
tus cla
ab opip
epulis a
ducot f
bens vo
ea sint,

LVCAS FRVTERIVS M. AN-
TONIO MVRETO

S. P. D.

XXV.

Ingratus merito ne dicam improbus, videri possem
MVRETE doctissime, si cum à te non semel, verum
sepius humanissime acceptus fuerim, ne literario qui-
dem officio, tantum in me studium tuum, compensare
studeam. Deterruit certe me hactenus & rusticus qui-
dam pudor, & vt quod sentio liberius exponam, inge-
nij mei non obscura tenuitas. Nunc verò cum didici ex
scriptis tuis, ingrati vitio laborare non modò eum, qui
beneficijs amplissimis & honorum insignibus acceptis
ab aliquo totor δ' ἀπὸς δ' ἔργω, vt ille, οὐκ, sed & il-
lum, qui praestanti ingenio & singulari doctrina virū,
in ea loca, vbi & ipse sit appulsum, non è vestigio libe-
rali quodam scripto honestat: meritiò scire & ego in
vitio sim, nisi te post tot colloquia, tot sermones vltro
citroq; habitos, non quidem opere aliquo laborioso,
qui enim possum? sed epistola tamen officiosa munerer.
His ego rationibus cum animo meo diligenter expen-
sis, eo deueni audacia, vt te & Gallia totius & Italiae
tuae clarissimum fidus literarum mearum cruditate,
ab opiparis illis & suauibus Græcorum & Latinorum
epulis auocare non dubitem: in bonam tamen spem ad-
ducor fore, vt his meis legendis aliquid temporis lu-
bens volensq; sis impensurus. Quamquam tamen non
ea sint, quae in doctissimas tuas aures, oculosq; veniant,

do nihilominus hoc humanitati tua, quam non obscurum
hactenus & intelligere & agnoscere potui, ut istae of-
ficij mei in te certissima argumenta, non alieno vultu
amplexus videare. Semper enim hoc in doctis viris de-
sideravi, & etiamnum desidero, ut cum ingenio pluri-
mum valeant, & possint, comi non minus alloquio sint,
& in omnes sapientiae studiosos obuia voluntate. Quod
quidem in Mureto suo desiderare Fruterius nec po-
test, nec debet: non potest certe, quia humanitatem il-
lius semper promptissimam expertus est, & indies ex-
peritur ampliore: non debet autem, quia metiri nec nouit
nec veritatem odisse potest. Et haec quidem in mei ex-
celsationem adducenda putavi, Murete doctissime, ut
intelligeres, quam religiosè voluntatem in me tuam
conseruare, & si fieri potest, auctiorem reddere cuperem.
Nunc autem, ut quanti apud me sit virtus, & ingenium
tuum, exploratius tibi innotescat, libuit quadam ex
optimis quibusque auctoribus per me nuper animadu-
ersa iudicio tuo, ut politissimo, sic humanitatis plenissi-
mo exactius ponderanda relinquere: & hoc quidem,
non eo consilio, ut te omnium rerum peritissimum A-
magnothen docere videar, quod certe vel cogitare ne-
fas esse duco, sed tamen ut ex te cognoscere possim, sint
ne in his meis aliqua qua vero esse consentanea putes:
quinimò ut quae à me si non corrupta, certe non emen-
data sunt, diligenti tuo studio nobis aliquando saniora
reddantur. Satis verò mihi est, loca quadam obscure
deprauata, qua possum luce donare, vel certe tibi in-
dicare: Tuum erat vicissim ea in suam lectionem re-
stituere: quod tibi quam facile succedat, non obscure
testantur variarum lectionum praeclarissima opera,
qua

qua m
tuam
no u
futura
ditate
Varro
quem
omni
antiq
stior
bus in
illi Ep
ut tan
ra, qu
hanc j
diciun
Festus
dem fo
ut mili
perissa
est, ut p
quod E
petere
& inci
quodd
vel de
tiliora
indige
Lucilli
dixisse
vetera

qua mihi quidem, multo antè quàm in familiaritatè
 tuam veni, semper carissima fuere: & nunc, cum divi-
 no illo amicitia tua bono affectus sim, cariora indies
 futura. Sed tandem ad rem: ne multa verborum cra-
 ditate offenso stomacho, Theriacā Victorij haurire non
 Varronis malum bibere videaris. Festus itaq; Pōpeius,
 quem ego auctorem insigniter diligo, tum ob rerum
 omnium iucundissimam varietatem, tum verborum
 antiquitatem doctissimam, multū quidē paribus an-
 stior & integrior ex Italia prodijt, non tamen omni-
 bus in locis sui se similem ostendit: quod partim Paulo
 illi Epitomario, partim temporis iniuria debemus. Sed
 ut tandem quod agimus, probemus, locus est in P. litta-
 ra, qui satis quidem obuius est & expositus, sed tamen
 haud fideliter editus, si modò nec aetate impeditur iu-
 diciū meum, nec ipse mihi plus iusto indulgeo. Dicite
 Festus: Petissere antiqui pro petere dicebant, ea qui-
 dem forma verbi, qua sunt laceffere & incessere: sed
 ut mihi videtur, tum significabant sapius petere, ut
 petissant, sapius petant legendum mihi nuper visum
 est, ut petissant sapius petant, aliqui insulsum erit,
 quod Festus dicet, nam cum subiiciat, petissere sapius
 petere esse, non opus est, ut opinor, id tertium repetere,
 & inculcare, sapius iam explicatum, quinimod simile
 quoddam verbū adiunxisse debuit, quod fecisse ipsum
 vel deierare ausim. Nunc ut ad reliqua veniamus, fa-
 cilia pramittimus, alia quæ exactiori probatione
 indigent, in finem rejiciemus. Festus carissimam apud
 Lucillium vāstram significare vult, malim ego catissimam
 dixisset. Nam Catos pro callidis & ingeniosis apud
 veteres fuisse vel Cato testari potest. At dicat aliquis

catissam ductui litterarum non respondere, fateor quidem dummodo nec caprissam satius facere loco huic concedas, quod ab aliquo difficultatem sentienti ad marginem Veneti codicis adiectum est: quod verò ad religiosum illum ordinem litterarum, nihil est. Nam veteres Festi omnino sunt confusissimi, ut facile credam Festum acrostichidem illam Alphabeticam obseruasse, non tamen in syllabis curiosum fuisse. Alio in loco *Hirrire*, *Garrire* genus vocis est canis rabiose, in margine est ringere pro garrire, & certè garrire quid ad canes pertineat, non video: nisi fortè, quod r litteram canibus esse peculiarem velint Grammatici. *Herire* quidem vetus est & prope ignotum, rabire quoque, si tibi arridebit, vetus esse incipiet, & obscuritate cum *hirrio* contendere. Nunc in aciem producantur validissima illa bellorum robora, quæ in Triariorum vicem succedant, ut illis prioribus suapte natæ parum solidis in auxilium veniant. A veteribus nobis exordium erit: quia scimus eam Romanorum prudentiam fuisse, ut longo usu bellorum exercitatos, & annorum successibus prudentiores in belli catastrophen reicerent. Prodeant itaque vetustissima illa succrescentis Urbis volumina, Numæ nimirum Pompilij sanctissima instituta, quæ ut sunt antiquissima, ita quoque antiquis scripta verbis fuisse negari non potest, Festus cum, quæ *Pellices* dicantur, disertè ostendit, pœnam quæ huic mulierum generi per Numam est constituta, subiungit his verbis: *Pellex* aram Iunonis ne tangito. Si tanger, Iunoni criminibus dimissis agnum fœminam cedito. Hanc ego legem ut non esse corruptam arbitrer, vetustati tamen suæ reddendam existimo, quod quæ ratione fa-

cien-

ciendu
tagito
nam c
rectio
sim qu
sim ve
inueni
nund a
Quod
debebu
tagit
teres
verfus
gam.
lim, ra
nam v
mam v
isse, n
violari
modi n
rit eas
crimib
quod i
alioque
matro
cump
Dea c

ciendum putem, subscribam. Pellex aram Iunonis ne
tagito, si tagit Iunoni criminibus demessis, arnum femi-
nam cedito, veram esse & genuinam legis huiusce cor-
rectionem affirmare tibi nec ausim nec posim, nec au-
sim quidem, quia id gloriosum videri possit, non pos-
sim vero, quod singulorum exactam rationem nondū
inuenerim: hoc tamen polliceri ausim, aut talem om-
nino aut similem esse debere legi huiusce sententiam.
Quod autem pertinet ad singula, non tibi nouum esse
debebit, ut nec futurum scio, si tagito reposuerim &
tagit vel taget, cum vel Festo teste notissimum sit ve-
teres ita loquutos, qui Pacuuij Teucrium citat, & hūc
versum adducit. Ut ego si quisquam me tagit & ta-
gam. Caterum quoddam crines demessos non demissos ve-
lim, ratio est, quod hac lege non leuem quandam pœ-
nam imponi pellicibus sciam, tum quoddam existimē Nu-
mam ut sapientissimum, ita & politicum maximē fu-
isse, neq; omnino sanctissima coniugij fœdera temere
violari voluisse: quinimō grauiter admodum in huius-
modi nuptiarum corruptelas animaduertisse, ut iusse-
rit eas Iunoni, qua & ipsa pellex est, arnum feminam
criminibus demessis immolare: criminibus verō demessis, ut
quod in feminis honorificum est maximē, ijs auferret,
alioqui observare videor in sacris complissimas fuisse
matronas, & latissimo cultu, quod indicat Tibullus,
cū puellam suam Iunoni sacrificataram inducit, &
Dea commendat, sic autem scribit.

Natalis Iuno, sanctos cape iheris acervos,

Quos tibi dat tenera docta puella manu.

Tota tibi est hodie, tibi se latissima comsit:

Staret ut ante tuos conspicienda focos.

Hoc ego in loco non tota, sed Lota legam cupidius. Arnum sceminam scripsi, quod sciam ex Festo sic veteres nominasse. Lex alia est eiusdem Numa apud Pompeium, ubi quid differentie sit inter occisum & necatum meminit. Lex autem talis est. Si hominem fulminibus occisit, ne supra genua tollito. In hac Numa constitutione aliquis desiderari videtur, aut enim dicendum est. Si hominem fulminibus occisit, nimirum Iupiter, aut hoc pacto legendum. Si hominem fulmen Iovis occisit, ne supra genua tollito, fuit tempus cum sic legerem. Qui hominum fulminibus occisus sit ne supra genua tollitor. Tu, quid ex his duobus sit sciamus, indicabis. Mihi sat est, tibi vel indicasse quid sentiam. Supra genua tollere, esse puto, ad sepulturam tradere. Nam Festus & aliam legem Numa adducit, qua de eadem re agens sic habet. Homo sine fulmine occisus est, ei iusta nulla fieri oportet. Videtur autem mos fuisse olim, qui & nunc Gallia quibusdam in paribus est, ut restibus quibusdam, vel lineis mantilibus ferebro circumvolutis, earumque extremitatibus manui obvolutis, summo ultra genu sustollerent, sicque in locum communem Mettis porta transferrent. Hic ego finem legibus esse dabo, si vnam modo adiecero, non quidem ex Festo, sed Macrobio, qui libro primo Saturnaliorum, cum de noctu concubia disputat, Decemuiros ait in 12. tab. insitatis, si nocte nox pronotum usurpasse, & hanc legem citat. Si nox furtum factum sit, si im aliquis occisit, iure casus esto. Ego cum hunc locum legerem, miratus sum cum de persona non admonuisset lex, tamen sabiungere, si im aliquis occisit, statimque suspicatum sum legi posse hoc modo. Qui nox furtum

furtum factum iit si in aliquo ocisit, iure casus esto, quam coniecturam meam si calculatus dignaberis, Mureto doctissimo, erit quod gaudere, sin minus, patiar certè vel tantulum temporis subita hac emendationi datum esse: Legibus modum imposuisse me fateor: sed tamen omnibus Festi difficultatibus, nego. Sunt enim, præter eas quas tibi adferam, vel plurima. Silicernium genus esse sarciminis docet Festus, quo, inquit, fletu familia purgabatur, dictum autem silicerniu, quia cuius nomine ea res instituebatur, is iam silicem cerneret. Cacilius Credidi silicernium eius me esse esurum. Quid sibi Pompeius velit non video, cum dicit, quo fletu familia purgabatur: nisi fortè distinctione interponenda est post quo, & intelligatur sarciminis fletu familia purgabatur. Hac leuia sunt, illud grauius. Multa & accurata cogitatio effecit, ut legendum putarem, quouis esu, quod ipsam & literarum ductus & Cacilij versus probant. Donatus in Adelphis sic de silicernio meminit. Silicernium cœna est quæ inferatur Dijs manibus: quod eam silentes cernant, id est vmbra possideant, vel quod qui hæc inferunt cernant, neque degustens: quod quidem mea sententia opponi videtur. Tuum quidem iudicium esto, ego vel somnijs istu meum facile cessero, tu verò varijis tuis lectionibus, quæ propediem antiores expecto, admiscere poteris hæc loca, gemina lectioni suæ per te data. Properabam ad alia Festi loca, & ecce venit in manus meas & alia 12. Tab. constitutio, quam ed libentius tibi indicavi, quod & in eam Auratus tuis cogitatione & coniecturam suam interposuerit. Talionis mentionem fieri in 12. inquit Verrum hoc modo. Si membrum capserit,

ni cum eo pacit, talio esto. Auratus cum legit coniectu-
ram meam statim legi posse putauit hoc modo. Qui
membrum capserit & cetera, & capserit interpretaba-
tur priuauerit, ut in illo, talpa oculis capti. Verbum non
addam de homine & optimo & doctissimo, tantum a
te petam, ut quid tu de his legibus sentias, rescribas.
Nulli certe felicitas id negotij committi potest, ne Tre-
batio quidem alicui. Satis enim, superque ostendisti in
diuinis illis operibus tuis, quantum tibi omnes Latini
& Græci auctores & debeant & debere velim am-
plius, si illos melius quidem iam habentes in ipsissimam
sanitatem restituere pergas. Extremam adijciam,
quod in Festo corrigendum puto. Taminiā, inquit, vna
siluestris generis videlicet tertio dicta, quod tam mira
sit, quam minium legendum existimo, quod tam ru-
bra sit quam minium. Mecum facit Plin. lib. 23. ca. 1.
ubi sic de Taminiā scribit; Maturescit Astaphis tum
vindemia nigrescit, cum Taminiā rubentes norimus
acinos. Nunc subiiciam loca quaedam quæ & obscura
sunt, & correctione indigent, quali verò non dicam,
quia nescio, nec multum scire laboravi, tibi verò facil-
limum erit ea ingenij tui diuinissima acie penetrare,
& suis è tenebris eruere. Ait Festus, Redarguisse, Sci-
pionē Africānum per e litteram protulisse, eundemque
pertisum dixisse non pertesum, de quo meminere Lu-
cilius cum ait: Quo facietior videre, & scire plus quā
ceteri pertisum hominē non pertesum dicere ferunt,
nam genus. Primum quidem manifestò scribendum
Redarguisse videtur cum id ait Fastus, tū Lucilij
versus quadrati videntur, quibus tamen nigra est cau-
da. In his lacunis felicissime impletis, nobis pro tene-
bris

bris oblati, lucem reddes. Locus alius est eodem in Festo aequè deploratus, cui quidè aliquid opis attuli: quòd tibi eum indicaui, tuum verò erit, qua es humanitate, nobis eum saniozem dare. Sponsis benè, benèq, volueris in precatìone augurali. Messala augur ait significare sponderis volueris. Cùm hunc locum attentius legissem, sensi tandem Messalam, qui formulam quandà precatìonis antiquæ referret, ea verba utpotè obscura explicare voluisse, cùm dicat sponsis significare sponderis & volueris, volueris dico ego vel nil cernere me, vel etate impediri iudicium meum, aut locum hunc corruptum esse, quomodo tamen corrigendus sit ignoro, nisi forte vulsis legas aut volsis. itaq, precere, Benè sponsis, benèq, volsis. Alia sunt, qua mihi sunt obscurissima, sed ea coram agentur latius: Nondum tibi molesta esse desinit infantia mea, quam re vera simplicius erit & rectius garrulitatem appellare, quia non tam infans est, quam indecenter loquax nimis. Sed dabis hoc obseruantia in te mea. Dij enim meliora, quam ut tantum temporis perire cupiam tibi, dum singula hæc inspicias, quinimò nisi ea essent, qua studiosis olim omnibus, mihiq, in primis vt ilissima forent, omninò te ab optimarum rerū studio auocare inanibus istis somnijs nollem. Sed audi, quaeso, quod restat. Macrobi. libr. 2. Saturn. cap. 7. cùm de Laberio equite Romano agit, quem Caesar Iulius quingentis millibus inuitat, ut prodiret in Scenam, & ipse ageret mimos, quos scriptor at, hos eius versus subiungit, quos tamen librariorum culpa corruptos nobis edidit. Sunt autem hi,

Necessitas,

*Necessitas, cuius cursus transuersi impatum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt.*

Quo me detrusit penè extremis sensibus?

*Quem nulla ambitio, nulla vnquam largitio, &
cetera.*

*Hi versus vt sint venusti multum: tamen venustio-
res futuri videntur, si vnius litteræ mutatio acceffe-
rit. Legerem itaq; libens tertio illo in versu. Quo me
detrusit penè extremis sensibus? Erat enim Laberio
premiũ a Cesare oblatum Quingentorum millium.
Quod tu quidem immane esse pretium nosti. Quin ad-
dit, se, cùm iuuenis esset, nulla largitiõne, nullis hono-
ribus de statu moueri potuisse. Sic scriberem ego, de re
nondum certior, sed breui, ni fallor futurus. Intelligere
possum, extremis sensibus in senectũ atate, sed nil ad-
rem, quia subiungit statim,*

*Ecce in senectũ vt facillè labefecit loco,
Viri excellentiũ mente clemente edita
Submissa placide blandiloquens oratio?*

Sequitur.

*Ego hũ tricenis annis actis sine nota
Eques Romanus è lare egressus meo,
Domum reuertar minimus?*

*Sic legi debere & versus ratio & ipsi orationis con-
textus ostendant.*

Paulò post est;

Fortuna immoderata in bono a quò atq; in malo.

Si tibi erat libitum literarum laudibus

Floris cacumen nostra fama frangere, & cetera.

*Hæc omnia sunt corruptissimã. Quid enim est litera-
rum laudibus floris cacumen fama frangere? legen-*

dura

dum putarem Ludionum laudibus vel lusibus potius: sic enim locum quendam Propertij emendauit Auratus noster, ubi agitur de Sparta laudibus, qua nudas puellas in gymnasium mittebat cum viris decertaturas, sic habet versus.

Quod non infames exercet corpore laudes.

Auratus ludos legit. Sic itaq; Laberij versus repona.

Fortuna immoderata in bono aequè atq; in malo.

Si tibi erat libitum Ludionum lusibus.

Florens cacumen nostra fama frangere,

Vel certè florum cacumen, quod erit, floridum. Nam florus dixisse veteres pro eo quod floridus nunc est, exploratum habeo. Sequitur.

Cur cum vigebam membris praeuidentibus,

Satisfacere populo & tali cum poteram viro,

Non me flexibilem concuruasti, ut carperes?

Nec hic quidam benè habet carmen. Nam qui tandem ille est trimeter, Non me flexibilem concuruasti, ut carperes? lego, ut ceteros, vel operas. Certè quiddam huiusmodi substitui debet. Extremum addit Fruterius, non minus, ut sperat, Mureto suo gratum futurum, quam vel alia omnia. Cum hac scriberem incidi in librum quèdam sodalis mei, ad cuius frontem amylo vel potius viscolibrario impactum erat folium quoddam membrana, in quo reperi hac quæ subscribam. Videbatur autem Grammatici cuiusdam fragmentum aliquod, de quo tamen affirmare non possum, sic habent ea. Inueni marum pro marium, quod tamen in raro est usu, genitiuus apud Nauium in carmine belli Punici. Senex frater pietate dominam adlocutus summi Domini regis fratrem Neptunum regnatorem marum

eius

eius ablatiuum Caesar quinto belli Gallici ponit. Paulò latiores, quàm quibus in reliquis vtimur maribus. In vulgatis codicibus, statim à principio hunc in modum legas. Ad onera, & ad multitudinem iumentorum transportandam paulò latiores, quàm quibus in alio mari vti consueuerant. Certè si hic est locus, quem citat Grammaticus ille, mirū est tam sui disimile esse, sed fieri potest, vt in alio Caesaris libro sit hic versiculus. Tu vel optimè id scies, qui optimos quosq; auctores tibi familiares habeas, imprimis verò Caesarem. Hec pauca sunt de multis, Murete doctissime, quæ ad scribenda putauī, partim vt ἀξίσιον, qua tetrius esse virtutum nullam puto, à me amolirer, partim etiam, vt, quo in te animo essem, non ignorares. Benè vale, Gallia tuæ & Italia totius clarissimum decus. Cuperem omnino, Murete optime, vt his meis non voce, sed tabella responderes digneris: quod in suffragijs tabellarijs factum nōsti. Deus ero, si vel literulā à te extorqueo. Iterum vale, & nos ama.

MURETVS IACOBO CANANO MEDICO S.

XXVI.

CONVALVI. Hac me gratius, aut optatius tibi epistola principium reperire nullum posse, cerod scio. Febris fuit tertiana duplex, qualem tu à me tertio ab hinc anno Ferraria depulisti: nisi quod hac mitior & remissior fuit. Itaque octauo me die, postquam corripuerat, reliquit, curatus sum non me-

dic-

dicamentis modo, sed & missione sanguinis, de consilio
 Angeli Iustiniani nostri, qui medicamenta non solum
 ipse prescripsit, sed & magnam partem eorum sua ma-
 nu confecit, ac concinnauit. Omniro & ipsius & om-
nium qui hic sunt, sed precipue ipsius, & Petri Nor-
mesini, mirificum quendam expertus sum in me amo-
rem miram in curanda valetudine mea sollicitudinē,
sedulitatem, assiduitatem. Neq; ita hos pradico, vt nō
 ceteris quoq; plurimum debere me fatear: Nam &
 Bartholomaeus Ferrus (puto te antea nesciuisse id no-
 men Theologo nostro esse) & Hieronymus Lippoman-
 nus, & Abbas Rossettus contendere, quodam modo in-
 ter se videbantur, qui pluribus atq; expressioribus in-
 dicijs studium erga me patefaceret suum. Mihi crede,
 tanti erat agrotare. Nunc confirmatus auidē expecto,
 quid vos istinc scribatis de nostro in Italiam reditu.
 Quanquam enim tua littera certa prope & explorata
 nunciant, non desunt tamen hic qui sponsione certare
 parati sint, nos in Gallia hybernatos. Alij aliter pu-
 tant, sed tamen dubitationis aliquid affert, quodd hīc
 nondum pro certo auditum est, Nichettum abūsse, quē
 si media hyeme redierit (& iam vix videtur aliter
 fieri posse) tamēne se alienissimo anni tempore, asper-
 rimo caelo, inujs vjs, tam longinquo itinere commis-
surus est Cardinalis? Ita disputant quidem, qui mihi
 non satis cognitum habere ipsius ingenium videntur.
 Ego enim hoc ipso argumento vtor, cur magis augu-
 ror fore vt abeamus. Herus enim noster, quā est magni-
 tudine animi, hanc ipsam occasionem arripiet decla-
 randi omnibus hominibus, virtutem & constantiam
suam, neq; aestus ardentibus, neq; asperitate hyemis

retardari. Quare si aliud nihil obstitit, ibimus, vel si
coelum ruat. Meam voluntatem si exquiris: equidem
negare non possum, quin tanto mihi desiderio sit Ita-
lia, quanto fortasse nemini nostrum: sed ad res meas
multo accommodatius esset expectari a nobis tempus
illud,

gelidus cantis cum montibus humor.

Liquitur. & Zephyro putris se gleba resoluit.

Mea enim maximi momenti negotia citius explicari
non queunt. Sed quod fors feret, ut ille ait, feremus a-
quo animo. Iter hyeme capeffendum si fuerit, incom-
moditatem, reditus celeritate compensabimus: sin ex-
pectandam ver. commoditatem temporis ad consicienda
qua volumus, desiderium Italia leniemus. Sed ut
futurum est, obsecro, obtestorq. te per amicitiam nostram,
ut expiscere, si potes, aliquid certi, idq. ad me scribas,
quam poteris certissime. Per magni mei interest, si ve
quid futurum sit, propterea quoddam consilium mihi ad
rationem itineris dirigendum est, & aliud capien-
dum si properatur profectio, aliud si differtur. Cura
igitur pro eo, quanti apud te sum, ut mittas ad me ali-
quid explorati. Id si tacitum haberi voles, nemini in-
dicabitur. Mi optime & optatissime Canane, Vale &
ama me, ut facis. Salutem, quibus videbitur. Nostrum
omnes te salutant, e Karoliloco. Prid. Non. Octobr.
M. D. LXII.

E I D E M.

XXVII.

EGO verò iam subueebar, ne mea hac noua ad
te scribendi ratio parum tibi probata esset: adeoq.
(vide

(vide quanto in errore versatus sim) meditabar excusationem. Sed gaudeo contrà cecidisse quàm putaueram. Nunc tu a me, & crebras & longas litteras expectato. Ea tamen lege, vt mihi liberum sit, nullo ordine, nullo delectu quicquid in buccam venerit, scribere. Litteræ tuæ omnes mihi redditæ sunt: neq; facile credas, quantam mihi voluptatem attulerint. Quantum enim non sum solitus valde magnam curam suscipere de iis quæ ad me nihil pertinent, neq; quicquam vquam est minus, quam ego sum, rerum nouarum curiosus, libenter tamen intelligo progressus istius calamitosissimi belli, præcipuè cum ea nunciantur, quæ spem adferunt aut victoriæ, aut honestæ alicuius compositionis. De recepto Auarico iam hic auditum erat, multò antè quàm tuas ea de re litteras acciperem. Sed videor per nebulam inaudisse quiddam, quod haud scio an litteris committere debeam, indicabo leuiter. Etenim si falsum est, nihil periculi fuerit, etiam si tu, quid sit, non assequare: si verum, quamuis leuiter admonitus, facile totam rem intelliges. Fuere igitur hic qui pro certo ac comperto affirmarent, potuisse oppidum per vim capi, inuitissimis hostibus, nulla deditiõne, nullis conditionibus, nisi quorundam aut si elerata collusio, aut stulta clementia, alienæ virtuti impedimento fuisset. Quod si est, facile fuerit iam nunc prospicere, qui futurus sit ex iis. Neq; enim dubium est, quin suum quisque institutum conseruaturus sit ad extremum. O mi Canane, qui tandem finis huius tam molestæ peregrinationis futurus est: Quando erit vt ad Eridani, aut quod malim ad Tyberis ripam inambulantes, concinere possimus illud Eurpidia.

Suavis est laborum praeceptorum memoria. Sed pedibus nobis ne conficiendum sit iter, metuo, si verum est, quod modò huc allatum est, equos omnes furto sublato esse. Malam pestem illi abigeo, quisquis est. Sed quid est, quod ait Balbus, feruentius quam unquam antehac, agi de pace? Utinam quidem eveniat, ut nobis tãto maturius in Italiã redire liceat: antequã incidam in hyemẽ. Sed hæc, ut opinor, somnia sunt: quãtãmẽ cui cuiusmodi erant, scribenda tibi fuerunt. Aliud enim nihil erat, quod scriberem. Præclaras illas historias, quas tibi superioribus litteris promiseram, neq; vacat scribere, neq; nunc quidem satis tutum est. Sed, mihi crede, mirificus homo est ille noster: neq; magis in quocquam deprehendi verum esse id, quod ex te sepius audiui, vitandum esse ei familiaritatẽ eorum omnium, apud quos conservare auctoritatem suam vellet. Nostri omnes te salutant. Saluta mihi tu istic, quos videbitur. Contarellum præcipuẽ, & Gerardinum. Vale. Karolisiloci XII. Kalend. Octobr. M. D. LXII.

E I D E M.

XXVIII.

VERVUM est quod audisti. Trepidatum hic est ab omnibus: neq; sanẽ iniuria. Quis enim constare animo posset, cum audiret fûsum ac fugatum esse exercitum regium, pedites concisos, equitatum dissectum ac dissipatum, ex ducibus ipsis alios interfectos, alios vulneratos, Comitem stabuli captum. Mihi crede habent iustam excusationem timoris. Non mea quidem, ut mox audies, non eadem causa est, quã ceteri

vorum,

ria. Sed
si verum
turto sub-
est. Sed
vnum
r: vt nobis
ā incida-
qua tamē
ind enim
historias,
eg, vacat
sed, mihi
s in quo-
epistimē
omniū,
et. No-
uos vi-
m. Vale.
I.

hic est
consta-
um esse
n disci-
fectos,
bi crede
ea qui-
a cate-
rotum,

rorum, sed cum hic ita crederetur, nihil propius esse,
quā vt ad hanc domum diripiendam terra aliqua
militum accurreret, Theologus noster, homo, vt scis,
minimē bellicosus, qui videret sibi aduersus illos homi-
nes nihil in Theologia sua praeiudicij fore, quanta ma-
xima celeritate potuit, collegit sarcinas suas, & iter in
Belgium cepit. Comitati eum sunt Abbates duo, neq;
de ijs quicquam postea audiuius. Cateri, vt scire te
puto, Lutetiam ibant, sed cum in itinere alium mun-
tium accepissent, huc omnes multa iam nocte redie-
runt. Ego biduo ante Bellouacum profectus eram, quo
me Cardinalis miserat. Ita autem fors tulit, vt eodem
planē temporis puncto, quo illi redibant, ego quoq; re-
direm. Quo factum est, vt prius redisse scuerim, quā
ab ijs scirem. Hilaratis igitur omnium animis, multū
inter cenam risimus, multa in eos qui remanserant,
plura in eos qui fugerant iocati sumus, mecum omnes
praeclare actum esse dicebant, qui quasi prospicerem
ac diuinarem quid futurum esset, & fugissem ab ac-
cerbitate prioris nuntij, & ad posterioris latitiam ac-
curissem. Nunc hic ego & Petrus Normesinus sua-
uissimē vivimus, venatu, aucupio, piscatu, & quod ca-
put est, bonis sermonib; neq; vobis inuidemus, quos istic
ambitio aureis compedibus alligatos tenet. Vnum me
male habet, Theologi absentia: quem desidero, & vt
discipulum magister, & vt magistrum discipulus. O-
peris enim permutare inter nos coeperamus, vt ego eū
Gracas literas, ipse me Theologiā doceret. Valde ma-
gnā voluptatē mihi attulerunt literae tuae, q; & lata
nuntiabat, & omnia accuratissimē ac minutissimē per-
sequebatur. Conserua, queso te, istā consuetudinē: sed

noli expectare, ut tecum paria faciam. Tibi enim quæ scribas, plurima quotidie suppetunt: mihi quod scribā ferè nihil est, nisi hoc ipsum, nihil esse quod scribam. Ego & Petrus Normesinus te communiter salutamus, atq; à te petimus, ut nostro amborum nomine Contarellum salutes. Vale, è Karoli loco. A. D. 7. Kalen. Ian. M. D. LXII.

E I D E M.

XXIX.

O Tristem nobis & acerbum nuntium de Rege Navarra, quem nos hic et si acceperamus ex alijs, sustinēbamur tamen aliqua spe, donec allata sunt literæ tuæ: quas ego virasq; heri vespere acceptas communicavi cum omnibus nostris: neq; eorum quisquam fuit, qui non ita certò statueret, cum tu ita scriberes, fieri aliter non posse, quin planè deplorata esset optimi & religiosissimi principis salus. Cuius interitu quantam plagam Gallia, quantam causa religionis accepit, vereor, ne paucis diebus magno nostro malo sentiamus. En quos fructus ciuilia bella pariant. Hoc vnum misera Gallia restabat mali, ut veteres illas Thebanas calamitates in suo sanguine renouatas videret. Quid enim interest? nisi quod illic eiusmodi fratres coniedebant, ut virumq; cadere expediret: quod & contigit. Hic cum è duobus fratribus alter errore ductus, & quasi prastigijs quibusdam occacatus, contra patriam, quodq; grauius est, contra Deum arma ferat; alter nihil vnquam habuerit antiquius, quàm ut & fratrem redderet, & famam caputq; illum modis omnibus

con-

conseruaret. Ei allata nex est, cuius in vita & frater-
na salus, & magna ex parte potius regni tranquillitas
nitebatur. Quod si qui pro patria dimicantes mortem
oppetuerunt, eorum memoriam summo cum honore
omnes anni consequentes excipiunt: si consecrari ac
propè diuinis honoribus affici post mortem solent, qui
Christiana religionis defensionem vita sibi priorem ac
potiorem esse duxerunt, quos tandem honores satis
amplos congerere posteritas in eum principem pote-
rit, qui pro quarum rerum virauis mortuum esse satis
est ad immortalitatem comparandam, pro earum v-
traz pugnans anima spoliatus est? Nunc ille cælo re-
ceptus, ex alto res mortalium despicit: & ut nuper au-
doritatem, consilio, manu communem Dei & Karoli
regis causam tuebatur, ita nunc precibus ad Deum,
cuius aspectu fruatur, fufis, eandem fouere ac susten-
tare non desinit: imprimisq; vt credibile est, filiolo suo
eiusmodi duces ac consiliarios precatur, qui ipsum in
paterna potius constantia, quàm in materna perui-
cia imitationem deducant. De fratribus autem, quos
sibi superstites reliquit, pro altero petit, vt quàm citis-
sime mutetur, pro altero, ne vquam mutetur. Addit
alia ijs congruentia, qua nos sperare fortasse possu-
mus, optare quidem sine vlla dubitatione debemus.
Vides, quàm & ipse otiosus sim, & esse te putem: qui
& tecum, Poetarum more, de ijs quæ aguntur in cælo
fabuler, & tibi ad hac legenda otium suppetere exi-
stimem. Sed tua quidem conditio melior, qui desinere
vbi vis, deinde si quando neq; dormire vis, & somnus
urget, repetere intermissam lectionem potes: mea dete-
rior, qui homo cum piger ad omnia, tùm ad scribendū

pigerimus, cogor hæc, tanquam ad clesidram scribere. Etenim tam denique, admoneor, cum aliquis statim profecturus est. Duplex autem mihi imponitur difficultas: quoddam subito scribendum est, ne officio desim, cum tu ad me creberrimas, de omnibus quæ istic geruntur, amantissime & accuratissime perscriptas literas mittas: & multa scribenda, quo te expleam: cum in hac solitudine noui nihil, nisi ea quæ istic adferuntur, audiamus. Dabis igitur veniam nuganti mihi, & quia res non suppetunt, verba fundenti. Scio enim te inanes, dum longas epistolas anteponeere aut nullis, aut breuibus. Nunc ad alia venio: hybernâtes in Gallia esse nos, iam, ut opinor, exploratum est, neque id mihi valde molestum erit, dum aut Lutetia, aut in aliquo alio oppido esse liceat. Nam horum quidem nemorum iam pridem cadet, neque mihi quidquam longius videtur, quam dum tecum sim, ut more nostro legamus unâ aliquid quotidie, seu noui quid suscipere libeat, seu potius Taciti annales persequi, quos ego totos in hoc secessu deuoravi. Interea peto à te, ut quemadmodum instituisti, scribas ad me, quod commodo tuo fiat, quam poteris sapientissime. Non enim facile credas, quam dulces mihi ac iucundæ sint literæ tuæ. Saluta mihi amicos omnes, inprimis Contarellum: cui dices me de libello ad me misso maximas gratias agere, & mandata ipsius diligenter curaturum esse. Hæc ego ad ipsum scriberem: sed noui hominis occupationes. Itaque scribere me hercules ad eum non audeo, nisi cum est necesse. Salue ab omnibus nostris, & valetudinem tuam cura, è Karolileco Postrid. Id. Nonemb. M. D. LXII.

HORA.

HORATIVS CARDANETVS

MVRETO S. P. D.

XXX.

MITTO ad te, MVRETE eruditissime, omniumq; politiorum literarum decus (liceat mihi, quod sentio, ac potius, quod docti omnes sentiunt, sine vlla assentationis suspitione verè loqui) paucas aliquot epistolas tuas, ad me humanissime ac elegantissime scriptas: quas Lucas Sempronius noster, optimus iuuenis, & virusq; nostrum studiosissimus, tuo nomine à me petijt. Descripsit eas libenter & eleganter Balihasar Ansidem, tuusne, an meus dicam? utriusque certè quantum alter alterius esse potest, agnosces facile ipsius manum: qui superiore anno in describendis varijs lectionibus operam tibi suam nauavit, tui quidem admirator ac laudator est mirissimus. Si de tuarum epistolarum editione cogitas, rectè cogitas. Nihil enim detrahent de eloquentia tua fama, quam luculentissima tua orationes tibi pepererunt. Excellis tu quidem, Murete, ac mirus es in omni scriptiōis genere, seu carmen pangas, idq; varijs numeris: seu solutam texas orationem, seu poetam, vt Catullum, interpreteris: seu oratorem, vt Ciceronem, explices: seu Gracos veritas, vt Aristotelem, quicquid deniq; quoquo modo literis mandes, elegans est, politum, ingeniosum, eruditum, omnibus numeris absolutum. Tua me scripta omnia capiunt, tenent, renocant, nulla vnquam eorum facio-
tas, vel ipse epistola, quam propteranter exarare te scio,

D S

quàm

quàm venusta, quàm sapè erudita, quàm semper urbana? Quod si volumen ipsarum legatur, studiosorum manibus teretur, ac si vilius foret ponderis auctoritas, iudiciumq; meum, ad eas edendas te cohortarer. In quo Politianos, Bombos, Sadoletos, Manutios, mitto alios imitabere. Neq; leuius tibi scriptiois genus videatur, tuog; ingenio, ac eruditione indignum. Proponam enim grauissimos doctrinaq; principes viros, qui entius sunt illud asseruati, laudemq; sibi ex eo quasi reuerunt, Plinium, Ciceronem, Platonem. Memini etiam epistolam meam legere, in qua de bene scribenda epistola difficultate disputas, hanc autem semper sequitur laus, illud igitur tui iudicij erit, quo excollis. Verùm hoc hæcenus ego, quod iam diu literarum officium intermisi, hanc arripui occasionem, velim existimes, tantum me tibi tribuere in lucri, quantum alij nemini. Nisi igitur impudens sim in petendo, mitte ad nos aliquid ex tuis scriptis: quod tanquam sacrum Balthasar & ego custodiemus, nec emanabit vnquam te inuito. Appellarem te crebrò per literas, sed partim vereor ne interpellem nugis, quanquam officiosis: partim per valetudinis infirmitatem, docendiq; molestas occupationes, quibus inuitissimè distringor, haud commode licet, cupio tamen consuetudinem repetere, mercuraturamq; istam exercere, quam tu mihi aliquot ab hinc annos proposuisti, quam si exercuissem, multum fecissem lucri, quod si minus mihi licuerit, dabo negotium Balthasari meo, omnium quos cognouerim, bonarum omnium literarum cupidissimo ac studiosissimo, qui iam adest cum tuis epistolis descripis, ac fasciculum obsignabit. Vale mi Mureto, atq; ab eo salus.

Lucan

Lucan
quo pr
comm
benecu
bitate
comm

M.
S.

Q
ligam
veter
profite
facile
esse, it
suscipi
rò mai
ligent
esse in
ru for
ferre
aut m
ad rea
honest
placem

Lucam Sempronium semel à me tibi commendatum, quo primum tempore ad Urbem venit, nunc iterum commendo, non quo ipse à me petat, sed mea tantum beneuolentia in ipsum suscepta, ob eximiam eius probitatem, quibuscumq; rebus illi commodaueris, mihi commodaueris. Id. Ian. M. D. LXXIX.

M. ANTONIVS MVRETVS
S. D. HORATIO CARD-
NETO SVO.

XXXI.

QUID ni enim te meum vocem, Horati optime & humanissime, cum & ipse te singulariter diligam, & me ita tibi carum esse sentiam, ut nulli te veterum amicorum meorum in me amando cedere profitearis? quod quidem ego, ut, quia summè cupio, facile mihi persuadeo, verè à te atq; ex animo dictam esse, ita causas, quibus te ad istam voluntatem erga me suscipiendâ adductû esse scribis, non agnosco. Immo vè rō maiorem in modū à te peto, ut si cū me ac mea diligentius inspexeris & excusseris, animaduertes, non esse in me eam eruditionē, eamq; eloquentiam, quam tu fortassis aliquando credidisti, nolis me luere ac sufferre pœnas erroris tui: neue, quasi vitiosum aliquid aut morbosum pro sano emeris, ex adilicio edicto agere ad redhibendū velis, si me ita amabis, ut hominem & honestis studiis deditam, & ingenuum, apertum, simplicem, rectam, minimè fucatum, minimè tectum in

primis

primis φιλόσοφον, præstabo tibi ea omnia cumulatè, nequāquam in eiusmodi rebus fallam opinionem tuam. Id tu si præterea aliquid addideris, ut multarum rerum scientiam, ut eloquentiam, ut cetera id genus, ipse quomodo tibi caueas, videris. Ego ea nequā pollicor, neque præstabo, his legibus imitam mihi esse tecum & constitutam amicitiam volo, quas à te quoque non gratuita acceptum iri puto, atque equidem cum multis de causis antea amauerim Gisbertū Oddum, adolescentem optimam, & pleno gradu ita tendentem in ea studia, quibus nos delectamur, ut, quod serius in eam viā ingressus est, assiduitate & diligentia cōpensaturus esse videatur, habeo posthac caritorem etiam hoc nomine, quod is conciliator, quasiq. ^{εὐφραυντὶς} huius nostræ conjunctionis fuit. Magna sanè cum voluptate repeto memoria tempus illud, cum ipse mecum de doctrina tua, deq. suauissimis moribus, & creberrimè & amantissimè loquebatur. Addebat etiam nonnulla de studio quodam & amore mei tuo, quem tibi ex tuis sermonibus cognitisimum esse dicebat, ego autem & audiebā ea libenter, & ei fidem habebam non intuitus: ut ad credenda quæ iucunda sunt, faciles naturā omnes sumus. Itaque, ipsū ex eo sæpè & constanter audiendus, sic iam incalueram, ut quemadmodum in ardentissimam siccissimamq. materiam nulla potest incidere tam parua scintilla, quæ non maximum subito incendium excitet, ita nulla posset à te dari tam pusilla, tamq. tenuis significatio eorum, quæ de Gisberto audieram, quæ non ad me totum mirifico quodam tui amore inflammandum satis habitura virium videretur. Adhuc hæc erant, cū afferuntur à te ad Gisbertum literæ,

non

non sol
ac per
de quo
spiram
ardent
deince
gnes a
neq. f
prouoc
tam, x
verra
aut v
vi am
dabo.
Etatio
tanden
Vrbe.

V
fituer
nostru
gans,
qua li
videb
altero
ENI
ME

non solum scripta eleganter ac politè, quod tibi propriū ac perpetuum est, verum etiam illum amorem in me, de quo tam multa tam sapè audieram, omni ex parte spirantes. Quid quæris? ita exarsi, ut nihil fieri posset ardentius. Successerunt primis illis altera, tertia, alia deinceps, eadem omnes suauitate perfusa, iisdem insignes amoris notis. Nonne igitur inhumanus sim, planeq; ferreus, nisi tam amanter à te vltro appetitus, ac prouocatus, tibi in amore respondeam? sed non committam, ut eo nomine accusari possim: semperq; sine vlla retractione, si quid accidet, in quo amicitia mea tibi aut vsui, aut ornamento esse possit, ne qua in parte veri amici officio defuisse videar, studiosissimè operam dabo. Quod ad literas tuas tardius fortassis tua expectatione responderim, scito eas mihi nudius tertium tandem redditas esse. Vale, post rid. Non. Decemb. ex Vrbe. M. D. LXIV.

E I D E M.

XXXII.

VOLO tecum, Horati, si modò ab eo voluntas tua non abhorret, quasi mercaturam quandam instituere literarum: ut quando iisdem ferè in studijs nostrum vterq; versatur, si quid & bellum atq; elegans, & non vulgare, neq; prouitum, dum, ut longinqua litora, ita veterum scripta lustramus, reperissa videbimur, id in commune conferamus, & alter cum altero communicemus. Hoc fecisse veteres illos, quos ENDO COELO, ut Cicero in legibus loquitur, MERITA LOCARVNT, Hippocratem Comm.

& De

& Democritum Abderitem, Platonem Atheniensem,
 & Tarentinum Architam: tum è nostris (quanguam
 illos quoq; quid ni nostros vocare liceat?) sed tamen
 ex illis, quos vsitatus nostros dicimus, idem inter se
 Ciceronem ipsum, Nigidium, Atticum, Varronem fa-
 ctis esse, satis aperte ipsorum monumenta declarant.
 Quorum ego exemplum, quantum in me est, renovare
 cupiens ad hanc te societate, Horati, voco: quam nisi
 refugis, non dubito fore, vt ex ea primum vterq; no-
 strum, deinde etiam alij, non eoram modò, qui nunc
 sunt, sed etiam, vt Homérico verbo vtar, τῶν ὀφεισέων,
 si non magnos atq; vberes, aliquos tamen aliquando
 capiant fructus. Eius autem, nisi tibi secus videtur, ea
 leges ac pactiones erunt. Primum, vt quidquid alteru-
 tri nostrum quocumq; in scriptore antiquo occurrerit,
 quod aut sit, aut videatur obscurum, ambiguum, de-
 prauatum, de eo, vt ipsi alterius sententiam exquire-
 re ius fasq; sit: deinde vt is, qui sententiam rogabitur,
 re diligenter pensitata, cum amicis etiam, si videbi-
 tur, communicata, quidquid aut commodè cogitare
 ipse, aut ex alijs expiscari potuerit, aperiat: tum, vt si
 alterutri aliqua alterius opinio non probabitur, liberis
 ei solutumq; sit, causas, cur eam nò probet, exponere,
 isq; qui reprehenderetur, aut potius admonebitur, non
 modò ledi se ac violari in eo: verum etiam beneficium
 sibi tribui putet: postremo, vt quidquid alter ab altero
 acceperit, nunquā neg; priuatim, neg; publicè id se ab
 eo accepisse dissimulet: quin potius vterq; omni ope o-
 mnes alterius ornādi atq; amplificādi occasiones, non
 tantum oblatas arripiat, sed etiam studiosè diligen-
 terq; perquirat. Hæc si faciemus, alter alterius indu-
 striam

striam
 deniq;
 dem n
 mo, qu
 sens e
 Ego er
 ita pig
 bam,
 caussa
 fore a

R
 apud op
 seu de n
 Gramm
 cum illi
 cum cor
 spiciunt
 decas me
 in ment
 quibus e
 est inter
 est. Vt o
 illud, no
 pauci co
 quam ve
 natepau

frariam acuemus, ingenium excitabimus, & discemus
deniq; vicissim & vicissim docebitur. Gisberto qui-
dem nostro, quem ego adolescentem quotidie plus a-
mo, quid ipse quotidie honesta studia plus amat, prae-
sens ex hac nostra negotiatione lucrum paratum est.
Ego enim, qui cum ad cetera omnia, tum ad scribendum
ita piger sum, ut nemo magis, eo post hac, cum ad te scri-
bam, amantius uti cogito. Nam & ipse cum labor em-
caussa mea libenter capit, tum hoc studijs suis inutile non
fore arbitratur. Vale. 3 Kalend. Ian. M. D. L. X. IV.

E I D E M.

XXIII.

RESPONDEBO tibi breuiter, ut & postulas
& occupationes mea cogunt. Non te prae-
terit, apud optimos viri, quibus lingua auctores reperiri quaedam
seu de industria, seu ab aliud cogitantibus peccata, quae
Grammatici modum vocant. *ἡ δὲ*, modum *στοιχείωσιν* vocant:
cum illi non ipsam confirmationem orationis, aut vo-
cum convenientiam, sed id modum, quod sensum est re-
spiciunt. Exempla scio tibi non deesse: sed tamen ut vi-
deas me tecum *ἀτρεχέως*, *καὶ ἀσέλως* agere, congeram quae
in mentem venient. Terent. Hecyra. Nam nos omnes,
quibus est alicunde aliquis obiectus labor, Omne quod
est interea tempus, prius quam id rescriptum est, lucro
est. Ut omnia conere, non reperies, cum quo cohaereat
illud, nos omnes. Sallustius. Sed autem ita coniuuere
pauci contra Rempublicam in quibus Catilina fuit: de qua
quam verissime potero, dicam. Idem. Interea serui-
tute repudiabat, cuius initio ad eum magna copiae con-
curre-

currebant. Idem. Familia nostra cum populo R. bello Carthaginensi amicitiam instituit: quo tempore magis fides eius, quam fortuna, pendenda erat, quorum progeniem. Idem. Abundantia earum rerum, quae prima mortales ducunt. Atque, ut in alijs, ita in hoc quoque, Sallustius Thucydideus fuit. Apud illum enim talia εἶσα novis. Plautus, Hos quos videtis stare hic captivos duos, illi qui astant, ij stant ambo non sedent. Sed ne apud Plautum quidem talium modus est: huius generis sunt & illa HomERICA,

Et

Τίμων φίλε,
 Ἐννήμορ μ' ἀνὰ στρατὸν ὄχετο κῆλα Διοῖο.
 ἦ δ' ἔμετ' ἢ δ' ἀγορήνδ' ἐκαλέεσ' ἀπὸ λαὸν ἀχιδλιῶ.

Et

Εἴθε αἰ πάλλ' ὄρν' ἴδων ἀν' ἀλλόθεν οὐ πύργασε.
 Et illud Vergilianum.

Christina lux, mea si non irrita dicta putaris,
 Ingentes Rutula spectabis cadis acervos.

Et,

Pars pedes ire parat campo, pars arduus altis,
 Fertur equis.

Possum è Sophocle, Euripide, Pindaro, alijs quamlibet multa congerere: sed ne longior sim, & ne tibi homini eruditissimo videar diffidere, pauca tantum tibi in memoriam ex ipso Cicero reuocabo. Ita igitur est in secunda Tusculanarum, Etenim si orationes, quas nos multitudinis iudicio probari volebamus (popularis est enim illa facultas, & effectus eloquentiae est auditorium approbatio) sed si reperiabantur nonnulli, qui nihil laudarent, nisi quod se imitari posse confiderent, &c. Scio esse locum quandam, ubi ad Atticum scri-

scriben-
 nis con-
 munc n-
 illum e-
 Caci-
 Tur-
 Ser-
 & vid-
 lucum-
 cit. M-
 dio sun-
 nus, ei-
 tamen
 modo
 tore. It-
 eodem
 illum M-
 Accidit
 lo: viri-
 tror. V-
 verbo in
 do cum
 ita dix-
 nō bene
 ἐκαλέε-
 suaven-
 paro ei-
 scripta
 goty su-
 quod e-
 vi stat
 scri-

scribens, cum epistolam dixisset, ita reliquum orationis contexuit, quasi literas dixisset, non epistolam. Sed nunc non venit in mentem. Inspice diligenter locum illum ex Catone maiore, vbi citantur hi duo versus Cecilian:

Tum etiam in senecta hoc deputo miserrimum,

Sentire ea etate esse odiosum se alteri,

& vide, cum quo ea, quæ statim subiungit, cohereant: iucundum potius, quam odiosum. Neq, enim hoc dicit. Miserum est, sentire, se iucundum potius, quam odiosum: sed hoc, si quis commodus senex sit & humanus, cum iucundum potius esse, quam odiosum. Quæ tamen sententia, si verbatantum spectes, effici nullo modo potest. Reuocabo te ad illos ipsos libros de Oratore. Ita igitur loquitur, in iocorum tractatione. Ex eodem hoc vetus illud est, quod aiunt, Maluginensem illum M. Scipionem, cum ex centuria sua renuntiaret Accidinum consulem, præcoq, dixisset, Dic de L. Manlio virum bonum, inquit, egregiumq, ciuem esse arbitror. Vide quàm conueniat, Maluginensem illum, cum verbo inquit: quod postea subiunxit. Eodem igitur modo cum dixisset: etenim cetera ferè artes, & cetera: ita dixit postea, cuius terminus septa teneatur, quasi non benedicere dixisset, sed ars bene dicendi, q, orationis ordo. Dixi postulare videbatur. Habes verbesam & insuauem epistolam, vti scriptam à properante, & occupato etiamq, vti tibi molestia duplicetur, mea manus scriptam: vti fortassis etiam in legendo aliquid tibi negotij futurum sit. Gisbertus enim noster, propterea quod ei hodie ad fores herili cubiculi aspidendum est, vti statim vicibus omnes cubicularij solent, operam mihi

dare non potuit. A te peto, ut me ames: quod cum facies, mutuo te facturum esse scito. Vale. ROM AE. 6
Kalend. Mart. M. D. LXV.

E I D E M.

XXXIV.

AD eas literas, quas à te amoris plenissimas nuper accepi, statim respondi, si otiosus fuisssem, sed eram occupatus in recognoscendo volumine quodam orationum mearum, quod à me his superioribus diebus librarij extorserunt verius quam impetrarunt. Omnino enim constitueram nihil posthac scribere. Sed me, ut consilium mutarem, amicorum nimis bene de me sentientium non cohortationes modo, sed preces assidue coegerunt. In eo igitur eram occupatus cum accepi literas tuas: & simul cogitavi, si paulo serius responderem, damni nihil in mora fore. De loco illo Ciceronis non puto te dubitare, quin sententia tua vera sit. Nam vel id ipsum, quod ais videri posse obstare magis etiam eam, si accuratè inspicias, confirmat. Si quid aliud erit, de quo sententiam meam cognoscere cupias, scribito, non committam, ut quidquam à me quod ego quidem prestare possim frustra petas. Amo enim te vehementer, tum quod multis nominibus dignissimus es qui ameris, tum quod ita me amas, ut inhumanitatis notam effugere non possim, nisi tibi in amore respondeam. Vale. ROM AE. Prid. Idibus Aprilis die ipso natali meo, quem tibi faustum ac felicem precare. M. D. LXX. Saluta mihi Gisbertum meum: etsi ei subitatus sum: quod quiddam à me sibi in arcano commissum continere non potuit. Veniam isthuc, ut spero,

spero,
repositum
decrevit
Ad eum
pediem

N sed ne
dare
extite
ti. It
Nisi ill
dum ta
superar
uere. P
omnia
manib
cum un
tero, ce
ro. Vos
betis, v
vobis s
quod v
omnia
M. D. L
ne, nisi
lurabit

spéro, mense Maio proximo, & præsens ab eo pœnas
repositam. Qui enim tantum triduum domi ipsius esse
decreueram, vlciendi causa, totos sex dies manebo.
Ad eum scribere nunc non licet per occupationes, pro-
pediem scribam.

E I D E M.

XXXV.

NEMINI aut mirabilius est aut molestius, quã
mibi, tamdiu differri aduentum ad vos meum,
sed nescio quo modo ter iam contigit, vt cum in viam
dare me vellem, iamq; sarcinulas componerem, subito
extiterit aliquid improuisi atq; inopinati impedimen-
ti. Itaq; nihil amplius ea de re vobis habeo polliceri.
Nisi illud certè mibi excuti nullo modo potest, venien-
dum tamen, & quæ obstant, omnia qualibet ratione
superatum iri, sed ἀγχιον πρᾶγμα alieno arbitrio vi-
uere. Præcipue si quis ei seruiat, qui pro suo commodo
omnia aliorum incommoda nõ nauci faciat. Equidem
manibus pedibusq; vt dicitur, omnia faciam, vt vobis-
cum vnà esse possim ante Kalend. Iul. sed si id non po-
tero, certè quidem mense Septembri, si viuam, istic e-
ro. Vos interea me, vt facitis, amabitis, & ad me scri-
betis, vbi commodum erit. Ego vos vicissim amabo, de
vobis sapissimè & cogitabo & loquar, si quid erit,
quod vestra causa efficere possim, studiosè atq; amicè
omnia procurabo. Vale. ROM AE 9. Kalend. Iun.
M.D.LXX. Marcello Vestrio S. Qui etiam meo nomi-
ne, nisi molestū est, Paulum A Emilium Comensem sa-
lutaabit. Vereor ne ad te perlata nõ sint literæ, quas ipse

meo nomine natali die scripseram. Nulla enim in tuis
earum mentio.

E I D E M.

XXXVI.

VALDE tardi effecti sunt tabellarij vestri : quæ
quadragesimo demum die litteras huc istinc
adferant. Idem mihi accidit haud ita pridem in litten-
ris quibusdam Gisberti Oddi, quæ cum scriptæ ab eo
essent de mense Nouembri, perlatæ ad me sunt inuen-
te Ianuario. Sed hoc tamen commodè, quod hodiè po-
tissimum: vt qui dies vnus ex omnibus summa hilar-
tate ab omnibus traduci solet, eo potissimum hilararer
iucundissimo sermone litterarum tuarum, & recorda-
tione amoris erga me tui, simulq; quoniam ab inter-
pellatoribus nihil est periculi (ludis enim & spectaculis
omnes hodie detinentur) vacui temporis ad respon-
dendum aliquid haberem. Igitur de me meisq; studijs
iam cognosse te aliquid puto ex ijs litteris, quas pro-
ximè ad Gisbertum dedi: satis enim scio earum te sta-
tim participem factum. Terentianum illud, si sit opus,
ioci causa dictum est: quasi euenire vllò modo possit,
vt hoc quoq; facto opus sit. Ergo si sit opus, si quis à me
id fieri postulet: si quis hoc sibi à me officium tribui pe-
tat: si quis in eo me sibi gratificari velit, si quid eue-
niat, vt publicè inter sit eum laborem à me capi, & si
cogites, multa nos quoq; vulgò ita iocantes dicimus.
Quando ita iubet sededo, cum tamen nemo iubeat. Ho-
noris tui causa ad prandium ibo, quasi qui id facit,
non sua potius causa faciat: hodie in prandio pulchrè
tibi

tibi op
non sibi
nere es
do, lat i
sumus
tamur
eam fa
datè io
ferend
sibi pr
lio pos
manos
nunt, E
rum ve
aut mi
Apulei
ad vsum
quanti
toperè
pistores
Ad om
Vale. I
quo ip
dies V
disse m

Pos
tia

tibi operam dedi, quasi qui bene ac libenter vescitur, non sibi potius operam det quam amico. Ex eodem genere est illud, si sit opus, de quo satis iam multa. Albedo, latinum non est, non magis quam Nigredo. Sed ita sumus omnes, etiam qui paulo melius latine loqui putamur, quam vulgus solet. Dum confidimus, nos iam eam facultatem consecutos, ut vel aliud agentes emendare loquamur, multa inepta, & ne in pueris quidem ferenda effundimus. Isti precipue delicacii, qui omnia sibi prater Ciceronem putere aiunt, qui si sine Nizolio possint vnam aut alteram epistolam scribere, Germanos se esse Cicerones putant: qui Senecam contemnunt, Plinium irrident, Tacitum damnant: ad inferiorum vero temporum scriptores etiam nauseant, qui me aut mirantur, aut miserrantur, aut irrident, quod ex Apuleio ipso, aut Sidonio quadam petenda esse dicam ad vsum latini sermonis: illi igitur ipsi saepe ita & loquuntur, & scribunt, ut non eos modo, quos ipsi tantopere abiciunt, quos prae se contemnunt, sed eorum pistores ac coquos multo latinius locutos fuisse constet. Ad omnia epistolae tuae capita responsum esse arbitror. Vale. III. Kalend. Martij. M. D. LXXI. ROMAE. quo ipso die litteras tuas accepi, quibus adscripta erat dies VII. Kalend. Febr. Ne me tam sero tibi respondisse mireris.

E I D E M.

XXXVII.

POSTquam ad te nuper scripsi de illo Terentiano, si sit opus, venerunt mihi in mentem alia,

que apertius confirmarent explicationem meam.

Simile igitur est illud ex Adelphis.

Tu inter eas restim ductans saltabis M. probe.

Et tu nobiscum vna, si opus sit.

Et illud Catulli ex epigrammate in Vettium.

Ista cum lingua, si vsus veniat tibi, posui.

Sed nolo alterum versum adscribere, neq, puto esse opus: Quamuis igitur sperabam sententiam meam ita tibi probatam esse, vt nihil prater ea argumentis opus foret, tamen ne hanc quidem ad te scribendi occasione pratermittendā putavi. Vale, & Gisbertum mihi salutem, & si quos istic prater ea nōsti amantes mei. ROMAE Postrid. Non. Mart. M. D. LXXI.

PETRVS IOANNES PERPI-

NIANVS M. ANTONIO MV-

RETO S. P. D.

XXXVIII.

ONVS Aetna grauius mihi videntur sustinere, qui alteri fidem suam adstrinxerunt: nisi eius, aut cui, aut pro quo sponponderunt, humanitate subleuentur. Scis, credo, quid velim. De versibus illis in D. MARIAM Lauretanam, qui eos à te optabat, propter singularem expectationē elegantia & doctrina tua, & me vrgeri non cessat. Ego, tametsi, inscio & inconsulto te, me temerē recepisse intelligo, tamen hanc temeritatem in spondendo meam tua eximia, in re perficienda, humanitate compensatum iri cōfido. Si quid possant fontes & pomaria Tiburtia, si quid iste secessus

sus otij à quotidianis occupationibus tuis attulit, oro te
 atq, obsecro, vt ostendas, me nonnullam apud te gratia
 locum obtinere. Quadam tecum communicare cupie-
 bam: sed ea melius, vt spero, coram, vbi ad nos redie-
 ris. Nam summus nostra Societatis magister statuit,
 vt Roma anno proximo manerem. Nostri omnes te sa-
 lutant. Vale. Ex vrbe XIIIX. Kalend. Septemb.
 M. D. LXIV.

M. ANTONIVS MVRETVS

S. D. PETRO IOANNI

PERPINIANO Societa-

tis IESV.

XXXIX.

CVPIO equidem & meam, & tuam fidem li-
 berare: sed mihi adhuc multa, ne id facere pos-
 sem, obstit'erunt. Primum quòd quem locum, quodq,
 tempus otij, & quietis plenissimum putabam fore, in eo
 me & multa, & longissimè à studijs meis abhorrentia
 negotia occupatum, atq, exercitatu habuerunt. Nam
 vt catera taceam, his paucis diebus bis mihi Romam
 eundum fuit, quod etsi leue videri potest, tamè ea mi-
 hi profectiones octo amplius dies abstulerunt. Deinde
 quodd multos iam & menses, & annos intermisi poe-
 tica studia, vt etiam si quid olim fuisset in me eius fa-
 cultatis, quod sanè aut nihil, aut pertenuè quiddam,
 & perexiguum fuit, effluxisse id tamen, & exaruisse
 necesse sit. Postremo δὲ γὰρ τ' ἀλγυτέρων, tardiores

me, ac timidiorem facit expectatio illa, quam de me
 versibus concitat a esse scribis. Scis enim quam inutili
 ea atq; aliena sit placere cupientibus. Nam si illud a
 me postulatur, vt tuorum elegantiam aequem, a te ipso
 mihi versus a faciunda fuerit. Vt est, meditabor ta-
 men propediem aliquid: sed si me amas, quod quidem
 ita mihi perspexisse videor, vt quin ita sit dubitare no-
 debeam, minue, obsecro, quantum potes istam expecta-
 tionem: ac perspice, vt ille amicus tuus, a me, tanquam
 a malo nomine, vt nummos, ita versus, et iam si neque
 optime nota erunt, neq; iusti ponderis, a quo tamen a-
 nimo accipiendos putet. Bene factum, quod te Soci-
 tatis vestrae magister Roma retinendum iudicauit. Mi-
 hi crede, magnam molestiam cepissem e discessu tuo.
 Nunc spero fore, cum istuc rediero, vt finar tua sua-
 tissima, mihiq; optatissima consuetudine, quam ego
 quanti faciam, spero te re ipsa aliquando cogniturum.
 Vale. Tibure XVI. Kalend. Sept. M. D. LXIV.

PETRVS IOANNES PERPLI-
 NIANVS M. ANTONIO MURE-
 TO S. P. D.

XL.

TVVM tandem reditum expectare non possum.
 Timeo namq; ne sit ille tardior: mihi autem ma-
 turato est opus. Quonam, inquis, adeo festinas, vt pau-
 cet hos dies expectare non possu? Nusquam equide,
 noli metuere, ne mutata Magistri nostri sententia mi-
 hi sit ex urbe proficiscendum, rem totam a principio
 audies.

audies. Propositus iterum Rhetorica schola, à qua me solutum penitus ac liberum esse arbitrabar, de Præfati nostri sententia statui Aristotelis de arte dicendi libros explicare, ut si nihil tanti magistri subtilitate dignum in lucem potuero proferre, quod ita planè futurum esse video, certè conatus ipse in re perdifficili, nonnihil ab auditoribus gratia, & benevolentia consequatur, summèq; Philosophi nomen apud omnes illustre, languidiora iuuenum studia vehementius excitet ad discendum. Multa igitur ita ut sit, legenti & meditati mihi, qua ad eorum librorum explicacionem vsui fore viderentur, quadam occurrerunt, qua meum animum ita dubium & incertum habent, ut non facillè sit statuere quid sequar. De huius tuam sententiam exquirere decreueram, ubi redisses. Verum, ut dixi, timeo, ne serius, quàm mihi est opus, reuertare. Quare agam tecum per litteras absens, quod verbis præsens agere non possum, & quid ex te scire velim, paucis perscribam. Non enim dubito, tametsi longè abes à libris, quin omni me dubitatione, nullo negotio sis liberaturus: ed magis quidd de quibus ambigo, ea tibi iam dudum quaesita, cogitata, tractata esse scio. Primum itaq; velim cognoscere, quid tibi videatur de paratione artis Aristoteleæ in III. libros: præteritum ne putes hoc opus, quod nemo Aristotelis esse negat, à Laertio qui duorum tantum librorum fecerit mentionem: an in numero librariorum fuisse mendozos: an in duas duntaxat partes totum illud quasi corpus ab auctore distributum ab alijs postea in tres fuisse diuisum: num quidnam aliquando legeris apud antiquos Aristotelis interpretes, aut alios idoneos auctores, ex

quo perspicui possit, quot in libros partitus ipse fuerit
 hanc artem bene dicendi tam accurate conscriptam.
 Deinde περί τῶν ἑωτερικῶν καὶ ἀκροματικῶν συγγραμμάτων
 ut ecquid comperti habeas? Nam ut à Cicerone, Gel-
 lio, Plutarcho, Galeno, Ammonio, Simplicio diuisio-
 nem hanc operum Aristoteleorum confirmanibus dis-
 sentiam, nullo praesertim duce, nullo auctore, cuius no-
 men graue apud alios esse debeat, animum inducere
 non queo, argumenta contra sentientium quaratione
 refellam, non video. Cur enim in i. libr. κινητικῶν,
 libros de anima, quos subtilitatis plenos esse omnes
 consentunt, ἑωτερικῶς appellat? Cur hos ipsos de moti-
 bus libros ad Nicomachum modò vocat ἑωτερικῶς, ut in
 3. πολιτικῶν libr. modò ἀπὸ τῶν ἑωτερικῶν seiungit, cum
 in ipsis τὰ ἑωτερικῶς, veluti genere prorsus diuer-
 sa ciret? cur τῶν ἀκροματικῶν nulla vsquam mentio?
 Quid enim octo libri τῆς φυσιολογίας, περί φυσικῆς ἀκρο-
 σεως inscripti sunt, eam ego inscriptionem idcirco Ari-
 stotelis ipsius non esse suspicor: quod nusquam illi ab
 eo libri hoc nomine citantur. Postremò doceri cupio,
 an Dialectica nomen sic ab Aristotele aliquando v-
 surpetur, ut non τὴν τοπικὴν solùm, sed totam omnino
 Logicam comprehendat: Alexander enim in pro-
 oimio τοπικῶν, res tantùm tradit huius verbi significa-
 tiones: de hac verò vulgari notione, prorsus nihil. At
 mihi in hoc, quod subijciam, loco, primi de Rhetorica
 libri, περί διὰ συλλογισμῶς ὁμοίως ἀπαντῶν, τῆς διὰ λεκτικῆς
 εἰς ἰδίαν, καὶ τῆς ὅλης, καὶ μέρος τινός, non alia notio ei vi-
 detur esse subiecta. Nolim tibi esse molestior: His nunc
 ero contentus, si quid est aliud, de quo scire velim quid
 sentiam, id ad tuum in urbem reditum reseruabo, ne
 iure

iure queri possis, ne in otio quidem tibi licere esse otiosum. De versibus, quos avidissimè exspecto, nā tu prudentissimè fecisti, qui tandiu nostros animos tenueris expectatione suspensos, ut tanquam poculum aqua frigida longinqua siti axarescentes sic nos illi multum cupientes, & diuturno desiderio flagrantēs insolita quadam suauitate perfundant. Accipio tamen excusationem, modò quam citissimè, quod commodo tuo fiat, eos ad me mittas. Nam quòd vereris, ut expectationem de re concitatam possis explere, vide ne, dum modestus haberi studes, parum de nobis amicè existimare videaris. Quid enim? hic tu nos intelligentia communi expertes esse putas, ut quantum à quoque sperandum sit, videre nequeamus? aut tam parum studiosos tui, ut quemadmodum nobis satisfacias, vehementer sit tibi laborandum? facis tu quidem, quod te decet, ut nihil à te, nisi summa industria elaboratum, atque perfectum exire patiaris: verum sic habeto, tantam esse omnium nostrum erga te benevolentiam, eam de ingenio, & doctrina tua existimationem, ut si quid minus dignum tuo nomine editum à te fuisse videremus, id quod accidere nullo modo posse intelligo, sed si quid à te elucubratum scriptorum tuorum dissimile fortè legeremus, noluisse te potius tantum contendere, quantum posses, quàm quantum contendisses, efficere non potuisse credere.

M. AN.

M. ANTONIVS MYRETVS

S. P. D. FRANCISCO BENTIO

Societatis IES V.

XLI.

VTRAEOQUE littera tuae mihi gratissima fuerunt : haec posteriores ed etiam gratiores, quod subdubitabam, ne agrè tulisses, nihil à me ad illas Senenses responsum esse, et si videbar satis respondisse, cum quae petebas, ad me miseram. Mihi enim videtur melius presenti responderi, qui silentio facit quod rogatur, quàm qui verborum affatim rependit, rei nihil. Gaudeo te Perusiam venisse, vnde opinor crebrius à te litteras expectare poterò. Cupio autem scire, quem potissimum scriptorem explicandum susceperis. Nam si nihil aliud, ex acua industria tua : teq; fortassis ad locos quosdam diligentius, quàm ab alijs solent tractandos excitabo. Caue enim putes quidquid mihi accidere posse iucundius, quàm videre te TRADITIV, vt ita dicam, disciplina mea alumnus, florentem laudibus, & quotidie longius progredientem in ea via, quam me tibi olim monstrare memini. Et si tu quidem, vt à me discisisti, multò, quàm ego sum meliores magistros nactus es. Sed quid tum? blandior mihi RESPONDIS, & quia te olim nescio quid docui, videor mihi, te quantum quantus es, aut potius quantus futurus es, produxisse. Sed vt hac missa faciam, scin, tu me nuper à Pontifice iterum antiquo, vt ait Horatius, inclusum ludo? Cum enim Caesaris multorum iam stipendiorum

vete-

vetera
mum C
prouin
que m
pro duc
runt. H
senectū
dicam
iam a
Horat
cere vi
dectas
re poss
se mul
derint
in arca
de otio
nem in
Noli ta
Dauid
rior sui
hil det
litteras
tum ex
sus est
quos

veteranus missionem impetrasset, egerunt mecum primum Cardinales, deinde etiam αὐτὸς ὁ ἀρχιερεὺς, ut eam provinciam susciperem. Multa argumenta allata sunt quae me mouerent? sed vnum αὐτὸν, ἢ ἄφωτον, quod producentis aureis annuis, quadringentos proposuerunt. Homini autem egenti, & propter imminentem senectutem paulo ad rem imminentiori, nullum medicamentum adhiberi potuit efficacius. Itaque redibam ad veteres illos Congerrones meos Ciceronem, Horatium, ceteros, & mihi quodammodo repuerascere videbor. Tumultuantur tamen, qui ex me Pandectas audiebant, & negant se quenquam alium ferre posse: Plerique etiam nisi me habent, Iurisprudentia se multam salutem dicturos esse profitentur, ipsi viderint. Ego ludibundus quadringentos illos quotannis in arcam, ἐν τοῖς λουτροῖς, concludam, ut sit aliquando unde otio frui possim. Beatum te, qui eam viuendi rationem ingressus es, ubi à talibus curis animus liber est. Noli tamen putare à me ipso hac ita curari, ut angar: ἀμείνων τὰ διδόμενα, & quia usque, huc paulo negligentior fui, ex illa negligentia ita aliquid detraho, ut nihil detrahā ex hilaritate. Adolescentem, qui mihi litteras tuas reddidit, vidi perlibenter: & mihi, quantum ex vna colloctione existimandi potestas fuit, visus est tua commendatione dignissimus. Saluta mihi si quos istic nosti studiosos mei. Vale mi Benti optime & suauissime, & me ama. ROM AE.

V. Kalend. Septembr.

M.D.LXXII.

GVIL

GVILIELMVS CANTERVS

M. ANTONIO MURETO

S. P. D.

XLII.

ET SI satis audacter facere videor, vir doctissime, cum te litteris meis interpello, quoniam tamen hunc libellum proximis his mensibus edidi, putavi me non satis ex officio facturum, nisi cum eundem ad te mitterem, tum veniam à te rerum tuarum peterem. Et enim, cum id, quo libellus noster est exoratus maxime (Athenai fragmentum dico, à te primum in manus nostras deuenerit, postquam tu id cum Aurato nostro communicâras: nemini potius hoc totum, quicquid est mitti debuerat quàm tibi. Iam quod ea fuerim audacia, ut rem à te uenientem sibi uisum habita[m] publicare sim ausus, non miraberis, si quanta debeat esse studioforum hominum inter ipsos rerum omnium communitas, tecum cogitari. Huc accessit, quod non leuiter suspicabar fore, ut alij, nisi ego prauertissem, eam gloriam, cuius ego te participem iure feci, sibi solis essent prærepturi. Quanquam nihil magnoperè video, cur ea res gloria tua, quæ iam pridem est toto orbe clarissima, multum addere ponderis potuerit. Quis est enim in omni quæ incolitur terra ita barbarus & omnis expertus elegantia, ut Muretum non cognoscat, amet, excusetur? Ego certè, ὁ τῶν λόγων ὄντων ἑταῖρος γινώσκων, tantum te liberè ut loquar, facio, quanti haud scio an alium neminem. Sed, ut ad ipsum redeam libellum, in eo si

forte

forte alicui maiorem videbimur habuisse veritatis,
quàm hominum rationem. suggeret tibi. spero, memo-
ria tua, qua vales plurimum, quid de veritate Socra-
tem Plato sensisse tradiderit. Quid quod eam prae-
optima littera suis cultoribus libertatem, ut in utra-
que partem sine periculo disputare possint? nec enim
hic opus est τὸ πρὸς τὸν λόγον. Quocirca, si hoc à te
consecutus fuero, vir doctissime, ut nihil huius libelli
editione offensum te ducas, non admodum timebo, ne
quis de me conqueratur alius: sperabo potius me, quod
ille dicebat, sine invidia laudem deinceps inuenire, &
amicos parare posse. Et quoniam non facile fortassis
me, qui sim, agnosces: velim tibi Aurati tui atq; mei
in mentem veniat, cuius ego conuictu, cum tu ante an-
nos duos in Galliam venisses fruebar. Fraterij quoq;
cum quo me aliquando, si non es oblitus, vidisti. Si
quid etiam dignaberis rescribere (quanquam nos tan-
tum boni non meremur) ad Oporinum, vel Petrum
Pernam Typographos Basileenses, litteras curabis. Be-
nè vale, vir doctissime, & eum te à nobis haberi cre-
de, ut quod aliquando de nobis Auratus, condiscipulo-
rum comparatione, ludens dicere solebat, id meritò
tibi doctorum omnium respectu tribuamus, quid hoc?
inquires. τὸ δ' ἀγαθὸν οὐ φέρεται τῷ Μερτέφ. FRAN-

COFVRTI nundinis autumnalibus

Anni M. D. LXIV.

ALE

M. ANTONII MURETI
ALEXANDER IVSTINIA.

NVS M. ANTONIO MURE-

TO S. P. D.

XLIII.

TE post tuum discessum Venetijs in febrim incidisse, egre sanè tuli, ut debui, idq; statim meis litteris significassem: sed præter morbum, tibi molestius esse nolui. Nam indies experior quàm molesta egrotantibus omnia penè esse soleant. Caterum, mitescente iam morbo, nullum *παρὰ μὲν δικαίῳ λόγῳ* in tam magno præsertim elatoq; animo, aduersum omnem fortune temeritatem mihi locum relinqui video: & fortassis, ipso iam fugato, conualescenti gratulandum potius, aliquid serij ad te scriberem, nisi id mihi Medicorum legibus *περὶ τῶν ἀνακωμῶν* interdictum scirem. Scribam aliàs, & quod toties recepi, tandem cumulatissimè præstabo, præsertim cum *χρῆστα ἀντιχαλκίῳ* à te sperare liceat. Interim cura ut valeas, ego verò, & Ioannes Datianus noster, valeamus, teq; plurimum salutamus, & cum primùm per valetudinem tuam licuerit à te litteras expectamus. Vale. VENETIIS. Prid. Kalend. Octobr. M. D. LVIII.

E I D E M.

XLIV.

VETERIS illius familiaritatis ac necessitudinis, quæ mihi maxima tecum olim Venetijs interces-

terces-
rum a-
xiffe
inspian
rarum
nos ber
eam ip
confer
Athen
scripti
quaqu
sed an
Quod
quog;
ficane
rū fac
misi v
facian
Bisson
Arma
rete, si
nia, qu
ras. Es
neg, t
lisse. E
nem, e
tuas, q
qu

terceſſit, minimè te oblitum eſſe opinor, neq; tot anno-
rum ἀπορρηξία, ex animo tuo noſtri memoriam efflu-
xiſſe dubito. Plurimum ſanè momenti ad vulgaris cu-
iſſiam amicitia diuturnitatē in aſſiduitate litte-
rarum poſitum eſſe non diſſiteor: mutuam verò inter
nos benevolentiam, certo iudicio ſemel ſuſceptam,
eam ipſam virtutem, quæ genuit, & continuiſſe &
conſeruaviſſe certò ſcio. Nam illam ſanè ἀπομίμιν, quæ
Athenæus iure μιμνήσκων τὸν ἀνὴρα appellat, ad cuius præ-
ſcriptum τῆ δὲ φίλοι vaſοντες, ἐκ τῶν φίλοι, tibi probari ne-
quaquam credo, cum amicitiam non locorum ſpatiis,
ſed amicorum moribus metiendam eſſe non ignores.
Quod ſi ad meam erga te benevolentiam, acceſſionem
quoq; mearum litterarum à te deſiderari, mihi ſigni-
ficaueris, non ſolùm hoc officiij genere tibi poſt hac ſa-
tisfaciam, ſed etiam eius longo tempore à me præter-
miſi uſuram cumulatiſſimè reddam. Quanti verò te
faciam, quamq; tui ſim memor, teſtem habes Ioannem
Biſſonerium, quem tibi cum morum probitate, tum do-
ctrina ſingulari conciliatum eſſe audio. Eum, mi Mu-
rete, ſic velim tua humanitate complectare, ut ea om-
nia, quæ in me, ſi Romæ eſſem, conferres, in eam confe-
ras. Eſt enim mihi amiſſiſſimus, tuq; amantiſſimus,
neq; te vnquam penitebit in eum beneficiū contu-
liſſe. Experiens me hercle re ipſa & grati animi iuue-
nem, & commodorum memorem. Expectabo litteras
tuas, quibus & me à te amari adhuc intelligam, & ſi
quid Genuæ à me agi uoles, certior ſiam. Vale.

GENVÆ. VII. Kalend. April.

M. D. LXXV.

F

MAR.

MARTINVS BELLIVICEIVS

PANNONIUS M. ANTONIO

MURETO S. P. D.

XLV.

IVVENIS quidam natione Gallus, vir clarissime,
 qui Roma huc venerat, scribendarum ad te littera-
 rum ansam mihi praeiuit: quarum quidem auctor, vel
 si sapius eas percurreris, vix tuo innotescet animo.
 Cum enim mense Martio te & Paulum Manutium
 Romae saluti arim, quid miri, si usque ad hoc tempus in
 tanta temporis intercapedine, memoria tua, quae gra-
 uissimis studiis continuò fatigatur, exciderim? Hoc et-
 si persuasum habeo, non tamen dubito, quin facile in
 tui memoriam redigar: praesertim si & album tuum,
 in quem nomen meum relatum esse voluisti, intueberis
 & memineras, quibus verbis Huberti Giphani, Lucre-
 tij editione collaudaveris: cum adyceres nihil esse quod
 non Giphani causa libenter faceres. Quare cum tibi
 in mentem redisset nomen meum existimem, ad inue-
 nem illum reuertar, à quo cum quassissem, quid rerum
 ageres, an quicquam de Plantina editione cogitares,
 quam nos iam dudum, & ceteri omnes, qui eleganti-
 orum litterarum cupiditate tenentur, avidissimè ex-
 pectant: à Philosophia naturali ad civilem hanc no-
 stram Philosophiam, quam tu ante aliquot annos, hu-
 manarum litterarum causa, intermiseras, te consulisse
 respondit. Qua in re cum tuum factum vehementer
 probavi, tum ratus sum, ad studium iuris illustrandū,
 maximum adiumentum allatum iri, si tuum exem-
 plum

plum huius ætatis Iuriconsulti imitarentur, quos & barbarorum interpretum manifestas controuersias toto animi impetu insectari videmus, & omnes suum studium ad calumnias litium, & ad turpem & inuidiosum questum conferre. Sed quod Cuiatius & tu homines Galli in studijs sapientiæ consecuti estis, id non sine munere diuino vobis euenisse credo. Idem sentire videtur Giphanius Cuiaciõ amicissimus, & tibi charissimus. In hac enim nostra Academia Pataviua superioribus diebus fuit, atq; de te sapius honorificè loquutus est, & nullo in sermone libentius eum versari vidi, quàm cum de Plauto loqueretur, existimans scilicet, quod res est, bene actum cum studiosis literarum fore, si tam bonis latinitatis auctor tua diligentia, doctrina, opera nitidior & emendatior in lucem proferretur. Cupit sanè esse in tua gratia, quam humanitate tua fretus, tuis verbis ei non solum pollicitus sum, sed etiam sponendi. Itaq; non erit tue bonitatis committere, ve sponforem apeller, cum ipse faciliè possis dependere. Vnum est quod à te contendendum mihi putem, vt duas orationes tuas ad me mittas: quarum altera de laudibus iuris studijs scripta abs te nuper est, altera in Collegio Pontificum habita. De Plauto fac promissa appareant. Diutius enim deberi politis & ingenijs hominibus non potest. Et hercle tua maxime gloria agitur.

Vale, & saluebis à Giphanio qui Venetijs apud Oratorem Regu Gallie degit. PATA-

V 10. Kalend. Decemb.

M.D.LXIV.

M. ANTONIVS MYRETVS

FRANCISCO TVRNONIO S. R. E.

EPISCOPO CARDINALI

S. P. D.

XLVI.

SITEMPUS ad te scribendi vsq; eo differre voluisssem,
 Franciscæ Turnoni, Cardinalis Amplissime, dum
 par à me aliqua tuis erga me plurimis maximiq; be-
 neficijs reperiretur oratio, magnoperè mihi metuen-
 dum erat, ne & in eo quærendo, quod nunquam conse-
 qui possem, inani ipse me labore torquerem, & immo-
 dica filij diuturnitate suspicionem tibi aliquam an-
 gusti & humilis animi, neg; satis, quantum à quoque
 acciperet, sentientis asferrem. Cum igitur, diem as-
 duè ex die ducens, sine dubio diutius, quàm par fue-
 rat, reticuissem, planè obstupefactus admiratione
 istius erga me tam proluxæ, tamq; beneficæ voluntatis
 tuæ: confirmaui me tandem, & ad hæc pauca, quoquo
 modo possem, scribendam te contuli: quibus, quod tam
 multis, tamq; claris & illustribus signis, me, quamuis
 nihil prorsus tale promeritum, tibi tamen non vulgariter
 carum esse declaraueris gratias, quando nihil præ-
 terea neq; tu expectare, neq; ego præstare possum, tibi
 agerem immortales. Est omnino hæc tota gratiarum
 actio per pusillum quiddam, perq; tenue: præsertim si
 comparetur cum magnitudine eorum beneficiorum,
 quibus tu me à te ornatum esse voluisti: sed eā tamen,
 cum hæc scriberem, pro certo atq; explorato habe-
 bam,

bam, tibi non ingratam neq; iniucundam fore: cum,
 ut scis, ne Dei quidem bonorum omnium auctoris infi-
 nitam in nos beneficentiam vlllo alio modo remuneremur.
 Officiorum vicissitudo eas amicitias continet,
 quibus inter se eiusdem sortis homines, aut certe non
 admodum dispares deuiuntur: vobis, quos supra cæ-
 terorum conditionem euectos, in ipso rerum humana-
 rum fastigio diuina providentia locauit, illud cum
 corporibus cælestibus commune est, quod ut illa effi-
 cientiam quidem suam declarant in inferiora hæc, vi-
 resq; in ea exercent suas: sed ab eis nihil vicissim acci-
 pere, & ut Græci sua lingua dicunt, pati queunt: sic
 vos potestatis quidem copiarumq; vestrarum documen-
 ta, subleuandis inferioribus, datis: ipsi vicissim quic-
 quam ab eis, præter laudem ac prædicationem, testem
 grati ac memoris animi, percipere non potestis. Ago i-
 gitur tibi quàm maximas gratias Cardinalis clarissi-
 me, humanissime, optime, agamq; dum viuam, tibiq;
 à summo huius vniuersitatis effectu ac gubernatore
 Deo assiduus votis fausta ac felicia omnia precabor:
 non quod me dignum existimem, cuius vota ab eo at-
 tendantur: sed quod tu dignissimus, pro cuius salute
 atq; incolumitate, etiam eorum, qui per se nullo nu-
 mero habendi sunt, preces non neglegantur. Ita igitur
 faciam: conseruabo diligenter memoriam eius huma-
 nitatis, qua tu me immerentem, talis tantusq; vir, com-
 plexus es: utq; tuo de me amplissimo atq; honorificen-
 tissimo testimonio, quantum in me erit, respondeam,
 modis omnibus operam dabo. Illustrissimo quidem Car-
 dinali Ferrariensi, ad quæ tua potissimum auctoritate
 adductus, me, cum primum potero, conferam, commis-

*furus non sum, ut vnquam venire possit in mentē, quod
fidem tuam in me recipiendo secutus sit, ponere. Va-
le, 3. Non. Feb. M. D. LVII. PAT AVIO.*

E I D E M.

XLVII

NON puto vlla mihi excusatione apud te ven-
dum esse, quod ad te rarius scribam. Nam tum
demum peccare ipse mihi videretur, si tanti me faserem
ut tibi, tanto viro, tantūq; assidue occupationibus im-
pedito, frequenter literis meis obstreperem, ideoq; con-
tinuo me: & cum quotidie de te cogitem, votūq; vi-
debo, pro tua salute atq; incolumitate faciam, in scri-
bendo sum rarior, neq; vnquam id facio, nisi cum ali-
quid accidit, ut, nisi scripsero, officio videar defuturus
quale est, quod me hoc tempore, ut scriberem adduxit.
Cum enim nuper octo variarum lectionum libros edi-
dissem: et si satis intelligebam, eos leuiiores esse, quam
ut tu, quem nihil nisi praeclarum atq; eximium capit,
vllam magnam voluptatem ex eorum lectione percipi-
pere posses, iudicavi tamen, omnino mihi faciendum
esse, ut eorum exemplar vnum ad te mitterem: neque
dubitavi, quin tu eos libenter accepturus esses: vel quia
mei sunt, vel quia scripti ad eum, qui ut à te singulari-
ter amatur, ita te ipse admirabili, non amore solum,
sed cultu medius filius, atq; observantia prosequitur.
Vnum est, quod quanquam mihi conscius sum, me opti-
mo animo fecisse, tamen quia fieri potest, ut confiden-
tius in eo me gesserim, quam decebat: per illam & a-
lijs & mihi imprimis perfectam humanitatem tuam,
mibi

mibi, ut ignoscas, etiam atque etiam à te peto. Ausus enim sum quodam ex eis libris loco nominare te: ac versus etiam aliquot ponere, qui mihi in memoria hæsuerant ex edyllio quod olim ad te nisi vnà cum tragicædia, quam de C. Cesaris cade factam in tuo nomine diuulgaueram. Quæ in re si quid à me peccatum est, (nihil enim debueram te inconsulto facere: præsertim cum te Venetijs conuenissem) peccatum est, incredibile quadam abundantia amoris erga te mei: quam ut æquo animo feras, omnibus è te precibus, atque omni obsecratione contendo. Etenim verè hoc dicam, nihil videtur esse ita difficile atque arduum, in quo ego paratus non sim voluntati & auctoritati tuæ morem gerere. Vnum est, in quo tibi, ne quid dissimulè, non possem, nisi inuitissimus, obtemperare: si me iuberet, tacere de tuis virtutibus, & continere in sinu immortale illud gaudium, quo efferor, quia me tibi carum esse sentio. Hac vna in re dum me mihi obsequi, & animo indulgere patiaris, quod minus aliud mihi quidlibet imponas oneris, non recuso. Quod scribam: aliud nihil est, nisi omnes hinc omnia tibi fausta & prospera precari, & gratulari aquis istis, quod eas tibi salubres & fuisse & esse audimus. Vale.

CORNELIVS VALERIVS

M. ANTONIO MURETO

S. P. D.

XLVIII.

VIDE, quanta in te sit humanitas, eruditissime Murete, & quæ opinio apud exterarum gentes.

F 4

Iustus

Iustus Lipsius familiaris & idem discipulus meus, literarum & antiquitatis causa in Italiam proficisci velle cepit petijt à me, amicis quibusdam commendari, in prima autem contendit, vt ad te, cuius cognoscendi & videnti studio mirifice flagrat, literas sibi darem. Ego autem et si videbam putidum esse, me hominem fortassis ne fama quidem tibi cognitum, literas ad te dare eiusmodi praefertim, quibus omnis aliquid officij tibi imponerem, morem tamen gessi adolescenti tam vehementer petenti, & voluntati eius obsequi volui potius, quam aut naturae aut pudori meo. Quod feci ed libentius, quod non ad aliquem nescio quem duris & asperis moribus scribendum mihi viderem, sed ad eum virum qui cum humanitatis studijs & ijs artibus omnibus quae ingenio homine dignae sunt, sit perpolitus, abesse non potest, qui cum in omnes, tum praecipue in earundem artium studiosos propenso animo sit ac humano. Accedit similitudo professionis & studiorum nostrorum, nam & nos pro mediocritate ingenij nostri, eloquentiae & humaniorum literarum studia, voce & scriptis, quod in nobis est, in hac Belgica nostra excitare conamur, & tu M. Antoni antea quidem in Gallia, nunc in illa Italia luce haec ipsa studia cum immortalis tua laude & omnium gentium admiratione tractas. Quare non tam quarendam mihi est excusatio & pretextus pudoris mei, quod scripserim, quam gaudendum, oblatam mihi in amicissimi mei negotio facultatem scribendi simul & testificandi amoris mei. Sed veniam ad id quod caput est epistola mea. Mitto ad te, Murete, hunc Iustum Lipsium, alumnum, vt dicet, disciplinam meam, adolescentem meam probitate, modestia, ing-

stia, ing-
equidem
adbu-
valet, s-
tu ama-
rum. C-
pra qu-
mò ver-
lescent-
ne ipso-
obrem-
pro at-
lum a-
queris
uolent-
us hon-
eat am-
& exi-
tare p-
tum n-
opera
desis-
quid e-
tem pe-
recun-
cam, a-
pende-
quis r-
les er-
quius
ris ca-

stia, ingenio, eruditione, iudicio, quanta testari possum
equidem me in alio nullo, in ista imbecillitate et aetate,
adhuc esse expertum, tum vero, quod apud te plurimum
valet, studiosum antiquitatis & artium illarum quas
tu amas, & in quibus maximè excellis, id est, optima-
rum. Caue autem existimes me hac ambitiosè & su-
pra quam res est, commendantium more, scribere: im-
mò verò minus fortasse, quam virtus & eruditio ado-
lescentis merentur scribo, ne, dum eum laudo, videar
ne ipsos institutionemq; nostrā velle extollere. Quam-
obrem rogo te, Murete mi, vel potius precibus omnibus
pro atq; obtestor, per communia studia nostra, per il-
lum amorem, quo literas & literatos omnes prose-
queris, adolescentem hunc anni studio, amore, bene-
volentia tua complectare atq; deuincias. Et quoniam
in honesto quidem genere & optimis parentibus natus,
eat amen mediocritate fortunæ est, ut se in longinqua
& externa regione difficulter suis facultatibus susten-
tare possit, verecundè etiā hoc à te petam (vides quan-
tum mihi sumam) ut, si qua in re commendatione &
opera tua iuuare eum potes, quod certè potes, ei vi ne-
desis. Hoc quidem tibi spondeo & in me recipio, te, si
quid ei accommodaueris, non minorem ex eo volupta-
tem percepturum, quam nos vniuersos. Impedior ve-
recundia: ne pluribus verbis te rogem, illud tantum di-
cam, quod in sermone sapissimè mihi significauit, eum
penè non alia villa de causa in Italiam è tam longin-
quis regionibus venisse, quam ut te inprimis, cuiq; simi-
les eruditos viros videret & cognosceret, quo erit a-
quiuis, eius laborem per te ex parte leuari, cui tu labo-
ris causa fuisti. Quod si in aut amicorum aut fami-

miliarium tuorum aliquem hic habes, aut fortasse habiturus es, utere eadem audacia & familiaritate apud me, qua ego tibi praeui: efficiam ut intelligas mihi ad benignè faciendum nec voluntatem deesse nec facultatem. Literae haec meae si aliquod pondus apud te habebunt, dupliciter gaudeo: primum enim Lipsio meo, cui vehementer cupio, accommoda uero, deinde mihi ad amicitiam tuam quasi fores & aditum patefecero. Quo nihil mihi potest contingere optabilius. Vale.
LOVANO, ante diem 14. Kalend. Septemb.

M. ANTONIVS MVRETVS

S. D. CORNELIO VA-

LERIO.

XLIX.

REDIT ad te Lipsius tuus, & redit magno meo dolore. Itaque enim me deuinxit sibi praestantia ingenij & doctrine, integritate morum, suauitate sermonis ac consuetudinis suae, ut, eo discedente, à me met ipso mihi anelli uiderer. Felicem te Corneli, cuius ex disciplina adolescens tam rari exempli prodijt. Equidem antea & magni faciebam te ex scriptis tuis, & amabam pro iudicio quod amanti sumè de emendatis à me Terentij fabulis feceras. Nunc uero mihi crede, tanta accessio propter Lipsium facta est, & ad opinionem de te, & ad amorem erga te meum, nihil ut magis cupiam, quam occasione mihi aliquam dari declarandi tibi re & factis, quanti apud me sis, cuius rei si libebit periculū facere, quaeso te, si qui huc uenient,

quos

quos tu ames, precipueq; qui habeant aliquid si-
mili Lipsij, ut eos mihi potissimum commendandos
putes. Nam eadem opera & ego mihi videbor abs te
beneficium accipere, & conabor efficere, ut ipsi
quoque eo nomine aliquid se tibi aliquando de-
bere fateamur. Vale. ROMAE 3. Non. April.
M. D. LXX.

M. ANTONIO MURETO

NATHAN. CH. S. P. D.

L.

CVM s. Id. Octob. anno ab hinc quarto ROMAM
ex Campaniā rediissem, postridie eius diei ma-
gna cum admiratione, te, Murete clarissime, orantem
audiui, coram Pio V. Pont. Max. cum Christianissimū
Regis legatus, vstita solemnitate, magnificē excipere-
tur. Ea ego oratione, etiam si iam antea, ex monumen-
tis scriptorum tuorum, qualis esses cognouissem, ita
sum tamen admiratione tui inflammatus, ut ex om-
nibus, quos ego antea praestantissimos existimāssem, tibi
vni in Oratoria palmā deberi, certissimō mihi per-
suaderem. Quin si animo tum obsequi licuisset, vna
cum illo exclamare veritus non fuisset: Ὁ βέλτερος, ὁ δό-
ξιοι, ὁ μνηστικὸς οὐδὲν ἴσως μοι κέρδιον εἰδείην ἔστω, μάλλον δὲ
ἔστω ἔστω ἔστω ἔστω. Cum autem id, eo quidem in lo-
co, & in clarissimorum virorum corona, me non dece-
ret, illo ipso die te adi, ut amorem tui sanē ardentis-
simū, qui oratione tam excellenti in animo iam inflam-
matus esset meo, apud te ipsum detegerem, & lueris
Caselij

Caselij nostri, quas tunc mecum habebam, amicitia tua quasi fores mihi aperirem. Accepsi tum me, ut soles, humanissimo amplexu, & literis nondum lectis, notum me tibi esse: ex sermone Caselij, quem tecum ad oppidum Sanacasianense paulo ante habuisset, ostendebas. Id certe longè mihi fuit gratissimum, cœpiq; ut antea doctrinam & eloquentiam tuam admiratus fueram, ita hinc etiam virtutem & bonitatem tuam suspicere, & exosculari. Verùm illa congregio, fato quodam meo infelici, diuturna esse, firmasq; radices agere non potuit. Senis enim cuiusdam interuentu, vix dum inchoata collocutio nostra, interrupta est: & ipse etiam, propter comitum festinationem, & hyemem imminentem, celerius opinione, istinc sum ausus. Quod itaq; tum necessitate quadam impeditum est, quid vear, quo minus id ipsum literis restituamus? cuius quidem consilij auctorem habui eundem illum qui me prius in animum tuum insinuarit. Cum eo enim ego hic in ijsdem literis & studijs, in quibus tuæ quoque lucubrationes non parum nos adiuuant, vixio amantissimè. Quod si ille, ut primò fuit, ita nunc quoq; felix erit, tuamq; mihi hoc modo benevolentiam denuo conciliabit, quis me erit beatior? quis ipso deniq; in animis hominum conglutinandis fortunatior? Ego certè Mureti notitiam & benevolentiam omnibus Cæsi thesauris longè anteposui. Vale. ROSTOCHIO.

Kalend. April. Anno

M. D. LXX.

M. AN.

M. ANTONIVS MVRETVS

AGAPETO GIDETO SVO

S. P. D.

LI.

VERE es, qui diceris: neg, quàm tu, ἀγαπῶντις
 & quisquam. Itaq, nihil mihi longius videtur
 quàm dum Romam redeam, te vt videam: tecum quo-
 tidie vt sim: tibiq, vel prosim re aliqua, vel certè pro-
 desse coner: vt voluntatem erga te meam vel declarem
 re ipsa, vel tibi saltim conatu probem: quorum hoc, si
 me tantum respiciam, satis est: illud, quia te ex animo
 amo, multò optabilius mihi videtur. Et quanquam ni-
 hil mihi iucundius est, quàm abs te quam maximè a-
 mari: tamen, ita mihi eueniant qua volo, vt, si mihi
 detur optio, malim, iustam tibi causam esse, cur me a-
 mes, quàm abs te sine vlla iusta causa amari: Agam
 causam meam. Debes & tu talem amicum magnifa-
 cere, qui nihil à te aliud expetens, eò te tantum amat
 quia dignum iudicat, qui ameris. Quod M. Antonium
 Bizonium potissimè delegisti, ad quem itares, cui cre-
 deres, cui te in disciplinam dares, vehementer te, mi
 Agapete, laudo, & vt eum affecteris, ex eius ore pen-
 deas, eius doctrinam auidissimè combibas, suadeo. Spe-
 ro me istuc fore ante Kalendas Septembres: & vt sim,
 operam dabo: eò magis, quia te videre discupio. De Ma-
 carano meo, qui mihi perpetuò ante oculos obuersa-
 tur, quaeso, Agapete mi, si quid habes, quod me exbila-
 ret, scribe. Viuere ipse mihi non videor, donec vitam
 ipsius

ipsum in tuto esse cognouero. Nolito agrè ferre quod dicam. illum vnum plus amo, quàm te: & ne hoc tibi durum videatur, te à me proximum habeo: illum a què amo ac memet ipsum. Vale. TIBVRE. 3. Non. Augusti, M. D. LXXVII.

E I D E M.

LII.

VIX ausus essem à te postulare, vt ad me Latine scriberes: veritus ne id tibi oppidò difficile videretur. Quòd mihi gratiores fuerunt ea litera quas à te Latine scriptas nuper accepi: non illa quidem omni ex parte emendata, multò tamen nitidiores & cultiores quàm credidissem. Itaq; bene te sperare iubeo, neq; dubitare, quin aliquando, duce me, aliquam sis huius quoque generis facultatem consecuturus. Aduentus huc tuus quàm mihi optatus ac iucundus futurus fuerit, nihil necesse est affirmare. Satis enim, vt opinor, nòsti magnitudinem amoris erga te mei, sed ita multos hìc adolescentes, qui Roma venerunt, ærotare video, vt veritus sim, ne quid tibi ista hoc tempore cæli commutatio periculi adferret. Ego ante nonum Kal. Septembr. spero fore vt non nihil remittant calores, tunc igitur, si Deus volet, excurram istuc, cupidus videndi tui: teq; statim accersere iubebo. Non habeo nunc ad manum superiores illas tuas, in quibus nescio quid quarebas de dominio directo & vtile, cuius tamen totius quæstionis molestia facillè liberare ipse te potes. Dominium enim directum & vtile, nusquam à Iurifconsultis, nusquam ab Imperatoribus nominantur, sed

commenta ac somnia sunt eorum, qui obscurando & ineptijs suis contaminando iure civili, sibi se acuminis, & eruditionis laudem quasituros putarunt. Quod usu capitur, sit pleno iure eius qui vsucepit. Qui tamen si postea id pro derelicto habeat, aequius est rem redire ad veterem dominum, si eam forte recuperare studeat, quam adiudicari ei qui neq. vsucepit, & sine titulo possidet. Datur igitur vindictio veteri domino adversus eos qui pro possessoribus, ut dicitur, possident: aequitate quadam: qua fingit lex, eam rem nunquam vsucaptam fuisse. Nam cum is qui vsuceperat, iure illo sibi quaesito uti velle desierit, prope pro eo est, ac si vsucapta non esset. Erat & aliud quiddam in iisdem literis, de quo quarebas: sed nunc non recorder. Huius generis literas, in quibus aliquid est, quod ad studia tua pertineat, & ego libentius scribam, & tu maiore cura fructu leges. Heliconio, Antonio, si tuis salutem. De Mattheo vehementer doleo, sed gratum est quod scribis, spem esse, eum sine ope pratoris, in integrum restitutum iri. Horatio audio meliuscule factum esse, quod quam mihi iucundum sit, ipse scis.

Vale Agapete mi, meq. ama, ut facis. T I-

BVRI, 7. Idib. August.

M.D.LXXVII.

CON.

CONSTANTIVS BARGEL-
LINVS EPISCOPVS REATI-
NVS M. ANONIO MY-
reto S. P. D.

LIII.

AFFECIOR letitia incredibili, quodd ut ex li-
teris tuis accuratissime scriptis intellexi, a non-
nullis Lutetiae impressoribus virgeris, ut epistolas tuas
mittas, quas prae lo subijciant. Aguror enim ex eo, bo-
narum literarum studiosos multum voluptatis, pluri-
mum etiam utilitatis ad Latinam eloquentiam vel
comparandam, vel augendam percepturos. Equidem
et si fateor in his politioribus literis, quae ab humani-
tate nomen acceperunt, me nuperrime non esse versa-
tum: grauius occupatioribus abductum: Sed tamen
ut sententiam meam dicam, necesse est. Nihil episto-
lis tuis elegantius, nihil eruditius, nihil uberius fieri
posse existimo, nihil, quod ad illam Ciceronis maiesta-
tem propius accedat. Atque id antea testatum apud ani-
mum tuum reliquisset, nisi me verecundia mea à rei
perspicua testimonio non necessario reuocasset, nunc,
quando te amicis tua scripta flagrantibus inuitum
gratificari intellexi, audacia notam subire malui,
quam in bonum publicum inofficiosus iudicari. Illa et-
iam non levis coniectura ad id me valde impulit: his
enim diebus, cum sibi deas aliquot, quibus olim in arena
mea uti consueueram, euoluerem, nihil tale opinanti
epistola tua in manus venit, qua me, quod amantissimum

& di-

commendatitia in Germaniam & in Poloniã promissa erant: vt cum eo venissem, nunquam ferè in diuersoria publica ingredi necesse haberem. Neq; verebar illam quæ in Polonia esse dicitur, inclementiam cœli asperitatemq; frigoris. Sciebam illa omnia re multò minoræ esse quàm fama: & alioqui sim ipse quoq; natus in parte Gallie maximè montosa ac frigida. Quod autem quidam qui detertere me cuperent, clamabant gentes illas feras ac barbaras esse, interdum mihi risum, interdum stomachum mouebant. Magna mihi, Sacrate, cum multis Germanis, magna cum permultis Polonis familiaritas, magnus vsus, magna necessitudo fuit. Semper eos expertus sum bonos viros, rectos, simplices, apertos, humanissimos præterea, & prope omnes eo vitæ cultu, ac munditia, quæ ad elegantiam potius quàm ad vllam barbariem accederet. Nugæ istæ sunt hominum eos qui adulari, & fallere, & aliud loqui, aliud cogitare nesciunt, barbaros vocantium. Vtinam nos eo modo barbari essemus. Viri verò barbariores sunt: nati in media Italia, quorum vix centesimum quemq; reperias, qui Latine aut Græcè loqui sciat, aut literas amet: an Germani, ac Poloni, quorum permulti & earum linguarum vtramq; perfectissimè callent, & ita literas ac liberales disciplinas amant, vt in eis tempus omne consumant? Olim illi fortassis, asperi ac barbari fuerunt: hoc quidem seculo, vereor ne ad nos barbaries, ad illos cultus & splendor vitæ, & eruditio atq; humanitas, mutatis sedibus commigrarint. Itaque, vt verum tibi fatear, libentissimè eo commeassem si nihil obstitisset. Quicquid enim commodi mei causa ab eis petebam, id omnes prolixè ac copiosè offere-

bant, vt iam constaret inter nos, sine vlllo negotio con-
uenturum esse. Quid quæris? Eidem eis dederam, ven-
turum esse me, si per summum Pontificem, cui serui-
o, & per Cardinalem Estensem, cuius in clientela ac fa-
milia sum, liceret: alioqui enim non posse me, nisi eorū
permissu, de me ipso quidquam tale potliceri. Putabam
autem, neutrum eorum hoc iniquo animo laturum:
cū Cardinalis quidem gratis me alat. Nullam e-
nim ad rem, mea opera vtitur: summus autem Ponti-
fex ingentem copiam habiturus esset eruditissimorum
hominum, qui se in locum meum substitui postularent.
Contrà tamen accidit, quàm putàram. Etenim cū
rumor de meo discessu tota iam Vrbe peruulgatus es-
set, Conseruatores populi R. (is summus Magistratus
est eorum qui hodiè populi suffragijs deferuntur) ad
Pontificem accedunt, cū presentes ei iam adessent q̃
ex Cardinalibus, quibus studiorum cura commissa est,
remq; ei exponunt: atq; ab eo supplices petunt, ne me
abire patiatur: addunt multa de me, quæ malo te ex
alijs cognoscere. Pontifex benignè eos audit: bono ani-
mo esse iubet: se, quod opus foret, imperaturum esse con-
firmat. Paucis post diebus, per Ludouicum Castaneum
Rupipozæum Christianissimi Regis Oratorem, virum
& claritate generis, & virtute, & eruditione præstan-
tem, iubet mihi denuntiari ne abeam: sibi curæ fore, ne
me, quodd auctoritati suæ paruissimè, pœniteret. Respon-
di, nullam pecuniam mihi esse tanti, vt mihi quidquā
placeret, quod Pontifici displiceret: & honorificum
quidem mihi visum esse, quod à tanto Rege vocarer:
sed multò honorificentius, quod & à Pontifice, & à
tali Pontifice retinerer. Pontifex postea epistolam ad

memis-
gungen-
dm cap-
lidiſſe.

ſcis Dat-
& ſingu-
& mei;

Pontific-
ribuere-
rum nu-

quus eff-
ctiſſimi-
meas ad

& Caro-
me atq;
pradica-

tamen e-
morige-
ſum: &

ris, ſeſſi-
M. D.

M. A
I A

B
v.

ſummo,

memisit amantissimè scriptam, qua ad stipendium
 quingentorum nummorum aureorum, quod iamprid-
 m capiebam, significabat se ducentos præterea ad-
 didisse. Eodem tempore Matthæus Contarellus Ponti-
 ficis Datarius vir & eximia quadam integritate vitæ,
 & singulari Romanarum rerum intelligentia insignis,
 & mei, vt scis, amantissimus, certior me fecit, sibi à
 Pontifice mandatum esse, vt mihi quamprimum ad-
 tribueret & assignaret annuam trecentorum aureo-
 rum nummorum pensionem. Itaque Rex tam longin-
 quus effecit testimonio & iudicio de me suo, vt san-
 ctissimi Pontificis liberalitate ad veteres fortunulas
 meas accefferint annui quingenti aurei nummi. Sed
 & Cardinalis Estensis, simul atq; istinc redijt, amplo
 me atq; honorifico munere donauit: quod ego eo magis
 prædicare gestio, quod ipse tacere me iussit. Parendum
 tamen est, ne dum gratus haberi volo, me illi non satis
 morigerum præbeam. Sed & ego scribendo defessus
 sum: & te suspicor, cum hac tam verbosè scripta lege-
 ris, fessum fore. Vale. ROMÆ. Prædie Kalend. Maij.
 M. D. LXXVIII.

M. ANTONIVS MVRETVS
 IACOBO CUIACIO I. C.

S. P. D.

LXVII.

BIENNIVM iam est, & ed amplius, Cuiaci
 V. C. cū Lælius Vbalдинus, & Octavius Bandinus
 summo genere nati adolescentes, in Galliam se, stu-
 diorum

diorum causa, auctore potissimum atq; impulsore, contulerunt. Nam cum ex me ipsorum propinqui quassessent, quid eis potissimum faciendum esse, quaq; ratione ipsorum studiis optimè consuli posse censerem: auctor eis fui ut Lutetiam primùm irent, ibiq; se Græcarum literarum & Philosophiæ magistris recoquendos darent: deinde in ciuile, cuius studio incensum eram, neq; vsquam hodie nisi in Gallia, neq; in Gallia, nisi à Cuiacio, rectè ac verè disci posse sperarent. Ita igitur se ère: & quoddam meo consilio paruerint sibi magnum magis, in dies gratulantur. Ego autem Cuiaci, ambitiosum fateor esse me: & quod Thucydides ait, vnum hoc & c. senij expers esse, verè ab eo dictum, demum experior. Quare cuperam, eos qui mihi iam multum se debere agnoscunt, quoddam indicauerim sibi iter ad fontem, debere etiam mihi, quod à te, mea causa, libenter viderentur, exciperenturq; ea humanitate ac comitate, qua tu excipere omnes ingenuo ac liberali præditos ingenio soles. Sed vereor, ne mea iam sera commendatio sit: neue ipsi, qua sunt & morum & ingenij elegantia, ita te iam, hominem utò τὰν τοῖσιν ἀειδοτο, cæperint, ut noua commendationi nullus super sit locus. Peio tamen à te, quantum me amas: & puto me à te non vulgariter amari, ut siue aliquid est, quod addi ad tuam erga eos beneuolentiam possit, id mea causa adijcias siue ita iam eos amas, ut nulla fieri possit accessio, reperias ipse tamen, atq; excogites aliquid, quod commendatione mea adductus, eorum causa fecisse videaris. Ego te, Cuiaci, eximie amo: & quantum in me est, excito horum hominum ingenia ad euoluendos libros tuos, & ad cognoscendam do-

Arma

Arma
mea cau
quam si
mendat
Febr. M

IOA

E
Epe
de te pe
uis haru
prætere
suadeo,
te magis
cem tua
periri v
annes t
nominu
nimis
intellig
sunt à m
nem &
obierit,
quod ha
do proce
requirit
tos, & li
torum, i

Arina tuae praestantiam, te quoque equum est aliquid
mea causa facere. Maius autem facere nihil potes,
quàm si his duobus adolescentibus ostendas meam com-
mendationem aliquid apud te valere. ROMAE. 7 Kal.
Febr. M. D. LXXIX.

IOANNES CASELIVS M. AN-
TONIO MVRETO S. D.
LXVIII

EGO verò quàm sum importunus? Toties te inter-
pello: si hoc facit tuus in me animus: siue mea
de te persuasio: sius hominum tui sitis. Mihi enim qua-
uis harum causarum sufficit ad excusationem. Ut autem
præteream, quæ in nobis mutua esse lubens mihi per-
suadeo, nemo est vel modicum tinctus literis, quin &
te magnificat, & si istuc profisciscatur, audire vo-
cem tuam, vultum contemplari, & humanitatem ex-
periri velit. Vides quid dicturus sim. Hi amici mei Io-
annes Lubecius & Gallus Beccius Germani fama tui
nominis permoti, & ipsi te salutare iam pridem in a-
nimis induxerant. Quod cum mihi mirifice placere
intelligerent, ut qui te iam penitus perspexissem: visi
sunt à me epistolam hanc cupere, quam ipsis dedi bre-
uem & incultam, ut vides. Hac tamen munus suum
obierit, si ipsis fores in sermones tuos patefecerit,
quod haud dubie siue illa etiam antequam huc legen-
do processeris, siue tua humanitas faciet. Sitamen hoc
requiris præterea, cognoscas viros & virtute prædi-
tos, & literis probe excultos, & cum omnium erudi-
torum, tum tui observantissimos. Quæ cum in his de-

prehendes. erunt tibi me quoq³, tacente commendatij-
fimi, cui commendationi si fiet quadam quoq³, ex his
literis accessio, multo magis & ipsos & me tibi obliga-
bis. Vale Murete clarissime. FLORENTIA. Kal. Mar-
tij. Anno. M. D. LXXII.

ANDREAS DVEDITVS

M. ANTONIO MURETO V. C.

S. P. D.

LXIX.

PVDET me ad te, virum eloquentissimum, scri-
bere. Neg³, tamen impetrare à me ipso possum, vt
nullas potius, quàm eius generis, cuiusmodi soleo exa-
rare, literas ad te scribam. In quo tu, humanissime
Murete, non quàm in scribendo sim infans, sed quàm
studiosus, quàm tui cupidus, spectare debes, magnum
me hercule benevolentia cum verecundia fuit certa-
men, sed vicit tandem hennuolentia erga te mea, &
ad scribendum me impulit. Neg³, verò nullos stimu-
los addidit ingens illa, perspecta mihi & cognita su-
periore anno humanitas tua, cum ego te officij causa
adirem, qua tu me hominem tibi ignotum ita obstrin-
xisti, vt quibus plus, quàm tibi, debere me sentiam,
quàm paucissimos habeam. Admirabar equidem an-
tea doctrinam, atq³, incredibilem quandam in dicen-
do suauitatem tuam, ac summam in familiaritate, at-
que amicitia tua gloriam statuebam. Nunc verò, non
id modò, sed ex quo die te cognoui, ita te amare coepi,
vt illis, quibus tua consuetudine frui datū est, demum

invidia
hac ead
cet, at q
fruenti
centis
bus. Ex
omnem
& tui
co, quò
ad tu
à ratio
dam) s
beneuo
sum ess
re par
nus hon
futuros
tos. Q
queat?
per scri
à Typo
non fer
annus, c
& om
vt non
rum ele
rarentu
iam ab
tur fece
miseri.

inim-

inuidiam, illos solos felices esse ducam. Atq; vti-
 hac eadem & mihi felicitati frui liceret. Sed non li-
 ceret, at quo & licet facio, meumq; incredibile hoc tui
 fruendi desiderium leuo frequentissimis, & honorifi-
 centissimis de te, deq; excellenti tua doctrina sermoni-
 bus. Ex quo enim ego te die coepi diligere, omne studiū
 omnem orationem meam, qualiscunq; ea sit, ad laudē,
 & tui nominis gloriam contuli. Quod sanē non edo-
 co, quodā meis sermonibus, & predicatione quidquam
 ad tuam famam putem accessisse, (neq; enim tam sum
 aratione alienus, ut facibus solem illuminari posse cre-
 dam) sed ut, quanti te faciam, quā obseruem, quantā
 benevolentia complectar, intelligas. Quod tibi persua-
 sum esse ita cupio, ut nihil optem magis. Audio te habe-
 re paratos quosdam annotationum libros, quos in ma-
 nus hominum emittas, quos quidem quales expecto,
 futuros auguror, hoc est, omni doctrina eleganti refer-
 tos. Quid enim aliud à tali, tantoq; viro expectari
 queat? Peto abs te, ut cuius generis id totum sit, ad me
 perscribas, & quæ tua est humanitas, si quid iam est
 à Typographo descriptum, ad me mittas. Nam planē
 non fero desiderium legendi eius libri. Superioribus
 annis, cum Lutetiae Parisiorum, magna tua cum laude
 & omnium admiratione Philosophiam ita doceres,
 ut non minus sententiarum gravitatem, quā verbo-
 rum elegantiam, dicendiq; artificium homines admi-
 rarentur, audio te quiddam in quintum Aristotelis
Ἠθικῶν Νικομάχων librum scripsisse, quem ego librum
 iam ab aliquot annis legere discupio, pergratum igitur
 feceris, si etiam hunc mihi literis tuis adiunctum
 miseris. Vale mi optime, atque eruditissime Murete,

Et me a libertati ignosce, ac hominem tui studiosissimum, cupidissimumq; mutuo ama. PATAVIO. 6. Id. Maij. M. D. LIX.

PETRVS MORINVS M. AN-
TONIO MVRETO
S. P. D.

LXX.

CVM Theologum Gracum prædicatione incita-
tus tua admirari cœpissem, isq; huc venisset,
cū ego discipulo meo fortè operam darem, permole-
stè tuli, eam me conveniendi hominis doctissimi atq;
humanissimi potestatem per imprudentiam amisisse.
Et quo dolorem meum desideriumq; tanti viri leni-
tem, & aliquid earum literarum elicerem, quibus in-
primis delector, scripsi ad eum, mandaviq; ei, cui lite-
ras dederam, ut studiosè percontaretur, ubinam esses,
ut valeres, quid ageres. Is te ibi esse renuntiavit, se
veritum esse tecum loqui, & propter redeundi festi-
nationem expectare non potuisse, dum esset commo-
dum. A te summo studio peto, mi Murete, ut de rebus,
de literis, de consilijs tuis ad me scribas? Amiotumne
conueneris, & quid ei gratum feceris de Plutarcho, de
Victorino: hic si etiam in manibus, an iam diuulgaru:
consiliumne sit sacros & ecclesiasticos reliquos scri-
ptores studio & opera simili adiuuare, atq; Victori-
num. Iam enim leuiore litera, & ad tibi sunt: & ad
q; diuulgari, sanctiores. Tu illa & tibi sunt. Ad hac verò
matura iam aetate, animum studiumq; tuum contuli-
sti.

sti. In
mos
etiam
mini a
tuarum
de his
reg o m
ta, in b
cidim
iube sa
Septem

ID
RE

PR
d
sarij o
Atq; l
iuncti
potius
per lit
mibi
cur a t
eam n
beral
nibus

sti. In quibus te iam arbitror, vt ait Theognis, τὰ μὲν
 μοῖραι, τὰ δὲ δακρύναί, ἄλλα δὲ ποιεῖν. Velim item, teq; id
 etiam atq; etiam oro, si quando erit otium, si quid ho-
 mini amicissimo & obseruantissimo tui cogitationum
 tuarum impartendum putas, perscribas ad me, quid
 de his miserrimis temporibus sentias, quibus ἐν τῶν νεω-
 τερῶν, ἐν τῷ κινεῖν τὰ ἀκίνητα καὶ τὰ μὴ νῦν γε καὶ χεῖς ἔχον-
 τα, in hanc perniciosissimam ^{σασσιωτικὴν} & ἀναρχίαν in-
 cidimus. Gracum Theologum meīs verbis plurimūm
 iube saluere. Vale. CANTILII. A. D. 4. Kalend.
 Septembr.

IDEM M. ANTONIO MV-
 RETO VIRO OPTIMO AC
 DOCTISSIMO, ET HOMINI
 amicissimo S. P. D.

LXXI.

PROXIMAE congreſſionis nostrae grata iucun-
 daq; recordatio facit, vt sermonis vel non neces-
 sarij occasionem & facultatem etiam absens quarā.
 Atq; hoc vel singularis humanitas tua, vel nostra con-
 iunctio, mutuaq; beneuolentia patitur, vel requirit
 potius, vt nullo scribendi argumento, inter nos tamen
 per literas nonnunquam colloquāmur. Tu quidem, qua
 mihi epistola materia prope vna fuerat, vt res meas
 cura tua bonitatiq; committerem & commendarem,
 eam mihi singularibus tuis in me studijs, & eximia li-
 beralitate praeipuiſti. Nam cū antea semper ratio-
 nibus meis per te consultum esse voluiſti, tunc nuper in

hac prouincia, quam te potissimum auctore suscepi, sic
dedisti operam, vt ea mihi quam honestissima & quā
fructuosissima esset, vt si de fratre laborares tuo (etsi
me quidem fratris loco semper habuisti) nec diligen-
tius à te, nec amantius agi potuerit. Quo in munere
cum non solum rem meam, officium, famam agi vide-
rem, sed etiam existimationem & gratiam tuam, ef-
feci quantum potui, vt id in me iudicij, te haud temere
contulisse homines existinare possent. Atq; in eo ne-
gotio, quod tuo hortatu susceperam, eò maiorem curā
& diligentiam mihi adhibendam esse constitui, quod
in eo gerendo me intelligerem auctoritati & volunta-
tibus inferuire. In quo, vt coram tibi significauī, gra-
tiam ab hominibus inuendam mihi duxi esse, τὸ, κατὰ
τὸν νότον Οδυσσεύς, χάρειν ἔχον ἐργάτην γλωσσῶν γὰρ ἐν ἑργῶς μο-
δὸν in opere, reliquis tēporib; cessationi suae veniā spera-
uit datum iri, καὶ ἐν γυναικῶν ἀνδρῶν τὸ ἔργον : quod
vt inam neme sefellere, confido quidem certè. Hoc ve-
rò docendi officium cum consilij & moniti tui memor
studerem in honorem adducere, processit quidem : sed
tamen hominibus valde repugnantibus. Itaq; ἀποτα-
ρὴν mediator. Tu, vt spero, conficies, καὶ δὲ τὸν λόγον τῶν ἐρ-
γῶν. Ego te illud tuum honestissimum otium ad Eccle-
siae historiam literis tuis illustrandum conferre, iamq;
tibi, quod de Basilio Magno Gregorius scripsit Theolo-
gus, λόγος τὸ πᾶσι γνωστὸς, mirabiliter laetor. Viuent
scripta tua in aeterna hominum memoria, & valebunt
ad sancientiam & stabiliendam veterem perpetuam-
que Ecclesiae disciplinam, & eos homines errore pra-
uisq; opinionibus liberandos, οἱ τίς ὡς ὁ ἡμῶν ἐφ' ἡμῶν
πρόβλημα, τοῖς ἀποστόλοις ὡς ἐπὶ τῇ δόξῃ χράνται, δια τῆς
σοφίας

sofias
te, vt
cures
ruend
terari
nucci
ratur
M.D.

C
cedo
hi ch
ria, a
mod
inep
mea
ter c
tame
iucul
era e
nex
sum
sua,
chie
tate
solu

σοφίας τὸ δὲ εἶ, τοῦ δῶν ἐκείλλεν περὶ μιν οἰσέας. Peto a
 te, vt Niceto, quas ad eum scribo literas, reddendas
 cures, eiusq; voluntatem tibi quàm maxime ad me
 tuendum & arguendum adiungas. Si quid tu ad me li-
 terarum, vt & opto & spero, quod ad Iulianum Gra-
 nuccium Medicum miseris, is ad me perferendum cu-
 raturum se est pollicitus. Vale. POLI. Postridie. Non.
 M.D.LXVII.

MORINVS EIDEM.

LXXII.

CVM exspectarem, dum aliquod serium argu-
 mentum haberem ad te scribendi, litera à Ni-
 ceto venerunt comitata tuis, ibi ego agnita manu mi-
 bi charissima, teneri non potui, quin vel nulla mata-
 ria, aliquid tamen exararem, & apud te, qui huius-
 modi negotium perbellè deuorare soles, περιουτολογία
 ineptirem. Ex hoc, mi Murete, tam diuturno litterarū
 mearū silentio intelligere potuisti, quàm otio & prae-
 ter consuetudinem nihil agendo languescerem, in qua
 tamen desidia narro tibi quid mihi optatissimum &
 iucundissimum nec opinanti contigerit. A Edes hinc sa-
 cta est D. Virgini dicata, eius adus custos & praeses, se-
 nex optimus ac religiosissimus, cœrum habet virorum
 summa nobilitate, & humanitate praedictorum domi-
 suæ, quæ diuina iuncta est. Quo ex numero cū apud Ar-
 chiepiscopū esset vir singulari virtute, doctrina, probi-
 tate, in eūq; ego casu incidisē. Quid tu, inquit, in hac
 solitudine conseneschi? & simul me humanissimè inui-
 taui

tauit, vt secum apud eum, quem dixi, aditumum, si quando liberet, esse vellem. Ego eius studium & liberalitatem secutus, pauculis post diebus cum me eo, quod vocarat, contulifsem, hominem offendi cum illo sanctissimo sene Gregorij Theologi scripta studiosè legentem. Adiunxi me vel audi orẽ, vel interpretandi arbitrum perlibenter, dedi me virique: alterum etiam assidue in Repub. versantem, & studiosum rhetoricorum Aristotelis, ac Demosthenis orationum, vt potui, adiunxi. Hi etiam viri humanissimi & probissimi aliquid esse credunt, Gregorium nulla meditatione interpretari, cuius ego librum tuum lectitando, deriueraui: & Demosthenem explicari ab homine Manutij, Mureti talium virorum discipulo mirantur: vt mihi (facendum est enim, praesertim apud te) pauld iam beatiore esse videar, & haec nostra studia non aded contemnenda ducam. Nunc nobis Magnus ille frater Gregorij est in manibus, vt ab ambobus eruditione, sanctimonia, gloria, Germanis, communia & intelligendi & bene viuendi praecpta ducantur. Tantum est, cuius te participem fieri & mea causa letari cupiebam. Ab Archiepiscopo quidem ita liberaliter, & à principio sum acceptus, & quotidie tractor, vt quid illustrissimo Cardinali Sirleto debeam, quid etiam vobis, qui me ei commensasus non solum scribendo, sed ne cogitando quidem assequi possim. Vxor imprimis familiaritate Vicarij: qui iurisdictionem exercens sibi demandatam, & dyadicandis controuersiis operam nauans, mihi sapientem, negotiorum molestia pressus, gratulatur, qui rationem cum musis humanioribus & sanctiori us literis habeam, animus ipse, lutois & turbis implicatus, hor-

vidas

vidas
uoluta
deterri
pius u
quicqu
cum il
esse po
qui po
cultus
pholo
lier n
coger
fructu
men a
crital
xima
Medi
certi
iam c
Id. Ia
H V
E
predi
iam e
bere:

vidas interpretum Iuris chartas non sine stomacho per-
uolutat. A quibus etiam si quando rogem vtendas, me
deterret, nec à veterum Iuriconsultorum, quos sa-
piusculè in manus sumo, vsu discedere patitur, nec
quicquam proficio, quod dicam consecuturum me,
cum illa degustâro, vt ipsi & Archiepiscopo in consilio
esse possim: otium hoc tuear, & nôrîm fortunas meas,
qui politiorum & elegantiorum literarum studio in-
cultis sordidusq; caruerim. Hoc idem ambo hi mei ouu-
φάλαγοι dicunt ant. Qui quidem se suaq; omnia libera-
liter mihi detulerunt, & nisi meas copias viderent, vt
cogerent suis, habent οὐμμελετήτων rebus necessarijs in-
structum, non sumptuosum, non grauem amicis: & ta-
men aliquid à se sumere voluerunt, qui hanc medio-
critatem interea tueor. De epistolis, mi Murete, ma-
ximam habeo gratiam: ijs vt ar, si opus erit, id est, si
Mediolanum profisciscar. Nondum enim quicquam
certi consilij cepi, ac minimū vnū me hîc mensē et-
iam commoraturum puto. Vale. GEN V AE. Post.
Id. Ian. M. D. LXIX.

HVB. GIPHANIVS M. AN-
TONIO MURETO S. D.

LXXIII.

ET SI de tua liberalitate atq; facilitate multa sa-
pe in Gallia Auratum, Fruterium, & Canterum
predicantes audiui, atq; aded ipse viderem doctrinam
iam egregiam singulari humanitate iunctam esse de-
bere: nunquam tamen, qui meus est pudor, imperare
mibi

mibi potui, vt nulla accepta occasione, mea sponte ad te mibi viam aditumq; munirem. Nunc eam hactus per commodam nihil prius habui, quam vt studium in te meum, & quo ab ineunte etate te ob scripta & magis Dei in te collatas ingenij dotes, licet ignotus, colui, amorem literis ad te datis testarer. Nem Berzenicaus iuuenis Hungarus, amicus meus, Roma nuper huc reuersus, cum tuos de me, minime licet idoneo, humanissimos sermones commemorasset: facile impulit, vt has ad te literas darem. Ego, mi doctissime Murete, non is sum, de quo tam praeclare sentire & existimare debeas. Dedi quidem semper operam, vt cum iurisprudentia nostra, encyclicia & humanitatis studia coniungerem: sed sentio & agnosco eam esse ingenij imbecillitatem, vt in vtroq; (quando ad iuris scientiam Philosophiam necessariam esse non ignoras) satis mihi respondere votoq; meo non possim. Et sunt tamen subscina quadam, quae suauissime illi humanitati non possum, quin adsignem. Hinc ea in Lucretium perpussilla, hinc & in Gellium quadam iam diu parauimus: quam post tam male acceptum Parisijs à Lambino Lucretium nostrum, aut me potius, haud scio an quicquam in eo genere nauare debeam. Mirifice tamē Gellium expolitum cuperem. Sperabam posse me hic, quod in Gallia non potui, hic integrum aliquod, idq; peruestustum eius exemplum nancisci. Sed nihil dum reperire potui. Vtinā tu, hac in re nos iuuare velis. Nam quin possis, non dubito, in tanta librorum veterū, quos Roma esse audio copia. Ad solos 7. priores libros vetustum, hoc est, in quo & dipthongi sint pleraq; integra, & græca, exemplum requiro. Nam reliquos ad

verus
meam
mo fa
nus et
manit
nibus
miliar
Quod
esse ve
singul
ego re
tia, su
sum p
poterit
benius

H

N
quem
illas a
& in
grinat
est, ve
facien
rur res
to illu

vetustissimum collatos & emendatos habeo. Ecce autem
meam libertatem, ne dicam impudentiam, qui in pri-
mo familiaritatis, ut ita dicam, vestibulo & aditu o-
nus etiam imponere tibi non sum veritus. Sed hoc tuae hu-
manitati partim ut tribuas, deinde & studijs commu-
nibus ut des, rogo. Neque verò ignoras teneras etiam fa-
miliaritates, officijs utrinque maximè ali & argeri.
Quod reliquum est, te oro, ut eorum loco numeroque me
esse velis ac patriaris, qui te & colere & observare ob-
singularem tuam eruditionem consueverunt. Quibus
ego rebus, et si alijs facillè concedo, fide tamen, diligen-
tia, summoque in te studio ne minimum quidem cedere
sum paratus. Vale & salve. Si quid rescribes, facillè
poteris, ad ades Legati Regij. Salutat te Alfonsus Del-
benius, VENETIIS.

HVBERTVS GIPHANIVS

E I D E M.

LXXIV.

NE me putes, clarissime Murete, vel obliuione
tui, vel grauiore culpa tardius ad te rescribere,
quem cum alijs & ante hac semper, tum post litteras
illas ad me tuas omnis liberalitatis plenissimas, amaro
& in oculis ferre soleo. Longinqua, mihi crede, pere-
grinatio culpam omnem sustinet. Domum igitur, hoc
est, Venetias, tandè aliquando reuerso nihil prius mihi
faciendum putavi, quàm ut humanissimis tuis litte-
ris responderem. Quibus ut omnino respondeam, si-
to illustrissimo Legato nostro gratissimam accidisse
volun-

voluntatem illam tuam, qua munus aliquod illi ostendis. Quod si ille grauioribus rebus districtus, exigere non curauerit, ego tamen vrgerē & flagitare pergam, ne tamen nostros sensus ignores, si fortē hoc tibi vile ad eam rem futurum putas, multus est in Aristotele, eoq; in primis delectatur, maxime Physiologo. Quod equidem sēpē miror, ceteroqui omnia tua illi pergrata esse & fore, tibi confirmo. De studio in acquirendo Gellij exemplari gratias tibi agam, cum erit commodum, nunc quam possum habeo maximam. Intellexi postea ab ijs qui Roma superioribus mensibus Fuluium Vrsinum, de quo litteris meministi, salutauerunt, habere illum Gellium satis antiquum, et si non integrum: vidisse namq; se illum apud Fuluiū mibi confirmarunt. Quare etiam atq; etiam à te peto & quaeso, mi Murete, vt mihi librum illum ab Fulvio homine, vt audio, perfacili, tibiq; amicissimo ad paucos dies nobis impetres: eumq; commodē compositum & inuolutum vel tabellario Veneto, aut amico notog; si qui certus occurret, des huc perferendum. Dabo operam, vt pauci post diebus ad te istuc referatur. Nam de fide mea ne dubites, tuam tibi prudentiam & constantiam testor, qui & apud quem virum agam, memineris, & ipse me in amicitiam iam suscepis. De fructu & utilitatibus, quæ ex hoc scriptore, mea opera, expectanda sint, et si pudor multa polliceri me vetat, quædam tamen hic apponam, ex quibus tu coniector hac in re solertissimus, coniecturam de reliquo capere possis.

Libr. X. cap. XV. initio: item casus multiplices, legendum ex vetere libro puto, item castus multiplices.

Quid

& disce
cum ea
magis i
litera, e
cogitat
velit. E
pateris
aliud t
laturum
tuis em
uolens
quam
micos
nec est
statutu
pones e
pra, qu
probar
non mi
ta, veb
bonis l
xime l
omnia

IT A
tallat
riculum
dem it

& disertissime loqueretur, mirifice delectauit. Itaque
 cum eam ipsam vespere inter alia scripta, quae forent
 magis in promptu, retulissem, postridie mane ecce tua
 litera, quibus epistolam postulabas, sic admirantem ea
 cogitatio me exceptit, ut illam exstare Deus sine dubio
 velit. Eius igitur exemplum mitto, teque hortor, aut si
 pateris, rogo ac flagito, ut negotium consicias, neue in
 aliud tempus reſicias. Quod scire cupis, an a quo animo
 laturus sim, si quae à me scriptae sunt literae, vnà cum
 tuis emittantur, vereor, mi Murete, ne quod auiuit
 uolens ēv mēsas. Ego profecto non tam tuas admirari,
 quam meas improbare soleo: tamen ubi, quōue pacto a-
 micos sub tuo nomine cōhonestare possis, tui cōsiliū est,
 nec est cur aliorum sententiam exquiras. Quod si tibi
 statutum est, ut illa horridula mea litera exeat, im-
 pones extremam manum. Sunt enim indiligenter scri-
 pta, quod res ipsa declarat, nec earum editionem aut
 probarem, aut paterer, nisi ut nostra amicitia, in qua
 non minimum mihi ornamentū pono, omnibus esset no-
 ta, vehementer desiderarem. Vale mi Murete, & de
 bonis literis optime mereri, quando id vel vni tibi ma-
 xime licet, ne desistas, ac BARGELLINO tuo ad
 omnia utere.

E I D E M.

LIV.

ITA diu iucundissime viuam, mi MURETE, ut
 allato nuncio de tua valetudine, quae te in vitæ pe-
 riculum vocaret, acerbam mihi vitæ amputabam. Equi-
 dem ita fui commotus, ut magis fortassis nemo, cuius
 G pra-

praeipuum aliquod bonum repente in discrimen esse
 adductum. Incredibilis est enim amor in te meus. Ni-
 hil eum extrinsecus accedens, nihil aduentitium pepe-
 rit, sed virtus, quae est ipsa per se amabilis, cuiusq; om-
 nia in te elucet ornamenta, & animi inductio cum
 perpetuo quodam iudicio meo conciliauit. Postea vero
 quum te morbo leuatum esse cognoui, difficile dictu
 est, quanto gaudio penè exiluerim. Ex diuturna enim
 animi perturbatione ad aspiciendam lucem nunc pri-
 mum mihi videor esse reuocatus. Qua quidem de re
 tibi magnoperè gratulor, et si nostra certè gratulatio
 omnibus, qui modo sint & virtutis amantes, & huma-
 nitatis pietatisq; non expertes, iure debet esse commu-
 nis. Etenim qui te non amet, tanta probitate, virtute,
 humanitate, tam deniq; excellenti eruditione, atque
 industria virum? cui salus tua aequè exoptanda non sit
 ac sua? Eum profectò ferreum, & ab omni humanita-
 te alienum esse dicam, nihil perspecta, spectat aq; vir-
 tuti, nihil illustri grauiissimi viri gloria dare haud te-
 merè affirmarim, qui Muretum omni liberali doctri-
 na politissimum diutissimè viuere non modò non expe-
 tar, sed ab immortali Deo precibus ac votis non conten-
 dat. Maximam ex eo capio voluptatem, gaudeo, trium-
 pho. Iam vt spero, (Id quod Deo optimo maximo acce-
 ptum referendum est) poteris Musis tuis operam red-
 dere: cum quibus quoq; praeclarè actum putem, cum om-
 nnes delicias, amores, omnia deniq; ornamenta, te in-
 columni recuperarint, his omnibus caritura, si te, quod
 Deus omen auertat, patronum, te ducem, infelici ipsa-
 rum fato morbi vis eripuisse. Quocirca mihi gratissi-
 mum feceris, si illis incolumitatem tuam meo nomine
 fueris

fueris
 diligen
 nonnu
 les fer
 xime
 buit H
 me & e
 te pro
 & om
 plurim
 nuita
 tatis
 plecte
 gentia
 tati, c
 nero.

LXX

M.

C

N
 pere p
 cesse
 ntel
 erud
 diuini

Fueris gratulatus, atq; in earum clientelam me quam diligentissime commiseris. Hæc hæctenus, mitto tibi nonnullas radículas ex melle confectas cõditasq; quales fert hæc regio. Exiguum, inquis, munus. At tibi maxime consentaneum: è cuius lingua, quod Nestori tribuit Homerus, melle dulcior fluit oratio. Habebit etiã mea erga te benevolentia significationem, de qua et si te pro tua humanitate non dubitare video, eã tamen & omnibus cognitam esse, & studijs, officijsq; quam plurimis colere, & confirmare desidero. Quod si per tenuitatem meam assequi non potero, certè hanc voluntatis meae propensionem liberalissime, vti soles, complere. Inserui valetudini: huic quantum studij, diligentiaq; adhibueris, tantum te mihi, publica q; utilitati, cui consulere gloriosum est, elargitum esse cognouero. REATE ex adibus nostris. Non. Febr. M. D. LXXVI.

M. ANTONIVS MVRETVS

CONSTANTIO BARGELLINO EPISCOPO REATINO

S. P. D.

LV.

NON QUAM putassem fore, non modò vt ex tuo, sed vt ex cuiusquam dolore voluptatem capere possem. Et tamen, si vera dicenda sunt, fatear necesse est, iucundissimũ mihi fuisse, quod ex litteris tuis intellexi, vehementer doluisse te, cum primũ de inuacudine mea nuncius istuc allatus est. Dolor enim illud diuine, quàm ab eximio quodam amore erga me

G 2

tuo,

tuo, proficisci non potuit, & mihi, ex quo te primum vidi, atq; ex alijs plurimis audiui, qua tu eruditione ac virtute vir esses, nihil optatius fuit, quam vt abs te amarer. Iam optabilem rerum signa atq; argumenta omnia iucunda esse notum est. Incredibiliter igitur gauisus sum, Bargelline vir praestantissime, tanti me a te fieri, vt & mirificum dolorem senseris, cum me grauitate egrotare audisti, & exhilaratus sis. simul atq; Dei beneficio, morbum depulsum esse cognosti. Quanquam ego ipse nondum satis constitui, vtrum mihi satius fuerit, ex huius vita miserijs quam primum eripi, an diutius hic manere. Certè enim, cum omnes summo consensu Medici dictitarent, nullam prope amplius reliquam esse spem euadendi, ita me compararam, atq; ita animum composueram, vt neq; angerer neq; timerer mortis, vt putabatur, imminentis metu: neq; quidquam aliud à Deo peterem, quam vt mecum misericorditer ageret, condonaret errata antea & vitia, neq; pateretur me in illa separatione animi à corpore, aut diutius, aut vehementius torqueri, quam vires meae ferre possent. Hoc ego tum vnum agitabam animo, hoc ex animo precabar, hoc ceteros quoq;, qui mihi assistebant, vt à Deo mihi impetrare conarentur, obsecrabam. Spero tamen, relictum esse me à Deo in hac vita, vt maculas superiori atate contractas, lachrymis deleam: tandemq; omisus & abiectis vitiorum illecebris, saltem iam senex eam viuendi rationem capebam, quam tenere à principio debuissim. Atq; à te, vir clarissime, etiam atq; etiam peto, vt me ad hoc animi mihi propositum persequendum, vt exemplo inatas, ita & monitis ac praeceptis & suis sis prome ad Deum pre-

us
ad
nus tu
ues su
comm
librum
dam, q
dè bon
pergas
vi, ac c
sum, si
M. D.

CO
LI

A
tea vi
verò q
tui su
fieri po
Mart.
tantu
trabar
Nam
tate v
qui on

adiuuare digneris. Iucundissimum mihi fuit munus tuum. Nam radícula illa non tantum palato suauis sunt, sed etiam ad valetudinem meam valde accommodata. Mitto ad te, vt te pro opibus remunerer, librum vnum orationum mearum, & poemata quaedam, quae spero te libenter lecturum esse, non quod valde bona sint, sed quod mea. A te peto vti me, amare pergas: tibi quod pro certo persuadeas te à me ita obseruari, ac coli, vt paucos admodum habeas tui, quam ego sum, studiosiores. Vale. Roma. XIV. Kalend. Mart. M. D. LXXVI.

CONSTANTIVS BARGEL-
LINVS EPISCOPVS REATINVS

M. ANTONIO MVRETO

S. P. D.

LVI.

MAVI te semper, mi MVRETE ex quo primum die cognitus es mihi, cum te nunquam antea vidissem, commotus fama laudum tuarum, postea verò quam de te superiori loco docentem audiui, ita tui studio sum incensus, vt nullam amoris accessionem fieri posse putarem. Acceptis tuis litteris XIV. Kalend. Mart. datis, (fatear necesse est) ad summum amorem tantus cumulus accessit, quod fieri iam non posse arbitrabar, vt nunc denique videar amare, antea dilexisse. Nani si omni obseruantia insignes doctrina, & gravitate viros colere debemus, quanti fieri à me ipso debes, qui omni liberali doctrina ita sis excultus, vt habeas paucos

paucos admodum pares, superiorem vero neminem, cum hæc ipsa sint tibi cum tanta Christiana pietati coniuncta? In qua quidem nemo sapiens veras virtutes omnes inesse negabit, quibus nobis ipsi felicitatem comparamus: hanc unam laudo, & admiror, & ante omnia expetendam esse censeo: hanc non modò Crassi diuinitus, sed omnibus etiam animi ornamentis, quæ humanis viribus pateant, antepono: hæc ipsa te olim mihi charissimum, longè iam chariorem reddidit. Hinc illa tua in periculosissimo morbo fiducia modò concepta, non angebari, non terrebari mortis imminenti metu, sed ad Deum optimum maximum toto animi impetu ferebari, sperans fore, ut eius beneficio, post has arumnas, & calamitates, tandem beatiorẽ vitam consequi posses. Hi sunt nimirum animi fructus, nullius culpa, quæ Dei gratiam discutiat, sibi conscij: qui cum à corpore separabitur, licet sit periculus, ac terroribus vndiq; circumfusis, nihil tamen benefactorum conscientia fretus, timendum arbitretur. Hoc oro non modò ut vtriq; nostrum, sed cunctis saluari renatis aqua contingat. Quod autem dubitas vtrum satius tibi fuerit, ex huius vitæ miserijs quàm primum eripi, an diutius hic manere, id, et si est eiusmodi, ut non faciliè explicari possit, tamen est quod Deo immortalĩ gratias agamus incredibiles, qui tibi vitam, optabile suapte natura donum, prorogauit, bonarum artium cultoribus consuluerit, teq; sine dubio ad maiorem laborum tuorum mercedem reseruauit. Præclara enim ista tua à Deo accepta dona si intelliges te ea conditione accepisse, ut cum ea ad communem vtilitatem contuleris, redde-
re cum fanore debeas, quis dubitet vberiora, ac præ-

stanti

stantiora premia tibi parata fore? Quare te hortor, ac si aequum est, rogo, ut habeas rationem valetudinis paulo diligentius, teque in dies magis magisque confirmes, sentiasque in eo verti communem causam, quam quidem, ut arbitror, nemo unquam, qui sciret, non priuatis commodis anteposuit. Ego vero et si me exiguis omnino meritis adiutum esse probe noui, tamen à Deo summopere contendam, ut te incolumem diu seruet in vita, atque ad eorum numerum adscribat, quos antequam orbis conderetur, elegit. In quo quidem si minus gratia potero, gaudebo me tamen pietati, amicitiaeque debitum officium praestitisse. Venio ad Orationum ac Poematum tuorum librum, quem sane legi libentissime. Orationes habita de Philosophia me delectarunt, quantum vix credas: omnes vero ea eloquentia, ac doctrina conscriptas esse video, ut, quemadmodum mea fert opinio, quam tamen ab amore falli non credam, summa vigeat eloquentia praestanti cum eruditione coniuncta. Non verborum elegantiam, aut splendorem, non sententiarum grauitatem desideres. Quid est vel antiquitatis, vel historiae, vel exemplorum, quod non ita proferas, ut nihil ignorare videaris? Sed mirari satis non possum quam venuste, quamque cum dignitate Theologia locis eas perspergere consuevis, ita fit, ut & summum orationem exprimant, omnique scientiarum genere, perpoliti redoleant. Quas equidem dum lego, et si aequo uolunt, crebro tamen aures meae praeclara illa uoce tua, qua praelegens in publicis gymnasijs uteris, personare uidetur. Poemata mirum in modum me ceperunt. Quid enim vel à diurno studio, vel à diuite uena proficisci potest, quod non fueris consecutus? & quid tum illa praestant.

sunt, tum magnoperè delectant. Crebra sunt, & acuta
sententia: miras pietatis igniculos excitant, stilus quo-
que ita rei consentaneus, vt facile quivis intelligat te
parem, eandemq; in vtroq; genere laudem assecu-
tum. Quamobrem tibi cum plurimum debeo, tum ve-
rò quibus verbis gratias agam, non reperio. Sed caue
suspiceru me hoc auribus tuis dare. Nam etsi mirificè
amicos colo, plus tamen veritati tribuo. Quod enim ita
sentio, idcirco meam de tuis sententiam aperire non
dubitavi. Vt nam aliquid esset in me ingenij, vt lau-
des tuas non detererem, sed augerem. Scio id à mode-
stia tua minimè postulari, malui tamen iudicium pe-
riclitari meum dicendo, quàm silentio rem non sine
suspensione improbitatis præterire. Da operam vt va-
leas, atq; me ipsum vnà cum vniuersa familia mea ad
omnia tua paratissimum esse confidas. REATE. VI.
Idib. April. M. D. LXXVI.

AD M. ANTONIVM

MVRETVM.

LVI.

O Qui flos hominum politiorum es,
Quot sunt, quot quot erunt, quot aut fuerunt,
Doctrinæ decus elegantioris,
Lumen Italia, MVRETE, salve.
Salve, & has aliquid puta esse nugas,
Quas mittit tibi maximo Poëta,
Longè possimus omnium Poëta.
Sic Calvus tenero ausus est Catullo,
Saturnalibus optimo dierum,
Dono mittere pësimos Poëtas,
Quis is continuo die periret.

At tu, ni caueas, MVRET E, nugis
 Istis, tam illepidis & inuenustis,
 Plenis ruri & inficetiis,
 Non dies aliquot velut Catullus,
 Sed totum male nauseabis annum.

Iustus Lipsius.

M. ANTONIVS MVRETVS
 ALEXANDRO RIPARIO SVO

S. P. D.

LVIII.

DVLCEs litteræ tuæ, vt omnia quæ à te profi-
 ciscuntur: et si in eis multa peccaueras. Sed vt
 filioli balbutientes libenter audiuntur à patrib. sunt &
 eorum etiam ipsi errores voluptati. sic mihi ista tua in
 litteris infantia iucundissima est. Eas ipsas ad te remit-
 to meam manu emendatas. Scis enim ita inter nos con-
 uenisse. Tu, mi Alexander dulcissime ac suauissime, se-
 quere magno animo eam viam, ad quam & tua te na-
 tura fert, & ego tibi hortator atq; impulsor fui. Ma-
 gnâ de te spem meo testimonio apud parentes tuos
 concitavi: quæ ne & eos & me fallat, omni tibi cura
 ac studio providendum est. Vale. Nonis Iulij. TIBV-
 RE. M. D. LXX.

E I D E M.

LIX.

NE priores litteræ tuæ ad te peruenirent, CA-
 ROLI incuria factum erat, cuius tu quoq; ne-
 gligen-

G S

gligentiam nōsti. Nunc vnā cum his meis virisq; quas accipies, simulq; hoc intelliges, quod tibi gratuleri, posteriores multo meliores esse prioribus: vt, si ad istum modum pergas magna mihi spes sit, te praeclarę responsurum expectationi meae. Vide igitur, si meas, quod & facis, & facere certę debes, vt omnibus alijs rebus neglectis, quantum quidem valetudinis ratio patietur, vrgeas studia tua: multa legas, multa ediscas, multa audias, frequenter cum ijs versere, quorum familiaritate, ac consuetudine melior, ac doctior fieri potes. Fac cogites grauissimam esse iacturam temporis: praecipue autem ista aetate qua tu nunc es, bona nulla tibi perire sine magno dispendio potest. Saluta mihi preceptorem tuum, cui meas ad te litteras ostendas licet: Eas quidem quas tu ad me missurus es, nemini prorsus ostendi volo. eas enim mihi gratiores faciunt ipsi errores tui. Vale mi dulcissime Alexander.

IV. Id. Iulij. M. D. LXX. TIBVRE. Oblitus eram scribere, heri in mensa iniectum esse sermonem de comedia: qua occasione multa de te quoq; dicta sunt. Valde tibi tunc aures tinnuisse oportet. Omnino spero fore, vt huc tibi ad me veniendum sit.

E I D E M.

LX.

PERGE, vt facis, mi ALEXANDER, amare litteras, eis te oblectare: in eis omnia & seria & iocata tua collocare. Non magnus labor, magno tibi olim honoris futurus est. Ista via, quam tu nunc ingredieris, multi humili & obscuro loco orti ad amplissi-

mas

mas dignitates peruenerunt. Atque etiam si nulla eiusmodi pramia litteris proposita essent : ipsa tamen doctrina amanda est per se : neque quidquam in homine ingenio turpius est ignorantia earum rerum, quarum scientia sine litteris comparari non potest. Voluptas quæ ex turpibus capitur, celeriter transit, dolorem autem in animo diuturnum relinquit : at labor in rebus honestis collocatus, ipse quidem effugit, memoriam autem sui in animo relinquit plenam honestissimam & solidissimam voluptatē. Hoc cogita & vale. Postrid. Id. Iul. TIBVRE.

E I D E M.

LXI.

ET SI nihil erat quod scriberem, ac præterea mihi me quoddam scribendi odium tenebat : nolui tamen verberonem hunc meum sine meis ad te litteris istuc venire. An te quotidie magis, quod a te litterarum studia eodem modo amari confido. Sed velim ad me diligenter scribas, quo te nunc scriptore oblectes, Cicerone, an Terentio, an quod malim utroque ? Dare etiam operam debes, ut in ijs quæ ad me scribes, ijs loquendi generibus uti, quæ in illorum scriptis notaueris, ut ea ipsa res fidem mihi faciat diligentia in eis legendis tua. Vale. TI-

BVRE. V. Kalend. August.

M. D. LXX.

EIDEM.

NEMO est omnium ad quem libentius, quàm ad te scribam. Sum enim animo ac voluntate erga te planè paterna. Sed vix credas, quàm sim in hoc secessu occupatus, quem tamen plerique omnes esse plenè otij putant, & quot idie quinas aut senas ab amicis litteras accipio, ad quas si respondere omnes velim, nil aliud agendum sit. Gratum est mihi, quod applicuisti te ad consuetudinem P. A. Emilij, & Horatij Macaroni. Eorum enim uterque te & doctrina, & exemplo efficere meliorem potest. Tales sectare: qui autem alio ingenio sunt, eorum consuetudinem quasi pestem aliquam vita. Aetati tuæ nihil diligentius providendum est, quàm quibus sodalitatibus utare. Neque ego severum esse te ac tetricum, omnique genere voluptatum inimicum volo. Hoc tantum moneo, non eas amicitias querendas quæ dulcissimæ videantur, sed inducendum animum, ut quæ honestissimæ sunt, easdem etiam dulcissimas esse ac suavissimas putes. Mi Alexander etiam atque etiam vale. TIBVRE. V. Id. August. M. D. LXX.

VIDE quàm te amem, cùm à multis hodie litteras acceperim, nihil mihi prius faciendum esse duxi, quàm ut ad te potissimum rescriberem, caue putes, Alexander mi, ipsi te patri tuo chariorem esse quàm

quàm mihi. Ac si quæras, quæ causâ sit huius erga te
tanti amoris mei, ne viuat, si aliam adferre possum,
quàm quòd videor mihi animaduertisse in te ingenium
excellens, & si tu volueris, ad omnia summa natum.
Sed tu hoc facito tecum cogites: multas res esse suaapte
quidem natura bonas, sed quæ culpa eorum qui illas
possident, interdum pessimæ ac perniciosissimæ fiant.
Bonæ sunt opes, sed si quis non rectè utatur, malæ. Bo-
num forma, Sed id bonum multis exitio fuit. Ex eo-
dem genere est ingenium: si rectè utaris, nullum propè
hominum generi dari potest maius, aut præstabilius
donum. Sed si ad bonum ingenium mala mens accesserit,
itidem erit, ut gladius in manu furiosi. Quod erit
melior & acutior, eò plus adferet mali. Ego autem
te, Alexander, amo nunc, quia ingenio bono es, amare
desinam, si tu bono ingenio malè uti cæperis. Sed id
spero, non fore, teq; bono ingenio benè usurum esse con-
fido, vel tuapte sponte, vel quia videris mihi valdè a-
mare amorem erga te meum: quem tueri ac conser-
uare alia ratione nulla potes. Vale, & si me amas, vir-
tutem ac litteras ama. Nulla in humanis rebus maiora
bona sunt. Iterum vale. Tibure. 8. Kal. Sept. M. D. LXX.

E I D E M.

LXIV.

ACCEPI ternas tuas litteras: in postremis au-
tem quedam erant ita negligenter scripta, ut
facile constaret, aliud egisse te, cum illa scriberes. O-
stendam ea tibi, cum istuc venero, & auriculam per-
uellam tibi, ut postea in scribendo attentior sis, & sal-
tem eos solacissimos effugias, quos effugerent etiam
pueruli,

pueruli, qui primis litteris imbuuntur. Noli tamen ex hac mea admonitione molestiā ullam capere. Nō enim propterea volo quidquam de tua hilaritate detrabi, sed ad diligentiam addi. Vale. TIBVRE. IX. Kal. Octobr. M. D. LXX.

E I D E M.

LXV.

VERSICVLI, quos ad me misisti, ostendunt illi quidem, te, si ad Poeticum ingenium tuum contulisses, & bonos magistros nactus, in eo studio perstitisses, ad aliquam præstantiam peruenire potuisses. Nam & numerosi sunt, & sententias habent, neque inconcinnos, neque ineleganter collocatas: & ipsum dicendi genus non abhorret à recto. Planeque sperare posses, te aliquando bonum Poetam fore, si hoc agere velles. Sed maiora tibi proposita sunt, quæ, quantum potes, virgeas censeo: & subsiciuis horis veterum Poetarum scripta manibus teras, non tam ut imiteris, quam ut eis re oblectes: simulque aliquid ex eis assidue, quod tibi vñ sit, colligas. In scribendis versibus tempus à te collocari, verum ut fatear, nolim. Malos versus facere, turpe est: mediocres, inglorium: bonos difficilius, quam ut præstari possit ab ijs, quibus aliud agendum est. Quid in tuis lima egeat, præsens præsentem monere possem: per litteras non aequè facile possum. Recteque, ac verè mihi videtur Onidius dixisse, emendandi laborem maiorem esse, quam scribendi. Mihi hoc credas velim: me hodie non difficilius ad saltandum, quam ad faciendos versus adduci posse. Si quid erit serium, in quo

meam

meam
si quan
res, non
cum ill
Nu
le. RO

M.

Te
si simul
ui, citius
uerius
mibi m
re volu
obsequ
bi totum
ad te, re
nus Pol
tissimus
tu ab hi
& amari
doctrina
vñ è do
ret præse
proposit

meam operam dasideres, non deero: in his leuioribus, si quando de me cogitabis, peto à te, illud quoq; cogites, non multò iuniorem esse me, quàm erat Horatius, cum illa de se scriberet.

Nunc itaq; & versus, & cetera ludicrapono. Vale. ROMAE. Id. Febr. M. D. LXVIII.

M. ANTONIVS MVRETVS

PAVLO SACRATO SVO.

S. P. D.

LXVI.

TANDEM ad te remitto epistolas tuas: neque enim per assiduas occupationes, & per molestissimum oculorum dolorem, quo dies aliquot laboravi, citius licuit. Ea si conquerentur, se à me paulò seuerius acceptas esse: recordari debebis, hoc ipsum à te mihi mandatum esse: vt si mollius ac lenius eas tractare voluissem, verendum mihi fuerit, ne tibi non satis obsequens viderer. Sed de his satis. Nunc exponam tibi totum illud negotium Polonicū: quando litteræ quas ad te, re adhuc recenti, scripseram, perierunt. Stephanus Poloniae Rex, qui & alijs regijs virtutibus ornatissimus est, & hoc supra ceteros omnes Reges, qui multo ab hinc seculis vixerunt, eximium habet, quod & amat vnicè homines eruditos, & ipse omni elegātis doctrinæ genere mirificè excultus est, miserat in Italiā vnū è domesticis suis, qui quasi delectū quendā haberet præstantiū doctrinæ virorū, eosq; opimis admodum propositis conditionibus, in Poloniam inuitaret, ad

Act.

Academiā nouam, quam Rex, Cracouia instituerē parabat. In mandatis autem regijs, quod ad alios quidem attinet, facta erat potestas ei qui huc venerat, optimum quemq; & in docendo exercitissimum deligendi: de tribus nominatim per scriptum erat: de me, de Carolo Sigonio, & de Fulvio Ursino. Ac mihi merces proposita mille quingenti quotannis aurei nummi. Addebat Rex, si sacris initiari vellem (nondum enim sciebat me Sacerdotem esse) perfecturum se, quod mihi magis liberet manere in Polonia, ut intra breue tempus, honesto aliquo Sacerdotio, ex quo non minus quingentos annuos aureos nummos caperem, cohonestarer. Ea de re vnus ē primoribus illius regni, Ioannes Zanoscius qui nunc magnus regni Cancellarius est, literas ad me peramanter, perq; honorifice scriptas dedit. Commotus sum non tam ipsius premij magnitudine (et si his quidē temporibus inusitata) quā tanti regis tam propensa ac benefica erga homines literarum studijs deditas voluntate. Neq; me commouebat itineris difficultas: qui exploratum haberem, cū lectica, vna cum filiolo fratris mei, puero sex annos nato, quem mecum illuc ducere et cogitabam, ad sanum Lauretanum (ed enim, religionis ac pietatis causa, iter facere decreueram) gestatus essem, posse me cisso Cracouiam vsq; commodissimē vehi. Et iam conuenerat, ut mihi Regis nomine ad iter conficiendum darentur trecenti aurei nummi, ad quos ego ducentos de meo præterea addere cogitabam. Iam mihi illud sanctitatis & doctriæ specimen Stanislaus Cardinalis Varmiensis grauitam habitationem in palatio, quod Cracouia habet amplissimum offerebat. Multa à summis viris litera

com-

Quid ca
in fine
mox ar
et si in v
ferio. Ca
dice, L.
dicebat
rumices
XXIV.
ni & p
cūm con
solam,
rimos E
vetere.

Hæc
Men
Com
Part
Conj
Cui
Eloq
Euon
Quo
Inge
Vi fa
Suau
Scitu
Pauc
Qua
Mult
Prud

Quid castus, apud Nonium & Festum. Minuebatur, in fine. Eodem cap. legendum cum strue atq; ferto, & mox arborem felicem, & quod in rica, ex veteri libro: et si in vetere erat, IN RIT A, de rica Festus. & de ferto. Cap. XX I. AELIUS illo. Legendum ex veteri codice, L. AELIUS Stilo, & mox. Quod extremum, inquit, dicebatur, dici nouissimum captrum vulgo. Cap. XX V. rumices, trifaces, de vtroque teli genere Festus. Cap. XX IV. Sicut pristini & pristinè: legendum prafiscini & prafiscinè. Et mox. Sacerdotes populi Rom. cum condicunt. Libr. XII. cap. I. Non partitionem solam, tanquam ille. Accipe quoque versus pulcherrimos Ennii lib. XII. cap. IV. ita emendatos ex libro vetere.

Hæc locutus vocat qui cum benè sapè libenter

Mensa n sermonesq; suos rerumq; suarum

Comiter impertit, magnam cum lassus diei

Partem fuisset de summis rebus gerundis

Consilio, endo foro lato, sanctoq; senatu,

Cui res audacter magnas paruasq; iocumq;

Eloqueret, & cuncta malus quæ & bona dicta

Enumeret, si qui vellet tutoq; locaret.

Quo cum multa voluptia gaudia clamq; palamq;

Ingenium, cui nulla malum sententia suadet.

Vt faceret facinus leui, haud malus, doctus, fidelis,

Suauius homo, facundus, suo contentus, beatus,

Scitus, secunda loquens in tempore, cōmodus verbū

Paucum, multa tenens antiqua s'puli a vetustas

Qua facit & mores veteresq; nouosq; tenentem

Multorum veterum leges, Diuūmq; hominumq;

Prudentem, qui dicta loquitur tacet eue posset.

Et mox, L. AELIUM Stilonem. Et lib. XV l. cap. IX.
versus Lucilij ita legendi ex veteri codice.
Illud opus durum, vt Setinum acceſſimus ſinem,
αι, αιτοι montes, AETna omnes aſperi Athones.

Eiuſdem modi complura adferre poſſem, adeoq;
vellem, niſi illa iam nimia eſſe vererer. Videbis igitur
humaniſſime Murete, an expoliendum mihi ſcripto-
rem illum put es, hoc eſt, adiuuandum me in Fului li-
bro impetrando. In Caſare ſimilem operam poſui, quod
ipſum pronuper in epiſtola ad lectorem Lucretio pre-
fixa ſumus teſtati. Verum ab Lambino poſtea ita ver-
berati: & quia à iure paulum temporis lociq; nobis,
vt ita dicam ſubciditur, omniaq; quàm accuratiſſime
ſine librorum veterum copia expoliri nequeunt: tar-
dius fort aſſe quàm debueram, certè, quàm put àram,
Caſarem tamen breui, Deo volente, daturus ſum ad-
iecta explanatione modica: gratum, vt ſpero, opus Cel-
tis noſtris, ſeu Tranſalpinis futurum: tua illa epiſtola
(eo namq; redeundum eſt) mirificè recreatus atque
adeo munitus aduerſus furores illos Dionyſiacos, quem
iam audio libellum illum, qui vulgò AEmilius Probus,
à me certiſſimis rationibus in Lucretium plurimis in
locis Cornelius Nepos dicitur, de illiſtribus imperato-
ribus Graecis, explanationibus longiſſimis, vt ſolet, ore-
ratum in lucem edidiſſe: in quo libello, ſi, quemadmo-
dum in Cicerone, omnia illa quae in collectaneis Lu-
cretianis emendata propoſui, ſumpſit, ſibiq; arro-
gavit: veniam mihi viros eruditos daturus ſpero,
ſi, manu iniecta, illa, quae mea legitimis documentis
oſtendero, aſſeram & vindicem, incuſſo plagiaris
pudore, quando aliud non licet. Vale, doctiſſime &
huma-

human
LX I

H

Q
me ſim
ſcribo
Et ſim
cos dic
cum ea
ſed id
primo
rete,
Ex po
mer ab
mento
labore
rim, ad
vetuſt
que D
auerti
iter, v
v & c
gula q
ad me
action

humanissime Murete. Venetijs. Idib. August. M. D.
LXIX.

HVBERTVS GIPHANIVS

E I D E M.

LXXV.

QUIA Tibure Romam te iam reuersum puto,
auctore etiam Thesserano nostro, qui tuam in
me singularem voluntatem predicauit, tertium ad te
scribo de Gellio: teq; etiam atque etiam oro, vt à do-
ctissimo Fulvio librum illum auferas, quem vel ad pau-
cos dies huc mittas, vel quod commodius fortasse erit,
cum editione aliqua comparandum des, non totum,
sed id duntaxat quod in eo exëplo reperietur ad VII.
primo libros eius scriptoris. Caue enim putes mi Mu-
rete, nullum scriptorem mendosiores reperiri posse.
Ex posterioribus libris cum posim adferre loca innu-
merabilia, tum proximè quadam indicaui. Quo argu-
mento commotus, non dubito, quin priores simili malo
laborent, presertim qui iam periculum & in his fece-
rim, adiutus nonnihil à labris quibusdam, sed minimè
reutstus. Verbi gratia libro primo cap VII. expavidus-
que Demosthenes auertit iter: in veteri codice repers-
auertitur, hinc legendum fortasse auertit, inducto
iter, vt Plato in Phæd. *ἡγήσασθαι διαγέσθαι, μετασπερ-
ῶσθαι.* & cap. XX. quales sunt fermè metā trian-
gula quas, sic scilicet legendum, cap. XXVI Conuertit
ad me, sic verus liber. Et libro secundo cap. VIII. Sic in
actionibus civilibus auctor laudari dicitur, & capite

Septimo aut proreo Catilina aliquo, aut Tibullo, aut P. Clodio. De Tibullo, sæpe hic Habeo emendationes aliquot in Epist. Cicer. famil. quas Manutius (eum explanationes scribere, ex filio eius, qui iam pridem hinc Asula abest, cognoui) si me mittere ad se volet, mittam quam primum, sed tua fide & auctoritate. Nam Manutium et si virum doctissimum esse scio, & filio Aldo sum vsus per quam familiariter, temerè iamen meis non nimis acutis emendatiunculis interpellare, ipse non ausim. Vale mi humanissime & doctissime Domine. VENETIIS VI. Kalend. Decembr. M. D. LXIX.

HVB. GIPHANIVS MURETO S. P.
LXXVI.

MAGNAM tibi gratiam habeo, Murete humanissime, qui laborem eum ipse ceperis, quo nemo id melius prestare possit, teq. rogo, ut, quod facis, reliqua item descripta usq. ad libr. IX. quæ quidem reperies, mittere velis. Valdè gaudebam de Tubulo libro secundo, capite septimo, ibi, Catilina aliquo aut Tubulo. Nam ex clarissimi Pinelli libro minimè tamen vetusto, in quo ita erat, aliquo aut cubant, aut iam pridem, Tubulo conieceram, quod an ad te prescripserim, dubito. Sambucus cerè ad quem ea de rescripseram, nuper ita rescripsit. De Tubulo coniectura non displicet: cum facilis sit lapsus de Tu in Bi. nam de Tubulo qui palam ob rem iudicandam, pecuniam

accepisset, condemnato, viro improbiſſimo, Cicer. 2. de
 finibus, 3. de natura Deorum, & pro Scauro meminit.
 In fragmentis orationis pro Scauro hac Ciceronis ver-
 ba: Si me hercule iudices pro L. Tubulo, dicerem, quem
 vnum ex omni memoria ſcleratiſſimum & audaciſ-
 ſimum fuiſſe accepimus, & cetera. Ea inquam verba
 huic loco inprimis conueniunt. Exiſtimo in veteri co-
 dice veſtro, cap. 1. lib. 1. deſiderari. Scio namq; varia-
 tem aliquam reperiri in alijs, atq; adeo in primis ver-
 ſibus. In cap. XIII. lib. 1. Scripſit ad magiſtrum ἀρχι-
 τέντωρ molis Athenienſium. In veteri codice quodam
 vidi, ad magiſtratum Græcum more Athenienſium.
 Ex quibus verbis mendum odoratus, legendum puta-
 bam ad ἀρχιτέντωρ Athenienſium. Hoc igitur conſi-
 deres velim. Deinde an eodem libro cap. XXIII. pro
 Orchio traditus theſauro, non ſit ſcriptum, Orciuo, &
 libro 2. capite X. Fauiffe, duobus S S, an vno S, exara-
 tum ſit. De nomine ſcriptoris et ſi ipſe dubito. Nam ea
 quoque re in Lucretio inſinitè illum voco ſcriptorem
 noſtrum Atticarum: tamen argumenta in vtramque
 partem qua habeo proximis tibi perſcribam. Nam
 Lambinus, qui paulo momento hac illuc impellitur, &
 in Ciceronem plerumq; Agelium vocat, cur nunc ita
 clamet contra ſe quoq; tu fortasſe ignoras: ego nunc
 etiam tibi indicabo. Et quia vidiffe te ſentio, pondero-
 ſas illas explanationes in Corneliū Nepotem, ſed AE-
 milium Probum deprehendimus nos, eum omnes no-
 ſtras emendationes in eum ſcriptorem, quas de veteri
 codice quem habemus, deſumptas, in Lucretiana col-
 lectanea conieceram, ſibi ſumpſiſſe omnes. Qua de re
 memini ad te ſcribere timide. Sed ipſe faciam vt com-
 perias

perias ita rem se habere, si libebit conferre hac loca ex
collectaneis nostris, & commentario Lambini quæ hic
notaui. Sum hic eruditi viri, qui, recognita, fabulam
egisse dicerent Lambinum: qui, ut alijs persuadeat, se
non legisse nostra. Puteanum ^{decept} ^{debutiva} ^{ant} ^{maxi}
vrs adhibet. cum modus vindice dignus occurrit. Excus-
satum me habebis, quæ tua est humanitas, mi Murete,
qui inter rerum nostrarum vindicatione diligentior for-
tasse tibi videar: in quibus vsurpandus vir ille proprijs
lapis, machinas etiam adhibuerit, laudat te: quem ita
tamen accepit, sicut scilicet, quem laudet, & cur, me-
tuit, ne offendant solido. Valde laboro in prænomine
Cornelij Nepotis inueniendo: Tu, si potes, me explica.
Vale mi doctissime & humanissime Domine. Salu-
tem dixi clarissimo Oratori. Venerijs. Kalend. Ian.
M. D. LXXIX.

MVRETVS GIPHA-
NIO S.

LXXVII.

TV M. demum non recusabo, quin te mihi aliquid
debere fatearis, mi Giphani, cum tua causa la-
borem aliquem cepero. Quæ enim vsq; huc à te oratus
feci, non magis causa tua feci quam mea. Nihil est e-
nim quod libentius faciam, cum quid vacui temporis
datur, quam ut libros perculgatos cum veteribus con-
feram. Nondum possum ad te mittere quod reliquum est,
ijs occupationibus, quæ tibi quoq; ipsi non ignota sunt,
impeditis. Contuli loca, quæ nota ueras: & admiratus
sum

hac loca ex
ini qua hic
fabulam
quadeat se
rit. Excui
ni Murete,
entior for
ille proprijs
e: quem ita
cur, me
er ex nomine
e explia.
e. Salu
end. Ian.

A-

sum hominis impudentiam: quam tamen in memet ipso
tam pridem expertus eram. Non enim tantum, cum
multa à me accepta pro suis publicasset, vltro conque-
stus est, sua sibi à me subrepta esse, sed etiam (vide qua-
sote inauditum improbitatis genus) cum admonitus
esset à me de locis quibusdam Horatianis, quos ita stul-
te interpretatus fuerat, ut omnibus eruditis debere lu-
dibriū videretur, non est veritus dicere ac scribere, eā
ipsam sententiam, à qua ipse monitu meo discesserat,
meam fuisse, meq; ut illius auctorem, exagitare eisdem
illis argumentis, qua à me acceperat. Quid eiusmodi
homini facias, aut quid ad tam insignem impudentiam
addi posse arbitrere? Sed bene, quod non in me vnum
eo modo iniurius fuit. Reperiet alios minus iniuria pa-
tientes, quàm ego sum. Fortassis ne ipse quidem tacite
hoc tulisset calidus iuuenta. Nunc vix credas, quàm
mibi à toto illo controuersandi genere abhorreat ani-
mus. Tu quoq; si me audis, non nimis acriter eum inse-
ctabere. Vltiscentur hominem mores sui. Vale. Roma.
Id. Ian.

HVB. GIPHANIVS MV-

RETO S.

LXXVIII.

aliquid
auffa la-
te oratus
ibil est e-
temporis
ribus con-
liquit est,
not a sunt,
admiratus
sum

PAVLO tardius rescribo, quod de auctoris nomi-
ne qua requiris denud mihi conquirenda fuerint.
Qua ei si olim Brugas ad Guidonē Laurinū diligenter
collecta perscripseram, cum & ille de Carfania alijs q;
id genus conditis monuisset: nunc tamen in sche-
dā, quas huc mecum attuli, reperire non potui. Petendi

igitur hinc inde libri, quos ferè nullos hic habeo. Sed de Lambino pro tunc àvidus, in quem ut omnia pulchrè conueniant. accipe & aliud eius stratagema. Cum Luteria Thyrsus, non Lucretianum illum, sed suum in me quaterè instituisset, (ego interim domi virgam tam pueriliter peccato mimabam) prima concione dixit cum Belgis omnibus familiaritatem sibi esse, me vnum sibi malè cupere: protulitq; duodecim ferè Belgarum nomina, qui tum ibi agerent studiorum caussa. Multi ex his admirati hanc publicam testationem & citationem, quod illum ne salutassent quidem vnquam, me autem vterentur familiarissimè. Imò eo ipso tempore epigrammata in illum partim proscripserunt, ad me accurrerunt, & acumen Lambini, arteq; eius oratorias mihi exposuerunt. Mirantibus omnibus vnde eorum nomina collegisset, interuenit mox eius conuictor, Bruxellensis, qui strupulum illum nobis exemit. Se namq; rogatum & coactum fuisse Lambino petenti domi ea aliquot Belgarum nomina distare, caussa ignarum. Atq; ita res in risum abiit. De Agellio qua adferam, te rogo, ut accuratè perpendas: quæ si tibi probabuntur fac ut ratione aliqua adfirmes. Contuli igitur manu scriptos septem Louanij Buslidianum antiquum satis, sed minimè integrum, alierum Cuiacj, in quo decem libri posteriores, item bonum: tertium Mamianum, clarissimi senatoris Henrici Mamij, eiusdem boni ac in gnitudinis, duo præterea erant Pinellini, quos tamen, quia minimè essent vetusti non libuit totos conferre, ut neq; RHEDINGERI vnum, iuueni nobilissimi Germani. Septimus quem Ludotia diligentissimè consuli, Danieli, amici cuiusdam mei,

mei, aduocati Parisiensis erat, omnium longè pulcher-
 rimus & antiquissimus: accedat huic, bonitate, ni fal-
 lor, proximus Fuluius. In ijs omnibus, vno, eorū, o-
 ptimo, excepto in quo A. Gellij ter scriptum reperi: ne-
 que sapius nomen in eo codice aderat: constanter vidi
 exaratum Agellij. Itaq; veterum codicum auctoritate
 sola, vsitatum descriptionem mutare nolim. Nam ta-
 met si omnes alij habent, Agellij, vnus tamen omnium
 antiquissimus habet A. Gellij. Rursus hic et si iam vetu-
 stus est, vnus tamen habet A. Gellij: cum reliqui oēs, ex
 quibus duo aut tres etiam benè vetusti, habeant Agel-
 li. Hoc igitur ex vetustis codicibus argumentum in
 medio relinquendum censeo. Reliqua sunt duo, prius,
 meo quidem iudicio egregium, quod hic auctor nun-
 quam adducatur (sape autem adducitur) Gellij no-
 mine, sed semper A. Gellij, vt quidem in vulgatis codi-
 cibus perscribitur. Ab Seruio in Vergilium, minimum
 ter adducitur, à B. Augustino vsurpatur quinquies,
 à Prisciano ter. Loca sunt, hæc Prisc. lib. V I. A. Gellius
 noctium Atticarum. I X. Historia ex libris Heraclidæ
 Pontici, & cetera, & eodem libro: A. Gellius noctium
 Atticarum V I. Sole medio, inquit, & arido, & cete-
 ra, & lib. VII. Vnde A. Gellius noctium Atticarum in-
 scripsit. August. de ciuit. Dei, lib. I X. cap. IV. in libris
 quibus titulus est noctium Atticarum, scribit A. Gel-
 lius, vir elegantissimi eloquij, & multa ac facunda
 scientia, & cetera. Mox ibidem: Narrat A. Gellius, &
 cetera, postea quasiuit A. Gellius à Philosopho, & c. in
 eolibro se legisse dicit A. Gellius, & cetera, & hæc ve-
 potui non quidem commodius A. Gellio, sed cerè bre-
 uius, & cetera. Sic Augustinus in vno eodemq; capi-
 culo.

tulo. *Seruius in commentario Vergilij: ad illum versum libr. 5. Et me satius equis oriens adflavit anhelis: Hac autem (inquit) plenè exequitur & Cicero in Augustalibus, & A. Gellius in libris nocturni Atticarum, & lib. V II. ibi. Et quos malifera despectent nomina, & cetera, & in Georgicis, nisi fallor, semel.*

Alterum est argumentum, quod illis omnibus in locis, in codicibus eorum scriptorum manu descriptis constanter exaratum vidi, Agellius & interdum Agerius. Contuli autem codices Prisciani sex manu scriptos, Seruij duos, Augustini vnum, omnes valde antiquos, sed Augustinum illum antiquissimum. Possem & autoritates doctorum quorundam hominum adferre, quibus hæc probarem. Nam Lambinus, ut solet, paulo momento huc illuc impulsus, in edendo Cicerone Agellius probat: in Nepote detestatur. Accepi Gabrielem Faërrum Agellij quoq; nomen probasse, commotū maximè versiculo quod à antiquis nescio, cuius Grammatici, in quo hæc vel similis fuerit clausula: ut doctus Agellius inquit. Tu si eum Grammaticum & versiculū (Fulvius fortasse eum tibi subiiciet, quem valde familiarē Faërno audio fuisse) mihi indicaris: inagnopere hanc opinionem confirmaveris.

Agellij autem nomen Romæ usitatum fuisse (ut & Agerij, de quo cum alia in Pandectis loca, tum l. qui Romæ) Agerius de verbo obligat. cum ex inscriptione quadam antiqua quam reperi in ijs, quas multas, & fortasse nimis multas, in paruum libellum suum de orthographia retulit Aldus iunior, & ex Statij Poeta matre, quam vocatam Agellinam scribunt, tum ex Prisciano, qui mihi nostrum auctorem citat, vide-

tur. Sic igitur ille lib. IV. In ius desinentia siue à nominibus. siue à verbis deriuata. seruanti ante ius, & cetera. vt feruus. serui. Seruius. seruilis. Seruilius. Agellus. Agelli. Agellius. silua. Siluius. virgula. Virgilius. & cetera. Nunc respondeamus obiectionibus, quas puto esse posse duas. Vna est, potuisse deprauari manu scripta contractione quadam faciliq; lapsu. scripto Agellio. pro A. Gellio, vt in Carphania & alijs nonnullis accidit. Altera est, Romani hominis nullum fore prænomen, quod nouum sit & inusitatum. Prior nullam vim mihi videtur habere. Proferat enim quis nomen aliquod scriptoris noti, quod constanter & perpetuo ita contractum & deprauatum in plurimis locis reperiat, quod cerè nemo vnquam (aut valdè erro) facturus est. De prænimine, ea atate mirum non sit, quæ certum est multa Romanorum propria instituta iam exoleuisse. Fortasse & prænomen & cognomen habuit hic noster, quæ tamen interciderint, aut quæ ipse auctor, Agellij nomine notior, pratermiserit adscribere. Paulli & Vlpiani & omnium ferè iuris auctorũ prænomena, quis vnquam audiuit? Possem fortasse probabiliter, A. Agellium dicere appellatum. sed coniecturis huiusmodi non puto esse opus. Hæc ferè sunt quæ de Agellio habeam, quæ, si probas, obsecro, si potes, adiuna, maximè illò Faerni versiculo: si minus probas, tamè vt versiculũ illũ & tua perscribas. Sed enim volumè vt habeas, itq; cituliter laceßā, cupio mihi explices, inamq; indices sententiā, cur Vlpianus ius à iustitia deducat. Ego quid è etymon hoc non grammaticũ, sed philosophicũ esse puto: ius enim vt actionem ex habitu iustitiæ manare. Quæro etiā cur Iurientiũ Florentinũ adscribat vindication-

dicationem in l. tertia: cum & beluis ea sit communis.
Plura alias, iam satis. Vale mi doctissime Murete. V.
Kalend. Febr. M. D. LXX.

IOANNES ZAMOSCIUS RE-
GNI POLONIAE VICECANCELLA-
RIVS BELZENSIS, KNISSYNSIS,
Zamchenfis Capiraneus, &c. M. An-
tonio Mureto S.

LXXIX.

TVM ex constanti fama, tum ex scriptis tuis,
quæ in lucem à te edita, manibus omnium, ob eo-
rum elegantiam teruntur, cognoui quantus sis in lit-
teris. Facile igitur tua virtus me, et si tanto locorum
interuallo à te remotum, & eum, qui te nunquam vi-
derim, in tui amorem trahere potuit. Cum & ipse eas,
licet earum ignarus, ac in vita civili occupatus, amem.
Id tibi litteris hisce meus breuiter significare volui.
Plenius verò per Generosum Ioannem Zamoscium Se-
renissimi Regis nostri Secretarium, qui istuc à Rege
missus est. Cui tu fidem, in ijs, quæ tibi nomine meo
nunciabit, adhibebis, & me tui amantem, redam-
abis. Vale, ex castris ad Gedanum,

III. Kalend. Iulij. M. D.

LXXVII.

* * *

SERE-

SERENISSIMO ET POTEN-
TISSIMO PRINCIPI STEPHANO,
DEI GRATIA POLONIAE RE-
gi, &c. M. Antonius Mu-
retus S. P. D.

LXXX.

NIHIL in vita aut optabilius, aut honorificen-
tius mihi contingere potuit, Serenissime Rex,
quàm ut homo neq; ingenio, neq; doctrina præter cæ-
teros præstans, amplissima & honestissima conditione
proposita, à Maiestate tua in Poloniam vocarer. Quid
equidem venire cupiebam: non tam priuati commodi
spe, quam mirifico quodam studio incensus videndi ac
venerandi cominus eum principem, qui solus hodie con-
firmat vetus dictum, hominis sapientissimi, tum demùm
beatas ciuitates fore, cum aut Philosophi regnarent,
aut Reges philosopharentur. Sed id, cum ita cuperem,
ut nihil vnquam cupierim ardentius, cur efficere non
potuerim, Regia Maiestas tua ex Ioanne Zamoscio Se-
cretario suo intelliget. A qua supplex peto: ut ne pro-
pterea dedignetur me in suorum numerum adscribe-
re, neq; iniquo animo ferat, me, dura viuam, quibus-
cunq; modis potero, & loquendo & scribendo, quan-
tum Regia ipsius liberalitati debeam profiteri ac præ-
dicare. Deus Opt. Max. Regiam Maiestatem tuam re-
bus omnibus florentissimam quàm diutissimè
seruet. Romæ. Kal. Decemb.

M. D. LXXVII.

M. AN.

M. ANTONIVS MVRETVS
IOANNI ZAMOSCIO REGNI PO-
LONIAE VICECANCELLARIO, BEL-
zenfi, Knissynenfi, Zamchenfi Capi-
taneo, &c. S. P. D.

LXXXI.

PRæter spem & opinionem meam accidit, ut cum
inter me & Ioannem Zamoscium Serenissimi
Regis Secretarium omnibus prope de rebus convenis-
set: iamq; ego me ad iter accingerem, atq; istic animo
& cogitatione totus essem: subito ostenderit Gregorius
Pontifex Maximus profectionem meam sibi non pla-
cere: meq; per viros summa auctoritate præditos mo-
nendum curauerit, ne ex vrbe discederem: sibi cura
fore, ut ne in vrbe deteriori conditione essem, quam
quæ mihi in Polonia deferretur. Quin etiam ad quin-
gentorum aureorum nummorum stipendium, quod
mihi iampridem constitutum erat, statim ducentos
adijci iussit, mandauitq; Datario suo, primo quoque
tempore quoquo modo efficeret, ut aliunde mihi trecen-
ti aurei nummi quotannis penderentur. Ea re factum
est, ut coactus sim deponere consilium quod ceperam
veniendi ad vos: à quo, nec viuam, si me alia vlla res
quàm summi Pontificis voluntas atq; auctoritas ab-
ducere potuisset. Interea etiam tacente me, facile om-
nes vident, quantum Serenissimo ac potentissimo Regi
Stephano, quantum tibi, Zamosci clarissime, debeam.
Vobis enim, nisi planè ingratus sim, hanc tam lucu-
lentam

lentam
feram
debere
mini p
hi veni
suadea
ipsam
Zamo
nemini
animo
M. D.

IOA
GN
BE

N
non po
loco po
quider
mus, c
nos q
rui ip
rere,
feceru

lentam fortunarum mearum accessionem acceptam
feram necesse est. Quare dum viuam, me vtriq^q, t^um
debere fatear oportet, quantum ab homine deberi ho-
mini plurimum potest. A te etiam atq^q, etiam peto mi-
hi veniam à Serenissimo Rege impetres: tibiq^q, per-
suadeas, si vllum tempus vnquam eueniat, vt me vitam
ipsam vel pro Maestate ipsius, vel pro tua, clarissimo
Zamosci, dignitate in discrimen exponere oporteat,
nemini me concessurum, qui id promptius aut maiori
animo faciat. Vale. ROMA. Kalend. Decembr.
M. D. LXXVII.

IOANNES ZAMOSCIVS RE-
GNI POLONIAE CANCELLARIVS

BELZENSIS, KNISSYNENSIS, CAPI-
taneus, &c. M. Antonio Mu-
reto S. P. D.

LXXXII.

NOSTRVM tui studium tam bene celsisse tibi,
vt scribis, tibi quidem gratulor, mihi gaudere
non possum, qui te hic careo, vbi & frui è propinquiore
loco poterã tuũ literis, & eas etiam ornare magis, vti
quidem summopere cupiebam. Sed hæc Deo cõmitta-
mus, cui necessariò obtemperandum est. Tu vide, vt ad
nos quàm sapissimè scribas, & cùm quid habes, quod
tuis ipsius oculis atque auribus dignissimum esse arbi-
trere, nos quoq^q, eo beare ne pratermittas. Rem nobis
feceris gratissimam, & nostra amicitia dignissimam.

Vale.

Vale. Datum VARSOVIAE, die 25. Mart. Anno
Domini M.D.LXXVII. Scias te Regi nostro inprimis
commendatum esse.

MURETVS GERARDO

SVO S. P. D.

LXXXIII.

MIHI crede. Irascerer TITIO nostro, nisi ve-
rerer, ne ipse eandem rationem iniret placan-
di mei, quam iniji ab hinc biennium. Etenim, si nescis,
cum ego eum, nescio qua de causa, subaspere appel-
lassem, meq; illi iratum esse dixissem: renidens ille. fa-
xo, inquit, istud verbum magno redemptum velis. Eo
ipso die sub vesperam, cum mihi iam parata cœnula
esset, ecce tibi homo ad fores. Quid tu, inquam, huc?
Tecum, inquit, ut cœnem, si forte placare te possim
Οὐδὲν ἂν μοι δέποισας. Tu verò cœnare mecum potes,
placare me neq; tam citò, neq; tam facîle potes. Inter
cœnam, multa, ut solet, festiue narrare, multa urbanè
dicere: quæ omnia ego, non facîle quidem, sed tamen,
mihi imperans silentio audiebam, ita composito ad se-
ueritatem vultu, ut ne illud quidem facerem, quod ca-
nes irati solent. Discessurus. Etiamne, inquit, iratus
es? Multò, inquam, iratior, quàm prius. Postridie ea-
dem hora, cum, tanquam ad constitutum venis-
set, quarenti mihi. Quid tu huc denuo inuocatus?
Αὐτὸματοί δ' ἄνθρωποι, inquit ille. Itane, inquam, falsis
dictis & versculis cœnam te quotidie nacturum pu-
tas? At ego, ne erres, hodie nō cœno. Rectè sanè, inquit,
ego igitur, te spectante, bona tua comedam. Scio enim,
quid

quid tibi
amicus
ferat. Q
num ser
ni simpl
persuas
corrum
non mu
sed mu
mestici
ipsi, q
simo es
se mea
positam
iratum
gotij es
Οὐδὲν ἂν
tu igitu
inquit,
ne est,
tibi igit
& nud
erga te
Abi, inq
te mihi
licuit o
tuit, qu
quam,
tidie, in
neto. A

quid tibi in cenam paratum sit. Fortè autem eo die
amicus quidam ad me turdos & ficedulas aliquot mi-
serat. Quarum cum partem coqui, partem in crasti-
num seruari vellem, præteriens ipse, coquo meo, homi-
ni simplici ac credulo, apud quem valdè gratus est,
persuaserat, ut omnes coqueret: alioqui enim fore ut
corrumperebantur. Ita mihi denuo hospes habendus fuit
non multi tantum ioci, sed multi etiam cibi. Vbi ad-
sedimus, tam multa dixit, ut non ceteris tantum do-
mesticis, risu illa distenderit, sed postremò mihi etiam
ipsi, qui tristitiam simulare cupiebam risum inuitis-
simo excusserit. Facile iam perspicere poterat, iram in
se meam aut nullam fuisse: & ita erat: aut planè de-
positam esse: sed expediebat homini, putare me adhuc
iratum sibi. Redit tertio: & quarenti, quid hoc ne-
gotij esset: Volo, inquit, parere veteri sententiæ.
Οἱ χεῖροι σου ποιοῖσι φίλων ἀπὸ χειρὸς ἐταίρων Διόν. Tum
tu igitur, inquam, vnum me sodalem habes? Ego verò,
inquit, te vnico, magis vnicum, neq; mihi vnquam be-
ne est, nisi cum & esse & comesse vnà tecum licet. An
tibi igitur diu videris absuisse, qui mecum & heri
& nudiustertius cœnaueris? Quinimò, inquit, ita
erga te affectus sum, ut Medus ille erga Cyrum
ἔργον οὐκ ἐπαμύνητο Χρόνον πᾶν πολὺ μοι δὴν εἶναι.
Abi, inquam, quid dignus es, cum istis tuis ineptijs, an
te mihi pro ignoto verba dare postulas? Licuit dicere,
licuit obiurgare: ipse tamen absterreri nunquam po-
tuit, quin mecum cœnaret. Sublatis mensis. Quæso, in-
quam, amotoludo, an hoc quotidie facturus es? Quo-
tidie, inquit, donec te mihi planè placatum esse cogno-
vero. At ego, inquam, potius lusuſurandum in eam tem-

lantibus, mecumq³, quod id non facerem, expostu-
lantibus. Narrabo tibi rem totam, vt tu porro narrare
alijs possis. Sumpseram haud ita pridem otiosus in ma-
nus Seneca tragedias, easq³ animi caussa euoluebam:
ac fortè incideram in principium Troadum. Ita enim
vocandam puto, quæ vulgò dicitur Troas. Libuit ten-
tare, num quid græcè simile possem: & subitò quodam
impetu ita exorsus sum:

Εἴ τις τυράννω θυμὸν ἐξαρδιστύχῃ
φρένας γένητε ταυρῶ, ἥκομ' ἀΐσαι,
ἐς αἰὶ δῖον ταυτὸν ἐλπίσας μινῶν.
εμοίτε καὶ σοὶ δ' ὁμομορῆτροι ἐμβλεποί
οὐ γὰρ ποδ' οἱ δῖοι τὰ παρὰ τοῖς δυνταῖς σίμνω
σαφ' ἔσθ' ὅσον ἀπὸ δ' ἔξω, ὡς πᾶντ' ἄδινῃ,
παῖδ' ὦν τ' ἄδυρμα, καὶ καπνὸς σμικρὸς ὄναρ.
φύ, φεύτὸ κλεινὸν ἔρεσμα τῆς πρὶν ὀλβίας
ἀσιάτιδος γῆς, δι' ἃν πεπονημένον χεῖροι,
ὧς ὠχέτο πολέμῳ κατὰ σθαφδὶν δ' ὀρί,
κἄ τ' αἰτε φρεσὶν δῖον ἐξ οἷ φανίν.

Vereor ne proicias epistolam, si perrexero. Et tamen
blandiente progressu, persecutus sum totam illā Hecu-
bæ ἔξω. In illud αὐτοχέιδοςμα absente me, inciderat Ti-
tius: & putans se reperisse, quod pueri in faba, auidis-
simè legere exorsus,UPERUENIENTE ME, destitit. Vix à
me digressus eras cum, vt in quemcunq³ amicorum in-
ciderat, spargi mirificum Poetam esse me: visam à se
tragediam & acam meam, δαμόνιον τι χρῆμα: sed me
non temè quemlibet ad mea legenda admittere: Io-
nis, vt est Horatius, auribus illa seruare. Paucis post
diebus, vt quisque amicorum mihi obuius factus erat,
it omnes orare, obsecrare, obtestari, vt sibi saltem in-
icienda praeclara illius tragedia facerem copiam. Cum
ego, qui vix iam illorū versuum memineram, negarem
vllam

vllam vnquam à me scriptam esse tragiœdiam græcam, idq; etiam iurēiurando confirmarem, neque tamē aut hoc persuadere possem, aut ab eis cognoscere, quis eiuſ fabulæ auctor fuisset, exstitit tandem vnus, qui Titium nominaret. Audito hominis nomine, statim suspicatus sum id quod res erat. Itaq; cum quibusdam eorum, ijs præcipuè, quos videbam iniquiore animo ferre, quod parum amicè agere me secum putarent, eos versus ostendissim, feci, vt tragiœdia in minimum verteretur. Video tibi quoq; illud mendacium aspersum. Tu verò mi Gerarde, caue quidquam meorū esse arbitreris, quod ego non tecum libentissimè communice[m]. Quod si tanti essem, vt quidquam tale scripsissem, non te modò auditorem, monitorem, censorem admitterem, sed alios operis inspectores quā possem plurimos corrogarem. Neque enim mihi cornea fibra est. Neque quisquam vnquam qui bonos versus aut fecisset, aut fecisse se putaret, occultos illos habere voluit. Ego de tua valetudine, de studijs tuis, quid in isto amœnissimo secessu legas, quid scribas, cognoscere discipulo. Vale, & alumnū tuū præstantissimū adolescentem Aſcanium Columnam, quando me ab eo amari scribis, meo nomine salutata. ROM AE. Prid. Id. Sexvi.

M. D. LXV.

* *

M. A.

M. ANTONIVS MVRETVS
AVGVSTINO VALERIO EPIS-
COPO VERONENSI
S. P. D.

LXXXIV.

SOLEO libenter, quoties incidit occasio, de sum-
mis virtutibus tuis loqui. & commemorare in om-
ni sermone eum vsurum, qui mihi tecum olim Venetjs
maximus ac suavis finis intercesit: cū & ego te pro-
pter tantam doctrinae copiam, tantamq; morum sancti-
tatem, quantam in homine adolescente nunquam vi-
derem, colerem atq; adsectarer, & tu mecum, quae tua
est humanitas, tua omnia familiarissimè communica-
res. Ex eo igitur plerique, qui mecum versantur, in
eam opinionem venerunt, ut putent me apud te ali-
quid posse: neq; ego, ut verum fatear, hanc ipsorum o-
pinionem, aut refello, aut imminuo: confirmo potius,
& quantum in me est, augeo: qui praeclarè intelligam,
quantoperè mihi pulchrum atq; honorificum sit, arbi-
trari quamplurimos me à te tali viro amari. Sape igitur
multi, qui à te obtinere aliquid vellent, egere me-
cum, ut ad te, sua causa scriberem: quod tamen facere
vsque adhuc nolui: quòd, quae ipsi volebant, non erant
eiusmodi, ut ea vel me à quoquam, vel à te quemquam
petere debere arbitrarer. Nunc cum ea serēs obrule-
rit, in qua non modò clarissimi viri mihiq; amicissimi
commodum, sed quod multò pluris est, existimatio tua
quodammodo agitur, putavi me, nisi ad te, praesertim

rogatus, scribarem, officio defuturum. Iam diu est cum qui hic Pauli Sadoleti Carpentoracensis Episcopi, viri praestanti, planeq; magno illo patruo digni, negotia gerunt, conquerantur, non solui pensiones annuas, quarum alteram ipsi, alteram eius fratri patruuli Camillo ex Ecclesia tua prouentibus deberi adseuerant. Iamq; hic tertius mensis est, cum ad te super ea re, ipsorum rogatu, Hyppolitus Cardinalis Ferrariensis, cuius ego, vt scis, in familia sum, literas dedit. Cum hoc omnibus qui te norunt, nouum atque incredibile videtur, dare te cuiquam causam vllam de te querendi: tum te nihil dum ad Cardinalis literas respondisse, non alij tantum, sed & ipse miratur. Hic ego, te Valeri optime ac sapientissime non orabo: des operam, vt Sadoletus quamprimum satisfiat: noui non integritatem modo, sed & altitudinem animi tui longissimè remoti à sordibus, & praehonestate nibile cetera omnia facientis. Hoc tantum petam, vt cum ex satisfactione curaueris, quod te celeriter facturum non dubito, & certo mihi persuadeo per te non fuisse quominus suo tempore factum sit, hoc igitur cum feceris, vt significes Cardinali literas ipsius tantum aput te quantum debent, penderi habuisse. Val.

Idibus Mart.

M. D. LXVIII.

(..)

M. AN.

M. ANTONIVS MVRETVS

IOANNI ANTONIO ODI-

SCALCO SVO S.

LXXXVI.

ET SI pro mutua inter nos voluntate tibi dubium
 esse non potest, quin tua omnia mihi chara ac iu-
 cunda sint, tamen mihi hoc affirmanti credas velim,
 literas tuas mihi etiam iucundiores fuisse, quàm
 tu existimare facile possis. Nam & quod ego sum-
 mo opere cupiebam, continebant *λεπτομερῆστα* totam
 rationem itineris tui, & quæ istic vita, qui mores, quæ
 ceterarum artium, rùm iuris docend ratio, ita
 disertè ac luculenter explicabant, ut Vlixis Homericæ
 narrationem Alcinoi, ac Pheacibus minus fuisse iucun-
 dam putem. Admischueras etiam eis plurimum natiui
 illius leporis & αὐτοφύους vrbauitatis, qua præsens ser-
 mones tuos condiebas, ut eas legens, tantum non spe-
 ctare te, ac tecum confabulari viderer. Accessit ad vo-
 luptatem meam, quod patruus tuus V. C. qui eas mihi
 usq; in Quirinalem, ibi enim nunc sumus, ipsemet at-
 tulit, ostendit mihi etiam eas, quas ad alterum patrum
 scripseras, quibus eadem prope quæ in meis, sed latine
 expressa continebantur. Tum demum agnoui quid te
 adduxisset, ut ad me populari sermone scriberes. Neq;
 enim illud te mouit, in quo iocaris Phormionis exem-
 plum: sed id potius fecisti, φιλοτιμῶμεν & παρ' ἡμῶν ἐπι-
 τῆν αὐτοφύου τοῖς ἰδιώμασιν εὐεπίαια. Quod artificium
 tuum cum iam detectum esse videas: censeo posthac ad
 me quoq; latine, si videbitur, scribas. Quod tamen ea

lege à te peto, vt ne propterea minus crebras, aut minus longas literas des. Quidū enim malo, quā earum fructu carere. Gaudeo metum meum de ijs qui istic tuis ciuile profitentur vanum fuisse: & eos scriptores quos ego tibi dilaudare consueueram, etiam istic vigere. Felicius hac in parte tecum actum est, quā cum quibusdam alijs ouisiois tōis tuis, qui, vt à me digressi sunt, inter illos suppositos ac sophistas, splendidarum ineptiarum magistros consensescunt. Ego, & tibi hoc nomine, vt debeo, gratulor, & cupidè tempus illud exspecto, cū ad nos non illa inani *δωρο σοφία*, sed vera, ac solida Iurisperdientia instruatissimus, reuertaris. Nondum audisse te puto, me hic Pandectas publicè interpretari, non sine aliqua molestia eorum qui nollent configi oculos cornicibus, & quā iuuenes didicere senes videnda fateri. Equidem dabo studiosè operam, vt eripiam ex animis hominum stultissimam illam opinionem, nihil in Iure, aut sapienter cogitari posse, quod non ex illis lacunis hauriatur, aut erudite dici, quod non insulsè ineleganterq; dicatur. Spero me his aestiuis mensibus, quibus res proferentur, in Tiburtino secessu aliquid noui edolaturum. Quidquid erit, si quid modò erit, sum enim mirificè Callipides, ad te mittetur. Interea amabis me, vt facis. Scis enim te id mutud facere, & ad me quā sapissimè poteris, scribes. Vale. ROMAE.

3. Non. Ianuar. M. D.

LXVIII.

HIP:

HIPPOLYTUS CARDINALIS
FERRARIENSIS ARCHIEPIS.

COPVS AVSCITANVS A. SORBI-
no Theologo S. P. D.

LXXXVI.

CVM allatum esset ad nos de doctrina & erudi-
tione tibi in rebus sacris à Deo cōcessa, deq; stu-
dio quod à te perpetuò adhibetur in vera & Catholica
religione defendenda, atq; in prauis opinionibus refel-
lendis, ac labefactandis, libenter sanè fecimus, vt te po-
tissimum deligeremus, qui in Ecclesia nostra Auscita-
na Theologi locum ac gradum obtineres. Quod munus,
& qua hortamur te, vt magno animo suscipias, vtq; te cūm
primum poteris ad ipsam Auscorum ciuitatem conse-
ras: vt animus noster de populo illo dies noctesq; solli-
citus, aliqua ex parte in tua fide, ac diligentia con-
quiescat. Multa nobis de te pollicemur, neq; diffidimus
ea à te, Deo adiutore, prestitum iri. Laborum, ac vi-
giliarum, quas in populo illo docendo collocabis, vera
quidem & solida premia ab ipso Deo, cui seruias, ex-
spectare te conuenit: sed ne nobis quidem vllio aut loco
aut tempore ornandi tui voluntas defutura est.

Hoc re ipsa verum esse comperies. Vale.

ROMAE. 6 Idib. Mart.

M. D. LXXIII.

PETRVS VICTORIYS LV.
DOVICO CASTANEO RVPIPO.ZABO ORATORI REGIS CHRIS-
tianissimi ad Gregorium

P. M. S.

LXXXVII.

NOSTI maximè illustris, & omni liberali do-
ctrina erudite Orator, quod literis proditum
fuit à M. Cicerone de Themistocle sapiente ac forti
viro, respondisse eum, cum quidam illi pollicitus esset,
se artem ei memorie traditurum, obliuisci se malle
discere. Quæ sanè vox egregia est, & summo hoc ho-
mine digna: recteq; fecisset, quicunq; literis mandas-
set, ne prudentia plena sententia vetustate interiret.
Laudo igitur Ciceronem, qui in illustri loco ipsam col-
locavit. Nam Plutarchus, qui vitam eius diligenter
scripsit, in alijs pluribus eius à *πολλὰ διαμαρτυρία* hanc non
comemoravit: non tamen, cum de ipsa sæpè mecum
accuratè cogitarem, probo declarationem ipsius, qui
putavit hoc à Themistocle dictum esse, quod habebant
in memoria quacunq; audierat aut viderat. Et si nam-
que hoc prestare potuit, ut nouum illud artificium de-
spiceret, cum minimè ipso egeret, nihil tamen valebat
ad acrem cupiditatem stimulum explendam, quæ in a-
nimo Themistocles vigeat, eiciendi inde, quod cum
molestum erat, ac dolorem ingentem homini inure-
bat. Arbitror igitur (ut liberè, quod sentio, loquar) hoc
summum illum virum significare voluisse, se valdè o-
mni mortali obligatum futurum, qui rationem ipsi
etiam monstrasset, quæ penitus obliteraret cuncta.
qua

qua non sine dolore in memoria insiderent, praesertim cum feratur Themiſtocles in adolescentia culpas non paruas admisſiſſe, famaꝫ ipſius eo tempore, quaſi ad metas haſerit, quod poſtea ipſe quoꝫ confeſſus eſt: & ſimili ad rem declarandam, ſatis accommodato, purgare conatus eſt. Et ſanè exiſtimo ego paucos mortales inueniri, qui vacui penitus fuerint ab omni labe ac vitio in lubrica illa etate, & cui voluptas corporis libidoꝫque dominatur, qua imperium ſuum durum atꝫ inuſtum, exercet aliquando etiam in graues & moderatos viros. Cum igitur mecum multum iam de hoc quaſiuerim, exſpecto modo de ipſo iudicium tuum: teque iudicem huius quaſtionis ſtatuo, quem ob exquiſitam honeſtarum artium ſcientiam, magnumꝫ uſum rerum, ſpero facile cogniturum, an verum ego in hac re attigerim, ſiue contra lapſus opinione fuerim, valdeꝫ peccarim, qui temerè à tanti viri auctoritate diſcedere auſus ſim. Vale. FLORENTIA. 6. Kal. Ian. M. D. LXXVIII.

LVDOVICVS CASTANAEVS

RVPIPOZAEVS P. VICTORIO

S. P. D.

LXXXVIII.

FONTES quidem ipſi, quod dicitur, ſitiant, Victorio, cum tu, talis tantuſꝫ vir in hoc genere literarum, de eo quod ipſe ſtatuiſti, cuiuſꝫquam tibi ſententiam praeterea exquirendam putas. Sed ſi maximè aliquem quaerebas, qui de tuo iudicio iudicaret, ego
tamen

tamen minime omnium ad eam rem idoneus videri poteram: qui dicis tantum causa, ut vos loquimini, hac studia attingo: multisq; ac grauius curis impeditus exceptas tantum & subcisiuas horas eorum tractationi tribuo. Facile itaq; adducor, ut credam, te magis ornandi mei causa fecisse, ut queres, quid mihi de tua Themistoclei dicti interpretationi videretur, quam quod me valde bonum talium rerum existimatorem esse iudicares. Sed tamen, si mihi quoq; in vestro eruditorum hominum senatu sententia dictio est, adsentior tibi. Victori, atq; ita adsentior, nihil ut putem super hac re verius aut sapientius cogitari posse. Nam ut tu recte ratiocinaris, si omnia in animo Themistocli, quaecumq; aut audierat, aut viderat habebant, poterat quidem despicere artem illam memorie, ut sibi minus necessariam: sed nihil erat causa, cur artem præterea requireret obliuiscendi. At cum gaudium, quod cupiebat è rebus suis præclare gestis, contaminaretur recollectione eorum quæ adolescens libidinosè ac nequiter fecerat, non immeritò cupiebat, eorum obliuisci posse, ut illo gaudio liquido sinceroq; frueretur. Habes igitur me ad stipulatorem sententia tuæ: quod tu quanti facturus sis, nescio: ego ita demum à te non omnino parui fieri putabo, si me, quod tuo cōmodo fiat, talibus epistolis sapè prouocaris. Interea, mi Victori, si quid vides, quod ego hic aut tua, aut tuorum causa facere possim, fac ut sciam, atq; hoc pro certo habeto, tua omnia maiori etiam studio, quam mea, semper à me procuratum iri. Vale. ROMÆ.

6. Non. Ianuar. M. D.

LXXIX.

M. AN.

M. ANTONIVS MVRETVS

S. D. HERCVLI CIO.

F A N O.

LXXXIX.

IT A crebra sunt tua erga me officia, ut ego, quia nihil adhuc causa tua ex animi mei sententia efficere potui, quoties de te cogito, id quod facio sapissimè, totus pudore suffundar. Sed tanta his temporibus in urbe est ἀπορία conditionum, quæ quidem ex usu tuo esse possint, ut nunquam fuisse maiorem putem. Video hic quotidie homines adolescentes optimo ingenio, amabilissimis moribus, mediocri utriusq; earum linguarum, quæ in pretio sunt intelligentia, qui, cuius domi viuant reperire neminem possunt. Non defatiscar tamen experiri, eniti laborare, ^{καὲν τὰ λῆδον} ut Græci dicunt, ^{μὴ γὰρ} donec aliquam rationem reperero, quæ nobis vnà viuere liceat. Remitto ad te orationes, quæ mihi non magno vsui fuerunt. Liber est neq; antiquus, neq; descriptus ex vlllo valdè antiquo, & negligentissimè scriptus. Ago tamen de eo tibi gratias sanè maximas. Priscianum, qui mihi incredibiliter gratus fuit, spero, aut potius video multò meliorem fore. Si frater Vincentij Stampa eos ad me libros, de quibus scribis, mittere voluerit, obstringet me sibi memoria beneficij sempiterna. De Gellio, amabo te, da operam, ut noster sit. Sumptuum quidquid factum erit, statim tibi diligenter & cum fide curabitur. Sardum tuum, aut potius meū quoq; salutabis meo nomine diligenter. Velim, dum istic es, si qua ratione potes, græci sermonis saltē primā

ma elementa perdiscas. Ex labore non magno magnos
fructus, si feceris, capies. Mi Ciofane optime & sua-
uissimè etiam atq; etiam vale. XIV. Kal. April. M. D.
LXIX. Ex Vrbe. SARDVS ecquid litterarum à me
acceperit scire cupio.

M. ANTONIVS MURETVS

M. ANTONIO CIOFANO

S. P. D.

X C.

TV verò neg, mihi illiberalis visus es, neg, videri
vnuquam potes: neg, tantum apud me pondus ha-
bere debuit abiectissimorum hominum cupiditas, vt
quidquam de te suspicatus sim alienum à moribus &
natura tua. Munus quidem tuum mihi suprà quàm
dici potest, gratum atq; acceptum fuit: partem autem
illius interceptam fuisse antequam ad me peruenisset,
ex tuis primum litteris intellexi. Factum quidem ab
eù est sordidè & illiberaliter, qui si quid à me eo nomi-
ne amplius pecunia postulàssent, dedissem non inuitus
plus etiam, quàm quanti erat, quo ipsi me fraudàrunt.
Sed in ea re est quod tibi gratias agam, vt sanè ex ani-
mo facio, valdeq; cupio occasionè mihi aliquam obijci
declarandæ voluntatis erga te meæ. Ipsos propterea in
iudicium vocari nolim: obiurgari modèstè possunt: vt
discant posthac, si possunt, esse fideiiores. Ad Herculem
fratrem tuum quod attinet, ego in eo amando vix tibi
ipsi cedo. Itaq; curabo & adiuuabo quacung; re pote-
ro, ipsum commodà, neg, committam, vt vllù à me mu-

nus hominis verè amici, aut ipse aut tu villo aut loco aut tempore desiderare possitis. Interea peto à te, vt amare me pergas, & tibi planè persuadeas te à me fraternè amari. Vale. X. Kal. Maij. Romæ M. D. LXX.

E I D E M.

XCI.

ET ad litteras tuas, & ad versus suauissimi adolescentis Iulij Roscij citius respondiſſem, si habuiſſem, per quem arbitrarer litteras meas ad vos perlatum iri. Cepi tandè hoc consilium, vt eas mitterem ad amicum quendā, qui mea causa eas perferret in seminarium ad Rosciū, à quo spero has quoq; tibi redditū iri. Eadem causa est cur nihil rescribā ad litteras Germani illius, quas tu à Manutio tibi datas ad me misisti. Scribit enim ad me Rostochio, cuius ego oppidi nomen nunquā antea audiueram, neq; vbi terrarū sit scio. Et alioqui, vt verū tibi fatear, nō admodū libenter scribo ad homines ignotos, præsertim ortos in ijs regionibus; vbi vulgò à recta & vera religione homines descine-
runt: vereor enim ne imprudens ad aliquē τὸν περὶ τῶν
μὴ ὀρθῶς litteras dem: cum quibus ego nihil mihi esse aut familiaritatis aut cōmercij volo. Nec causa quidē vlla est, cur hoc quidē tempore, præsertim occupatus, respondeā ad litteras fratris tui, quibus mihi gratias agis quod se Episcopo Sulmonensi cōmendandū curauerim. Ego semper, quæ ad te, quæq; ad illum pertinebunt, studiosissimè procurabo: neq; in tanta nostra coniunctione ullus vnquā gratiarū actioni futurus est locus. Manutium, si adhuc istic est, meis verbis salutes velim, eiq;
adfir-

adfirmes, inualetudinem ipsius mihi summo dolori esse, qui si forte animum induceret huc ad nos secedere, & nobiscum transigere hos aestiuos calores, fortasse perciperet eandem utilitatem & salubritate cœli Tiburtini quam multi alij capiunt: à me certè expectare posset ea omnia officia, quæ vetustissima inter nos amicitia & summis ipsius erga me beneficijs debentur. Salutabis etiam meo nomine optimum & eruditissimum hominem Fulvium Cardulū: eiq; quod adductus mea commendatione rationibus tuis consulere conetur, ex me quoque gratias ages. Plura scriberem: sed auocor. Vale. X I. Kalend. Sextil. M. D. LXX.

E I D E M.

XCII.

GRATVLARE mihi, Cæsar valet: cuius inualetudo tantum mihi mororem attulerat, quantum ego ipse nunquam credidissem. Mihi crede, non putabam eum tantoperè à me amari. Fuit ille quidem ita propinquus, ut Poetæ loquuntur, ἀδελφικός, ut iam iamq; efflaturus animum videretur. Aliter Deo visum est, qui maluit eo conseruato, quàm sublato, sibi gratias agi. Potero nunc, antea enim non poteram, ad fratrem tuum scribere, eiq; ut decet, gratias egere, & de vasis quatuor quæ ad me misit sanè elegantibus & operis eximij, & de litteris amantissimè scriptis. Interea tu cum ad eum scribes, significabis ei, munus mihi fuisse gratissimum & purgabisq; me, quodd ad ipsum non statim scripserim. Nihil tunc aliud quàm de Cæsare cogitabam. Nunc quoq; expectandum est, dum hoc

recens

recens gaudium conquieuerit. Ita sumus homines: & dolore & gaudio aequè impedimur. Vale. Tibure. V. Id. Septemb. M. D. LXX.

M. ANTONIVS M V R E T V S

I V L I O R O S C I O S.

X C I I I.

EX elegijs, quas à te nuper accepi, dici non potest, quantum ceperim voluptatis: non tantum quia me laudabant, et si ἡδίστον αἶσις ὁμοῦ ἔπαινον, sed quia id elegantissimè venustissimeq; faciebant. Omnino multa mihi Hercules noster de ingenio tuo, deq; praestantia in pangendis versibus dixerat: Sed tu eam opinionem, quam ego ex ipsius sermonibus de te conceperam, longe multumq; superasti. Verè hoc tibi adfirmo, nullum à multis iam annis vidi aequalem tuum, quem tecum in hoc genere conferendum putem: neq; dubito, si perrexeris, quin possis aliquando inter optimos huius seculi Poëtas censi. Insignemq; tuo capiti petere inde coronam, Vnde prius paucis velârint tempora musae. Sin te, quod fore auguror, grauius aliquod studium, progrediente aetate, ab amœnitate poematum abduxerit, tamen te, mi Rosci optime & suauissime, hortor, ne Musas vnquam planè deseras, nèue vnquam ita te addicas cuiquam illarum seuerioris, vt ita dicam, supercilij artium, vt non tibi identidem ex Musarum cantibus si nihil aliud, petendam certè grauiorum cogitationum alleuationem putes. Neq; te hoc futurum esse diffido. μέσσαι γὰρ ὅσους ἰδὼν ὁμοῦ καὶ πᾶσι δασ, ἄχρηστὸν πολὺν ἂν πείθω φίλος. Ame verò vt post hac

L

omnia

omnia officia expectes, quæ à homine amicissimo expectari possunt, te etiam atq; etiam oro. Cum istuc rediero, erit mihi gratissimum, si interdū ad me, quod modo permissu eorum fiat, apud quos educaris, venires, meq; ac rebus omnibus meis a quæ liberè utaris ac tuis. Spero autem consuetudinem sermonesq; nostros ad istam ipsam laudem, ad quam adspiras, consequendam tibi non prorsus inutiles fore. Vale mi Rosci, tibi que persuade, te à me planè in silij & quidem ^{et} loco amari. XI. Kal. Sextil. M. D. LXX. Litteras quas cum his accipies, peto ut Ciofano, cum primum poteris, reddendas cures.

E I D E M.

XCIV.

IN hac commutatione consilij de instituenda ratione studiorum tui, nihil me magis sollicitum habet, quam quod nescio, quos progressus in Græci litteris, feceris. Quarum sine mediocri saltē cognitione caue putes ad ullam doctrinæ præstantiam perueniri. Eis si ita imbutus es, ut possis Aristotelem suapte lingua loquentem intelligere, eiusq; etiam interpretes Græcos sine cuiusquam interpretatione latina consulere, non inuitus pariar te ad studia Philosophiæ gradum facere, et si, ut verum fatear, Demostheni, Thucydidi, Herodoto, Xenophonti, & huius generis scriptoribus, prætereaq; Poetis Græcis annum adhuc unū dare maluissim. Volo equidem, quicquid ages, prosperè tibi ac feliciter euenire: sed tamen non committam, ut si absq; illo instrumento te ad Philosophiam contuleris, dicere ynquam

vnquam possis, Muretiū tibi eius consilij auctorē fuisse.
 Neq; hac à me ita disputantur, quasi tibi in ijs literis,
 quæ humaniores dicuntur, consensendum arbitrer.
 Longè semper ab ea sententia meus absuit animus: sed
 tu & ea etate es, vt properare non debeas: & eo inge-
 nio, vt, si firma ac solida doctrina fundamenta ieceris,
 ad summa omnia facile peruenturus esse videaris. Nā
 quod ais, sine eloquentia multos ad summam amplitu-
 dinem peruenisse, sine sapientia neminē: verius dixis-
 ses & sine sapientia, & sine eloquentia, & sine vlla
 vero bono multos ea, quæ vulgò habentur amplissima,
 & olim consecutos esse, & quotidie consequi. De qui-
 bus constitueram hoc loco plurib. differere: sed auocor.
 Trēs enim hic habemus Cardinales, Augustanū, Var-
 miensem, Alciatum: qui mihi omne propè tempus eri-
 piunt. Mi Rosci, ignosce occupationibus meis & vale.
 Tibure. III. Non. Octobr. M. D. LXX.

M. ANTONIVS MVRETVS

HERCVLI CIOFANO SVLMO.

NENSI S. P. D.

XCV.

ACCEPI volumen orationum: de quo amo te,
 vt debeo, plurimum, eò simul atq; vsus ero, re-
 mittam. Demere partem de solido die apud Horatiū,
 sine vlla dubitatione est, meridiari, id est, ipso meridie
 horam vnā aut alterā dormire: quod qui faciunt, diē
 quodammodo frangunt, ac diuidunt, neq; eum vnum
 ac solidū & dōlūgō esse patiuntur. Itaq; is qui demit
 parte de solido die, dicitur id facere, nūc viridi mem-
 bra

bra sub arbuto stratus, nunc ad aqua lene caput scra. Et hoc ipsum Varro alicubi vocat, diem dividere. De verbo deducēdi, cur eo vim vllam significari pates, non sanē video. Cleopatra quidem neg, volens, neque inuita in triumpho ducta est. Ac non est tamen dubium neminem volentem ἐπιμαρτυρεῖς. Nemo enim volens vincitur, aut poenas dat ei aduersus quem bellum gessit. Versus tui non insuauis sunt: & erit mihi gratum, si te, cum licebit, in hoc quoq; genere exerceas. Vale. Roma. IV. Id. Mart. M.D.LXXI.

P. GILBERTVS MALLOCIVS

M. ANTONIO MVRETO

V. C. S. D.

XCVI.

DVPLICITER sum delectatus tuis literis, & quod me ad amicitiam applicare, propiusq; adiungere cupientem, tam humaniter, tamq; beneuolē exceperis, & quod Francisci Flehardi Episcopi nostri causam ita sis amplexus: vt in ea iuuanda, & consilio tuo promouenda, non mediocrem naturae tuae bonitatem, & humanitatem expresseris. Qua quidem de re, non solum apud me, qui tibi multa debere cupio: sed apud illum quoq; suosq; omnes, summam, mirificamq; gratiam inisti. Ille igitur te admonente & hortante maximē sacris initiatus, in numerosq; relatus est, vt quae antea rebus absolute perficiendis difficultas opponebatur: nunc penitus sublata, ereptaq; videatur. Aded v: ex postrema litterarum tuarum parte, in spem cer-

caput sa-
diuidere.
ari pater,
s, neque
n dubium
im volens
illum ges-
igratum,
s. Vale.

CIVS

literis,
opiusq;
beneuo-
copi no-
& con-
tuta bo-
dem de
pio: sed
ficamq;
ortante
us est, vt
as oppo-
ur. Aded
em cer-
tam

tam venerimus: totam negotij istius explicandi ratio-
nem perfacilem iam fore atq; expeditam. Quod totū
prudentissimis tuis consilijs, amantissimisq; admoni-
tionibus acceptum ferre volumus. Episcopum itaq; no-
strum rursum tibi commendare, necesse non habeo: com-
mendo tamen: hoc enim ad officium meum adeo per-
tinere arbitror, vt nunquam nisi re perfecta, & abso-
luta de illa, & laborare, & sollicitus esse desinere neq;
possim, neq; debeam. Te verò vehementer oramus, ob-
testamurq; vt quemadmodum praeclare initia posui-
sti: ita in eadem voluntate perseueres. Quod de te, &
speramus, & sanè confidimus. De turbulento rerum
nostrarum statu, nolo quicquam ad te scribere. Neq;
enim id ego prestare possum sine mœrore, neq; tu sine
summo doloris sensu intelligere posses. Sanius est igitur
res nostras silentio inuoluere & obtegere: quæ al-
liud nihil sunt, quàm bella infanda, necesse, incendia,
furta, rapina, vt vno versu complectar omnia. Nolo e-
nim tibi esse molestus in recensendis particulatim no-
stris miserijs. Tamen si non dubitem, te patria quoque
calamitatibus etiam longè dissitum, non mediocriter
affici & commoueri. Neq; enim solus Vlysses amans
est patriæ. Ad rem nunc redeo: Ego certè, Murete, vir
clarissime, nisi pro illo tuo tam propenso, ad me aman-
dum, complectendumq; studio proq; illa, quam de me
habes, opinione, tibi perpetuò deuinctus, obstrictusq;
permaneam: ingratus planè sim, meiq; dissimilimus.
Quod nulla neq; dies, nec anni efficere poterunt conse-
quentes. Extremum illud erit, vt Drachium ad nos, re-
peracta, latum contentumq; quamprimum dimittas.
Vale. Gratianopoli. XII. Kal. Octob. M. D. LXX.

M. ANTONIVS MURETVS

S. D. SINIBALDO ANTO-
NINO SVO.

XCVII.

IN summis occupationibus meis, Sinibalde Antoni-
ne, qua me respirare vix sinunt, legi tamen Dialo-
gum tuum, & voluptatem longè maximam ex eius
lectione percepi. Delectarunt me argumenta, & inge-
niosè excogitata, & densa, & viuo (vt ita dicam) ac-
spiranti orationis genere expressa. Itaq; vt Pythagorā
aiunt, è modulo pedis, quantia corporis mole fuisset
Hercules iudicasse: sic & ego ex hoc breui commenta-
riolo facilè de tui ingenij magnitudine, ac præstantia
iudicaui. Amor autem erga me tuus, quem planè sin-
gularem omni ex parte declaras, noli querere, quanto-
perè mihi gratus ac iucundus fuerit. Neq; enim vl-
lum vnquam mihi maiorem fructum vigiliarum, ac
laborum meorum proposui, quàm vt à tui similibus
amarer. Quare etsi non agnosco eas laudes, quas tu
dicit tō dulcis, vt aiunt, in me congeris: summè tamen
amo istum amorem, qui tibi homini tam acuto, ac per-
spicaci tenebras offuderit, eaq; de me sentire, ac præ-
dicare coegerit, quæ ne tu quidem quanquam disertus
es, alij cuiquam facilè persuadere posses. Dialogum tē-
das, censeo: nolo enim ita modestus videri, vt gloria
tua mea modestia obstet. Auctor enim tibi sum, vt alta
meditare, ac procudas: neq; reformides obrectatorum
vocalas: quæ in proscaenium prodeunti nonnihil fortas-
sis molestæ futurae sunt: vbi tibi semel ipse audien-

tiam feceris, conticescent. Vale. Roma. Idib. Decemb.
M. D. LXXVIII.

M. ANTONIVS MURETVS

FRANCISCO BENTIO, B SO-

CIENTATE IESV,

S. D.

XCVIII.

QUOD non difficile modò factu, sed propè incre-
dibile suapte sponte videri potest, id mihi tecum
usu venit, Franciscè Benci: vt inter homines summa se
caritate deuinctos, intercedat tamen propè quoridia-
na contentio: dum & tu, & alienorum officiorum be-
nignissimus estimator, summa quadam mihi debere te
predicas: & ego contra tantum mihi à te tributum es-
se profiteor, vt omnis mihi spes planè præcisâ sit tecum
vngquam paria faciendi. Nam si rationes putandæ, &
ad calculum res vocandæ sit: quid à te mihi aliud fer-
ri potest, quàm quod multos abhinc annos efflorescen-
tem ingenij tui vim admiratus, ducem me tibi ad eas
artes præbui, in quibus postea Dei ope, & industria tua
fretus, eos progressus fecisti, vt in te iam pridem & ex-
imia dicendi vis, & minimè vulgaris eruditio, vno o-
mnium ore celebretur? Cuius qualiscumq; officij erga
te mei abundè mihi magnam gratiâ percipere videor,
cum qui ad te audiendum confluunt, ad Mureti audi-
torem atque alumnum ire se prædicant, eaq; in te vi-
ua ac spirantia agnoscunt, quorum in me olim vmbra
fortassis aliqua ac simulachrum fuit. At ego nisi pror-
sus ingratum haberi me velim, quæ quantaq; tibi à me
deberâ

deberi agnoscam, necesse est? Tu me primus, tanto adolescentior tanto seniore, humana contemnere, & pleno gradu ad diuina properare docuisti: cum in ipso vernantis ætatis flore, posthabitis voluptatibus, ambitione deposita, reiectis alijs omnibus curis, in istam te sanctissimam & orbi terrarum fructuosissimam hominum cultui diuino mancipatorum sodalitatem contulisti: cum in suscepto semel consilio tam constanter persististi: neq; cessisti illorum vocibus, qui cum in collegijs vestris educati essent, & illic didicissent istuc nescio quid quod iactant litterarum, à quo ipso ordine flagitiose deficiuerant, in eum ne nomen dares absterere te conabantur. In quem tu semel admissus, ita vitam instituisti, vt facile declaraueris, non illum cæcum quendam, vt ipsi mentiebantur, ac temerarium impetum, sed diuini numinis instinctum atq; afflatum fuisse: & vt ad ea redeam, quæ ad me propriè pertinent, nunquam ex illo consilijs, præceptis, cohortationibus iuuare me, & faces ac stimulos animo meo ad pietatem subdere destitisti. Merito itaque ita & amo, & vt patrem filius, & vt filium pater: his enim nos, quæ maxima sunt, caritatis vinculis bonitas diuina copulauit. Quare quod & in cæteris rebus, quo ad potero, sedulo faciam, libenter his paucis diebus obsecutus sum studio tuo, & qui pridem conatus essem secundum Rhetoricorum Aristotelis librum latine reddere, quanquam hoc tempore & multis, vt nôsti, occupationibus obrutus, & molesto ac difficili pedum morbo & Et auum iam mensem impeditus, in tuam tamen gratiam, etiam primum addidi. Tercium, vt sapè ex me audisti, latine reddi posse vix puto. Sed si quid vnquã

mibi

mibi v
sperare
sed Ari
tractan
autem
mei m
multi
pta, qu
libroru
tent, n
ris, si n
Graco
se sit, q
ui bre
quibus
rim, cu
quog
tur, &
lection
intellig

M.
IA

Q
human
diffe.

mibi vacui temporis dabitur, quod optare magis quam sperare possum, non ego quidem illum interpretabor: sed Aristotelea praecepta, quae eo continentur, meo more tractare. & Latinis exemplis illustrare conabor. In his autem quos nunc ad te mitto, quosq; amoris erga te mei monumentum esse cupio, facile prospicio fore, ut multi multa mirentur, partim longè aliter à me accepta, quam ab alijs, partim etiam à vulgata Græcorum librorum editione discrepantia. Qui hoc velim cogitent, neq; causâ mihi ullâ fuisse suscipiendi noui laboris, si nulla in re dissenissem à cæteris: & ipsos inter se Græcos libros ita variare, ut à multis discedere necessè sit, quicunq; vnum sequi velit. Spero autem me breui breues quasdam notas in hos libros editurum, ex quibus, quid in eis aut præstiterim, aut præstare voluerim, curq; locis aliquot, non ab alijs modò, sed ab ipso quoq; eruditorum Coriphæo Petro Victorio, cui debetur, quidquid fructus hac ætate ex horum librorum lectione percipitur, dissentire ausus sim, commodius intelligatur. Roma. Id. Febr. M. D. LXXXV.

M. ANTONIVS MVRETVS

IACOBO PONTANO, è SOCIE-

TATE IESV S. D.

XCIX.

QVOD ad te scribendi principium capiam, nescio, ita me pudet tam diu in are tuo fuisse, & humanissimè scriptis à te litteris nihil adhuc respondisse. Sed magna mihi spes est in facilitate & comitate

L S

tate tua, daturum te non grauare ueniam occupationibus meis, quas me ita vndiq; districtum tenent, ut erga plerosq; amicos parum officiosum videri cogant. Magnam etiam meius partem mihi demit Franciscus Bencius, qui mihi omni adseueratione confirmat, itate cupidum esse litterarum mearum, ut quidquid à me mittetur, in solutum accepturus sis. Quod ego te, ut facias, Pontane optime, vehementer oro: idq; ea lege, ut me posthac, iam enim, ut spero liberior ac solutior futurus sum, copiosius tibi satisfacturum esse pollicear. Interea, quoniā doxor, ut ille ait, *gives mihi*, mitto ad te, quo te facilius placem, doxor quoddam meum, & verus nescio, quos illustratos notis cuiusdam familiaris mei. Hoc munusculum qualecunq; est, peto à te, ut boni consulas meq; quanquam immerentem amare pergas. Vale. Romæ. Id. Iulij. M. D. LXXXIV.

E I D E M.

C.

CVR & tam rarus, & tam brevis in scribendo sim, puto te ex Bencij nostri litteris cognouisse: cui cum promississem heri me hac nocte aliquid ad te scripturum: ita postea sum totam prope noctem acerbissimo sinistri pedis dolore vexatus, ut neq; de legendo, neq; de scribendo cogitare potuerim. Nunc albescente coelo, cum paulum se remisisset dolor, cuperem quidē scribere: sed quod scribā hoc quidē tēpore nihil habeo, nisi te à me mirabiliter amari, quod tibi, etiam tacente me, dubium non esse arbitror. Vtinam quidem esset aliquid, in quo id tibi re ac factū testari possem:

sed

sed quando aliter non licet, curabo, ubi quid scriptorū
meorum edetur, ut ad te quamprimum perferatur.
Et si hoc ipsum nō video, cur aut tibi, aut cuiquā valde
gratum esse debeat: quid enim tale in scriptis meis in-
est, ut satius sit vel nihil agere, quā eis legendis ope-
ram perdere? Obsequamur igitur studio vestro: ne dum
arrogantia crimen effugere conor, hoc ipso in id inci-
dam, si iudicium meum iudicio vestro antepone-
re vo-
luero. Quid iam? quid scribam aliud? etiam ut & tu,
& quos istic habere diceris tui erga me amoris socios,
nunc miserum senem precibus vestris Deo commende-
ris, atq; ab eo petatis, ut qui tot annis in vitiorum for-
dibus vixi, beneficio ipsius, hac saltem extrema atate
aliquid efficere & edolare possim, quod & ad gloriam
ipsius, & posterorum utilitatem pertineat. Vale.

Pontane mi, vale & me ama. Roma

XVI. Kalend. Ian. M. D.

LXXXIV.

M. AN-

M. ANTONII
MVRETI PRESBY-
TERI, I. C. ET CIVIS ROM.

EPISTOLARVM ET PRAE-
fationum Liber Secundus, qui re-
cens nunc adiun-
gitur.

M. ANTONIVS MVRETVS
S. D. Iusto Lipsio suo.

EPISTOLA I.

NIL est aut te amabilius, aut lit-
teris tuis dulcius, ad quas ego nudius
tertius acceptas statim respondiſſem,
ſi aut fuiſſet plus orij, aut ſtatim re-
ſponderi tua inter fuiſſet. Cum & ef-
ſem paulo, quàm ſoleo, occupatior, & in vnus diei mo-
ra nihil eſſe incommodi viderem, indulſi naturæ meæ,
qui perſpectam haberem facilitatem tuā. Deſiderio
tibi eſſe mutuam conſuetudinem noſtram, ſi vis me a-
pertè ac ſimpliciter loqui, vt mea conſuetudo fert, &
vt noſtra ſumma coniunctio poſtulat, gaudeo: quodq;
ipſi mihi admirabile videtur, ex moleſtia ipſa tua vo-
luptatem capio. Nam neq; tu, niſi me valdè amares,
tam iniquo animo ferres abſentiam meam, & mihi
nihil iucundius eſt, quàm à te valdè amari. I nunc &
dicito

dicito verum esse illud Euripideum ἰσοκλήν ἄλλῃ: cū
duorum qui certè inter se amicissimi sunt, videas, vni
alterius agritudinem esse iucundam. Caue tamen pu-
tes, minus à me sermones tuos requiri, quā à te meos.
Hic enim et si adflumimus omnib. delicijs, planeq; Phæ-
acum vitam viuimus, vbi.

--- εὐφροσύνη μὲν ἔχει καὶ τὰ δῆμον ἅπαντα,
ἀπαιτούμενες δ' ἀνὰ δώματα ἀκαταύγαστοι δὲ
ἡμῖνοι ἐξέχουσιν παρὰ δὲ πάλῃ δὲσι τράπεζαι

Σίτε καὶ κραῶν, nemo tamen est qui hīdem, quibus nos
studijs delectetur: vt iam verear, cū istuc rediero
tamdiu à Musis & à literis omnibus peregrinatus, ne
quis vestrum, quibus adfiduè in libris versari licet, mi-
hi illud occinat, Εὐχαρβάρωσαι χροὶ ὧν ὁ βάρβαρος.
At tu mi Lipsi, si me audis hominem si non valuè pru-
dentem, certè quidem insigniter amantem tui, obdu-
ra, & noli tam citò de Roma relinquenda cogitare.
Mibi crede, Iste tibi quondam letitiam feret labos.
Conuentum esse à te Manutium meum gaudeo, & ta-
lem repertum, qualem ego tibi eum sapè descripseram.
Hoc tibi quiddò confirmare possum, eum virum bo-
num esse φιλόφιλον & studiosissimum benefaciendū
quamplurimis. Quare auctōr tibi sum, vt te, quantum
potes, insinues in illius consuetudinem. Cogitabam de
eodem oleo & opera ad Plautum nostrum scribere: sed
aliò vocor. Interea salutabis eum meo nomine, & vt
capisti, reddes quotidie tua consuetudine doctiorem.

Cras ad eum scribam. Bene vale mi suauissime

Lipsi. TIBVRE. 12. Kal. Septemb.

M. D. LXX.

M. AN.

M. ANTONIVS MURETVS

S. D. IVSTO LIPSIO

S V O.

II.

NEQVE enim puto aut maleuolorum rumu-
culos, aut tenues quasdam & obscuras suspicio-
nes tantum potuisse, ut meus esse desieris: cum ego pla-
ne sim tuus. Quod inter amantes solet, Zelotypia me
quedam incesserat, quod alios quosdam, de quibus in-
ter nos ridere interdum & iocari solebamus, & qui
certè te, cum hic esses, non ex aquo me amabant: si ve-
rum audire vis, ne nunc quidem amant, qui ex eis su-
perstites sunt: eos igitur subiniquo animo ferebam de
te & sapius & honorificentius quàm me, præ quo illos
contemnere solebas, nominari, sed missa hæc faciamus.
Electorum tuorum ^{regum} ^{et} mirificè mihi placuit. Cete-
ra expecto, & cum saturnalia, tum multo etiam ma-
gis de vita ac scriptis Senecæ: quem ut accepero, in eo-
dem te genere, ut poterò, remunerabor. Illis quæ ais in
vndecimo meo aliorum ab iniquis capi posse, medere,
ut vis. Sin fortasse integrum non est, omitte sanè istam
curam. Ego ante tres aut summum quatuor menses
efficiam, ne quis aut de voluntate mea erga te, aut de
iudicio dubitare possit. Nifecero, tum tu sanè de me,
ut de homine parum bonæ fidei, conqueritor. Amemus
inter nos, mi Lipsi, eò constantius, ut vrantur ac rin-
gantur isti, qui amicos esse nos nollent. Quæso de terna-
rum omnium rerum statu, fac me, cum primum pote-
ris, certior. Vale mi Lipsi: cuius ego nunc suavis-
simus os intruere mihi videor. 6. Idus Febr. ROM AE.

Litera

Litera
tardior
tabula

M

C
animi
magis
quem
doleſce
conſpin
Etione
quod p
improb
dā ad
video,
ſed ut
deas q
certem
vulga
ptus An
quaſi v
in ea a
ſatione
emend
& mor

Litteras tuas Kalendis ipsis Februarij accepi: ne me tardio- rem fuisse in rescribendo putes, neg² antea fuit tabellariorum copia.

M. ANTONIO MVRETO

S. D. IVSTVS LIPSIVS.

III.

CAVSSA mihi scribendi nata ex tuis ad Platinum literis: quas cum gaudio vidi, cum motu animi legi. Vel in manu tua conspecta letabar: quanto magis in hoc animo, & tam insigni testimonio amoris? quem si à quoquam mortaliū, à te certè volo. Ita adolescens iudicavi, ita nunc, consensum quendam esse conspirantis iudicij nostri & naturæ, qui ad coniunctionem, quæ te, valeat, non ad emulationem, aut, quod pudet me dicere, simultatem. Et fuere tamen improbi homines, qui id sperarent: à quibus alia quædā ad me delata, olim nō nego: sed vana, falsa, ut nunc video, & quibus caput, homines non profesti solum, sed vtrig² nostrū infesti. Ea, per communes Deos, deusq² oblitteremus mi Amice: & beneficijs inter nos certemus, non querelis. Electorum librum iam nunc vulgavi: paro Saturnalium sermonū, & de vita ac scriptis Annaei Senecæ, quem nec inuius ad te miserim, quasi vadē amicitia coeuntis & sanescentis. Et si quid in ea agrum? nec aliud peccatum vtrinque, quam cessatione, & amicitia, ut sic dicam, inusu. Quod ipsum emendemus. Viximus amicissimè vnā, viuamus porrò, & moriamur. En ego ille, cuius ingenium & os corā me

pro-

probasti : nec amorem absentis requires profectò aut fidem. Te vt eundem sperem, faciunt paucula, sed impressa & signata epistola tua verba : qua ruminor identidem & examino, vt solent amantes. Vale. LVG-
DVNI in Batavis, ad magnum & sine terminis ma-
re. 3. Kal. Decemb. M. D. LXXI.

M. ANTONIVS MURETVS

HIERON. MERCVRIALI

S. P. D.

IV.

CV M tua litera ad urbem allata sunt, Tibur iam omnes, vt nos quotannis facere solere scis, seces- seramus, eò illas accepi biduo, aut triduo serius: Tibure autem, neq; Hippocratem habebam, neq; Gellium, ex- pectandum denud fuit, dum Roma arcescerentur. Alla- tis, ecce tibi aliud incommodum, corripit me febricu- la, non illa quidem, vt euentus postea docuit, periculo- sa: sed que tamen animum nonnullo metu suspensum ab omni scribendi cogitatione auocaret. Hac ideo, ne mireris me ad tuas tardius respondere. Locus est ex li- bello *ἐπεὶ τὸ ποῦν ἐκ' ἐστὶ, γίνεται δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πάλιν, καὶ ἐλάττω.* Huc ego addebā illa ex Gellio: aut potius pro il- lis, ἐκ' ἐστὶ καὶ ἐστὶ, supponebā illa, ἐστὶ δὲ καὶ ἐκ' ἐστὶν οὐκ ἄμυνε γίνεσθαι. Quod si tibi quoq; ita videtur, non dubito quin verum sit, sin tu secus iudicas, nunquam mihi dubium erit, quin tua sententia verior sit. Semper enim non in his modò rebus, quarum tua propria possessio est, sed in omni literarum genere, iudicium tuum libentissimè
antepon-

anteponam meo. Vale, meq, ama, & certò tibi persuade, te à me mirisf, è & amari, & coli. TIBVRE. Kal. Septemb. M. D. LXX.

M. ANTONIVS MVRETVS

HVB. GIPHANIO S. D.

V.

LITERAE tuae, supra quam dici potest, mihi gratae fuerunt: cum enim iampridem te valde amarem, mirisf, è cupiebam animum illum meum tibi notum esse, non dubitans fore, vt vicissim abs te amarer. Sed ad eas idcirco serius opinione tua respondeo, primum quia eas quoque sero admodum accepi, hoc est, Kalendis Ianuarijs ipsis: in quo mihi visum est etiam inesse aliquod latum ac prosperum omen, vt spem vel ex eo aliquam conceperam, totum hunc annum ob idq, d' agio, tibi mihi faustum ac felicem fore. Deinde tentare volebam, num quid, antequam scriberem de Gellio, quale tu cupis, efficere ac prestare possem, sed nihil adhuc repertum est, quod quidem sit magni pretij. Spes adhuc vna reliqua est, in bibliotheca Cardinalium Farnesij & Zforza, quas nondum excusi: id quod, noli dubitare, quin diligenter facturus sim, cum primum per occupationes meas licuerit: quae sane & multa sunt, & eo molestiores, quod aliena sunt ab omni genere literarum. Sed multa ferenda sunt ijs omnibus qui coguntur aliena, vt ille ait, viuere quædra. Tu vero mi Giphani, qui & ingenio excellis & doctrina abundas, & ea es ætate, quæ sit labori ferenda.

M

de

do, perge, ut facis, aliquid assidue elaborare, quod & tibi gloria sit, & nobis ac posteris usus. Nam de Lambino quidem nihil video casse, cur eius obrectatio deterrere te aut abducere à studio debeat. Ille in te fuit, qui in alios solet. Et, ita mihi omnia quæ cupio enuntiant, ut ego valde mirabar, si tibi eum impune laudare licuisset. Ita enim homo est: eus solus primum iniudet, quibus plurimum debet. Quomodo me acceperit, nostri: quantum autem mihi debeat, & ipse & alij plurimi norunt. Tu verò pro vno frigido obrectatore, habiturus es innumerabiles, qui te ac labores tuos laudibus in cælum ferent. Sed hæc alias. Peto à te ut me ames: neq; de mea erga te propensissima voluntate dubites. Plura scriberem: sed, utget hic amicus meus, vir bonus, & literatus, quo nomine eum à te quoq; humaniter excipi volo. Is cum statim discessurus esset, vi ad hæc ipsa scribenda satis mihi temporis dedit. Quam ignores etiam si quid fortè minus accurate scriptum erit. Quæ sote scribito aliquid ad Berzæicæ cum nostri & significato ei, multum accessisse ad veterem meam erga eum benevolentiam, quod conciliator fuerit amicitiæ nostræ: item illud, me paucis diebus ad eius litteras quas una cum tuis accepi, copiosissime respondurum. Saluta etiam mihi diligenter Clarissimum virum Paulum Foxium Oratorem Regium: qui quando tanti me esse duxit, ut me ad scribendum, litteris suis excitandum putauerit, mirari non debet, si quando ego honorifica ipsius appellatione scriptum aliquod meum exornare non verebor. Mi optime & eruditissime Giphani, etiam atq; etiam vale. ROMÆ prid. Id. Ian. M. D. LXIX.

EIDEM.

E I D E M.

VI.

PUDET me tam serò ad literas tuas rescribere: sed velim, qua humanitate es, ignoscas occupationibus meis, non magnis illis quidem, sed multis tamen & molestis, quæq; me interdum cogant magno cū meo dolore minus erga amicos officiosum esse quàm vellem. Impetraui tandem librum à Fulvio, qui ὁ δὲ πλὴν ἰπταῦν minime respondit expectationi meæ. Nam neq; totus est ille nocturni Atticarum scriptor, neq; quod est, valde diligenter scriptum est. Contuli quicquid erat accuratissime ipsemet cum meo Gryphiano anni M. D. XLVI. Quod aliter quàm vulgo repperi, id omne tibi hic cum fide representabo. Primum igitur moneo, librum Fulvii οὐκ ἔστιν ὅτι quædā esse ex Gellio siue Agellio & ex Valerio Maximo, ita vt alternis singulis Agellij capitibus singula Valerij subiuncta sint. idq; nullo certo ordine Græca nusquam comparent: nisi paucis admodum locis: idq; vbi vna tantum aut altera vox Græcè scripta erat. Iam tu faciliè potes coniungere librum non valde magni pretij esse. Antiquus tamen videtur. Ac ne te diutius suspensum animi teneam: quid in eo à vulgatis editionibus discrepet accipe. Scriptoris nomen in eo libro fere notatur AG semel tantum omnibus literis AGELLIVS. Sed scis in Pandedis PANTONIVM esse pro P. Antonio, CARFANIAM pro C. Afrania, vt quidem nonnulli putant. Sic MAVRELIVM aut MAVRILIVM dixerūt, qui erat M. Aurelius. Sed hoc tu videris. Iam enim clamat Laminius indolte atq; inscieniter facere, qui hunc scriptorē

Agellium vocent: itaq; verendum est, ne det aliquam pugnam denuo. Ego quidem Priscianum veterem habeo, in quo aperte & constanter vocatur Agellius. Habeo & alia quadam argumenta non infirma, quibus adducor, ut existimem rectius Agellium vocari, quam A. Gellium. ὁ ἀλλὰ τὸ ὑμῶν μέλιον. Cap. 17. libri primi, irarumq; & molestiarum. l. s. rerumq; & molestiarum. eodem Satura, Saturat. ita etiam alibi saepe lepido quidem scr. lepide quidem cap. 19. desiperet, risit, derisit, apposuit, apponit. deuſit, deuſit. reliquos sex an eodem, &c. illud, an, abest à libro veteri. cap. 20. Græcæ omnia latinis litteris notata sunt, præter illa in extremo μῆκος ἀπὸ τῆς in eodem metæ triangula. & in fine in latibile. qualia posthac non notabo. ut neq; illa adferre, adponere, non ut vulgo, asserre, apponere: & similia, quæ vix unquam aliter scripta in libris veteribus reperiās. cap. 23. scriptaq; est à M. Cæone. venustato atq; luce. cum hæc dictaui. Tum cum in senatu percunctata est filium. Ita semper hoc verbum scribit: non ut vulgo quidem percontari. Tum puer matre vidente. virum videretur virilius. quid sibi postulatio isthæc veller. ne introeant præter ille vnus Papirius. (hoc verum puto.) in ætate prætextæ prudentiam. cap. 24. postq. mortem adeptus Plautus. (hoc quoq; fortassis rectum sit) Cap. 25. Inducys nūmsum aliquo. Ego, mensum, Cessionem istam pugna pactuam: pacti causa. non pugnetur, nihilq; incommodetur. cap. 26. post cotidianas lectiones. Ita ferè semper scribit, non quotidianas, et si hoc quoq; modo interdū. in ipsius commentarijs. neque iam querimoniam aut gemitus

heulula

heulula
de cere

Cap. 1.
&c. V.
uolus
Ath. ci.
matic
voces.
non la.
legena
vulgo,
aut ve.
voces a.
Tullius
quam
quoque
aut La.
scripsi.
nomin
sa. Sic
dam eo.
Omnia
dicta s
Tubulo
go dice
ego, in
suo ce
atq; et
Septem

beulatusq. Non ita esse Plutarchum, ut philosophum
deceret. tu hoc age. ὁ γυναικὶν ἔσθ' ἀναλυσίαν.

Libro secundo.

Cap. 1. ad fortuitas patientiæ vices firmandi, id quoq.
ἔσθ' Valitudine. It a semper, ut ἔσθ' benivolus ἔσθ' mali-
volus. Quæ in belli Peloponnesiaci principijs ipsam
Ath. ciu. interneciuo gerere. cap. 6. Nonnulli ex Gram-
maticis. A timidis nautas. Omnia iam vulgata, hæ tres
voces absunt à libro vetere. Inlaudati. ἔσθ' sic semper.
non laude solum indignus, sed detetione. Ego suspicor
legendum, detestatione. squalentem, semper, non, vs
vulgo, squalentem quam iacere, unde id verbum, ἔσθ'.
aut vento aut pulvere laborare videmus. duæ postrema
voces absunt à libro vetere. Hannibal (sic semper) M.
Tullius IV. in Verrem. non ut ab hoste. Nemo quis-
quam tam effictis est moribus, ἵσως ἔσθ' ἔκτισ. Inlaudatus
quoque igitur finis est, ἔσθ'. Sic in actionibus ciuilibus
aut Laudari dicitur qui est nominatus. Rectè autem
scripsisti, legendum ibi esse, auctor. Illaudabilis ἔσθ' in-
nominabilis, duæ postrema voces absunt. Diana Efe-
sie. Sic ἔσθ' Fauorinum non Phauorinum, ἔσθ' alia qua-
dam eodem modo. auro ἔσθ' purpura prætexta. cap. 7.
Omnia quæ pater. imp. parendum. Super ea prius quæ
dicta sunt. ut accessitum venire. Catilina aliquo aut
Tubulo. Non ergo est integra propositio dicendum. E-
go dicentium. cap. 21. procedentis noctis spatio. Sed
ego, inquit, cum Lælio. lego autem L. A. Elío. triones ra-
tifico cetero vocabulo. eleganti usq. esse visum. cap. 22.
Atq. etiam appetebamus, regionesq. esse cœli quatuor.
Septem triones. Iapyx ἔσθ' Iapygem semper per lucra γ.

Sed qui ab actiua & solstitiali meta venit. Africum, qui Graecè $\lambda\iota\phi$. vnum meridionale ventum. Sunt qui pro octo 12. faciūt, tertios quatuor in media, &c. Cum medie septentriones eadē, &c. in suis quisq; regionib. quē sacissimū putāt. Apuli eodē quo ipsi sunt nomine. $\lambda\epsilon\kappa\omicron\nu\phi\epsilon\alpha\upsilon\tau\omicron\nu\omega\eta\kappa\iota\mu\iota\alpha\varsigma\upsilon\epsilon\phi\omicron\varsigma$. Ego $\epsilon\lambda\lambda\eta\kappa\omega\nu\epsilon\iota\phi\tau\alpha\upsilon\tau\omicron\nu\omega\varsigma\delta\eta\mu\epsilon\iota\alpha\varsigma\upsilon\epsilon\phi\omicron\varsigma$. Vocem $\eta\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ omnino delendam puto, neq; sane est in illo vetere. cap. 26. aliter ostrum, aliter crocū, nihil à vocabulo rufi differunt. in ijs tamen colorib. q. m. d. denominandis. Nam phœniceus q. r. G. $\phi\omicron\iota\nu\kappa\alpha\delta\iota\kappa\iota\varsigma\tau\iota$, & rutilus, & spadix phœnicei $\sigma\omicron\upsilon\delta\omicron\nu\upsilon\mu$. & Læstudinemq; minuiam. Radibus autem est rufus atrius, & nigrore multo iniustus. Luteus contra rufus color est dil. tior Vnde ei quoq; &c. Nostis autem veteribus Casia quod in versu H. est id faciū. cap. 29. neq; impudēse. irret cibum quaesitum. idcirco die crastini. mihi qui amicos roget. Mater iubet eos animo otioso esse. Sol feruit, & sit nihil. & dies amici nulli erant. Ego legendū puto. Sol feruit, & sit nihil. it dies. amici nulli erant. Vos modo, inquit, aduertite. In ipso enim iā retitur, cuius est res, non aliunde petitur. migravit. seget à domino, &c. leni plerūq; & inani fiducia. Sperabam me quæ reliqua sunt perscripturum. Sed interpellor. Ea tamen, sine vlla dubitatione, intra quatridentum mittam. Ac si quid aliud est, quod me tua causa possit arbutere peto à te mi Giphani, vt tibi planē persuadeas te mihi ex animo carissimū esse, meq; omnia quæ ad te pertinebunt, semper studiosè ac diligenter procuraturū. De locis quos emendasti in epistolis Cicero-
nis, auctor tibi sum, vt eos ad Manutium mittas. Et tibi ad eam rem optam meam dico. Spero enim, vt est

vir bo-
rit. V-
rismi-
ne im-

R
comp-
sunt e-
dices
ret, q
Giph-
script-
sibi ex
subrep-
edā n-
amici
quidē
tiosus
mos c-
audiat
omitt-
bus tit
est pla-
mibi e-
magis
in libr-
omni-
Libra e-
vt

vir bonus, non dissimulaturum esse, quid à quo acceperit. Vale. Roma XVII. Kalend. Ian. M. D. LXIX. Clarissimè oratori, quæso vt plurimam salutem meo nomine impertias.

E I D E M.

VII.

RISI, conferens Lambiniana cum tuis, & præterea, quorum tu indicem ad me miseras, alia etiã complura repperi. Tu quæ ab illo in puteũ illum mersa sunt cũ tibi commodũ erit, in lucẽ extrahas, tibiq; vindices, censeo. Quod me laudat: vellẽ tam meritũ id faceret, quàm olim immerito notauit. Equidẽ possum mi Giphani ostendere tibi, si hic sis, literas ipsius manu scriptas, quibus mihi gratias agit de locis quibusdam sibi explicatis, quos ipse postea questus est à me sibi subreptos esse. Et eas literas diligenter adseruo, non vt ead, neq; enim tanti esse duco, sed vt ostendã interdum amicis, si quando de me & Labinio sermo incidit. A me quidẽ sibi metuerẽ non debet. Nunquã natura contextiosus fui: & nunc quotidie magis lenit albescent animos capillus. Tua potius causa verendũ est, ne à quopiã ardiat. *ὡς γερὺν ἢ μᾶλλον ἢ οὐκ οἶμαι λήψαι μολύβδιον.* Sed hæc omittamus. De Tubulo, ita planẽ in Fuluij libro omnibus literis scriptum est cap. 13 l. 1. neq; quod diuulgatũ est placet, neq; coniectura tua, q; venia tua dictũ sit, mihi explet animũ. præcipuẽ cũ sit animus sequatur. Tum magister ἀρχιτέκτων. Cogitandũ igitur, si quid melius. In libro Fuluij, scito, nõ tantũ primũ c. lib. 1. sed omnia omnino, in quib. nihil notatũ à me videbu, de si terari. Lib. 1. modus est perexigua: & in eo ipso admista vt dixi

Valerij Maximi capita prope parin numero. Orchio ibi scriptum est, non Orciuo. Libri secundi caput decimū in eo libro non est. De scriptoris nomine exspecto quod polliceris. De prænominē Nepotis nihil habeo, nisi quod semper suspicatus sum ex C. Cornelio Nepote, librarios, qui eandem literam his ponere laboriosum putarent, fecisse Cornelium: sepe hoc ita commissum scio. Quae reliqua sunt in Gellium, superest: ut exsoluam. Illud mihi molestum est, quod eorum librorum, quos tu maximē requiris vix πολλός quō, id est quoddā est in Fulgij libro. Cap. 5. lib. 3. Arcefilaum. Sed hoc praterendum erat ad te scribenti, & talia postea omittentur. Incorruptus tamen & à stupro integer. Nam quum vocem infractam prioribus an posterioribus. Cap. 6. in VII. problematorum. Cap. 9. memoria atq; ammiratione, sic saepe scriptum reperias. Colore puniceo, florea & comanti iuba. Argos euerisse, cupidineq; habendi. Eum Casium postea s. n. est, victis partibus f. q. e. s. misera morte oppetisse. Cap. 15. Polyritan. Is Diogenes triū filios, eos omnes vidit. Cum populus gratulabundus, ibidem in stadio, in osculis atq; in manibus, non diu post eam pugnam exanimata est. Post hunc locum vsq; ad librum nouum, nihil est in illo libro vetere. In libros sequentes quadam sunt pauca quidem, sed in his tamen quadam non contemnenda. Ea, si voles, ad te mittentur, simulq; si quid erit aliud quo hoc tuum institutum à me adiuuari posse arbitrerā.

Vale Romae prid. Kalend. Ianuar.

M. D. LXXIX.

M. AN

M. ANTONII MURETI

VARIARVM LECTIONVM

in libros præfatio.

AD HIPPOLYTVM ESTEN-

SEM, CARDINALEM AC PRINCE-

PEM ILLVSTRISSIMVM, SIN-

gularem omnium honestarum

artium Patronum.

IIX.

MAGNOPERE peccare mihi viderer Hippolyte, Cardinalis illustrissime, si ocium illud, quod & plurimum & honestissimum tua mihi benignitate conceditur, alia vllare, quam literarum, & earum artium, quibus te insigniter oblectari video, assidua tractatione consumerem. nam cum ea te præcipue causa commoueret, vt aditum mihi ad familiaritatem tuam vltro patefaciendum putaris, quodd ad te de mea erga illas incredibili voluntate, meis fortasse scriptis, & amicis de me summorum hominum concitata sermonibus fama peruenerat: quis me ferendum putet, nisi quam de me opinionem incognito adhuc & absente conceperas, eam præsens ipse omni studio, omniq; corporis & animi contentione confirmem? Ita igitur facio. quarum artium singularis pulchritudo mentem meam, vsq; à puero, admirabili quodam sui desiderio incenderat, eas nunc demum beneficio tuo alijs omnibus curis solutus, magno & alacri animo persequor: neq; sanè committo, vt qui me tibi tanquam ho-

in neminem, & non in eruditum, & eruditionis ac doctrinae
 sitientissimum commendarunt, cum in illo priore indul-
 serint amoris erga me suo, in hoc etiam altero eidem ob-
 secuti, ac non potius id quod exploratum haberent, verè
 apud te testati esse videantur. quod cum facio, primum,
 quo nihil dulcius est, nihil optabilius, natura mea pro-
 pensiorè sequor. Verè enim hoc tibi affirmare possum.
 si quis mihi deus omnes opes, omnia commoda, omnem
 potentiam proponat, ea lege ac conditione, ut semel de-
 ponam hæc studia; & has qualescunque litterulas, altri-
 ces adolescentia mea, fidissimas meorum omnium tem-
 porum comites deseram: nunquā id faciam: neque quic-
 quam tibi esse dulciorem, quod mereri velim, ut à suavis-
 simo earum amplexu & cōrubernio abducatur. quare, ut
 dixi, cum in eas toto pectore incumbo, natura mea pa-
 reo: id quod facio, quod si facere vetarer, vitalem mihi es-
 se vitam non putarem. deinde, quo mihi nihil prius ac
 potius neque est, neque esse debet, voluntati tuæ morem
 gero, saepe enim mihi, quæ tua est humanitas, affirma-
 sti, nullum tibi à me genus obsequij præstari posse iucun-
 dius, quā si, si omne tempus arbitrati meo ponerem in
 litteris, & aliquid assidue, quantum in me esset, excu-
 derem, quod & mihi ornamento, & alijs vsui, & tibi oble-
 tationi esse posset, neque verò me, ut id faciā, oratione
 tantū cohortaris, verū etiā exemplo. Quid enim facere
 nos oportet, quicunque, tuis opibus, non aliā ob causam so-
 ciemur, sustentamur, ornatur, quā ut in his studiis o-
 mnium cogitatione defixa, dies noctesque exerceamur: cū
 te, te inquam ipsū, quæ moderatrix humanarū rerū pro-
 videntia in altissimo dignitatis gradu collocatū, perpe-
 tuæ gravissimæque muneri procuratore distictū tene-

vi voluit inter tot, tã graues, tã multiplices curas, tan-
 to opere ad tranquillitatẽ & salutem publicã pertinen-
 tes, quotidie tamen aliquid tẽporis harũ artiũ tracta-
 tioni tribuere videamus? Nimirũ & vnusquisq; nostrũ
 natura sua, vt ait poëta quidam, semina sequitur: &
 quibuscũ diu ac familiariter vixit, eorũ mores & in-
 stituta viuendi faciliẽ ac libenter imitatur. Te vero cũ
 omnis honestatis ac dignitatis amãtissimũ, omniũ qua
 ad comparandã verã ac solidã gloriã pertinent, appe-
 tentissimũ natura genuisset: consecuta deinde FRAN-
 CISCIVALESII, Galliarum regis optimi, ac maxi-
 mi, intima illa, qua tot annos vsus es, consuetudo ma-
 gis etiã incitauit ad easdẽ illas vias, in quas ipsa te na-
 tura deduxerat, animosius & constantius persequen-
 das. Ille homines eruditos ad se ex omnib; orbis terra-
 rum partib; amplissima eorũ industria prœmia statuẽs
 cõuocabat. idem illud exemplũ iam dudũ Italia te ma-
 xima cũ tua laude, renouantẽ intuetur. Ad regalẽ illi
 mensam non vllũ acroama aut libetius, aut sapius, quã
 vox alicuius eruditi hominis, audiebatur. epula quoq;
 tua quotidie nulla re magis, quã grauissimis & hone-
 stissimis virorũ doctrina prastantiũ sermomb; condun-
 tur. Ille igitur ad ceteras suas laudes eã addidit, qua
 nulla, meo quidẽ iudicio, maior est, nulla praelatior, ve
 cõmuni omniũ populorũ consensũ Literarũ pater no-
 minaretur. Idẽ illud cognomẽ tibi apud posteros tribu-
 tũ iri, cuius perfacile est, q; tuã erga homines liberaliũ
 artiũ sciẽtia excultos munificã, planeq; regiã volunta-
 tẽ cognouerit, augurari. Nos interea, q; per te hoc ocio
 fruimur, oẽm industriã cõ cõferre oportet, vt quacũq;
 ratio e possim, heroicis ac prope diuinis virtutib; tuis
 omniũ

omni genere monumentorum ad immortalē posteritatis memoriam consecremus. non quod rerum à te gestarum gloria nostro testimonio indigeat: sed quod alia nobis via nulla relinquitur, qua ingrati animi notam effugere valeamus. Igitur alij quidem, quibus maior doctrina copia est, alia tibi grauiora, & maioris opera inscribent. ego autem, qui nondum eam facultatem consecutus sum, ut à me quicquam egregium expectari debeat, scribam tamen qualiacumque, potero, & hisce paruis ac tenuibus munusculis testabor hominibus magnitudinem obseruantia erga te mea. Illud quidem certè omni ope conabor efficere, ut scripta mea, si nullam aliam ob causam in pretio sint, utilitate tamen tueantur ipsa se. & hoc saltem nomine à studiosis hominibus non negligantur, quod & alias feci, & in his maximè, quos nuper apud te scripsi, Variarum lectionum libris. Primum enim cum in praestantissimis vtriusque linguae scriptoribus multa, vel temporum vel hominum culpa, corruptè & deprauatè legantur: eaque res vel non animaduersa errorem, vel animaduersa molestiam & difficultatem legentibus obijcere soleat: eius incommodi ut pars aliqua per me tolleretur, operam dedi. deinde, cum & illud constet, veteres Latinos summo studio esse in Graecorum imitatione versatos, & eorum locorum, quos illi ab his acceptos in usum suum transtulerunt, diligens & accurata notatio magnam his temporibus utilitatem habere credatur: huius quoque generis inspergenda nonnulla esse duxi. narratiunculas etiam aliquot admiscui quarundam historiarum, quae neque contrita ac communes essent, neque fore iniucunda cognita viderentur. Vbi autem ita res

tulit,

tulit, ut ab ijs, qui vel etate nostra, vel etiam superioribus temporibus in hoc ipso curriculo industriam suam exercuerant, dissentirem: feci id, ut & natura & consuetudo mea fert, liberè: sed ea tamen moderatione seruata, ut, imminutam esse à me dignitatem suam, nemo conqueri possit, nisi qui tantum sibi tribuat, ut errare se posse non putet, quod neque cuiquam vnquam contigit, & maius est, quam ut conuenire in huiusmodi fragilitatem queat. sed nos quid fecerimus, ipsa res indicabit. testatum quidem omnibus esse voluimus, nihil aliud nobis propositum fuisse, quam ut sine cuiusquam offensione, auxilij aliquid attulisse huic studiorum generi diceremur. A te autem, Hippolyte Principum decus, etiam atque etiam petimus, ut quia nos humanitate in familiarium tuorum numerum recipere dignatus es, eadem hos labores nostros, qui nulla rem magis, quam tui nominis auctoritate, nixi, in publicum prodeunt, tibi accipiendos putes: neque tam quid amplitudini tuae conueniat, quam, quid praestare à nobis possit, expendas. nam & haec ipsa nouis in dies accessionibus crescent, & alia suo tempore, quae tibi gratiora fore confidimus, proferentur.

PRAEFATIO IN VERSIONE
NEM LATINAM LIBRI QUINTI
ETHICORVM ARISTOTELIS.

IX.

CUM hunc Aristotelis librum vobis explicaturus essem, multis de causis mihi faciendum putavi, ut eum

ut cum prius latine à me conuersum ederem. Primum quoniam et si in ceteris libris explicandis conatus eram efficere, ut ne ij quidem qui Græcarum litterarum rudes sunt, aditum sibi ad me audiendum peregrinitate sermonis oclusum esse quererentur. Non obscuritatem multorum sermonibus aures meae quotidie verberabantur, conquerentium, crebro illo vocum græcarum interiectu retardari intelligentiam suam: Plura sibi multo & expeditiora omnia fore, si latine dicerentur. Horum igitur studio aliquid tribuendum esse duxi. Deinde submolestum ipsi mihi nonnunquam erat, verū ut fatear, tantum quotidie opera, ac temporis in readendis singulis vocibus ponere. Ut mihi quoq; satius videretur, semel illo labore defungi. Nam cum singula dissertationes nostrae in vnius horae curriculum concludantur, ex eoq; ipso aliquid saepe multis occasionibus delibetur, ac detrahatur, adhibenda parcimonia est, videndumq; omni studio, ut id saltem quod datur, quā possumus optimè & vtilissimè collocetur. Iā è tam breui tempore non multum potest tractandis rebus relinquere, si aliquid ex eo singula verba decerpant. Præcipuè autem hic liber propter mirificam quandam rerum assentientiarum subtilitatem postulare quodammodo videbatur, ut, quò liberiores animi nostri totos se ad eas penitus cognoscendas darent, illa altera pars laboris & vobis & mihi demeretur. Fuere & alia huius mei consilij causa, quas nihil necesse habeo pluribus persequi. Dedi autem operam quantum quidem in me fuit, ut Aristotelis non sententiā modo exprimerem, sed genus ipsum dicendi, quoad liceret, imitarer. Nam cum suo quisq; modo, & loquatur & scribat, aliosq; angusta,

pressa

pressa, concisa, alios ampla copiosa, redundans delectet oratio: Non satis probo consilium eorum, qui cum Aristoteles siccitatem quandam tenuitatemque dicendi, contra Cicero copiam & vbertatem adamauerit, neque quidquam tam dissimile sit, quam eorum inter se dicendi genus Aristotelem tamen interpretantes, quia se, quam possunt Ciceronis simillimos esse capiunt, quae ab illo & breuiter, & subobscurè dicta sunt, ea huius more dilatant, atque diducunt. Sed suum cuique, ut dicitur. Ego an, quod volui, affectus sim, nescio, aut potius id non affectum esse me, scio: Certe quidem, quod in hoc genere optimum est, id me secutum esse, ac propositum habuisse confido. Neque damno industriam eorum, qui aut ante me, aut post me (si quidem iam duodecim anni sunt, cum huius libri interpretatio mea primum edita est) in his rebus latine tractandis elaborarunt: Quorum etiam quidam auxilio ad eam rem meo usus esse se, non diffidentur. Neque tantum, ut ille dixit, posterior dies prioris discipulus est, sed etiam magister. Multa aliter olim accipiebam, aliter hodie accipio: Gracos etiam libros, multo pluribus locis deprauatos esse video, quam tunc arbitrabar. Itaque necesse est, multa longè secus in eorum interpretationibus, quam in mea, legi. De quibus non intelligentes modo, sed etiam eos, qui sibi tales videntur, quorum omnis aetas magnam copiam extulit, iudicaturos esse prospicio. Horum ego neque, alteros rejicio, neque, alteros extimesco, est eiusdem ingenij, & eruditorum admonitiones amare, & indoctorum maledicta contemnere, Vbi, & cur à ceteris disenserim, vos quidem & quotidie ex me ipso, ceteri autem ex commentario, quem, cum primum

lice-

licebit, edituri sumus, intelligent. Roma. Kalend. Martij, Anno M. D. LXV.

M. ANTONIVS MURETVS

BERNARDINO LAVREDANO AN-

DREAE F. PATRICIO

Veneto S. P. D.

X.

PRAESTANTIVM Poetarum Bernardino
Lauredane adolefcens clariffime, neq; magnav-
quā copia & ſemper magna laus fuit. Copia ne fuerit,
id in cauffa eſt, quod in ceteriſ facultatib; nemo eſt,
duntaxat eorum qui hebeti penitus ingenio non ſunt,
qui non adhibito labore, ſi minus excellere, at certē ad
mediocritatem aliquam peruenire, ſe poſſe confidat: in
hac, niſi ab ijs, quos ipſa quodammodo natura ad eam
finxerit, labore, diligentia, vigilijs effici nihil poteſt.
Ea ipſa res in hominum animis admirationem pepe-
rit poetarum, obſtupefactiſ videlicet hominibus, cum
viderent alios ſponte quadam, & propenſione natura,
ſine vlllo labore ea fundere, quae cum omnibus eloquen-
tia luminibus interlita, tum ſparſa multifariam eru-
ditionis variae notis, non tantum dulci ſono tenerent
aures, ſed etiam omni genere affectuum, intimos au-
dientium ſenſus, cogitationeſq; tentarent, alios contra
ingenuarum artium ſcientia perpolitos, nulla tamen
diligentia, aut diuturnitate ſtudiij conſequi poſſe, ut a-
liquo inter poetas numero ac loco haberemur. Ut au-
tem omni elegantis doctrina tractatione ita huius quo-

que virtutis præstantia, longè supra ceteros Græcorum hominum ingenia floruerunt. Romani & serius attingerunt poeticam, & coluerunt negligentius, & minime longo tempore in recte scribendorum poematum via perstiterunt. siquidem cum à rudibus apud eos poetica profecta principijs tandem per multos gradus ad Vergilium peruenisset, quo ego homine nihil statuo fieri potuisse diuinius, ita postea capere ingenia in deterius labi, ut mirum sit, quanta, quam breui tempore sit consecuta mutatio. Hispani poeta precipuè & Romani sermonis elegantiam conteminarunt, & cum inflatum quoddam & tumidum, & gentis sue moribus congruens inuexissent orationis genus, auerterunt exemplo suo ceteros à recta illa & simplici, in qua præcipua poetarum sita laus est, & in quam superiores omni studio incubuerant, imitatione naturæ. itaq; ferè post Augusti tempora, ut quisq; versum maxime inflauerat, sententiam maxime contorserat, eo deniq; modo locutus fuerat, quo nemo serio soleret loqui, ita in pretio haberi cepit. Quin etiam fucatus ille splendor, & adulterina eloquentiæ species ita nonnullorum, qui veræ eloquentiæ gustum non habent, occæcauit animos, ut his quoq; temporibus extiterint Hispani duo, homines ceteroqui & in primis eruditi, & scriptis editis nobiles, quorum alter Lucanum Virgilio, alter Martialem Catullo anteponeere veritus non est, quorum ab utroq; ita dissentio, ut, si quis Deus potestatem mihi optionemq; faciat, non dicam Virgilij, cui videor iniuriam facere, si eum villo modo cum ceteris comparem sed Ennij alicuius, aut Furij, quam Lucani, multo similem in scribendo esse me malim: imer Martialis

N

autem

autē & Catulli scripta, tantū interesse arbitror, quam
 tum inter dicta scurræ alicuius de trivio, & inter libe-
 rales ingenui hominis iocos, multo vrbantius asser-
 sos sale, neq; verò negauerim, multa in Martiale quoq;
 non inscienter dicta reperiri: sed profectò deteriorum
 longe numerus maior est. Latine quidē orationis nati-
 ua illa, minimeq; quasi pigmentis infuscata germani-
 tas in Martiale nulla est, in Catullo præcipua. In de cau-
 sis cum ab illo alitero nescio quo modo, semper abhor-
 ruissē, Catullum contra nunquā, non mirabiliter a-
 manui: itaq; legebam eum adolescentulus studiosē, ma-
 gnāq; operam ad lepores illius intelligendos confere-
 bam, nihil tamen minus cogitans, quam fore vñquam,
 vt in eum commentarios scriberem. Sed, cum haud ita
 pridem venissē in Italiam, & vt eam regionem aspi-
 cerem, qua qui æquo animo carerē mihi quidē antiqui-
 tatis memoriā satis colere non videmur, & me her-
 cule, verum vt dicam, cum aliis eruditos homines tum
 Paulum imprimis Manutiū vt cognoscere, quod in eius
 scriptis mihi videbar animaduertisse, expressas quas-
 dam excellentis doctrinæ, eximiasq; probitatis notas,
 mihiq; diuina quadam virgula contigisset, vt non pe-
 dem pene prius in hac ciuitate ponerem, quam in ami-
 citiam ipsius familiaritatemq; intimam admitterer:
 ipseq; aliquot diebus post, de meo sermonibus collegis-
 set quantopere me eius poetæ scripta caperent. Quin tu
 inquit M. Antoni, quæ in hoc genere notasti, ea in publicis
 cum proferes fructumq; laboris tui cum ceteris antiqua
 illa natura atq; humanitatis lege communicas? ibi tum
 ego cum & longe aliarum virium opus illud esse dixis-
 sem & protulissē alia multa, quæ mihi ad eam cogi-

rationem suscipiendam sanè quam incommoda essent,
 eaq; ipse amicè admodù refutare pergeret, (nostri autè
 diuinam hominis illius in dicendo suauitatè) non prius
 destitit, quam me impulit deniq; sibi vt reciperem, me
 id primo quoq; tempore esse facturù. Neq; verò diu si-
 dem meam liberare distuli, vt qui inter varias occupa-
 tiones, homo alioqui laboris non nimium tolerans, hoc
 tamen, quicquid est, trium mensù, aliquanto etià mi-
 nore, spatio absoluerim. Nunc hasce vigilias meas Ber-
 nardine Laurethane, multa sunt causæ, quamobrè tibi
 dicat as velim. Natus es ex ampla cum primis & nobilì
 familia, & ex qua ea Venetæ ciuitatis lumina exite-
 runt, quorum claritatem nulla vnquã inobscurabit ob-
 ligio. Præterea est hoc generi vestro prope fataliter da-
 tum, vt ametis literas, hominesq; earù scientia excul-
 tos benignitate vestra comprehendatis. Non longè ab-
 ierimus: patet ipse tuus, vir vt omnes norunt, omni e-
 gregia virtutis laude cumulatus, ita litterarù a-
 more incensus est, vt ea, qua vbiq; plurimum valet, au-
 thoritate & gratia permagnam optimorum libro-
 rum, signorum, numismatumq; veterum, cæterorumq;
 antiquitatis monumentorù copiam ex vniuersa Euro-
 pa diligentissimè collegerit. itaq; vt augusta quadam
 Musarum ades, ita domus vestra Venetis ab eruditis
 hominibus frequentatur. Hac cum magna sint, vt certè
 sunt, tamè ex te ipso possunt innumerabilia magis pro-
 pria tua laudis argumenta desumi: ingeniu excellens,
 acre ac indefessum literarù studium, optimarum artiu
 cognitio tãta, quantã tu cum paucis alijs in istã ætatis
 viriditatè cadere posse docuisti: tum, quod præcipuum
 est, ita compositi mores, vt inuentus tua multorum se-

nectuti exemplo esse possit. Vel his superioribus mens-
 bus, cum ad M. Antonij Triuifani, principis optimi, pro-
 pinqui tui luctuosam bonis omnibus mortem funebri
 laudatione honestandam vnus ex omni Veneta nobili-
 tatis flore delectus es, quanta, Deum immortalem, o-
 rationis & grauitate, & copia, quanta onerum, qui
 aderat, non approbatione tantum, verum etiam admi-
 ratione dixisti? vt iam tum sperare non dubie senatus
 populiq; Venetus cœperit, quæ tam diserte in alio lau-
 daret, eate aliquando re, atque operibus præstaturum.
 Igitur cum eam orationem in publicum emisisses, ne-
 mo repertus est, qui non in cœlum tolleret, aut, si qui
 postea fuerunt, qui eam clanculum extemperarent ver-
 bis, eos satis constat, vel crassitudine ingenij, ne illius pul-
 chritudinem peruideant, vel, ne pro dignitate commen-
 dent, veteri morbo perpetua in omnes bonos inuidia
 impediri. Accessere his prope quotidiani mecum Pauli
 Manutij de tua laude sermones, in cuius tu viri ore
 plane habitas, ita enim frequenter, ita cupide de te lo-
 quitur, vt mihi nunquam omnino, quam cum de te di-
 cere ingressus est facundior esse videatur. Attigi bre-
 uiter ea, quæ, me, vt hunc librum tuo nomini potissimum
 inscriberem, impulerunt. Nunc à te adolescens orna-
 tissime, etiam atq; etiam peto: primum, vt munusculum
 hoc non ex sua magnitudine, sed ex meo tibi gratifi-
 candi animo ponderes: deinde, vt si quando eorum ra-
 tionem inibis, quos eximiæ tuæ virtutis admiratio ad-
 iunxit tibi, me quoq; si videtur, eorum ad scriben-
 dum numero existimes. Venetys, Id.

Oſ. M. D. LIV.

M. AN.

M. ANTONIVS MVRETVS
TORQVATO BEMBO
PETRI F. S. D.

XI.

MAGNA felicitate mihi carere videor TORQVATE BEMBE, qui non ita mature in Italiam venerim, ut patrem tuum, virum immortalitate dignissimum, videre atq; alloqui possem. nam & incredibilem quādam voluptatem hausissem ex illius heronis aspectu, qui aut solus, aut precipuè effecerat, ut ne hac ætas superiorib; seculis inuideret: & effecissem, nisi valdè fallor, ut ipse me, pro humanitate illa, qua complectebatur omnes, in quibus esset aliqua non alieni à Musis ingenij significatio, non vsquequaq; sibi despicendum putaret. Nunc, quando id, quod cuperem, consequi nullo modo possum: certè quidem id, quod proximum est, sedulo facio: volo, quacumq; ratione licet, memoriam illius: & cum in omni sermone, tum in scriptis meis, libentissimè facio, ut eum laudem, qui mihi neque à me, neque à quoquam satis laudari posse nunquam videtur. neque verò ita sum amens, ut ad gloriam ipsius quicquam meo testimonio posse adijci censeam. Sed ita planè iudico: ut Deus, qui nullius præconio indiget, laudari se tamen ab hominibus vult: sic beatas illas mentes, in cælum receptas, & cum Deo coniunctas gaudere, cum se à nobis coli ac celebrari vident, ergo perinde ac si huius rei sensus ad Petrum ipsum Bembum peruenturus sit, ita de ipsius admirabili

bili doctrina, singulari eloquentia, ceterisq; virtutibus, quoties occasio est, prædico quod siue ita est, gaudeo: siue ipse me fallo, tamen hunc errorem, qui me tantopere delectat, mihi eripi nolim. Equidem non solum, quæ ille nobis monumenta ingenij sui plurima ac pulcherrima reliquit, accurate peruolutare, verum etiam imagines corporis ipsius studiosè contemplari soleo, magna nq; ex eîs oblectationem capio: quod illa mihi ipsum ante oculos constituere videantur. Iam si aut depictam in tabula aut marmore expressam aut in ære, argenteæve in sculptam Petri Bembi imaginem prope diuino cultu afficere solitus sum: quid me tibi facere par est Torquate Bembe, quem nobis diuinus ille vir viuam & spirantem, tum corporis, tum multo magis ingenij ac virtutum suarum imaginem reliquit? Itaque ut intelligas, te à me tantum fieri, quanti æquum est, & talis viri filium, & talem filium, qui paternæ gloriæ præclare omni ex parte respondeat: mitto ad te muneri Tibullum, hoc est, eum poetam, quem pater tuus felicissime expressit, emendatum à me, & breuibus scholijs illustratum, qui tibi testimonium aliquod sit incredibilis obseruantia erga te mea. Paruum minus fateor: sed & à magno animo proficitur, & multa alia subsequentiur, si hoc tibi non ingratum fuisse cognouero. Vale Non. May.

M. D. LVIII. Pa-

tatio.

M. AN.

M. ANTONIVS MVRETVS

FRANCISCO GONZAGAE

FERDINANDI F. S. D.

XII.

NON iniuria dubitatum est à veteribus FRANCISCE GONZAGA adolescens praestantissime, Tibullone an Propertio deferendus esset inter Latinos poetas elegiae scribende principatus nam ut insunt in utroque permulta, quae eos vulgarium numero exemptos, in edito atque eminenti statuunt loco: sic propria quaedam extant, & elucent in utroque virtutes, quibus uterque alterius palmam ambiguum facere videatur. Summa in Tibullo elocutionis elegantia & proprietates: Summa in Propertio eruditionis poetica copia & varietas: in illo Romana prope omnia, in hoc plerumque transmarina: illum, nativa quadam, & incorrupta Romani sermonis integritas, in media urbe natum & altum esse, perspicue ostendit: hunc praeter cetera forma & character ipse dicendi in Graecorum poetarum scriptis assiduissime versatum esse demonstrat, cumque à sapientissimis viris traditum sit, duo esse praecipua poeticae dictionis ornamenta, τὸ σαφές, τὸ ἔμμελον, illo Tibullus, hoc Propertius excellere videtur. mollior ille, & delicatior: nervosior hic & accuratior. illo magis oblectere: hunc magis ut opinor, admirare. illum iudices simplicius scripsisse, quae cognaret: hunc diligentius cogitasse, quid scriberet. in illo plus naturae, in hoc plus curae atque industria fuisse perspicias. Quae cum ita se habent, parum difficile est, discernere ac constituere

vter alteri praeſtet. nam ſi praeſcipua laus poetarum in
 imitatione conſiſtit: mihi quidem videtur Tibullus va-
 rios illos fluctuantis animi motus, quibus amantes agi-
 tari ſolent, melius imitatus eſſe. ſin; vt quicq; ad opti-
 mum proximè accedit, ita ipſum quoque optimum iu-
 dicandum eſt. crediderim ſanè veterum illorum Grae-
 corum, ac praeſcipue Callimachi, Propertium haud pau-
 lo ſimiliorem fuiſſe: quia etiam fiducia ipſe ſe Roma-
 num Callimachum vocare auſus eſt. Sed hac vt ſunt,
 neq; noſtrum eſt, neq; cuiuſquam hominis pudendu. &
 conſiderati qua de re veteres illi, quorum fact & do-
 ctina maior, & iudicium acrius, non liquere promul-
 ciarunt, de ea certi quicquam conſtituere, & lite ſe-
 tandum alterutrum dare ſatius fuerit, vtrinq; ſtudire
 ſe ac diligenter euoluere, vtriuſque virtutes accurate
 perpendere, vtrunq; ſibi ad imitandum, proponere, ſi
 quando forte nos ad tentandum idem poematis genus
 aut voluntas adducet, aut natura impetus feret: qua
 ego omnia, FRANCISCE GONZAGA, quan-
 tum quidem in me fuit, ſummo ſtudio adoleſcens fa-
 ctu au. non enim facile conceſſerim multis, qui hos
 poetas, aut ſapius, aut accuratius legerint, aut verò
 plus operæ poſuerint in eorum virtutibus imitando ex-
 primendis. Ex quo autem in me iuuenilis illa, qua ſtu-
 dia poetica fouentur, alacritas deſerbuit, animumq;
 ſibi meum gratiorum, & hac aetate dignorum artium
 tractatio vendicauit, temperare mihi tamen non poſ-
 ſum, quin ſape eos in manibus habeam, horiq; ſubſeci-
 tis grauiorum ſtudioſorum aſperitatem hoc quaſi con-
 didimento amoenitatis mitigem ac molliam. quin etiam
 vt non occupationes tantum mea, verum remiſſiones

quoq;

quoque animi afferant aliquid utilitatis hominibus: con-
fero studium non mediocre ad libros eorum perpur-
gandos, & ad locos: si quos mihi fortè intelligere vi-
deor, qui non ita sint omnibus peruij, explicandos. tale
igitur quiddam his diebus in Propertio præstiti: &
cum admirabili desiderio tenerer insinuandi me ali-
qua in amicitiam tuam, iter mihi ad eam præmunire
hoc munusculo volui. Vt autem à te cognosci cuperem,
ne viuam si me aut diuitia, quibus abundas, aut ge-
neris tui claritas, aut quicquam denique, præter maxi-
mas tuas, & iam nunc omnium sermone celebratissi-
mas virtutes incitauit, nam opulentorum, qui honesta
studia spernant, non modò ambire, ac persequi, sed as-
spernari etiam, ac refugere amicitias solco, non semel
expertus, nihil esse eiusmodi hominibus, Φοβικὰ τῶν
generis autem nobilitas in ijs demum habet aliquid
gloriandum, qui faciunt id, quod tu, hoc est in ijs, qui
optimi ope moliuntur efficere, vt ne minus ipsi splendoris
posteris suis tradidisse, quàm à maioribus accepisse
videantur. itaque colunt te quidam homines, & ob-
seruant vt magni illius FERDINANDI GON-
ZAGAE sapientissimi, fortissimi fortunatissimi im-
peratoris, filium: sed multo te, mihi crede, impensius
colunt, quod eam te viam ingressum, aut potius in ea
iam longè progressum vident, in qua si, vt spes minimè
dubia est, perstiteris, non ille apud posteros tot victo-
rijs, tot optimis spolijs, tot trophæis, quàm te filio, cla-
rior si: futurus, sed illius quidem res gestæ cum aliorum
monumentis celebrabuntur, tum præcipuè scriptis An-
tonij Possennij, familiaris tui, eruditissimi hominis,
& ad conscribendam historiam facti, tradentur me-

memoria hominum sempiterna : tuas autem hoc loco pluribus persequi nolo : tum, ne modum epistola excedam, tum, quod mihi veniunt in memem Euripidis versus.

Αἰνέουσι γὰρ εἰ γὰρ δὸι, τὸ δὲ σὺν τῷ
Μόσῃ τῷ αἰνέοντι, τὰν αἰνέον ἄνθρωπον

Id tantum te orabo, ut, cum à Philosophie studijs, in quibus te quotidie Bernardinus Gomitanus, singulare Patavini gymnasij decus, exercet, relaxare animum voles, Propertiana lectioni temporis aliquid tribuere ne graueris: in qua si comitem tibi, ut facturum auguror, Hippolytum Capilupū, Episcopum Fanensem des, incredibili & virtute, & doctrina hominem, assumptis, habebis, qui tibi possit ea, quæ à me vel omissa vel non satis intellecta sunt, vni optimè omnium interpretari. Vale. Patavij, Kal. sext. CIO. ID. LVIII.

M. ANTONIVS MVRETVS

LEONARDO MOCENICO, AN-

TONII PROCVRATO-

ris F. Patricio Veneto

S. P. D.

XIII.

QVOD, me sepe in quotidiano sermone, Leonardo Mocenice, deplorantem audire potuisti, magna inest in veterum scriptis & deprauatio, & difficultas. quarum vira, qui pro sua virili parte tollere moliantur, operantq; ad eam rem studiosis hominibus proficiunt suam, & mihi & labores suos collocare fru-

Quosius,

Quosius, & ad extruendam sibi nominis immortalitatem firmiora, & solidiora fundamenta iacere videntur, quam qui hunc emendandi ac declarandi laborem tanquam & pleniorum molestiarum, & abiectionem quodammodo, atque humiliorem refugientes, scribingentis latina, graecae lingua orationibus, aut poematis, eiusdemque generis alijs, sua nomina posteritati commendare malunt. Primum enim cum de veterum monumentis, tanquam ex opimis, & pinguibus pascuis, quae ad saturandos humanitate animos pertinent, omnia colligantur: profecto & euellere noxias herbas, quae in eis, cultorum negligentia, pullularunt, & excisis siquae iter impediunt, sentibus, aditum ad ea faciliorem efficere nituntur, negari non potest, quin praclarè omnino de humano genere mereantur. siquidem ut qui aut parum puris, aut ad conficiendum difficilibus utuntur cibis integritatem valetudinis, firmitatemque virium adipisci vix queunt: ita qui aut parum emendatos libros, aut parum ad intelligendum faciles versare coguntur, ne illi valde bono ingenio sint oportet, si aut vllum sermonis leporem, aut vllam exquisitioris doctrinae elegantiam consequuntur. Quam multa barbara vocabula, quam multa vitiosa genera loquendi, propter librorum corruptionem, usurparunt ij, qui se nostra, patrumque memoria Ciceronianos dici volebant? quantularum rerum ignoratio, quantas tenebras saepe in omne disciplinarum genus inuexit? magna enim Moeenice fecunditas erroris est: & ut morbi quidam à pusillis principijs profecti, paulatim per corpus omne serpunt: ita parua interdum macula erroris, paulatim progressa longius, integra optinorum scripto-

scriptorum monumenta contaminat. Deinde nō est sane expectandū, ut omisso Cicerone, Virgilio, ceteriq; veteribus, legantur ij qui temporibus nostris aliquid eadem lingua in eodem genere scripserint. qui si aliquid afferunt non haustum a veterum fontibus, prope reprehenduntur: sin improbo labore hoc consecuti sunt, ut in scriptis suis nihil non ē priscis illis imitatum, & effectum appareat, nemo tamen est, qui non illos potius ipsos priscos enoluere sibiq; proponere ad imitandum velit. Itaq; eiusmodi scripta, tanquam vinaleia, quamdiu mustea sunt, ipso nouitatis sapore paulisper placent, iterum aut sapius gestata, fastidiuntur. in promptu exempla sunt. Bembi, Nauogerij, Mollæ, Lampridij aut versus, aut orationes, quotuscunq; hodie legunt? & tamen aut illi nostra ætate proxime amir quorum gloriā accesserunt, aut nemo vnquā accessurus est. at contra si quæ iidem ad illustrandos veterum libros pertinentia literis prodiderunt, qualia nonnulla Bembus elegantissimè scripsit, ea plus, plusq; in dies studiosorum hominum manibus conteruntur. sed quid de his loquor? possum nominare nonnullos, qui abhinc sexaginta fere vixere annos, quorum poemata, orationes, epistolas, cum propter peruersum, & ineptam affectatione corruptum loquendi genus, quod ætas illa extulerat, sine risu hodie nemo legat: eorundem tamen scripta quadam, quibus lux aliqua vetustis scriptioribus affertur, omnibus vigent. denique, quem sola sermonis elegantia suauitasq; commendat, is ætatem ferre liber non potest: at ex quo fructus aliquid vili-entisq; percipitur,

Hic m
Et lon
Ego a
maxim
blice,
quam
lud m
iter v
progre
alias:
ration
brario
ration
uum l
ornat
quod i
multu
gebam
minis,
tates,
ue gen
ti imp
ignotu
riam r
rūq; sp
reip. s
illud i
cenicu
viro n
teret. p
est: ip

*Hic meret ara liber Sosijs, hic & mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat auum.*
Ego autem Mocenice, quæ cupiditas in optimo quoque
maxime viget, nauandi studium suum utilitati pu-
blica, & nomini sui ad posteros propagandi, ab ea nun-
quam me abhorruisse confiteor. quam ad rem cum il-
lud mihi, de quo ante dixi, quasi compendiarium esse
iter viderem, progressus sum in eo quoad potui, &
progredi porro, si vita suppeditauerit, cogito. ergo alia
alias: ne per autem quatuor Ciceronis in Catilinam o-
rationes tum vindicaui à multis mendis, quæ in eis li-
brariorum vitio infederant: tum, addita breui decla-
ratione, faciliores ad intelligendum effeci. hunc par-
uum laboris mei fructum venire in hominum manus
ornatum commendatione tui nominis volui. primum,
quod ipsi libro, parum ex me auctoritatis habituro,
multum ex te accessorum dignitatis ac gratia intelli-
gebam: in quo, quacunque aut ad amplitudinem no-
minis, aut ad deuinciendas amicitia hominum volun-
tates valent, summa esse omnia animaduerto. nam si-
ue generis claritatem requirimus, cui tandem qui Vene-
ti imperij nomen audiuerit, Mocenica gentis splendor
ignotus est? quæ quidem gens, ut ne annalium memo-
riam replicem, neque eos commemorem, quos domi so-
ruique spectata virtus, concordibus suffragijs, ad huius
reip. fastigium euexit, illud integritatis, illud iustitiæ,
illud incorruptæ seueritatis exemplar, Aloisium Mo-
cenicum, equitem, tuum Leonarde auum protulit: quo
viro nunquam in hac ciuitate, qui, cum pauciora pe-
teret, plura consequeretur honoris insignia, inuentus
est: ipsa pro eo prensabat virtus, ipsa ei viam ad omnes
honoris

honoris gradus, non appellandis, non rogandis, non officiose salutandis civibus, sed gloriosis, admirandis, immortalitate dignis edendis operibus muniebat. neque verò passa res est, tantum lumen exterius principibus incognitum latere: sed quanquam fidelissimis illius sapientissimisque consilijs nixa, non libenter ab amplexu eum suo dimitteret: mandandis tamen ei plurimu, honorificentissimisque legationibus, facultatem dedit summae suae per omnes terrarum oras disseminandae. qui cum omnes in eam opinionem adduxisset, ut quicquid ipsi, non dicam denegatum, sed non ultro delatum fuisset, idem virtuti denegatum videretur, filio suo, patri tuo Leonarde, iisdem virtutibus prae dito, facile atque expeditum iter ad procuratoriam, id est, ad eam, qua nulla summa propior est, dignitatem reliquit: suae igitur generis claritatem requirimus, ea tibi longe maxima diuinitus contigit: suae te ipsum, nulla ratione generis habitae, intuemur, ea videmus in te, quae vel abiectam, obscuramque familiam erigere, atque illustrare possent. non enim te aut gentis tuae nobilitas tumidum, aut opum affluentia insolentem facit: sed illam quidem incitamentum, hanc verò instrumentum exercenda virtutis esse ducens, ita te geris, ut dignitate par summis, humanitate, & affabilitate nihilo superior infimis esse videaris. quo fit, ut tota urbe nemo sit, qui non omnia tibi successa cupiat, qui te non amet, non in sinu, non in oculis ferat: qui non & optet, & augeretur fore, ut te eodem plane, quo avus olim, itinere gradientem, iisdem resp. quibus illum prosecuta est, honoribus prosequatur. primum igitur è tuo, ut dixi, nomine auctoritatem libro meo quarere aliquam

veluti.

volui. deinde, cum plurimis, manifestissimisq; indi-
cijs, me tibi non vulgariter carum esse cognoscerem,
volui ego quoq; vicissim, qualemcunq; poteram, animi
ergate mei significationem dare. Vale. Venerijs. a.d.
VI. Id. Octob. M. D. LVI.

M. ANTONII MVRETI AD
LEONARDVM MOCENICVM P. V.
PRIMAE ORATIONIS
in Catilinam explicatio.

XIV.

SAEPE iam M. Tullius, antequam hancce oratio-
nem haberet, verba in senatu de Catilina coniu-
ratione fecerat: ut vel ex eo perspicuum est, quod duo-
decim diebus ante, consulibus Resp. senatusconsulto
permissa erat, quod ego ipsum admonere superuaca-
neum putassem, (est enim sane quam apertum) nisi a-
nimaduertissem, multos magnosq; viros, non è recen-
tioribus modo, sed etiã ex antiquis, q. quid quoq; tẽ-
pore actum fuisset, non satis attentè considerassent, in
errores quosdam minimè, ut arbitror, negligendos in
harum rerum explicatione incidisse. Mibi quidem ita
videtur: Ciceroni in primis ipsi maximam esse hisce
in rebus habendam fidem: ut, sicubi ab eo ceteri dis-
fenserint: homines eos fuisse, idcircoq; labi potuisse,
arbitremur: secundum Ciceronem autem Sallustio,
qui iisdem temporibus fuit: tum Asconio, qui ab eorum
etate non ita multum absuit: Gracos autem, Plu-
tarchum, Appianum, Dionem, magno esse adhibito
indi-

iudicio legendos. Nam ut hinc ordiamur, cum conu-
rati Carilina denunciatione, in M. Porcij Lecca do-
mum conuenissent, repertiq; essent duo, qui se Cicero-
nem in lectulo suo interfekturos pollicerentur, tum de-
mun ait Sallustius, rem ad senatum à Cicerone rela-
tam, senatumq; decreuisse, ut darent operam consu-
les, ne quid resp. detrimenti caperet. at id manifestè
falsum est, siquidem, quæ nox consecuta est postero die
nonarum Nouemb. ea nocte coitionem illam in
M. Porcij domum factam esse, constat ex oratione pro
Sylla. iam autem sedecim, min. mum, dies erant, cum
illa senatus auctoritas intercesserat, ut ex hac ipsa o-
ratione liquido cognosci potest. Illud quoq; non minus
falsum est, quod idem Sallustius prodidit, cum aut hæc
orationem Cicero aut aliam quampiam habuisset, cer-
tè quidē aliquot dieb. post commissam consulib. remp.
Carilnam in eam vocē demque erupisse, ut diceret, si
quod incēdiem in fortunas suas exitatum esset: id se
non aqua, sed ruina restructurum. id enim iam pridem,
id est, aliquot diebus ante comitia consularia, Catoni
iudicium minitanti ac denunciante Carilina respon-
derat, quod ipse Cicero in oratione pro Murena testa-
tum reliquit. Quod si Sallustium ipsum & accuratum
cum primis hominem, & illorum temporum equalem,
tamen alicubi lapsus videmus: exacuenda profecto
nobis ingenij acies est: neq; ut quicque à quoq; veterū
proditum fuerit, ita protinus recipiendum est: sed con-
ferenda alia cum alijs, & ad Ciceronis præcipue au-
thoritatem, tanquam ad Lydium lapidem, singula di-
ligenter examinanda. Nunc ad rem. Dicta est hæc o-
ratio à Cicerone consule, senatum habente in templo

Iouis

Iouis
qua q
nibus
suade
ciuita
profite
ut fal
cia ex
quid i
tiam
suade
bet de
cie ex
fecto
nia qu
causar
Χερακ
μεγαλο
teribus
perien

M.
AD

C
tu prob

Iouis Statoris, V l. Id. Nouemb. vt infra probabitur. qua quidem oratione ostendit patefacta iam esse omnibus scelerata Catilina aduersus remp. consilia: ipsiq; suadet, vel potius imperat, vt ex vrbe exeat, quo & ciuitatem liberet metu, & ipse se liberius hostem P. R. profiteri queat. Genus igitur causa iudiciale non est, vt falso Caelius Curio putat. non enim in senatu iudicia exercebantur, sed ne deliberatiuum quidem est, quid ita? quia enim non deliberat Cicero, neq; sententiam dicit, neq; aut suadet quicquam senatui, aut dissuadet: sed Catilinam increpat, obiurgat, exagitat: iubet deniq; vt cum rep. salute, sua verò peste ac perniciē ex vrbe proficiscatur. Quid igitur? fatendum profecto est, non omnes Ciceronis orationes, nedum omnia quae ab oratore tractantur, ad tria illa peruulgata causarum genera posse reuocari. Ipse autem orationis χαρακτήρ plenus est δυνάμειος, γοργώτη & σφοδρότη & μενολογοπείας. itaq; quaecunque de illo genere à veteribus prodita sunt, ea hic mirabiliter obseruata reperiemus.

M. ANTONII MURETI

AD LEONARDVM MOCENICVM

P. V. SECVNDAE ORATIO-

nis in Catilinam ex-

plicatio.

XV.

CVM multa sunt alia, quae in veteribus dicendi magistris admirari, & liberè vt loquar, non satis probare soleo, Leonarde Mocenice: tum illud inprimis,

mis, quod iidem homines & multo longius, quam par
 erat fines oratoria facultatis protulerunt, & eandem
 postea multo brevior, multoq; angustior, quam ipsius
 natura fert, ambitu, quasiq; gyro concludere, ac con-
 stringere voluerunt. nam cum ita late patere oratori
 officium tradidissent, ut ex omni artium numero nul-
 lam relinquerent, quae non instructum esse eum, atque
 ornatum oportere dicerent, neq; praeclaram illud no-
 men eloquentis cuiquam tribuendum putaret, nisi qui
 idem & Grammaticus esset, & dialecticus, & earum
 rerum, quae in natura obscuritate posita sunt, intelli-
 gens, & gubernanda reip & gerendi belli peritus: cum-
 deq; esse vellent & musicum, & geometricum, & arith-
 meticum, & astrologum, & medicum, & architectum:
 nulla ut res esset caelo, terra, mari, de qua non ille co-
 piofissime disputare, atq; ornatisime posset: idem pos-
 tea, tanquam illius tanta liberalitatis suae paeniten-
 tes, quasi angustissimo quodam ergastulo, ita tribus cau-
 sarum generibus totam illius tam late patentem, dis-
 fusamq; vim coercuerunt in quibus illud primum est,
 quod admirer: si quis Euclidum, Ptolemeiue scripta
 nunquam legisset, cui tandem impedimento id ei ad
 dicendum putarint fore: aut qui minus eloquentem
 futurum, si qui nunquam neq; cantare, neq; saltare
 didicisset. nam si quod aliquando accidit, ut C. Sulpi-
 tius, de luna defectione differens, exercitum L. Paulli
 confirmaret, iccirco astrorum rationem oratori esse
 necessariam dicimus: & quia de faciendis portubus, ar-
 chitectum, quia de liuoribus, & tumoribus in corpore
 interdum aliquid dicit, medicum esse eum volumus: ca-
 dem ratione dicamus sane, debere eum bonum coquum
 esse.

esse, bo-
 accide-
 ceame-
 triu im-
 illius a-
 efficien-
 gistros
 verbus
 nia in
 ribus,
 disert
 res. i
 in ciui-
 cium
 glorios
 rebus d
 quisqu
 que no
 mor con
 finire
 quis en
 rum no
 bus ora
 fuit po
 vnqua
 autem
 drari p
 lam ha
 nem?
 to trad
 sane v

esse, bonumq; suturem: quod in tanta rerum varietate
 accidere aliquando possit, ut de cibis ei sit aliquid cal-
 ceamentisq; dicendum. Magnum verò oratori nego-
 tiū imponimus: si ut aliquid ei in sermone de huius aut
 illius artis instrumentis, operibusve, aut de ipsa etiam
 efficiendi ratione occurreret: ita eum mittemus ad ma-
 gistros. & nisi quam artem didicerit, nunquam de ea
 verbum vnum facere patiemur, ac profecto si ista om-
 nia in oratore sunt, mirum est, cur non ad canendum
 tibijs, ad obliganda vulnera, ad adificanda naualia,
 diserti homines adhibeantur, & cur non oratoribus
 resp. tanquam Delphici gladys, ad omnia, que sunt
 in ciuitate necessaria, utatur. Est autem operapre-
 cium cognoscere, quo potissimum argumento istud
 gloriosum dogma confirmet. De omnibus inquirunt,
 rebus dicere, oratoris officium est. non potest autem
 quisquam ea dicendo tractare, que cognita perspecta-
 que non habeat omnium igitur artium scientiam ani-
 mo comprehenderit, oportet, is qui oratoris munus su-
 sinere meditetur. O plumbeum, ut dicitur, pugionem.
 quis enim hoc tibi concesserit, nisi quem ista magno-
 rum nominum infatuauerit auctoritas, omnibus de re-
 bus oratoris esse officium dicere? Sophistarum hoc
 fuit ponere iubere quod quisque vellet: quod nemo
 vnquam, qui orator haberetur, fecit aut. Quando
 autem potest accidere, ut orator dicere debeat, qua-
 drari possit circulus, necne possit, aut ecquid vl-
 lam habeat quadrati latus cum diametro proportio-
 nem? At hac ipsa si tractanda susceperit, mul-
 to tractabit ornatus, quam ipsi artifices solent.
 Sanè verò, mortuos, credo, excitabit, & multis re-
 bus

bus sermonem dabit, & similiter cadentibus ac similiter desinentibus canoram numerosamq; efficiet orationem: facile q; si id facere voluerit, effugiet, & risus hominum, & insania famam. Conspueretur me hercule, ut opinor, & saxus, lutoq; peteretur, si quis in corona tractandis in eiusmodi rebus ornatum vllum adhibere oratorum vellet. De iustis, iniustis, vtilibus, inutilibus, honestis, turpibus, dicere oratoris officium est: non de quadratis, & circulis, de conis, & pyramidibus disputare. Itaq; praeclare Aristoteles, ut solet, Rhetoricen in ijs modo versari ait, *περὶ ὧν τίχνας μὴ ἵχομεν, ἔπειτα ὧν βλεπούμεθα*: ijs videlicet in rebus, quae sunt in communi quadam intelligentia posita: & de quibus, nemo est, qui non, natura duce, vtcunque iudicare se possit, cum ait, illam esse *περὶ τοῖς τῶν τινῶν ἀκοινὰ τὸ πῶς τινὰ ἢ πάντων ἐστὶ γινώσκειν*. Deinde, si maxime oratorum accidere interdum posse fateamur, uti ijs de rebus verborum aliquid faciat, quae ad alias facultates, aut scientias pertinent: non tamen ex eo efficietur, ut ad oratoris nomen tuendum necessaria sit omnium artium cognitio. Ac mihi cogitanti, quae tandem istius erroris origo esse potuerit, ut aliarum multarum stultissimarum opinionum, ita huius quoq; videntur Stoici principes, quasiq; procreatores fuisse. qualem enim illi suum sapientem esse dixerant, qui solus formosus esset, solus liber, solus rex, solus dialecticus, solus eloquens, solus denique omnia, ut etiam, quamuis nunquam soleat facisset sutor, tamen esset in primis bonus: talem prope isti praeclarum illum suum à Platonis rep. oratorem effinxere, quam vanitatem Secutus Vitruvius, multo ille

quidem

quidem
multo
rem fe
imper
exemp
mis: er
ut bon
dere c
uenire
re sit a
bus ca
& ius
loco a
isti om
dum si
sapient
aut cor
γινώσκ
idem c
quæ a
sit ea o
cubuer
bo, in n
sia est:
tur. e
dici po
qui Or
ro ex t
fulgur
quoqu
trium

quidem modestius, sed tamen aut talem, aut certè non multo alium architectam informavit, atq; illi oratorem fecerant. quod idem non tantum in poeta, aut in imperatore facile probari queat: verum etiam si ad istud exemplum progredi, & omnes artes paulatim commiscere libeat, eò tandem, dijs iuvantibus, veniemus, ut bonum musicum esse oporteat, qui bonus cerdo eundem cogitet. Sed ut mittamus cetera, illud certè convenire nullo modo potest, ut & omnibus de rebus dicere sit oratoris, & totum illius officium contineatur tribus causarum generibus, demonstratiuo, deliberatiuo, & iudiciali. neq; verò mihi quisquam Aristotelis hoc loco auctoritatem objiciat: nam ille primum non, ut isti omnia quæ in rerum natura sint, oratori ad dicendum subiecta esse voluit: deinde multo verius, multoq; sapientius locutus est: non enim tria genera causarum aut controuersiarum, sed τρία εἰδη τῆς ῥητορικῆς, aut τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν dixit. quod si quis putat idem cum illo altero esse, longè errat. ego autem, si quis querat ex me, quo in genere causa, aut controuersia sit ea oratio, qua quotannis olim eos, qui pro patria occubuerant, Athenis laudari mos erat, planè respondebo, in nullo. Nulla enim ibi neq; causa, neq; controuersia est: neq; quicquam de quo quisquam controuerseatur. & tamen à Platonis Aristotelisq; doctrina verè dici potest, esse γένος ἐπιδεκτικὸν ῥητορικῶν λόγων. Tu verò qui Oratorem Hippiam quendam παντοδὸν facis, quæro ex te, cum ille de corporum cælestium motibus, de fulguribus, de terræ motibus disputabit: (quando hæc quoque ad munus illius pertinere vis) in quo istorum trium generum eum versari dices? neque enim tum

laudabit, neq; vituperabit: neq; suadebit, neq; dissuadebit, neq; accusabit, neq; defendet. ac ne longius exemplarepetamus: (tempus est enim, ut his omisissis, ad ea veniamus, qua instituto nostro adiunctiora sunt) haec in Catilinae orationes, praeter postremam, qua sane deliberatiua dicatur, sub nullum ex illis viribus generibus includi queunt. non sub iudiciale: neque enim habentur in iudicio. non sub demonstratiuum: nam in demonstratiuo sola audientium voluptas queritur: totumq; illud genus ad pompam, & ad ostentationem comparatur. non sub deliberatiuum: in priore enim ut vidimus, nulla deliberatio est: quin id tantum agebat Cicero, ut exiret Catilina, quo ipse postea cum senatu deliberare de rep. posset. neque enim praesente eo deliberare, aut decernere utile fuisset. hac autem, quam nunc explicare aggredimur, itemq; tertia, nihil aliud agit, quam ut exponat populo ea, qua gesta sunt, eumq; confirmet, ac bene sperare iubeat. ne queramus igitur, haec orationes quo in causae genere sint, aut in quo statu: sed ista relinquamus his, qui eo progressi sunt stultitia, ut, editis libris, non tantum in epistolis Ciceronis, verum etiam in Comaedijs Terentij & genus causae, & statum requirant.

Nunc Ciceronem ipsum audiamus.

M. AN-

M.
L E

A
merit
esse, q
si vnq
ci posse
scelera
riq; c
uit. ac
quos Ro
liorum
confer
bem Ro
sines pr
bus nost
pulsare
atum fri
lab-faci
remedi
exercita
debellar
molieb
mus fac

M. ANTONII MURETI AD
LEONARDVM MOCENICVM P. V.TERTIAE IN CATILI-
nam orationis expli-
catio.

XVI.

AD MIRABILIS quadam, ac prope diuina
vis est, Leonarde Mocenice, hominis eloquentis:
meritoq; sapientissimus poeta scripsit Euripides, nihil
esse, quod ferro, quin idem oratione cōfici possit. Quod
si vnquam vllum tempus fuit cum id manifesto perspi-
ci posset, tum profectō apertissime declaratum est, cum
sceleratas Catilinæ in patriam machinationes, nefa-
riaq; consilia fretus eloquentia viribus Cicero dissipā-
uit. ac mihi quidem sæpenumero in summos homines,
quos Romana olim res plurimos protulit, intuenti, a-
liorumq; facta cum alijs, quam possum, accuratissimè
conferenti prorsus ita videtur, plus vni Ciceroni vr-
bem Romam, quàm omnibus, quotquot bellica virtute
sines protulerunt imperij, debuisse. nam vt in corpori-
bus nostris externum calorem, externumve frigus pro-
pulsare ac defendere facile est: vbi autē intus contra-
ctum frigus, aut in venis ac visceribus conclusus calor
labefactat eas partes, quibus vitæ præcipuè continetur,
remedium ei malo adhiberi, nisi ab homine perito, atq;
exercitato, non potest: sic in ratione gerenda resp.
debellare hostes externos, & quod illi mali ciuibz tuis
moliebantur, id in ipsorum capita conuertere, sim-
mus facile est, eiusmodi tamen est, vt humanis viribus
effici

effici posse videatur: at ubi ipsa inter se dissident reip.
partes. & quidem ita dissident, ut quibus in tota ciui-
tate plurimum animi, atq; audacia est, ij coniuncti ac
consociati inter se, obstinatissimo animo, pestem cete-
ris, atq; exitium machinentur: Deum profecto Moe-
nice, Deum quendam, non hominem, esse oportet, qui
in tanto, tamq; ancipiti discrimine statum ciuitatis
integram, atq; incolumem praestet: ea verò laus, cui po-
sius, quam Ciceroni, tribuenda sit, neminem video. v-
nus enim latentem adhuc atq; occultam conuatio-
nem singulari providentia, vigilantiaq; d. prehendit,
ac protulit: manantem, serpentemq; paulatim longius,
compreffit: fractos ac debilitatos metu propter inusi-
tatam periculi magnitudinem ciuium animos confir-
mauit: in formientem tantis rebus excitauit senatum:
eadem voce & securitatem bonis, & terrorem impro-
bis attulit: collegam suum labe coniurationis infelici,
sponte deposita, oblataq; illi prouincia, ad bonas par-
tes adduxit: & ut quæ sanari poterant, summo adhi-
bito studio, sanare conatus est, ita quæ insanabilia vi-
debantur, ea, omni periculo, atque omni inuidia pro-
nihilò habita, animosè ac fortiter amputauit. itaque
earum rerum ergo, primus meritis, mo eum honorem
consecutus est, ut pater patriæ diceretur. Ac si quis est,
qui horum praestantissimorum operum laudem ab elo-
quentia remouens, ad alias quasdam virtutes referre
malit: ut ei nos illud dabimus, nunquam hominem
quamlibet in dicendo copiosum, atque ornatum, hac
tam praeclara effecturum fuisse sine alijs plurimis, ma-
ximisq; virtutibus: ita ipse, nisi valde iniquus sit, nobis
hoc concedat, necesse est, nunquam hac tam feliciter à

quo-

quoq;
fructu
deserui
monstr
nesta
mei,
ma a
di: &
aut a
comp
posse
ueni
sedu
Aori
opibu
ita m
cupia
tur: s
negot
rem
teris
lis ha
nos la
nam
micis
quan
me f
ribus
mini
cij la
dicat

quoquam dirigi gubernariq; potuisse, cui ceteris instruo animi bonis grauer ornateq; dicendi facultas defuisset. Hanc ego ad facultatem Mecenice vias com monstrare conor is, quibus in hac vrbe cordi sunt honestarum artium studia. nam etsi non sum ita nescius mei, vt eloquentem esse me putem: tamen, quod à prima etate dedi me studiosè ad exercitationem dicendi: & magna cum cura peruolui aui eorum scripta, qui aut discituisse ferebantur, aut ea præcepta libris suis complexi esse, quibus orationis copia pararetur: videoor posse, quod ipse nō peruenierim, nihilominus, eò qua perueniendum sit, aliquo modo indicare. Certè quidem sedulo præsto, quod possum, & quod mihi senatus auditoritate munus intinctum est, ei vt ne desim, viribus opib; q; omnibus elaboro. quoniam autem multi saepe ita mecum egerunt primarij homines, vt dicerent, se cupidos quidem esse cognoscendi ea, qua à me dicerentur: sed, ne ad me tam saepe, quàm vellent, ventitarent, negocijs impediti: si subsceui temporis aliquid sumerem ad ea ipsa, qua quotidie traderem, mandanda literis gratum id multis, atque optatum fore: morem illis hac quoq; in parte gerere volui: & ad meos pristinos labores hoc quoq; scribendi onus adieci. Quod utinam tam utile sit alijs, quàm à me, solo obsequendi amicis desiderio, sine vlla ambitione susceptū est. quam enim non eam me sapientiam consecutum præ me fero, vt gloriam spernam: tamen ea nostris temporibus copia est vel eruditorum hominum, qui meo luminibus obstruam, vel maleuolorum, qui omnem iudicij laudem in vituperandis alijs positam putent: vt iudicaturus sim, mecum præclare actum, si ita caream

gloria fructu, ut ne obrectatorum quidem aculeos sentiam. Nunc, quando de quatuor Ciceronis in Catilinam orationibus duas interpretati sumus, pari duas reliquas studio persequemur.

M. ANTONII MURETI
AD LEONARDVM MOCENICVM
P. V. QVARTAE ORATIONIS
in Catilinam explicatio.

XVII.

Si praemijs tantum, Mocenice, & ijs praemijs, in quibus praecipuam felicitatis partem, vulgaris opinio constituit, ad benemerendum de humano genere praestanti homines ingenio adducerentur: multos, ut opinor & certè, ab instituto virtutis itinere animaduversa superiorum aetatum exempla reuocarent. nam si replicare memoriam temporum, & antiquitatis monumenta excutere velimus, deprehendemus, vnaquaq; in re eos ferè, quorum plurima in eam extabant, maximaq; beneficia, omni scelere laceratos, omni crudelitate reaptatos, omni aerebitatu genere diuexatos fuisse. quod quamuis ita exploratum est & tibi & ijs omnibus, qui opera aliquid in antiquitatis cognitione posuerunt, vix ut confirmationis indigeat: tamen, ut, si qua esse potest, dubitatio eximatur, aliquot, quae mihi nunc in mentem veniunt, illustra eius rei exempla subiiciam. Prima autem in hac cogitatione occurrunt illa omnium laudandaru artium, ipsiusq; adeò humanitatis parètes. At bene: quam optimis studijs deditam, refert à se siquidè, atq; ut

ita dixi
cui vna
la Ma
AESC
erat v
tatis, m
tem ve
prauè
mè aff
tionem
ceteras
tudine
huius g
in histo
bulo ip
manib
quod si
dita, i
obtinu
suspici
vrbe, e
rarat:
cum ce
virtute
miserat
verò ill
statua
magni
est, qui
dorias
fineri

ita dixerim, foetam eruditissimis hominibus ciuitatem
 cui vnquam insigniter adiuuare, impune licuit? non il-
 la Miliadem Cimodem, Themistoclem, Aristidem,
 Aeschinem, Demosthenem, quorum omnium summis
 erat vsa beneficijs, in exilium pepulit? non illud probi-
 tatis, modestiae, integritatis, sapientiae specimen Socra-
 tem veneno necauit? & constituto aduersus impios, ac
 prauè de rebus diuinis sentientes supplicio eum potissi-
 me affecit, qui vnus ex omnibus ad veram Dei cogni-
 tionem proximè accesserat? sed Romana res, quanto
 ceteras omnes magnitudine viriū, atq; imperij ampli-
 tudine superauit, tanto maiorem nobis, atq; ampliorem
 huius generis exemplorum copiam subministrat. cuius
 in hystoriam quisquis ingreditur, is in ipso quasi vesti-
 bulo ipsum illum vrbis parentem Romulum senatorum
 manibus crudelissimè disceptum ac dilaniatū videt.
 quod si tam horrendi facinoris immani atrocitate spe-
 ctata, intro tamen ire perrexerit, non longe progressus,
 obuium habebit Collatinum, ob manem popularis
 suspicionis auram, in exilium proficiscentem ea ex
 vrbe, quam ipse magna ex parte dominatu regio libe-
 rarat: Atque vt Coriolanum tacitus praetereat, Mar-
 cum certè Camillum, haud facile dixerim, militariae
 virtute, an fide, iustitiaeq; maiorem, & mirabitur, &
 miserabitur eadem calamitate perculsum. Scipionem
 verò illum, de quo verè scripserat Ennius, nullam ei
 statuam, nullam columnam à populo R. erigi posse, quae
 magnitudinem rerum ab ipso gestarum responderet, quis
 est, qui cum intellexerit eò post tot tamq; insignes vi-
 ctorias redactum, vt exilium sibi suapte sponte con-
 sciuerit, non debilitetur, ac concidat animo, planeq;
 iudi-

iudicet, nullam ipsi attingendam esse reip. partem, qui commodo ac tranquillitati suae consultum velint? Quid iam illos turbines, illas procellas, illas tempestates ciuiliū dissensionum commemorem? quibus non vnus aut alter praeclarus & salutis reip. ciuis percussus est: sed ipsi acerui, ipsa millia immortalitate dignorum hominum nefarijs confeceratissimorum latronum manibus trucidata iacuerunt. O acerbum illud, O vel Romanū nominis hostibus miserabile spectaculum, cum passim per vias immanium gladiatorum in principes ciuitatis debacchabatur furor: cum qui aliquando reip. praesidio fuerant, eis nullum in ciuitate praesidium reperiatur: cum quorum eloquentia ipsis gloria, alijs admirationi, reip. salutis fuerat, eorum ex illis ipsis Rostres, ex quibus tam saepe concionati erant, incisis cervicibus, capita sanguinolenta pendebant. Sed vt haec mitamus, quibus satis doleenter deplorandis, alicuius eorum, qui tunc occubuerunt, opus esset ingenio: Ciceronis casus, totiusque vitae iactatio, quem non, qui in iuuentutem patriam commodum suum, aut aliquod eiusmodi praemium sequatur, a reip. tractatione deterreat? cuius enim vquam hominis vel plura vel maiora merita populus Romanus habuit? at ille tamen, cui senatus togato supplicationem decreuerat: quem Q. Catulus, princeps senatus, quem M. Cato, quem multi alij parentem patriam merito vocauerant, cui L. Gellius coronam ciuicam a reip. deberi dixerat, quid non postea calamitarum, indignitatum, acerbissimarum in ea, quae ipsius consilijs stabat, ciuitate perpassus est? ipse in exilium ab homine deterrimopulsus, direpta bona, vexata vxor, vexati liberi, domus incensa: quicquid denique merue-

rat Cl
lit, qui
Quocir
tione p
hominu
liorum
fecto
simili
mnibus
supplie
uare c
omnes
sa per
defug
retuler
que me
alij nob
ui, cum
deberi
rep. na
ne qui
ne vel
rentur
nem ti
conseru
pressa
est, vt d
tus: ne
excesso
state d
tant, de

rat Clodius, Cicero pertulit: & eas ob ipsas res pertulit, quibus nulla satis ampla præmia poterant inueniri. Quocirca si sola, ut initio dixi præmiorum expectatione præclari viri ad virtutem, & ad iuuandum genus hominum adducerentur: multi sine dubio, cognitis aliorum casibus, à proposito abducerentur. Sed est profecto Mocerice, est maior quadam vis, quæ tibi, ac tui similibus persuadeat, virtutem non modo detractis omnibus præmijs, verum etiam propositis omnibus supplicijs, esse expetendam: pulchrum esse adiuvare ciues suos, & omnes curas, omnes cogitationes, omnes vigilas in reip. salute defigere: nullum eius causa periculum, nullam invidiam, nullam dimicationem defugere: ciues beneficijs affecti si quid præmiorum retulerint, non repudiandum: sin parum grati, parumque memores fuerint, quid denique nos reip. non quid alij nobis debeant, cogitandum. sæpè enim ex te audiui, cum diceres, gratulari te tibi, & magnam gratiam deberi omnium rerum moderatori Deo, quod ea in rep. natus esses, in qua verendum non esset, non modo ne quisquam ob virtutem in invidiam vocaretur, sed ne vel minimis in rep. beneficijs sua præmia denegarentur: sed tamen si vixisses illis temporibus, & optionem tibi Deus tulisset, Ciceronis fortunam ab vrbe conseruata exulantis, fortunæ Caesaris, in eadem oppressa dominantis, antepositurum fuisse. Ac planè ita est, ut dicam, gratuita prorpius, non mercenaria est virtus: neque præmiorum mercedibus ad recte agendum excelso homines ingenio sed ipsa dignitate atq; honestate ducuntur: aut si quando de aliquo præmio cogitant, de gloria, deq; immortalitate nominis cogitant:

cnius

cuius splendore capti & incensi, omnia quæ aspera, molesta, difficilia perpesu, impatibilia creduntur, vel non sentiunt, vel despiciatui ducunt. neq; verò M. Tullius, cum de coniuratis supplicium sumeret, non iam in cogitatione præcipiebat eas tempestates, quibus postea vexatus est. Sed animus & à natura præclare conformatus, & sapientiæ præceptis aduersus omnes vel fortuna, vel hominum iniurias confirmatus, multo pluris ducebat eam pulchritudinem, eamq; gloriam, quæ in conseruanda patria esset. quam omnes acerbitates, quas ipsi postea perditorum hominum inflammata odio rabies obijcere posse videretur. Hanc ipsius rationem at sententiam fuisse, cum alia multa, tum hæc, quam explicare ingredimur, oratio manifestò declarat.

M. ANTONIVS MVRETVS

S. P. D. ADRIANO TVR.

N E B O.

XVIII.

CVM ex Italia, octauo post anno, in Galliam mihi esse redeundū viderem, iudicavi fore, ut militio verteretur, si ex regione copiosissima, & bonis omnibus abundantissima, in qua tot annos versatus essem, redire ad meos, inanis aliqua ex re exquisita & visenda, qua possem à VIPILOPOVAV eos, qui, tam longo intervallo, saluum venisse, ut sit, gratularentur. Quamquam igitur toto peregrinationis meæ tempore studiosissimè feceram, ut veteres bibliothecas, quæ illic plurimæ, ac pulcherrimæ sunt, excuterem, bellissimum

quod
merer
Roma
insira
affectu
post ea
mend
antiq
in Bib
august
statist
nium
non it
superi
homin
ni a eff
cum an
essent,
triduo
rat: fer
ptaban
luserat
rem, se
nitam
quam r
omnibu
ruption
totum p
modo ex
cui, qui
sed etia
quod

quodque, quod suo tempore ad vsum hominum depro-
merem, conditurus: tamen ultimis illis diebus, quibus
Romæ fui, maiori etiam studio ad eam rem incubui:
instita & vfitata hominibus consuetudine, ardentiori
affectu tractandi atq; amplectendi ea, quibus se paulo
post carituros vident. Sape autem audieram com-
mendari ab hominibus eruditis volumē quoddam per-
antiquum Philippicarum M. Tullij, quod asseruaretur
in Bibliotheca Vaticana non in maiore quidem illa &
angustiore quæ, Pontificum beneficio, quotidie fere,
statis horis patere, ad communem studiosorum om-
nium utilitatem consuevit: sed in abdita quadam, &
non ita omnibus peruia, quæ à sacerdotibus diui Petri
superioribus annis concinnata postea, siue negligentia
hominum, siue fraude, exhausta prope iam & exina-
nita esset sed anxium me ac sollicitum habebat, quod
cum antea multa per me, multa per amicos expertus
essem, ut eum librum inspicere, eoq; triduum aut qua-
triduum arbitratus meo uti possem: nunquam succe-
sserat: semperq; casus aliquis, cum iam iamq; id quod o-
ptabam consecuturus viderer, conatus omnes meos e-
luserat: statui tamen, antequam ab incepto desiste-
rem, semel etiam experienda omnia esse & quasi mu-
nitam aliquam arcem diu frustra obsedissem, prius
quàm re infecta discederem, omnibus simul machinis,
omnibus operibus ad murum admotis tentandam ir-
ruptionem. quid quaris? puncto temporis obrigit, quod
totum prope biennium ne quicquam optaueram. non
modo enim mihi eximium illam librum inspicere li-
cuit, quod ego ipsum posuissem in magni beneficij loco:
sed etiam permixtum est, ut eum mecum auferrem,
domiq;

domi^q, haberem, data prius fide, eum, quod longissimū
 esset, ante septimum diem redditum ac restitutum iri.
 Tum verò, tanquam longo tempore collectam suam
 expleri cupiens, ita eum auide peruolutare, & cum
 ijs qui ab eruditissimo ac diligentissimo viro Hierony-
 mo Ferrario emendati erant, conferre cœpi, ut me,
 quamquam grauit̃ agrotare cœperam, non valetudi-
 nis ratio, non cibi potionisve necessitas, non ille ipse om-
 nium domitor (ut eum poetæ & Græci vocant) aram
 dulci occupatione posset somnus obducere. præclare au-
 tem mihi constitit operæ meæ fructus. non enim facile
 crediderit quisquam, quàm multa in his orationibus
 mutila, quàm multa temere addita, quàm multa cor-
 rupta ac deprauata legerentur in omnibus alijs libris,
 quæ huius ope expleta, resecta, sanata, & integrati-
 suæ restituta sunt. Librum autem ipsum credo equidē
 ante hos septingentos annos exaratum esse. quod &
 ipsa litterarum conformatio ostendit plerisq; locis ge-
 mina ei quæ in Pandectis Florentinis, & in Terentio
 Petri Bembi visitur: & scribendi ratio, quam & Dorpe-
 rianæ vocant, eadem plane quæ in ijs, quos modò nomi-
 nauimus, libris, & præterea in antiquissimo illo epistolarū
 Ciceronis, cuius exemplum ab hinc triennium diuul-
 gavit P. Victorius, quam quidem cum ex aliqua parte
 exprimendam curauerim, non tamen sum ausus perpe-
 tuo id facere, ne nimia illa nouitas (siquidem noua di-
 cinus etiam ea, quæ cum Vetera sint, diu ab oculis &
 ab usu hominum absuerunt) lectoribus & moram ob-
 iiceret, & molestiam pareret, ut taceam, quod quidā
 in eis libris inesse iudico, errore potius, & vitio illorum
 temporum, quàm ratione, & auctoritate superiorum
 recepta.

recepta.
 per li
 lem p
 scribe
 quod
 & op
 libris
 ris, p
 que g
 nesci
 scribe
 ptus
 adpon
 cum,
 ius de
 riam,
 simili
 At hæ
 ampli
 nobis
 alijs
 vir op
 bere q
 nimen
 ut libe
 comm
 micus
 tur, ne
 rem: si
 re vnu
 ram, c

recepta, cuius generis sunt emptus, sumptus, & similia per litteram p. in quo immoderata fuit atq; illa, vt sollemnina, & sompnum, & temptare, pleriq; omnes tum scriberent. Sed & illud ex eodem fonte fluxisse puto, quod litteras multas inter se cōmutabant: cum apsum, & optineo, contrag, scriptura, & obtare, sæpe in eorū libris legatur. in eundem numerum incluserim, auieris, pro abieris: & Bolumniam pro Volumina, eiusdemque generis innumera. Nam illud quale esse dicam, nescio, quod Latbrones, & lathrocinia prope semper scribebat is, cuius manu ille Philippicarum liber scriptus est. Ne illa quidem exprimenda duxi, adficere, adponere, conligere, conlega, inlustris, & talia, aut acum, relicuum, locuntur, cottidie: qua tamen non eiusdem generis, cuius illa, esse duco: aut illa, immemoriā, pro, in memoriā, summaſt, pro summa est, & similia: etsi hæc quidem non planè aspernanda censeo. At hæc leuiora sunt. illud maioris momenti: quod locos amplius trecentos in omnibus alijs libris deprauatos, à nobis emendatos videbit, quisquē hanc editionem cum alijs conferre voluerit. Tibi autem Adriane Turnebe, vir optime & doctissime, hunc laborem meum inscribere quasiq; consecrare placuit, tum, vt extaret monumentum aliquod veteris amicitia nostra, tum vt liber ipse hoc nomine studiosis omnibus gratior ac commendatior foret. Et sane siue quarendus erat amicus de me bene meritus, cui hoc munusculum daretur, neminem ordinis nostri videbam, cui plus deberem: siue deligendus iudex, qui de his rebus existimare vnus omnium optime posset, nullum reperire poteram, cui iustius id deferretur, quàm tibi. Non enim

aut obscurum, aut ambiguum est, inter omnes, qui hodie litteras tractant, ad quem ex hominibus nostris primis sine controuersia deferantur. Vale, meq, ut facis, amare perge. Lutetia. Id. Mart. anno M. D. LXII.

M. ANTONIVS M VRETVS

S. D. PAVLO SACRA

TO SVO.

XIX.

EX omnibus veterum scriptorum monumentis, Paule Sacrate, nulla peius ab hominibus imperitis, ac temerarijs flagitiosusque tractata sunt, quam ea, quibus ius civile populi Rom. continebatur. Nam cum extitisset antiquitus magna quedam vis hominum eruditorum, qui leges, Senatus consulta, plebiscita, edicta magistratuum & urbana & prouincialium tum copiosis & vberibus, tum mundissimo ac nitidissimo orationis genere scriptis commentarijs illustrassent: iamq, immensi operis videretur eorum omnium scripta peruoluere: arduum etiam & difficile in crebris, ut fit, eorum dissensionibus, quid optimum ac verissimum esset, iudicare: ei malo mederi cupiens Imperator Iustinianus, negotium Triboniano & aliquot alijs dedit, ut ex eorum scriptis ea tantum exciperent, quae utilia essent, quaeq, in iudicijs obtinerent: quae cum in vnum corpus, relectu ceteris, ordine digessissent, sola tererentur studiosorum manibus, eiq, laborem minuerent ac leuarent. At illi, hac po-

testa
inut
ut mi
dum
tes, e
tes, tr
teres
liter
perpu
defon
esset.
quod
scitis,
pum,
libris
integ
dicti p
ipse p
& mag
Et a, di
fabul
ius cin
Et om
tum s
tur, e
ni, & a
cum q
sophia
iam pe
perior
caligin

testate accepta, non ut ille Horatianus agricola, qui
 inuiles ramos falce amputans feliciores inserit, sed
 ut milites accepto signo ad oppidum aliquod diripien-
 dum ac depraedandum, per medium ius ciuile grassan-
 tes, & ut quidq; obuium erat, lacerantes, mutilan-
 tes, trucidantes, breui tempore exhibuerunt nobis ve-
 teres iuriconsultos, instar Deiphobi, laceros crude-
 liter ora, Ora manusq; ambas: quamq; disciplinam
 perpurgandam ac perpoliendam susceperant, eam ita
 deformarunt, ut vix vlla amplius eius imago super-
 esset. Quam enim hanc infelicitatem esse dicemus,
 quod, cum hoc ius ex legibus, senatusconsultis, plebi-
 scitis, edictu magistratum, constitutionibus princi-
 pum, responsis prudentum constare dicatur, hodie in
 libris iuris nulla lex exstat, nullum senatusconsultum,
 integrum saltem, & ὅλον δικον, nullum plebiscitum: e-
 dicti perpetui pauca quadam, ut ex naufragio, tabula
 ipsa principum constitutiones multis locis decurtata,
 & ἰσχυρισμοῖς, vix prudentum autem scripta ita distra-
 cta, dilacerata, diuulsa, ut in eis vetus illa Hippolyti
 fabula renouata videatur. Itaque hodie non aliter
 ius ciuile discere cogimur, quam si sablatis & extin-
 ctis omnibus Aristotelis, & Aristoteleorum interpre-
 tum scriptis, fragmenta tantum quadam reperiren-
 tur, e varijs Alexandri, Themistij, Simplicij, Philopo-
 ni, & aliorum decerpta commentarijs, ex quibus ut
 cumq; in communes locos digestis Aristoteleam philo-
 sophiam discere iuberemur. Accessit aliud multo et-
 iam perniciosius & exitiosius malum. Nam, cum si-
 prioribus seculis, Dei permissu, densissima quadam
 caligine animus hominum offusa, omnes propemodum

bona artes oppressa ac sepulta iacerent, extiterunt in illis tenebris homines audaces ac praesidentes, qui nulla Latini sermonis intelligentia, nulla veteris reip. R. cognitione, cum dialecticam, sine qua nihil recte atque ordine tractari potest, aut non attigissent, aut ita attigissent, ut non attigisse praestaret: politice autem, unde omnia iuris principia ducuntur, ne per somnium quidem aspexissent: arrepta, ut inter cecos, iuris interpretandi provincia, verbosissimis & insulstissimis commentarijs illas qualescunq; veterum prudentum reliquias onerarunt, & ita imposuerunt humano generi, ut hoc quoq; politissimo & eruditissimo seculo iudicia tamen plerisq; omnibus in locis ad eorum somnia dirigantur, & ex eorum indocta doctrina exerceantur: En quod magnifica illa Iustiniani promissa ceciderunt: ut quos ille, ad exemplum Diomedis Homericum, aurum pro are accepturos esse dicebat, hunc pro illo obryz. & veterum auro scoriam, & si quid ipsa face magis faculentum est, acceperint: quosq; in illis floridissimis pratis Africani, Papiniani, Vlpiani, & talium pasci oportebat, hunc nunc in Bartoli, Baldi, & aliorum etiam sequioris notae sordibus ac sterquilinis volutentur. Quosq; quidem inelegantes quidem & incultos, sed magno tamen ingenio & acri iudicio praeditos vixisse aiunt: de istoc videbimus: nam ne ego quidem eius ingeniam admo: nimis potius ingeniosos fuisse fateor: illud quidem certe negari non potest, cuius quis ciuitatis neq; linguam teneat, neq; formam, leges, mores, instituta cognouerit, eius ius ciuile non posse ab eo, quamlibet ingeniosus sit, commodè intelligenterq; tractari. Satis igitur magna gratia ijs haberi non potest, qui hanc caliginem

ligine
qua t
tur, ac
ciplin
torem
ita di
stitua
lit, &
virium
drien
tatur
istoru
ta del
ad me
nisi ho
config
autem
ea qua
multo
nunc
to: qua
& tue
tam in
optim
to auu
officij
perfece
nos,
vi sper
monu
soles, n

liginem discutere, & istis impostoribus personam, sub
 qua tamdiu hominibus illuserunt, detrabere conan-
 tur, ac perficere, vt quemadmodum cetera omnes dis-
 ciplina à teterrimo Barbarorum dominatu liberata, ni-
 torem ac splendorem suum his temporibus receperunt,
 ita disciplina iuris tandem aliquando in pristinam re-
 stituatur dignitatem. Tales & nonnullos Italia protu-
 lit, & longe plurimos Gallia. Quorum ego vestigia pro-
 virium mearum modulo persequens, totum illud qua-
 driennium, quo libros digestorum in hac vrbe interpre-
 tatus sum, dedi equidem operam, vt quotidie plurima
 istorum, qui tanti in vulgus fierent, ac fœdissima erra-
 ta detegerem: & ingeniosorum adolescentum animos
 ad meliora conuerterem: effecissemq; omnino aliquid
 nisi hominum nudari subsellia sua & cornicum oculos
 configi dolentium conquestiones obstitissent. Cogito
 autem si & vita supererit, & otij aliquid contigerit,
 ea quæ tunc è superiore loco dixi, colligere, & quoniã
 multos id cupere video in publicum emittere. Ideoq;
 nunc exiguam quãdam ad te eorum particulam mit-
 to: quam tu si tanti videbitur, istic edendam curabis,
 & tuo multis mihi nominibus carissimo nomini dica-
 tam in vulgus exire patieris. Cupio enim, Sacrate vir
 optime & humanissime, & magno illo Iacobo Sadole-
 to auunculo tuo dignissime, pro plurimis, ac suauissimis
 officijs erga me tuis aliquid tibi vicissim rependere, ac
 perficere, vt amicitia, quæ mihi tecum viginti iam an-
 nos, & eo amplius, sine vlla offensione intercessit, &
 vi spero, ad extremum vsque spiritum duratura est,
 monumentum aliquod apud posteros exstet. Tu, vt
 soles, munusculum hoc non ex sua, sed ex animi mei

magnitudine metieris. Vale. ROMAE. Id. Septemb.
M.D.LXXX.

PAVLVS SACRATVS CA-
NONICVS FERRARIENSIS M. AN-

TONIO MURETO I. C. AC

Ciui R. praeantissimo

viro S. P. D.

XX.

PRIMUM quidem maximas, ut debeo, atque im-
mortales aeterno ac prepotenti Deo gratias ago,
habeoque Murete praestantissime, cuius diuino beneficio
ad hoc usque tempus perueni, quo mihi amplissimo illo
atque pulcherrimo munere iam pridem pro tua singula-
ri in me humanitate mihi debito frui tandem liceat,
tibi quoque facultas fuit exoluendi promissum tuum, et fi-
dem denique tuam praestandi ac liberandi. Nam duo de
viginti annos me summa in expectatione fuisse hu-
iusce tuae eximia in me liberalitatis, ex tuis ac meis
litteris, quas nuper edidi liquido perspicere potest. Gau-
deo deinde maiorem in modum, neque ullis verbis ex-
plicare queo, quam grata mihi atque exoptata fuerit
huius tuae constantissima in me voluntatis declaratio.
Nam praecipui tui erga me amoris quod illustrius in-
dicium mihi ostendere potuisti, quam cum voluisti no-
men meum illustrari abs te diuinis scriptis ac celebrari
tuis? Equidem egregium ac praclarum hoc factum tuum
omnem mihi dicendi facultatem adeo eripuit, ut si pa-
rem etiam tua eloquentiam natura mihi dedisset, ne
ad minimam quidem huius tanti erga me beneficii

tui partem oratione assequendam aspirare vnquam
 possim. Accedit etiam, quod nihil mihi ad felicitatem
 deesse puto, postquam metali ac tanto monumento
 decorasti: Tuus enim suauissimus liber questionum
 plenus, refertusq; grauissimis sententijs, in quo mirum
 in modum excellentissimi ingenij tui, atque admira-
 biles eloquentia vis elucet, in manibus doctissimo-
 rum virorum cum versabitur, sicut ego iam totum
 bis percurri, quod mealegendum inexhausta erat
 audivitas, nec satiari poterat, vbi te illi miris in cœ-
 lum laudibus extulerint, nonne beatum me pradi-
 cabunt, qui tanto amoris vinculo tecum astrictus
 fuerim, ut me immortalitati & hominum memoria
 sempiterna tradere volueris: Sed quod in epistola ad
 me tua de Triboniano illo, eiusq; socijs quereris &
 iuste, quibus Iustinianus cum mandasset, ut ex veteri-
 bus illis Iuriconsultis exciperent ea, quæ ad iudicia
 accommodata essent, quæq; maximè vitilia ac neces-
 saria viderentur. Illi tamen immisi cum falcibus am-
 putarunt, dilacerarunt, mutilaruntq; in eadem pro-
 fecto sententia, Murete excellentissime, iamdiu sum,
 ac dum eram Patavi, me cum socijs illis meis de hoc
 tum sermonem habuisse saepe memini, quibus etiam
 dicere solebam, si Cicero vnus nobis superstes non fuis-
 set, linguam latinam ab illis viris grauissimis nos esse
 petituros. Ac nimirum inuidit ille tantis viris, quos i-
 mitari non valebat, ac Bartolo ceterisq; successori-
 bus leguleis sermonem rudem, vulgarem, plebeiumq;
 nobis obtrudendi ansam dedit. Itaq; qui tantos librorū
 acervos capiat, vix iam videtur esse locus. In ijs autē
 alijs & alijs, ut Iustinianum alterum desideremus.

Verum cum satis iam veterum monumentorum interitum deplorauerimus, si te posterius imitari voluerint, ut magnam in spem venio fore multos, qui exemplum tuum sequantur, non vereor ne non in pristinum statum leges breui restituantur, ac sua dignitatis splendorem obtineant: Primi quidem tui huiusce disciplina fructus vberissimi lectissimique, quos pro tuo summo in me studio dicare mihi voluisti, omnibus viam monstrabunt, quam qui persequentur, non solum indicabunt se adamare hanc excellentem iuris ciuilis scientiam, sed & illius facile compotes fient. Ego quoque, amicos meos qui legibus ipsis studium suum dabunt, hortari non desinam, ut eandem semitam teneant, quibus etiam spondebo fore, ut eos instituti huius nunquam poeniteat. Quod reliquum est, cum à te tam diuino munere affectus fuerim, Murete humanissime, ut nihil unquam tale cogitarem, atque, ut te simillimo remunerari possim, praecisa mihi spes omnis sit, nihil enim suppetit praeter voluntatem, quo me vertam, quid moliar, ut ceteri saltem me tibi animo gratissimum, ac tanti tamque eximij & regalis doni memorem esse intelligant? Nempe tibi me pro tot ac tantis tuis in me meritis iamdiu obstrictum prorsus addicam, quem tibi fidelissimum in tua potestate habebis, ac quoad vixero, colere diligentissime nomen tuum non desistam, Et quotannis tamen nonnulla tibi signa dabo RGTA d. d. v. c. p. v., ex quibus intelligas tua nimia in me benignitatis nullam capere me posse obliuionem. Vale Murete et atis nostra decus, ac te Deus Opt. Max. diutissime seruet incolumem, omnesque cogitationes & actiones tuas perpe-

tuofortunet. FERRARIAE. 7. Kalend. Nouemb.
M. D. LXXX.

M. ANTONIO MURETO

PAVLVS MANV-

TIVS S. D.

XXI.

M IHI verò, ita viuam, etiam atq; etiam probatur. & cum in quouis genere magnus omnino sis, in hoc maxime videris excellere. Planè (ut omittere reliqua) ingenij tui quasi quandam secretum sum admiratus, ita concinnè, ita aptè, facili quodam sententiarum nexu rem ducis, donec ad ipsum peruenias: in quo te, vbi scis habere multos, citra omnem adulandi suspicionem, summa explicas cum dignitate. Gratulor tibi de ista facultate, & eo magis, quod, si locis impertitur gloria, nouum decus accedet ad Italiam nostram: in qua sedem, auctore atq; auspice me vno ita locasti, ut cogitare nihil prorsus de migratione videaris, nec vero secus debes. Valdè enim ad literarum elegantiam, planeq; ad omnem humanitatem tibi profuit hoc cælum, è quo iam per quadriennium spiritum hauris. Itaq; noster eris perpetuo mi Murete, si gratus esse vis: quod profecto vis: soles enim hanc virtutem præter ceteros efferre. Tibulli principium mitte, ut cū epistola coniungatur. Scholia, non dubito, te operam daturum, ut tua videantur, id est, lita luminibus ingenij, & quantum res patitur, erudita. Vale. V E-
NETIIS.

P 5

EIDEM.

GAUDEO, mi Murete, quod profecto etiam me
tacente existimas, te nauare operam Regibus,
ingeniumq; tuum, quod ego semper vnice dilexi, ex-
culiq; laudibus, à tanto Pontifice, & ab vniuerso Car-
dinalium collegio vehementer probari. Nam, si qui al-
liter sentiunt: quanquam quis est, qui aliter sentire
posset? Verum amen si qui fortasse reperientur, quos li-
sior impediatur, quo minus rectè ac sincerè iudicare pos-
sint, de hys laborandum non erit: cum te praesertim ille
noster, quem sequuntur multi, sed ille praeter ceteros,
qui nobis quasi ^{in iure} debet esse, non mediocriter
ornet, atq; diligat. Hac altera tua oratio priorem il-
lam vel aequat, vel vincit, sententiarum, verborum or-
dinis praestantia quo in officio, ac munere cupio te per-
gere, Simul enim perges in expedita, maximeq; dire-
cta gloria via, per quam processisti iam longissime, ne-
mine praecurrente, me fauente plurimum. De tua in
me beneuolentia, cum recordor meam, dubitare non
possum, meum in te animum expertus iam es, eundem
si & esse nunc, & perpetuò futurum arbitraris, non
fallam opinionem tuam. nam & mea non solum con-
suetudo, sed etiam natura ita postulat: & tu perspicis
eas laudes, quarum principia me olim, expectantem
id, quod prestare te nunc video, in tui amorem impule-
runt. Habeo summas gratias, quas agi à te cupio, Ar-
chiepiscopo Beccatellio: eumq; meo nomine, vt quàm
debet officiosè, quàmq; plurimum salutes valde rogo:
Es, vt

& vt scribit ad amicos flore honoribus in patria, ca-
 rus Imperatori, iucundus omnibus, nōsti humanitatem
 & ingenium: doctrinam auxit à discessu tuo, quantū
 vix credas: itaq; summa omnia de illo adolescente spe-
 rare nobis licet. Duareni obitu, de quo heri primum à
 Germano homine, qui ex Gallia recens venerat, ac-
 cepti, damni plurimum in iure Ciuili factum est. equi-
 dem dolui vel tua causa, quod eum à te amari senser-
 am. quanquam hæc, si ferret humanitas, prorsus do-
 lenda non essent. quid enim proficimus? angustiam quidem
 grauius, neq; communis conditionis necessitas concedit
 & vita commutatio, breuissima cum aeterna, miserrima
 cum beatissima, valde vetant. Ego nunc, quod acce-
 ptum diuina benignitati refero, quodq; tibi puto fore
 iucundissimum, valetudine vtor satis comoda, oculis
 quidem optimis, quod aliquot annis non contigit. Itaq;
 cum otium non ferrem. (scis enim me quiescere non pos-
 se) commentarios in reliquis Ciceronis epistolas cœpi
 texere: & vt initia sunt, prorsus industria non
 absolui, vt mihi quidem videtur, maiorem partem, id
 est, tres primos libros, & extra ordinem, octauum. in
 quibus, vt dixi iam, nisi me cōmunis philotia decipit,
 non videtur opera malè collocata. Habebis in clausula
 de Petro Fabro, tuo dicam, an meo? ita me triduo cepit
 sibiq; deuinxit ingenio, humanitate, prudentia. Planè
 vixi, quamdiu mecum fuit: nec mediocri sum amore
 discedentem prosecutus: nam tu, si nihil præterea mea
 causa velles, qui & vis, vt egisti iam plurimum, tamen
 hoc vno munere, quod auctus per te sum tam ornati a-
 dolescentis amicitia meis omnibus in te studijs, qua tu
 merita vocas, optimā gratiā retulisti. Vale. Venetijs.

H V B.

HVB. GIPHANIVS M. AN-

TONIO MURETO VIRO ERV-

DITISS. S. D.

XXIII.

VELLEM Murete, V. C. ea esse tempora, ut litteris nostris liber esset commeatus: haberem fortasse, de quibus te vel consulerem interdum, ut quendam velut, *μακροῦ ἔθους*, vel ut amicus commonefacere. Nunc quæ sint vides. itaque consilium cepi, quantum potest, temperare scriptionibus & literis, maxime ad longinquos. Quod tamen institutum ut iam migrarem, fecit Iacobus Zelenius familiaris meus, cui hæc ad te dedi. Is enim in Italiam hinc profecturus, cum magnopere me rogaret, ut sibi ad te, quem iam diu colit, quasi viam & aditum munirem: amico optimo exiguum hoc litterarum officium negare nec potui, nec debui. Eum igitur toto pectore tibi commendatum esse cupio, adulescentem, mihi crede, suavisimis moribus, & elegante doctrina expolitum, omniumq; doctorum hominum observantissimum. genus enim domi nobile, multisq; ad laudem insignibus viris clarissimum omitto.

Expectas autem fortasse & de Agellio nostro aliquid: Sed, & eum, & alia nostra remorantur, cum occupationes nostra cotidiana, tum librariorum hoc in loco inopia. Iuris quoq; Civilis, in quo & explanando & respondendo toti versamur: quasi rigor, & Musa, ut Poeta vetus eas vocat, seueriores, siue ut Fortunatianus loquitur duriora iuris scripta, vix patiuntur, ut in humanitatis illa velut virescens sæpè expatiet. Ne

tamen

tamen me putes aut vale humanitati & politis Criticorum studijs planè iam dixisse, planè iam aut eorum sectam Consultorum sequi, quorum utinam barbara modò esset oratio (ferri enim ea quoquo modo posset: quanquam & vestis honesta matronam nobilem ornet ac deceat) & non Iuris ipsius, ac rerum, totiusq; ferè scientiæ Ciuilis nostræ magna ignorantia, atq; perturbatio: de qua & tute iam pridem eleganter in Oratione quadam differuisti: Quare ne his me vitijs ad finem existimes, parerga nunc accipe, ex ijs quædam, quæ in ipsas Lectiones tuas quasi præteriens aliquando notauimus: Non ita certandi cupidus, quam propter amorem, quo te imitari aueo, ut Carus ait. Vidisti acutè lib. 6. lect. cap. 16. locum illum Ciceronis 2. de Diuinat. Totas noctes somniamus, neque vlla ferè est, quæ non dormiamus: & miramur, aliquando id quod somniamus, euadere esse mendosum: Qui tamen ita fortasse rescribendus est? Neque tamen vlla ferè est, quæ non; Et miramur, &c. ut, tò, quæ non, præcisè sit positum: pro eo, quod, quæ non somniemus. Non verò, ita, ut tu putas, totas noctes dormimus, neque vlla fere est, quæ non somniemus. &c. id enim à vetere scriptura longius aberrat: & nòsti, ob orationes concisas, quàm sæpe in veterum scriptis peccatum sit. agitur de somnijs, & non de somno: quamuis & illa in somnis. Illum autem locum pro Archia. Quod si non hic tantus fructus ostèderetur; & si ex his studijs delectatio sola peteretur: tamen, ut opinor, hanc animaduersionem humanis, ac liberalis. iudicaretis. Alij aliter, tu lib. 12. lect. cap. 15. ita emendas: hanc animi aduersionem. Vide, quaeso, ne ita rectius, hanc

hanc humanis. hanc nempe delectationem & voluptatem. Sape enim his articulis, hanc illam, & similibus non adiungitur nomen aliquod, sed prius adlatum tacite repetendū intelligitur, ut apud Senecam ep. 95. At illam habentem præcepta plurimum ait proficere: ubi delendum illud habentem præcepta nam ibi non de parentica, siue, ut Seneca, præceptiva, ut Cicer. in de Officijs loco vulgo non intellecto, quæ in præceptis posita est, parte Philosophiæ sed de theoretica agitur. Sic & pro Ligario: Valeat vox illa tua, qua dicit etc. id. quæ dicit, perspicue spurium. Eiusdem libri tui cap. 1. in his verbis Seneca lib. 1. de benefic. Nemo beneficia in Calendario scribit: nec auarus exactor ad horam & diem Creditorem appellat mendum esse recte admonuisti, atq; pro Creditorem, fortasse legend. Debitorem, quomodo & iam pridem Brissonus lib. 1. de verb. signif. illum ipsum locum adducit, hac enim cognata siue potius inter se relata vocabula, magis & minus, emptor & venditor, condutor & locator, debitor & creditor, migrasse interdum alterum in alterius locum videntur, quod & Iacob. Cuiacius obseruauit libro 1. cap. 10. & libro 9. cap. 7. Cui tamen d. l. si in emptione. D. de contrab. empt. & l. 18. solutione. D. ad exhibend. cur non adsentiar, hisque in legibus nihil mutandum putem, alio in loco explicabo. Hoc autem in loco Seneca, etsi 10 Debitorem non improbo, omitti tamen utrumque potest, & Creditorem & Debitorem, sed intelligi debitorem, ut verbum, appellat, præcisè & absolutè ibi sit positum. Quod autem ad eum locum Cic. attinet lib. 2. de finib. bon. de quo & tu lib. 6. ca. 20. & Turneb. alijsq;

laborant, Resplendeat his vestis argenteum, odri-
litium, locus ipse, ædificium, &c. eum ita emen-
dandum puto: vestis, argenteum, locus ipse: reliquis
inductis: Aut certe ita: Vestis, argenteum, anrum, lo-
cus pie ut adrlitium sit deprauatum ex ovo siue au-
ro. Paulò antè apud Cicer. hæc, quibus vinum defu-
tum è pleno sit. Hic si hon, ut ait Lucilius, cui ni-
hilius & sacculos abstulerit portenta potius quàm ver-
ba, quæ tamen ita exarata sunt in libris manuscriptis,
aliter Paulo Manut. aliter Ios. Scaligero in appen. ad
coniect. in Varr. mihi ita, è pleno sit hinophoro, ut ait
Lucilius, cui nihil sacculus abstul- rit. fortasse inquam
ita (nam & ipse dubito) rescribenda videntur. Inopho-
rum certè, vel ne mentiar inoforum in vet. lib. reperio
nunquam œnophorum. & rectè. Romani enim veteres
Græcum, non modò & Latinum, quod vulgare ut De-
moe, Edeatroæ (sic enim legend. puto apud Fest.) Ade-
phoe Terentiij de quo & tu in Terent. Clarumenoe &
pud Plaut. & Canephoroæ apud Cicer. Verrin. de qui-
bus nos ad Lucret. Sed etiam interdum aut in o nudæ,
ut in Poeta. poema. diocefsis, & diocetes apud Cic. pro
Rabirio Posth. vbi antea mendo: è Diogenes, & Paro-
chia. παροικία, vocab. Ecclesiast. (falluntur enim, &
omnium scriptorum etiam Iustimiani & Theodos. Co-
dicum exemplarium antiquissimis repugnant, qui nus-
per scribere cœperunt diœcesis & diœcetes paroecia
& paroecus, quos miror eadem ratione non scribere
poeta, & poema, poeefis) interdum in I meru verti-
bant, ut videre est in Iconomus, quod contra vsum ve-
terum quidam hodie mutarunt in Oeconomus, ut &
Alciat. admonuit lib. 9. Farerg. c. 3. in hodieocus apud
Festum,

Festum, id est, grassator qui græcè ἐσθίου. Inomam
 apud Orosium in lib. vet. qui à Græcū Οἰσμός. & in
 Cimiterium: sic enim Latine à veteribus Christianis
 scriptum id fuisse, quod græcè κοιμητήριον vetera mo-
 numenta confirmant. vnde & Acimitense monasteriū
 in l. inter claras C. de SS. Eccles. dicitur, quod à Græcis
 τὸν ἀνομήριον. Solent scilicet Romani Græca vocabula
 paululū variādo sua sapē facere, nec ipsæ ea aut lite-
 ris aut syllabis semper admetiri, vt Vlixes ex ἐσθίου,
 Exāclare, & anclare apud Fest. ex Græco ἐξαντλῆν, &
 ἀντλῆν: non vt vulgo iā scribunt exantlare. quod Ex-
 antlandi verbum & tu contra Lambinum rectē vin-
 dicasti, lib. 13. cap. 17. alia æquē eiusdemmodi: de quib-
 us alibi. Quod qui non obseruant, latinam linguam
 mirē perturbant: idemq; & Elogium, de quo & tu in
 Lect. optimum licet vocabulum, & bona quasi mone-
 ta, aut ciuitate Romana, tanquam lege Papia, planē
 exterminant, aut variē nunc in eclogium, nunc in el-
 logium, nunc in eulogium mutant, & epistolam scri-
 bunt, Græcorum more, inuitis omnium scriptorum li-
 bris antiquis, etiam marmoreis monumentis, in quibus
 constanter Epistula, & Eclogium extat. Atq; hæc qui-
 dem de meis in tuas Lectiones cerulis quibusdam ac
 notis, in quibus si quid erit tale, quod in acceptum re-
 ferendum putes: videbis, in quem quid expendas: ne
 & his accidat quod nuper Themista nostra apud Ci-
 cer. & Ennio itē nostro apud Agell. lib. 12. c. 4. de quib.
 diligenter olim ad te scripseram, contigit. idē loquor.
 Sed de his alio fortasse loco planius, & plura. Nunc vt
 modō dixi, de me satis multa. A te autem Lectionum
 quidem libros plures non ita pridem accepimus, omnis
 elegan-

elega-
 nim s
 dam,
 dedit
 neis h
 libror
 que g
 matur
 & Eu
 uatur
 gerus
 dem c
 & Po
 doriti
 blioth
 pta di
 Eorum
 ad lau
 qui ve
 menta
 vulgat
 dati

elegantia refertos : Sed quod inter nos, liceat. Soli enim sumus, postulantur iam à te & φιλοσοφῶμεν, quædam, & à Nobilio politiss. philosopho, qui aliqua iam dedit, plura. Atq; aded accepi non ita pridem ab idoneis hominibus, te iam paratas habere explicationes librorum aliquot Platonis & Aristotelis Politicorum: quæ grauiores scriptiones huic quoq; & atati tuæ iam maturiori, & personæ, magis conuenire videntur. Aiunt & Eunapij historiam, quæ in Vatic. bibliotheca adseruatur, curare te describendam, quod idem & Redingerus noster D. Thomas V. C. magno sumptu, iam pridem cœperat: sed conatum eius mors interrupit. Tu si & Politica illa scholia tua, & Eunapium, etiam Theodoriti epistolas, quarum insigne volumen in eadem Bibliotheca Herueto teste, superest, aliq; veterum scripta diuulges, benè, mihi crede, de Repub. mereberis. Eorum namq; opera cum Reipub. utilior, tum etiam ad laudem ipsorum diuturnior mihi semper visa est, qui veterum scriptorum præclaras συγγραμματα & commentarios aut in lucem ipsi proferunt, aut ab alijs diuulgatos vel eruditiss. scholijs explanant, vel vt emendatiores sint, elaborant. Emendatus enim liber est vice commentarij. Vale vir doctissime

& salue. A. c1c. 12.

LXXXIII.

Q

IVLII

IVLII POGIANI VIRI DI-
SERTISS. EPISTOLA, DE CICERO-
NIS IMITANDI MODO, AD NOBI-
lissimum adolescentem Nicolaum
Fitzherbertum, An-
glum.

XXV.

ET SI sunt eius generis tua littera, vt in politioni
humanitate, in qua ex grauioribus Legum studiis
conquisitis, consilio aut praeceptione mea tibi minime
opus esse intelligā, tamen quia mei in te amoris esse ve-
deo, nō tam spectare, quid ego possim, quā quid tu velis
attendere, rationem tibi & consuetudinem huius rei
meā exponam. Ego, quamdiu mihi arbitratu meo stu-
dere licuit, vnū aliquot menses ex Latinis scriptoribus
Ciceronem legi. Nam in omni ratione optimū quæram,
& illum vnum imitandum esse cognōram. Quare cum
illum ipsum Ciceronem Latina lingua & eloquentia
principem esse constaret, reieci ceteros latinitatis au-
thores. Quo in studio primum dabam operam, vt statu-
ta essent tempora & studendi, & scribendi mea. Dedi-
ceram enim à summis viris, qui se id re expertos esse di-
cerent, plus ad umentū esse in certo, nec multo, quā
in vario & diuturno tempore, quod haberei eadem il-
la hora studiorum, non solum admonitionis & reco-
dationis vim, sed etiam quoddam momentum ordinis:
qui cum in omni re multum, tum in dicendo plurimū
potest. Sed hoc fortasse patet latius: illud ad id vnum
pertinet, quod institueram. Duo igitur in Cicerone le-
gendo

gendo mihi proponebam, quid & quomodo diceret. In quo videbam interdum pauca multis explicari, interdum plura comprehendi breuiter, & absolutè, sæpius eandem variari rem, vt cum idem diceretur, tamē commutatis verbis atque sententijs, aliud dicē videretur. Mirabar verò partium & quasi membrorum pulcherrimam compositionem, qua sic alia ex alijs nexa & apta sunt, nihil vt Lectori possit esse incundius. Quid dicam de artificio vincienda orationis, deq; copia & quasi sylua elegantium vinculorum? quibus cum multi, vel quasi compedibus quibusdam, scriptiones suas colligent, vel ita dissoluant ac dissipent, vt capti membris corporis, ac ne corporis quidem, speciem habeant. Sic Cicero res nectit, & verba, vt sola eius oratio liberè moueri, magnificèq; ingredi videatur. Cogitabam verò etiam de singulis verbis, de coniunctione verborum, de eorum numero atque forma. Qua in cogitatione mihi veniebat in mentem mirari, quenam esset causa paucitatis eorum, qui diuinas Ciceronianæ orationis virtutes imitarentur. Huius autem erroris & inscitia multorum, duplicem aliquando culpam animaduerti. Sunt enim, qui à Cicerone abhorrentes, se ad alios, nescio quos, scribendi magistros contulerunt. Qui quod iudicium habeant, cum appareat, facile negliguntur. Alij sunt, quorum est leuius peccatum: imò verò non illi quidem cupiditate peccant, qui Ciceronis simillimi velint, esse si possint, sed consilio & imitandi modo falluntur. Nam hi Tullyj verba mordicus tenent, nec vllam ferè syllabam audent ab eo discedere, & dum verentur ne parum Ciceroniani videantur, illius

etiam sensa totidem verbis transferunt in suas literas, scilicet illi (quod miserrimū est) nunquam sunt in scribendo sui, sed inepti & ac putidē semper alieni. Quid igitur eos in errorem induxit? Puerilis illa suspicio, quod sermonem Ciceronis in id modū convenire sunt arbitrati, ad quod ille semel accommodavit. In qua si ipse Tullius sententia fuisset, non iam eum copia atq; vbertatis magistrum, sed inopia & ieiunitatis auctorem haberemus. Quae cum viderem, putavi mihi elaborandū, si modo id assequi possem, me ut ab illa balbutientium turba seiungerem, coniungeremq; cum ijs, qui plane & latine loquuntur. Quid quaeris? Audere coepi. Nam ut quisq; mihi occurrebat Ciceronis locus, illam loquendi formulam ad alia transferebam, & eiusdem & alterius generis sensa, quasiq; vni ab illo sumptis vestimentis studebam vestire & ornare res innumerabiles. Exempli causa, quod hac dictū s legebam fortē Publii Rutilij adolescentiam ad opinionem & innocentiam, & iuris scientiam, P. Scaevolae commendavit domus: Quis prohibet eō traducere? Hannibalis Minimis adolescentiam ad opinionem & eloquentiam & philosophiam, Flaminij nobilis consuetudo commendavit. vides genus, sed quoniam intelligebam quādā esse sententiarum lumina, quibus scripta illustrarentur, summebam illa vel ab ipso Cicerone, vel à quovis, sed ita, ut in eadem exercitatione alia quadam ratione viderer ab illo superiore. Ut enim illic tanquam ex eadem cera multas fingebam imagines, sic hic quasi eundem hominem alio habitu vestiebam. Quare fiebat, ut quae ab alijs parta essent, à me inuenta viderentur. Sunt autem hac ornamenta & lumina sententiarum, ut, Ne

quid n
qua se
& Ni
pertin
qui ead
enim i
pallio
mutat
facere
dum q
contra
dolore
ego im
neglig
instit
sei, in
suetud
qua mu
tē, q
putant
tamen
proq; e
ratione
feceris
ui etia
Quang
quotid
prehen
secinas
multa
patand

quid nimis, Latè patet inuidia, & huiusmodi sexcenta
 quæ si ita efferas, Tenendus est omnium rerum modus,
 & Nihil non occupat inuidia, quis tua esse neget? Huc
 pertinet illud Ciceronis, imitandos esse bonos fures,
 qui earum rerum, quas cœperunt, signa commutant. Vt
 enim illi, pallium, si cui furantur, ne id us agnoscat, ex
 pallio sagum faciunt, sic qui aliorum sententias com-
 mutatis verbis enunciant, quæ communia sunt, propria
 facere videntur. Neg, verò non etiam conabar inter-
 dum quodammodo cū ipso Cicerone certare acumine
 contrariorum, vt si ille, In latitia doleo, ego contrà, In
 dolore lator. Si idem dicat, tardius faceres, hoc est, vt
 ego interpretor, diligentius, item, Ipse celerius, id est,
 negligentius, in contrarium conuersa sententia. Quod
 institutū mihi si meo arbitratu diutius tenere licuis-
 set, in hac laude fortasse aliquis essem. Sed ab ea me cō-
 suetudine auocauit necessaria quedam barbaries, de
 qua nunc quidem nihil attinet plura scribere. Tibi cer-
 tē, quid de tota hac ratione sentirem, significandum
 putauī, qui et si scio, quanta occupatione distinearis,
 tamen non dubito, quin pro excellenti tuo ingenio,
 proq; eo, quantum profecisti in hac latinè scribendi
 ratione, cū istum grauiorem studiorum cursum con-
 feceris, si huc redieris, teq; in hac laude exercueris, bre-
 ui etiam in principibus futurus sis huius facultatis.
 Quanquam aliquid interea assequere, si cū vacuus
 quotidie fueris à Legum studijs, animi causa, stilū re-
 prehenderis, & in hac exercitatione, quam dixi, sub-
 seciuas operas posueris. Sed quod mihi penè exciderat
 multa ex Cicerone tibi memoria mandanda sunt, &
 paranda tanquā magna suppellex, tibi vt suppetat in

variandis & mutandis sensibus multus & elegans
 vestitus orationis. Et quoniam ut in victu & vestitu primum
 necessaria, quam voluptaria querimus, sic in oratione
 propriorum primum verborum, deinde translatorum
 copia comparanda est: haud scio an illa ad Atticum epi-
 stola, in quibus nulla elaborata est concinnitas, nullum
 exquisitæ voluptatis aucupium, plurimum proficiant ad
 latinè & emendatè loquendum. quemadmodum non-
 nunquam etiam gemmarum vis, non tam arte disposita,
 aut distincta auro, quam pura atque nativa delectat, ita
 Latini sermonis veritas sine fūco, aut peregrinus quo-
 dammodo delictus orationis in illis maxime probatur
 epistolis. Et si hac admonitio accommodata est tibi, qui
 nunc primum in eam rationem ingrediuntur, tibi, qui
 tantum iam hac scribendi exercitatione profecisti, pre-
 fertim maioribus rebus occupato, fortasse minus est ne-
 cessaria. Quare cum grandiori etiam scribendi genere
 delectari videaris, nos quoque siue ingenio, siue iudicio
 tuo, certi è tempore obsequemur. Cum igitur tibi, ut nunc
 est, facultas non sit peruolandi multos Ciceronis li-
 bros, ex illis optimos leges, et si nulli non optimi. Sed
 tamen orationes leges, & edisces, quæ multum te de-
 lectabunt, & scriptionem tuam adiuvabunt. Ignosce
 verò mihi si hac neque subtilius scripsi, ut res postularet
 videbatur, neque illustravi exemplis. Eram enim & ipse
 valde occupatus. Quare aliàs reponam, & accuratius
 aliquid ad te mittam, quod proximis feriis astutus in

Trebiano tuo vacuus legere possis. Interim vale,

& mihi conserva amorem tuum. R O.

M. A. Pridie Kalend.

Aprilis.

M. A. N.

M. ANTONII
MVRETI PRES-
BYTERI, ET CIVIS
ROMANI,

HYMNORVM SACRO-
rum Liber.

SERENISSIMO
PRINCIPI GVILIELMO
GONZAGAE DVCI MANTVAE,
Montisferrati, &c.

MAGNE Ducum, feram populis cui for-
tibus urbem (uat
Pulcher olorifero Mincius amne la-
Sume datis à te scriptos mihi legibus
hymnos,
Neve parum culti despice vatis opus.

Illi etiam quorum hic meriti celebrantur honores,
Lucida quos constans vexit ad astra fides,
Non indignantur paruo sibi ture litari:
Atque animum magni muneris instar habent.
Forsthan his olim iuuenis meliora dedissem,
Et mulcere aures dulcius apta tuas.
Sed veniens etiam ingenio est damnoſa ſenectus:
Nec tantum vires corporis imminuit.
Cum mihi turgerent meliori ſanguine venæ,
Nec curarum animum pondera deprimerent:
Sponte ſua numeris carnem mihi mollibus ibat:
Et ſubito verſus fundere ludus erat.

Q 4

Nunc

Nunc & corpus hebet senio, & mens ipsa pigrescit,
 Quodq; habuit ludo, nunc onus esse putat.
 Dulce onus hoc tamen est, quod te mandante subitur.
 Et leuiora facit iussa iubentis amor.
 Atq; vtinam hæc roseo legat & VINCENTIVS oro
 Phœbi & Musarum maxima cura puer:
 Qui florescenti paullatim attollitur æuo,
 Vt fata se ad fluuij subijcit alnus aquas.
 Felix, cui teneris Helicon lustratur ab annis,
 Et bibitur volucris fons pede factus equi.
 Quem iam ipsa Vranie blandis complexa lacertis,
 Stellatas Superum vexit ad vsq; domos:
 Ostenditq; astrorum ignes, cœliq; meatus,
 Queisq; suos peragant legibus illa choros.
 Quis scit, an & cœlo dum singula despicit, inter
 Cætera maiores viderit astra suos:
 Et quos purpureo contexit Roma galero,
 Et qui legali sceptra tulere manu?
 Fortunate puer, magnum patris incrementum,
 Cui Lachesis nec plena aurea fila colo,
 Viue diu, vtq; dati poscit tibi nominis omen,
 Tende atavos omni vincere laude tuos.
 Neu graue sit, dum dona tibi grauiora parantur,
 Interea partem carminis esse mei.

HYMNI

HYMNI SACRI.

IN ADVENTV.

VERBVM, quo omnipotens cōdidit omnia,
Summi praeualidum consilij Angelum,
Vatum plena Deo pectora dixerant
Venturum, vt fieret caro.

Primi quo maculam dilueret patris,
Serpentisq; vafri contereret caput:
Præclusamq; homini morte recluderet
In cœlum propria viam.

Ergo tutba patrum, carcere liberos
Qui longo per eum se fore viderant,
Cœlum suspiciens, lucti sonis dabat
Carmen lugubre vocibus.

O qui pollicitis applicitos tuus,
Quamuis cuncta potes, fallere non potes,
Longas tolle moras, & citò, quem tibi
Certum est mittere, mittito.

Simplex atherij numinis vnitas
Qua distincta eadem est veraq; trinitas,
Æternis vigeat semper honoribus,
Et terra simul & polo.

IN DIE S. BARBARÆ.

Qualis, nulla polum nubila cū tegunt,
Inter clara nitet sidera phosphorus:
Talis martyrio conspicuas micat
Inter Barbara virgines.

650

M. ANTONII MURETI

Cui solus teneris Christus ab vnguibus
Vssit cor nitidum perpetua face,
Cui desiderium, cui fuit vnicus
Spretis Christus amor procis.

Quamuis imperio barbarus aspero
Terreret genitor, quem furor & mala
Perduxit rabies, vt gladio caput
Nata demeteret sua.

Vinclis illa quidem libera corporis
Felix ad Superos protinus euolat.
Sed Christus sceleratum in Strygias patrem
Sedes fulmine deijcit.

Simplex, &c.

AD LAVDES.

Sancta triumphum virginis
Lati canamus Barbara,
Palmaq; honorem duplicis,
Quam virgo martyr obtinet.
Non stirpis illam regia
Splendor superbam reddidit,
Quin se à tenellis vnguibus
Christo regendam traderet.

Insanus infrenit pater,
Omnesq; poenas admouet,
Tandemq; sacrum filia
Caput cruentus amputat.

At virgo casti corporis
Soluta vinclis emicat,
Volatq; stipata Angelis
Ad expetitum coniugem.

*AEterne cunctorum pater,
 AEterne fili par patri,
 Et par vtrig³ spiritus
 Soli tibi sit gloria.*

IN NATALI DOMINI.

O Nox vel medio splendidior die,
 Cuius per tenebras virginis integra
 Ex aluo nitida sol nouus emicat,
 Complens omnia lumine.

*AEterno imperio, qui regit omnia,
 Humanumq³ Deo conciliat genus,
 Is nunc sub tuguri vilis operculo
 Nascens, pauperiem docet.*

*Pastores ouium, dum gregibus suis
 Intenti vigilans excubias agunt,
 Primi hunc angelico carmine nuntium
 Letis auribus hauriunt.*

*Grata est haud dubie simplicitas Deo.
 Grata est vita, dolis quæ procul omnibus
 Rectum sponte sua perpetuo colit,
 Et priscam retinet fidem.*

Simplex, &c.

IN DIE S. STEPHANI.

L Euit a iuuenis fortia pectora
 Ornari solitis tempus honoribus,
 Primus martyrij qui sibi lauream
 Vitæ prodigus induit.

*Tundebat lapidum, grandinis in modum,
 Denso turba fremens imbre sacrum caput:*

Nun-

*Nunquam mota suo, sed tamen est loco
Mens sancto ebria spiritu.*

*Sed sese in medijs ictibus erigens,
Et cælum penetrans, En, ait, en eum,
Pro quo dulce mori est, iam video Patris
Ad dextram positum Dei.*

*At tu Christe sinu suscipe me tuo,
Atque his, qui, tenebris turpibus obruti,
Quo sese impediant crimine, non vident,
Quæso te, veniam dato.*

Simplex, &c.

IN DIE SANCTI IO ANNIS EVANGELISTAE.

CHRISTO præ reliquis carus Apostolis,
*Qui supra Domini pectus in vltimis
Discumbens epulis composuit caput,
Festa luce canendus est.*

*Felix, cui Dominus iam rigida in cruce
Pendens, iamq; neci proximus, & Patri
Sanctam sancto animam tradere cogitans
Matrem crediderit suam.*

*Felix, qui se aquila more super polos
Tollens, & nitida in luce Deum videns,
Diuino eloquiij flumine filium
Aequalem docuit Patri.*

*Felix, qui senio iam grauis, & sacra.
Multæ canitie tempora confitus,
Vt si membra leuis corripere sopor,
In Christi redijt sinum.*

Simplex, &c.

H Y M N I.
IN DIE SS. INNO-
CENTIVM.

253

C Antemus tenerorum agmina Martyrum,
Quos regis rabies abstulit impij,
Cunas innocuo sanguine proluens,
Christum perdere dum furit.
O nullis feritas cognita seculis,
Materno pueros è gremio rapi,
Perfossa vt rutilis corda mucronibus
Lac cum sanguine funderent.
Heu quis, cum solido raptus ab ybere
Districtumq; pauens ad gladium puer
Blandas carnifici porrigeret manus,
Siccis adspiceret genũ?
Augent angelicos nunc pueri choros,
Et Christum liquido gutture concinunt:
Herodem meritis debita talibus
Pœna in perpetuum premit.
Simplex, &c.

IN FESTO S. SYLVESTRI.

P Riscos Roma Duces desine laudibus
Efferre immodicis, qui valida manus
Fines imperij protulerunt tui,
Quacunq; Oceanus pater.
His solis tibi plus contulit omnibus
Sanctorum eximium Pontificum decus
Sylvester, dominam qui prius urbem
Christi supposuit iugo.

Mul-

Multote ille prius sanguine Martyrum
 Resperſam, docuit parcere cadibus,
 Et quos mille modis ſeu a peremerat,
 Illorum monitus ſequi.

Romam idem precibus nunc quoq³, cœlitum
 Adſcriptus numero, perpetuis iuuat,
 Et tanti oſſa ſuo quæ gremio viri
 Seruat condita Mantuam.

Simplex, &c.

IN DIE CIRCVMCL- SIONIS.

Circumciſo agitur lux Domino ſacra.
 Quæ iam, ſi Dominum ritè licet ſequi.
 Impura d' tumidis omnia nos monet
 Circumcidere cordibus.

Vmbra Euangelij lex fuerat vetus:
 Sed ſol exoriens vt tenebras fugat,
 Sic ſol iuſtitia legitimis ſuum
 Finem ritibus attulit.

Nobis corporeo nil gladio eſt opus:
 Sermo quippe Dei viuus & effica,
 Seſe inſtar gladij mentibus inferens,
 Ad viuum omnia perſecat.

Quæ ſemper vitij germina pullulans,
 E noſtris vtinam cordibus amputet,
 Anni principium ſit ſimul vt noui
 Vitæ principium noua.

Simplex, &c.

IN DIE EPIPHANIAE.

Qua vos caussa Magi, dicite, perpulis
 E vestris iter huc carpere sinibus?
 Quem tanto studio quaritis anxij?
 Quoue hac munera pertinent?
 Nos stella insoliti luminis huc trahit
 Et dux certa viam perpetuo praeit,
 Iudaea populis quae cupientibus
 Regem significat datum.
 Auri ista sed enim quid sibi pondera,
 Myrrha mirificus quid sibi vult odor?
 Aut quae, cum populus sacra Deo facit,
 Aris thura solent dari?
 Rex auro colitur, thura Deum decent,
 Nostri myrrha homines post obitum linunt.
 Huic ergo hac pariter munera congruunt,
 Qui & Rex est, & homo, & Deus.
 Simplex &c.

A SEPTVAGESIMA AD
CINERES.

Eheu quam scelerum non tolerabilis
 Nos vrget miseros sarcina, quae Dei
 Nostri principio mentibus inditam
 Obscuravit imaginem.
 Si nos pro meritis accipiat Deus,
 Causa nil fuerit, quo minus agmine
 In trestes tenebris perpetuis domos
 Vno praecipites agat.

*Sed semper facili flecti in eos fuit,
Quos culpa ex animo poenituit sua.
Nunquam horum lacrumis & gemitu tulit
Se frustra veniam peti.*

*Hac spe, quam ipse dedit, poscimus vt graui
Pressos exoneret pondere, ne ue se
In nostro rigidum crimine iudicem,
Sed mitem exhibeat patrem.*

Simplex, &c.

A DIE CINERVM, &c.

M Vltis tensa epulis viscera dum tument,
Mens oppressa nihil cogitat arduum:

*Et more indomiti luxurians equi
Pugnat spiritui caro.*

Sed subtratta eadem comprimitur cibo,

Et se spiritui morigeram exhibet:

*Qui, cum nulla grauant pondera sordium,
In cælum celer euolat.*

Primus corporeo legifer à cibo

Bis binos decies abstinuit dies:

*Quem Christus numerum nos itidem sequi
Exemplo docuit suo.*

Sed frustra vetitis os tenet à cibis,

Qui factis animum turpibus inquinat.

Ieiuno adfida conueniunt preces,

Cumq; his munificamans.

Simplex, &c.

IN DOMINICA PAS- SIONIS.

Æquena

AEquena ingenito progenies Patri,
 Vitam morte suis redderet vt sua,
 Se Christus nixei velleris hostiam
 Vltro supplicio obtulit.

O erga immeritos mirus amor Dei,
 Natum, quæ pietas, tradidit vnicum:
 Vt pro mortifera fraude nocentium
 Pœnas solueret innocens.

O non visum alias sacrifici genus,
 In quo æterna Deo sacra facit Deus,
 Et mortem moriens opprimit, & sibi
 Ipse est victima pontifex.

O crux tincta sacri flumine sanguinis,
 Olim supplicium mancipijs graue,
 Nunc regum capiti præcipuum decus,
 Te flexo colimus genu.

Simplex, &c.

IN DOMINICA IN RAMIS

PALMARVM.

Regem pacificum, mœnia dum subit
 Vrbis celsa sua, turba manu ferens
 Palmarum grauidos obuia termites,
 Faustis vocibus excipit.

Hic lætas spoliat frondibus arbores:

Hic ferta ante pedes florea proijcit:

Supplex ille manus porrigit, hic suis

Terram vestibibus obtegit.

Heu mentes hominum. Quis fore crederet,

Quem tantis studijs reciperet frequens,

Post paucos vt eum turba eadem dies

R

Suf.

Suffixum adspiceret cruci?

Nil in vita homini perpetuum datur.

Rebus ne nimium fidite prosperis,

Plerumq; hic lacrumis gaudia temperat

Certo consilio Deus.

Simplex &c.

IN DIE PASCHAE.

Ponatur lacrumis iam modus, & nouis
Templorum resonent atria canticis.

In vitam reduci nam Domino sacer

Poscit letitiam dies.

Lux post Christi obitum tertia venerat,

Cum spes sancta, moraq; impatiens amor

Matronas parili nomine nobiles

Visendum ad tumultum vocat.

Tum motum lapidem, tum lapidi vident

Innixum niueis vestibibus Angelum:

Qui, quo sollicitis eximeret metum,

Pauca & certa locutus est.

Non hoc amplius est quem petitis loco.

In vitam redijt Christus ab inferis.

Ite, & discipulis hæc eadem date

Summi nuntia gaudij.

Simplex, &c.

IN DIE ANNUNCIATIONIS

B. VIRGINIS.

Ad te sidereis missus ab arcibus
Cum venit Gabriel, virgo renuntians,

Te summo ante alias complacitam patri,

Mox matrem Domini fore:

Turbata tibi tunc purpureus genas
Sparsit mente pudor, nescia quod viri,
Casto, sponsa licet, pectore virginem
Semper te fore voueras.

Verum idem subito nuntius addidit:

Istos pone metus: nam tibi iam datum est,
Vt virgo maneat, & tua compleat
Sanctus viscera spiritus,

Tunc ore ex roseo vox tibi prodijt,

Testis mirifica certa modestiae:
Ecce ancilla Deo subdita, nil moror:
Fiat, quod Dominus iubet.

Simplex, &c.

IN FESTIVITATIBVS

S. CRVCIS.

GEntes, nulla quibus notitia est Dei,
Armis, imperio, prole superbiant:
Nobis, quæis melior spiritus obtigit,
Sola est in Cruce gloria.

Lignum prima homini perniciēs fuit,
Cum primus vetitam contigit arborem
Captus fœmineis illecebris parens,
Quo se perdidit ac suos,

Sed post, lignum homini certa salus fuit,
Cum scandens patulam Christus in arborem,
(Æternus fieri sic voluit parens)
Vita restituit suos.

Cruce hostes hominum sola procul fugat.
Cruce sola insidijs munit ab omnibus.

R 2

Aduersa

*Aduersa intrepidus despiciat, licet,
Cuius spes Cruce nititur,
Simplex, &c.*

IN DIE ASCENSIONIS.

Victa in perpetuum mortis & inferum
Insignis spolijs, luce nitens noua,
Pimusq; insolitum Christus iter secans,
Arces in patrias redit.

*Natus, nasci iterum nos quoq; dum cupit,
Mundo, mortuus est, nos cupiens mori,
Surgens & repetens aethera, nos quoq;
Vt possimus idem, dedit.*

*Christo nunc igitur viuere nos decet,
Vt Christo pariter detur inemori.
Surgentes eadem nos quoq; gloria
Puro lumine vestiet.*

*Oper qui te, hominum conditor, ingredi
Casta adduxit amor viscera virginis,
Nos dignare, tuis artubus insitos,
Voti reddere compotes.*

*Simplex aetherij numinis vnitas,
Qua distincta eadem est veraq; trinitas,
Aeternis vigeat semper honoribus,
Et terra simul & polo.*

Amen.

IN DIE PENTECOSTES.

Lustra nostra tua pectora lampade,
Qui quondam, altisono spiritus a Patre,
Lustraſti vnanimes, missus, Apostolos,
Linguis diditus igneis.

Confirma

Confirma dubios, dirige deuios,
 Consolare tui muneris indigos,
 Letaliq; animus frigore torpidos
 Sanctis ignibus excita.

Mens doctrinam auide nostra bibat tuam,
 Perstetq; assidue tota Deo calens,
 Et spem firmam in eo constituens sibi,
 Terram pro nihilo putet.

O rerum alme sator, certe homines sumus,
 Quamquam indigna, tua plasmata dextera.
 Ne fer, quos tua vis ex nihilo extulit,
 A Eterno exitio obrui.

Simplex, &c.

IN DIE SS. TRINITATIS.

O Nullis hominum peruia sensibus,
 Naturæ penitus sola capax tua,
 Cuius condita sunt omnia numine,
 A Eterna & monas & trias.

Nato æquæue pater, nateq; par patri,
 Et manans ab utroq; inclyte spiritus,
 Circumfusa tuo nubila lumine
 Nostro discute pectori.

Da, mens per speculum cernere te queat
 Nostra, & post habitis te petat omnibus.
 Eiususq; tuis pendeat, & tibi
 Soli dedita seruiat.

Tu clemens miseris da veniam pater.
 Tu fili miseris sterne iter ad patrem.
 Tu sanctum miseris pneuma vagantibus

*Præfer conspicuam facem.**Simplex, &c.*IN FESTO CORPORIS
CHRISTI.

CO Elestes epula, certa pijs salus,
 Quis apponit amor, pura capit fides,
 In quæis ipse cibi perpetui loco
 Cœnæ se pater exhibet.

Hic verbum Domini fallere nescij
 Cæcis iudicium sensibus abrogat:
 Quod non est, oculi cernere se putant,
 Nec, præsens quod adest, vident.

Sub panis specie viua latet caro,
 Sub vini specie sanguis: & vtraque,
 Seu tantum species sumitur altera,
 Christus sumitur integer.

Felix qui Dominum sedulus hospitem
 Abster sis animi sordibus excipit.
 Qui contra facere id negligit, ab miser
 Ipse est exitio sibi.

*Simplex, &c.*IN NATIVITATE S. IOAN-
NIS BAPTISTÆ.

Sanctorum soboles seræ parentium,
 Solus perpetui prodrome Lucifer,
 Qui nascens hilares omnia dum tuum
 Natalem colimus, faue.

Nondum natus eras, cum dominum tamen
 Nondum casta vtero virginis editum

*Agnosfi exiliens, & quatiens nouo
Matris viscera gaudio.*

*Mox & magnanimus te s qua petis puer.
Et victu populos horridos admones,
Factis abstineant turpibus, & vias
Aduent ante parent Deo.*

*O cui voce sua maximus arbiter
Laudem supra homines egregiam dedit,
E cælo ad fiduis, qua sumus adiuvæ
Cultores precibus tuos.
Simplex, &c.*

IN DIE TRANSFIGV- RATIONIS.

Q*uam crebro dederat discipulis fidem,
Confirmare modis dum studet omnibus,
Tres secum comites montis in ardui
Adsumpsit Dominus iugum.*

*Illic frons radijs cincta micantibus,
Solaris nituit lampadis in modum:
Tum, qua tectus erat, protinus est niui,
Vestis reddita concolor,*

*Cum Christo gemini visi etiam senes,
Et iussa ad populum cui dederat Deus,
Et qui fidereas visus erat domos
Quadrigris petere igneis.*

*Enubis nitida quinetiam sinu
Hæc dicta omnipotens intonuit pater:
Hic est, quem eximie diligo, filius.
Huius iussa capefinite.*

Simplex, &c.

IN DIE S. LAVRENTII.

L Aurenti canimus nobile pralium.
 Qui cum visceribus flammam aleret suis,
 Et cratem roseo sanguine spargeret,
 Subiectis ruber ignibus.

Constanter Domini perstitit in fide.
 Ambustumq; latus carnifici exhibens,
 En istam rabiem quo magis expleas,
 Hoc iam coctum, ait, est, vora.

Tanto corporeus ignibus acrior
 Christi ardebat amor pectore in intimo:
 Sic mens tota Dei feruida spiritu
 Sensum corporis hauserat.

Nunc nobis solito more rogandus est,
 Iratum vt meritò conciliet Deum.
 Et quos mirifici roboris instruit
 Exemplo, precibus iuuet.

Simplex, &c.

IN DIE ASSVMPTIONIS

B. MARIAE.

Regnator Superum quo nitidam die
 Matrem fidereis arcibus intulit
 Et supra Angelicos conspicuam choros
 Stellanti statuit throno.

Qua caelo fuerint iubila, qui sonus,
 Qua sanctis animis gaudia, non modò
 Humanis nequeat vocibus exprimi,
 Sed nec pectore concipi.

Illa est arcà noui conscia fœderis,
 Conclusus, Domini delicia, hortulus,
 Rastro intactus ager, sidere pulchrior
 Et sponsa & genitrix Dei.
 Felix quisquis eam suppliciter colit,
 Rebusq; in dubijs sedulus inuocat.
 Numquam hoc qui statuit præsidium sibi,
 Spe lusus doluit sua.
 Simplex, &c.

IN FESTO S. HA-
DRIANI.

CHRISTI in militiam nomina ne darent,
 Multos impedijt supplicij metus:
 Multos qui dederant, vis cruciatuum
 Illam deferere impulit.
 Non sic ille, hodie quem colimus, fuit,
 Qui nomen tumido duxit ab Hadria:
 Quin constantem animum Christicolam videns
 Horum se ad numerum appulit.
 Prudenter reputans, non sine numine
 Tales cuncta viros aspera perpeti,
 Nec se illos temerè sponte suaratus
 Pœnis obijcere omnibus.
 Ergo his se agglomerans, credidit: & simul
 Index ipse sui, supplicium appetens,
 Qua mente imbiberat, mox eodem suo
 Sanxit dogmata sanguine
 Simplex, &c.

IN DIE S. MICHAELIS.

COeleſta canimus militia ducem:
 Qui periura bonus diſſipat agmina:
 Et deſecta loca non ſibi debitis,
 Sedes trudit ad inferas.

Horrendo imbiberat pectore ſepticeps
 Bis quiniſq; ferox bellua cornibus,
 Intacta ſobolem virginis vnicam
 Scuis mandere dentibus.

Aeterni imperio ſed Michael patris
 Conatus Satana reddidit irritos:
 Et monſtrum innumeris fraudibus obſitum
 Victor ſtrauit humi potens.

Idem depoſito pondere corporis
 Exſortes animas criminis excipit,
 In coelumq; alacres tollit, & in loco
 Lucis perpetua locat,
 Simplex, &c.

COMMUNE BEATAE
 VIRGINIS.

O Solis nitido lumine pulchrior
 Virgo, conſtituit quam Deus vnicam
 Expertem maculis omnibus, vt fores
 Nato digna parens ſuo.
 Te quondam Gedeon vellere in vuido,
 Intactaq; nouis imbris area:
 Tecincto innocuis legifer ignibus
 Agnorat prius in rubo.
 Redm principium quae dedit omnibus,

*Ate, dum se hominum causa hominem facit,
Sumpsit principium, quig, alit omnia,
Pastus lacte tuo est paer.*

*Per te quod mulier perdiderat vetus,
Humano generi redditur auctius.
Tu clausas miseris heu nimium diu
Caeli prima aperis fores.*

Simplex, &c.

COMMUNE ANGELORVM

Mentes beata, lumine
Quas ambit aeterno Pater,
Sacroq, lustrans spiritu,
In se intuentes perficit.

O queis supremus omnium
Primis creator insidet,
Quos luce complex aurea
Amoris ac scientia.

O qui potentis dextera
Virtute cuncta vincitis,
Dei regentis omnia
Fortissimi satellites.

O ter beati Principes,
Archangeliq, & Angeli,
Nos ritè vobis supplices
Hinc in superna tollite.

Aeternae cunctòrum, &c.

COMMUNE VNIVS CONFESSORIS PONTIFICIS.

Pastor beate, qui tua
Concreditur cura gregem

Sacris

Sacris luporum faucibus
 Patere nunquam passus es,
 Tulata dux ad pascua
 Fontes recludens limpidos.
 Oves videbas florido
 Semper nitentes vellere.

Quod si qua forsan tabido
 Languore morbo cœperat.
 Salubria, vt mitis pater,
 Illi admonebas pharmaca.
 Cuius laboris nunc tui
 Digna affecutus prœmia,
 Fauore, nam potes, tuo.
 Qui te precantur, adiutaa.

ÆTerne cunctorum Pater, &c.

COMMUNE VNIVS VIRGINIS.

O Virgo, pectus cui sacrum,
 Amor expers improbi,
 Diuini amoris lampade
 Sanctus percussit Spiritus.
 Non te voluptas dulcibus
 Fallax veneni mollit,
 Sola amantem persequi
 Cœlestis agni nuptias.
 Sic ille natus virgine
 Suo decore cœperat,
 Amore vt ardens illius,
 Mandana cuncta temneres.

Beatā cui cœlestibus
 Templis recepta nunc licet
 Inter canentes Angelos
 Tuis potiri amoribus.
 A Eterne, cunctorum, &c.

IN FESTO D. AMBROSII.

Q Valis periclitantibus,
 Totoq; iactatis mari
 Tranquillitatis nuntia
 Se stellanautis objicit.

Talem procellis Arj
 Ecclesiam turbantibus,
 Qui lumen orbi redderet
 Elegit Ambrosium Deus.

Nondum renatus flumine,
 Sed iam renatus flamine,
 Concordibus suffragijs
 Episcopus delectus est.

Vt ex ministro Caesaris
 Minister effectus Dei
 Humana linguens ceteris,
 Diuina iura panderet.

Non alligatur tempore
 Diuina certo gratia:
 Sed dum libet, quidquid libet.
 Puncto vel vno perficit.

Hunc ipse Caesar horruit,
 Contra nec ausus hiscere est,
 Cades ob admissas sacra
 Exclusus adis limine.

Magnam

Magnam suis fiduciam
 Benignus inspirat Deus:
 Semperq; pastoris boni
 Multum potest auctoritas.
 Salve, bonorum maxima
 Episcoporum gloria,
 Plebemq; deuotam tibi
 Cælo receptus adiuuu.
 Æternæ cunctorum pater,
 Aeternæ fili par Patri,
 Et par viriq; spiritus,
 Soli tibi sit gloria.

AD BEATISSIMAM VIRGI-

NEM DEI MATREM, QVAE RE-
 LIGIOSISSIME CO-
 litur in Aede Lau-
 retana.

VNDE MIHI insolitus præcordia concutit
 horror,

Et persusa metu trepidat, velut icta Deo, mens?
 Fallor? an hoc facit ipse locus, stimulosq; pauenti
 Subiicit, atq; animum præsentia numinis vrget?
 O cælo dilecta domus, postesq; beati,
 Quos ego iam pridem tota mihi mente cupitos,
 Nunc primum, veteris voti reus, adueni visor:
 Saluete, ad spectiq; mihi feliciter este.

Vosne per ætherias Iudææ à sinibus oras
 Aligerum, mandante Deo, vexere manipuli?
 Hic virgo genitura Deum, genetricis ab aluo

Prodyt, & blandis mulsit vagitibus auras?

Hic quoq, virginē seruata laude pudoris,

Sancta salutifero tumuerunt viscera fetu?

Ille opifex cunctorum, illa aeterno vnica proles

Aequa Patri, ille homini, prima uia ab origine lapso

Spem caelo vitamq, ferens, hac laetit in aula

Paruulus, & sanctae blanda obtulit oscula matri?

Quenam igitur regum sedes, quae templa per orbem

Huic se ausint conferre loco? ter & amplius omnes

Ante alias felix Piceni littoris ora:

Cui Solymos spectare domi, cui munere diuum

Fas calcare domi est pedibus vestigia Christi.

En ego iam supplex procumbam, atq, oscula figam

Parietibus sanctis, spargamq, hoc puluere crines.

Adspice me superis e sedibus, adspice, virgo

Prostratum, atq, imo gemitus ex corde cientem,

Et pectus tudentem, & fletibus ora rigantem:

Neu, quanquam culpis ad opertum turpibus, arce

Adspectu me diua tuo: si pectore toto

Te veneror, si te, dubijs in rebus, ad vnam

Confugio, teq, auxilium sanctissima posco.

Poenitet ex animo vitae me Diua prioris

Poenitet, & meritis horret mens conscia poenas.

Quod nisi tu casto pendente ex vberē natum

Conciliās, placasq, mihi, quod tendere cursum

Quouē malis fossam tentabo aduertere puppim?

At tu namq, soles, placida dignare querelas

Aure meas, & ades lapsis mitissima rebus.

Certē equidem tota pendentes aede tabellas

Adspicio, quia te miseris praesto esse loquuntur.

Hic, te animo spectans, torrentem viscera febrim

Depulsi,

Depulit, ille hyadas tristes, hædumq; cadentem
 Spectavit tutus, vertentibus aquora ventis,
 Et duce te patrias enauit saluus ad oras.
 Criminis ille reus falsi, sub iudice duro,
 Dum mortem expectat, tenebroso carcere clausus,
 Munere diua tuo detecta fraude, reuifit
 Vxorem, & natos, exoptat umq; parentem.

O ego nunc morbis multò grauioribus ager,
 Naufragiumq; timens longè exitiosius illo,
 Et iam pridem animum peccati compede victus,
 Si possem morbis liber, vinclisq; solutus,
 Fluctibus & ventis laceram subducere puppim:
 Quis tibi latus agam grates, dum vita manebit?
 Te, cum luce noua sparget sol aureus orbem,
 Te recinam, quoties abscondet opaca polum nox:
 Et tua præcipuo venerabor numina cultu.

IN D. BARBARAM.

Barbara, qui laudes speret se æquare canendo
 Posse tuas, idem pulsantes littora fluctus,
 Et Lybieas numero comprehendere tentet arenas.

Te Pater insanus turri concluderat alta:
 Sed Veram Danaën verus te Iuppiter illic
 Despondit sibi Christus, & arcto scedere iunxit.
 Illo & tu triplices fieri inspirante fenestras
 Mandasti, & niueo sculpsisti in marmore signum,
 Quo reparata salus, & deficiente ministro
 Ipsa tuos merfisti vndis lustralibus artus.
 Quid memorem, vt tibi mons fugienti cesserit, aut qua
 Cæperit indicij vesanus præmia pastor,

Qui

Qui d
 Ipse s
 Ne
 Non g
 Qui t
 Eue x
 At
 Pacen
 Praci
 Gonz
 Qu i
 Temp
 Perui
 Sape
 Hunc
 Confe
 Princip
 P.

B E
 P
 Nec q
 Saxa
 Nec q
 Vultu
 Curc
 Qualit
 Cum n
 Mortis
 Quis m
 Quor

Qui dum miratur pecudes in marmora versas,
Ipse suum pariter sensit lapidescere corpus.

Non tu carnifices, non tu tormenta timebas,
Non gladios, animosa, & Christo plena virago,
Qui te ad cœlestem meritis pro talibus aulam
Euexit, regniq; libens in parte locauit.

At tu diua graues hominum miserta labores,
Pacem illis, veniamq; ora & nocitura repelle,
Præcipuè antiquo prognatum ex sanguine regum
Gonzagam, felix quo se duce Mantua iactat,
Qui virides Minci ad ripas tibi Diua sacrauit
Templum augustum ingens, cura quod & ipse tuetur
Peruigili, vt flammam latè spargentibus aris
Sæpe manu propria meritos imponit honores,
Hunc tu Diua tuo protectum numine sancto
Conserua, populumq; simul, qui sacra, secutus
Principis exemplum, puro tua corde frequentat.

P. FRANCISCO BENTIO.

BEnti, nihil me, sicut antea, iuuat
Peruigili studio nil profutura querere:
Nec quas per vrbes cæctus, excoisso Illo,
Saxa Ithacæ repetens, Laertis errarit puer:
Nec quot Ithacenses circa phar macis potens.
Vultu hominum posito granire porcos iusseris
Curæ magu mi est, lustra iam decem miser
Qualibus in vitis defixus ipse errauerim:
Cum me, Dei vix iam manente imagine,
Mortifera induerat fœdam voluptas in suum,
Quis me sequetur fructus, vbi pernouero,
Quot mala Graiugenis Achilli ira inuexerit:

*Si nesciam vesanus, in qua me mala
 Præcipitem ira Dei, nisi resipiscam, actura sit?
 Hei mi laboris, hei dierum ac noctium,
 Quas memini in studiis me talibus consumere,
 Male metuentem, ne quis vsquam equalium
 Certius ac melius plures teneret fabulas.
 Et tamen ab aequis non grauatur improvida
 Iudicibus veniam fortassis atas impetret.
 Sed nunc columbis concolor cum sim caput,
 Et mihi sarcinulas breui legendas sentiam,
 Nisi meliora mente tota cogitem:
 Bis puerum merito, Francisce me vocaueris.
 Beatus ille, quem inuenta in limine
 Abstrahit à vitis ipse & sibi adstringit Deus.
 Nec tamen habendus ille in infelicibus,
 Ad meliora, Deo vocante, qui venit senex.
 Verum est poeta nobilis verbum vetus:
 Si bene quid facias, sero licet, prodest tamen.
 Communi vterq; gratias agat patri.
 Sors tibi prima data est: mihi secunda contigit.*

MURETO FRANCISCVS
 BENTIVS.

*M*urete, me nunc, sicut antea, inuat
 Quæ mihi, quæq; alijs das profutura carmina
 Expressa sancti spiritus molimine,
 His audis oculis & tale queritantibus
 Et lectitare & lectitando ediscere.
 Labitur inde mihi furtim humor vdas in genas.
 Palam arguens quæ pectus intrant gaudia,
 Pectoris exigui maiora claustris gaudia,

Conuersa studia quando viriusq; reficias.

(Grata viriusq; Deo & mortalibus conuersio)

Nam vterq; nigro noctis è silentio

Cœpimus afficere Christi benigna lumina.

Vterq; noctis tum relictis artibus,

Depositis tenebris & arma lucis induit.

De te sed ipse multa deplorat modis

Flebilibus lacrymas: & ad gemendum me vocas.

Eheu dolor: quid vlcus antiquum nouas?

Iam memini, miser, heu, quod pœnitet, piget, pudet.

Cum vilis ancilla expauescens voculas

Immemor officij, Christum negaui sæpius.

Gallo at canente, cum me amico lumine

Intuitus Deus est: prior mihi tunc mens redit.

Ad me ipse tandem triste post tempus redij,

Exiliensq; foras, laxaui habenas fletui.

Absterfit inde lacrymas Christus meas,

Speq; data venia, perduxit in gregem suum.

Eduxit idem, quod fateris, improbe

Seruitio domine, & vindicauit te sibi.

Quid restat ergo? hortetur alter alterum.

Nunc si aliquis grauior forte se offeret labor,

Feramus hunc, Murete, mente qua decet,

Atq; ducem Dominum forti sequamur pectore.

Quod si vna virumq; ad vineam hora non vocat,

Vnus viriq; tamen promittitur denarius.

PSALM. CXIV.

Dilexisti quoniam, &c.

Symmus amor Domini medio mî in pectore seruos.

Namq; meas clemens audiit ille preces:

S a

EXCE-

Excepitq; meas facili bonus aure querelas.

Illum igitur fuerit dum mihi vita, colam.

Letiferi harebam victus quasi fune doloris:

Nec procul à dure lumine mortis eram.

Summe Deus, dixi, solo te vindice fretum

Eripiat tantis me tua dextra malis.

Vt bonus est, vt opem citò ritè vocantibus adfert:

Iustus vt, & nitida simplicitatis amans?

Aitritus propè eram, cum me consurgere iussit,

Depulit, & capiti cuncta pericla meo.

Quid trepidas anima? ad solitam te verte quietem.

Plurima supremi muneris a regis habes.

Ille à morte animam hanc, à tristi lumina fletu,

Alapsu infirmos eripuit q; pedes.

Viam igitur posthac illo duce & auspice tutus:

Et mea semper erit cura placere Deo.

PSALM. LI.

Quid gloriaris in malicia, &c.

Quid gloriaris perfide, quid tumes?

An ista verum nescia proloqui

Te ceteros supra ferocem

Lingua bonis inimica reddit?

Curavna & vnum est id studium tibi.

Noctes diesq; hanc, vt potes asperas

Nouacula in morem: & latentes

Insidias struit huic & illi.

Te lata damnis improbitas iuuat,

Egensq; semper pluri iniquitas.

Tu fœda facta & fraudulenta

Vsq; nouis cumulare gaudes.

Quęcumq; verbis, & scelerum artifex,

Posse in ruinam precipites agi

Confidis insontes amicos,

Illā tibi didicisse melli est,

Quapropter ultor, ne dubita, Deus

Tandem à merenti supplicium exiget:

Radicibusq; euulsum ab imis

Sedibus eijciet tuū te.

At hac videntes, artubus intimis

Iusti intremiscunt: & magis ac magis,

Ne prouocent in se quoq; iram

Numinis admoniti cauebunt.

Turris illis interea miser

Iocusq; fies. En sibi qui Deum

Temnebat adiutorem: & in se

Sat sibi praesidiū putabat.

Quid nunc, quid illum per scelera & dolos

Exstructa in altum diuitia iuuant?

In puluerem omnia & fauillam

Et tenues abiire fumos.

Ego autem, in vno spem mihi qui Deo

Omnem locaui, liber agam metu:

Florens oliua instar nitentis,

Quam Domini studium tuetur.

Semperq; regum maxime te canam:

Nec me sonoris deficiet tuum,

Plaudente iustorum corona,

Carminibus celebrare nomen.

PSALM. XLVI.

Omnes gentes laudite, &c.

5 3

O Populi

O Populi lato quoscunq; alit vberē tellur,
 Ingeminate alacres plausum, luctuq; fugato,
 Lata triumphali resonent, facito, omnia cantu,
 Ille etenim regum ter maximus, ille tremendus,
 Quem sola terrarum, celi quem templa verentur,
 Subiecit nobis populos, fastuq; represso,
 Ferre iugum admota pedibus cervice coegit.
 Ipsemet elegit clemens patrimonia, nobis
 Quae daret, aeterno Isacida succensus amore.
 Euge pater, pater euge, triumphac sunt omnia munus.
 Ascendente Deo, litui sonuere, tubaeq;
 Prodidit ipse nouis sua gaudia vocibus ether.
 Psallite nunc pia corda Deo: nunc psallite Regi.
 Psallite, qui terras omnes ditissime coequet:
 Et mulcet et pijs doctis concentibus aures.
 Imperium sine fine Deus toto obtinet orbe,
 Et sancto innixus solio regit omnia solus
 Ductores populorum illius signa sequuntur.
 Namq; Abrahami alios longē Deus anteit omnes.
 Scuta sua extulit ipse altē super ardua terra,

PSALM. XIV.

Domine quis habitabit, &c.

Quāvis ō rex aeternae, tuam admittetur in aula,
 Cui dabitur montis culmen adire tui:
 Perpetua ut tecum cōpōstus pace fruatur,
 Carpens nota vniis gaudia coelitis?
 Qui nulla ingreditur macula suffusus, amatq;
 Ex animo rectum, iustitiamq; colit.
 Cui neq; cor fraudes agitat, neq; subdola lingua est:
 A quo sola sum dicere nemo potest,

Quem

Quem fugiunt iniusti & quo presente liquefcunt:

Quo viso, iustis mens animusq; redit.

Quem mutare fidē nunquam iactura coegit:

Fœnore qui partas odit & horret opes.

Nullo vnquam iudex potuit qui munere vinci,

Vt duro insontes laderet ore reos.

Qui facit hac, is demum in cœli templa receptus,

Tecum vna dempto sine beatus erit.

Mente Deum pura quisquis veneratur amatq;
Vis illi exterior nulla nocere potest.

Non si illum obsideant hostiles vndiq; turma,

Quas sitis innocui sanguinis exagitet:

Non toto coeat si quidquid in orbe ferarum est,

Et quot in Oceani gurgite monstrantur ant.

Ille, licet tristes agitent maria alta procella,

Vndarum in medio vertice tutus erit.

Ille interq; feras atq; agmina saua latronum

Noctu etiam in medio tutus erit nemore.

Non quacumq; truces adhibent tormenta tyranni,

Illius vnquam animum terrificare queunt.

Pix, rosa, robar, equus, candentis lamina ferri,

Omnia pro Christi nomine ludus erunt.

Felices, quorum ille imis amor ossibus hæret.

Quanta illos obita pramia morte manent?

O si tunc quondam numero Deus aggreget illi:

Quæ tunc fors melior forte futura mea est?

Ah Christe vre meum tandem face pectus amica,

Eque pigro inuisum discute corde gelu:

Vt nec anarus opes secter, neq; vanus honores:

Sed flagrem solo totus amore tui.

Grande vita, non fruenda, homini datur.
 Nam, cum fruendi tempus est, tum deserit.
 Felicius maritus, an caelebs agat,
 Priuata vita sitne regno dulcior,
 An vita regia solum attingat louis:
 Peregrè morari suauius sit, an domi:
 Qui, quamq; multi, & quo parandi more sint,
 Quo habendi, amici: nullus hæc curat puer:
 Rarus adolescens: nec senex omnis videt.
 Et hæc tamen vitam prope omnem continent.
 Quæ si quis acri cura & usu peruigil
 Longo notarit, iamq; secum statuerit,
 Quid fugere, quid contemnere, & quid persequi
 Expediat homini, vix eam ingresso viam,
 Quam maximè vnâ ex omnibus probauerit
 Obstat senectus inuida, & cursum impedit:
 Mox auida tristes Lachesis inijcit manus.
 Sic viuere meditantibus vita euolat.

Si exspectes, Pamphile, ipsa dum negotia
 Te accersant vltro, & dormientem exsuscitent,
 Vehementer erras, taciti discedunt dies:
 Nec obliuioſos officij admonent sui.
 Superba res est rei gerenda occasio.
 Semel contempta, nunquam post idea redit.
 Vigiles oportet, & rûa ac cures memor.
 Nam, si ipse rem curare negligas tuam,
 Fugit illa, & facile, qui se curet, inuenit.
 Terram quam cures postea haud facile inuenis.

Memini

Memini magistrum puero mē olim hoc dicere,
Summū loquem facere iū ē, vt caupones solent:
Qui vina vt vendant, turbant, miscēt, diluunt:

Nec cuiquam vini simplicis donant cadum.
Itidem illum aiebat in vita mortalium
Nunquam fortunam simplicem quoquam dare:
Sed temperare fata latis tristitia.

E Græco Callimachi.

Namq; & ego nitido capiti, flauisq; capillis
Serta olim Assyrio sparsa liquore dedi,
Et bona in ingratum congeſsi plurima ventrem,
Cuncta sed in ventos illa abiēre leues.
Seruârunt sola commissâ fideliter aures.
Corporis hac vna est parte reperta fides.

RAPHAELIS VRBINA-
TIS PICTORIS EXIMII
TVMVLVS.

Ipsē loquitur.

Sic mea naturam manus est imitata, videri
Posset vt ipsa meas esse imitata manus.
Sæpe meis tabulis ipsa est delusa, suumq;
Credidit esse, mea quod fuit artis opus.
Miraris, dubitasq;? audito nomine credes.
Sum Raphael. hei mē, quid loquor imd fui.
Et tamen, his dictis, quid opus fuit addere nomen?
Alterutrum poterat cuilibet esse satis.

Nam mea & audito est notissima nomine virtus:
Et prestare vicem nominis ipsa potest.

Quidquid agā, claudi, seu quod me vertere temē,
Seu nihil, ut soleo desidiosus, agam:
Ante oculos tua mi assidue obuersatur imago:
Vnaq; tristitiam gignit, & vna leuat.
Angor enim infelix, quod te, quo sospite solum
Esse velim sospes, quo moriente mori.
Nunc, ubi sis, quid agas, veterem tibi cura medentum
An nondum, morbum pectore depulerit.
Nec scio, nec iam scire vllaratione potis sum:
Quae me res angore vnica pendē necat.
At rursus nihil est, quo me ipse hoc tempore soler,
Quodq; oculos tristi tergeat umbre graues,
Te nisi cum vana sibi mens sub imagine fingit:
Seu vigilem, dulci siue sopore premar.
Hoc mihi Nepenthes curas dissoluere promptum est:
Luctibus haec vna est apta medela meū.
Tecum ego nunc videor teneros percurrere versus,
Sive Catulle tuos, siue Tibulle tuos:
Nunc etiam rerum causas tentare latentes,
Discere & vnde fluant omnia, quodq; fluant.
Nunc herba in viridi, lata porrectus ad umbram
Arboris, & riuum molle strepentis aquae,
Aurascq; & dulces auium captare susurros,
Perq; vices tecum multa iocosa loqui.
Gratia dis, qui mentem homini celeremq; dederunt,
Et quāuis habilem fingere spectra sibi.
Illa & plumipedem super aris Persea cursu,
Et celerem innitit Bellerophonis equum.

Nec mihi, se cuius rerum natura creatrix
 Expressam in tabulis cernit, vt in speculo,
 Tam bene te docto Titianus pollice pingat,
 Quam mens te adsidue pingere prompta mea est.
 Atq; vtinam tibi sit de nobis mutua cura.
 Nec, quin sit, dubito: sed tamen esse precor.
 Non ego vulgari te, Claudii, amplector amore.
 Hac face rara Deus tangere corda solet.
 Ne me ipse odissem, nisi tu me gratus amares:
 Nec nisi me, quoniam sum tibi carus, amo.
 Deniq; cum fuero nulli credenda locutus.
 Pars tamen illa mei paruula amoris erit.
 Dij faciant, longos producere detur in annos
 A pueris cepta fœdus amicitia.

O Lingua lingua: vt magna eges custodia:
 Qua & alijs saepe, & sapius Domino nocet.
 Multum affsecutus, qui bene didicit loqui:
 Qui bene tacere, non minus affsecutus est.

Niuibus hyems exuperat, ver floribus,
 Aestas aristas affluit, lacrumis amor.

Si mihi lacerti, quales olim, nunc forent:
 Non lingua potius tibi opem ferrem, quam manū.
 Nunc tarda membra, & sanguis adstrictus gelu
 Conserere in acie cum hostibus manam vetant:
 Prodesse patriæ voce & consilio sinunt,
 Corpus abit annis: consilio animus viget:
 Viresq; senibus defluunt, verba affluunt.

Afficta Trabex.

Here, si querelis, eiulatu, fletibus
 Medicina fieret miseris mortalium,
 Aut paranda lacrumæ contra forent:
 Nunc hæc ad minuenda mala non magis valent,
 Quàm nania præsica ad excitandos mortuos.
 Res turbida consilium, non fletum, expetunt.

Vt imbre tellus, sic riganda mens mero:
 Vt illa fruges, hæc bona consilia efferat.

AD P. FVLVIVM
 CARDVLVM.

SAepe transactos mea mens per annos
 It retrò, & vitæ relegit prioris,
 Qua potest, cursum, veteres reuoluens,
 Ordine culpas.

Quid puer, quid dein iuuenis, quid autem
 Temporis iam vir malè collocavit:
 Dulcibus dum me furiat venenis
 Dira voluptas.

Quas mihi prudens maculas inuasi?
 Quomodo ab demens animum inquinavi,
 Quem salutaris nitidum lauacri
 Fecerat vnda?

Corporis nec pars vacat vlla probro
 Os, manus, aures, oculiq; turpe
 Non iugum infamis domine, tot olim
 Lustra tulerunt.

Paululum

Paululum hoc saltem fugientis aui,
Viribus cassa reliquum senectæ,
Quantulum Christus superesse vult mi,
Vindicet ipse.

Ipse me pridem Veneris perustum
Improbæ flammis rapiat, nouoq;
Flaminis sancti iecur & medullas
Igne pererret.

Tu tui instilla mihi Christe amorem:
Vnicum mens te mea concupiscat:
Te nihil præter sibi persequendum
Iudicet vnquam.

Nil opes, nil me capiant honores:
Exulet luxus simul & libido:
Vana delusa procul hinc faceffans
Gaudia mentis.

Quiq; florenti male sanus aeo
Nil nisi obscœnum, piget heu, canebar,
Nunc tuum tantum repetam senili;
Carmine nomen.

Tu quoq; hunc votis precibusq; Fului
Adiuua ardorem: quotiesq; sumis
Mysticum Christi trepidus nitentem
Corpus ad aram.

Mente tunc tecum memori volutans,
Trade me Christo: mea vota nam si
Negligat, certè tibi nil petenti
Tale negabit.

Hoc idem cari mihi præstet oro
Cura Massai: & mea dicta quondam
Qui nimis forsan cupida bibeabat
Bentius ante.

Bentius

Bentius, quem rectum iter euagantem,
 Et parum cauta calidum iuuenta,
 Contigit virga Deus, in suumq;
 Duxit ouile.

Nunc vbi expletus meliore mentem
 Pabulo, currit per iter salutis,
 Heu procul segnem sua post relinquens
 Terga magistrum.

T I B U R.

Quicunq; Herculei spectabit Tiburis arces,
 Quae pater Hippolytus, sacri pars magna senatus
 Cura Deum, loca perpetuo prius aspera saxo
 Mollit, & leni insit mitescere cliuo,
 Omnia deprenet longè superantia famam.
 Nec tam regifico constructa palatia sumtu,
 Auroq; illusas ades, radiatq; tecta,
 Quam semper virides mecum admirabitur hortos,
 Et gelidos fontes, & aquam in sublime volantem,
 Seq; in multiplices vertentem, vt Protea formas.
 Praecipuè tamen illi animum nouitate mouebis
 Excisus, res mira, silex, rupeq; cauatæ,
 Et via facta manu longi per viscera montis:
 Qua se Anio pater insueto peruolueret alueo.
 Qui longum per iter tenebroso tramite lapsus,
 Exit, & arboribus gelida non inuidet vnda.
 Stant habiles propter Nympha, lymphasq; paratis
 Exceptas urnis in vasa capacia fundunt.
 Parte alia ipse suis altricibus adstat Iacchus,
 Materniq; memor casus, flammæq; paterna

Gaudet

Gau

D

Ecce

Fert

Adsp

Paru

Deda

Quam

Esse p

Sed r

At ver

Turpe

Hic L

Edidit

Qu

Illudet

Delici

Multa

Artis

Emin

Hesper

Sed

Iampr

Excess

D

Et nusq

Vlla

Illa loca

Gaudet aquis, illisq; libens sua munera miscet.

Dum stupeo, tam multa videns miracula rerum:

Ecce nouus procul alituum concentus ad aures

Fertur, & insolita mentem dulcedine tangit.

Adspicio: & gressum propius fero, corpora cerno

Parua ex aere auium, aeratis nitentia ramis.

Dadala queis variam tribuit sollertia vocem.

Quamcumq; adspicias, delusus imagine, veram

Esse putes volucrem: nisi quod non euolat vsquam:

Sed ramis affixa suis cantu athera mulcet.

At vera mirantur aues: & cedere dum se

Turpe putant, liquidis late omnia questibus implens.

Hic Luca egregius labor est, quem Sequana partu

Ediderat, Siculi renouantem inuenta magistri.

Quid? quem non moueat cygnum mentitus adulter,

Illudens simili spirantem è marmore Ladam,

Delicijs suis, & aquarum murmure latus?

Multaq; præterea veterum simulacra Deorum,

Artis opus præstare, cunctos verum arduus inter

Eminet Alcides: qui spectans omnia circum,

Hesperidum veteres hortos præ Tibure temnit.

Sed quid ego hac versu nequidquã includere tentos

Iampridem exiguum præscripti carminis orbem

Excepsi: & dictis semper maiora supersunt.

I D E M.

D Elicia veterum Tibur voluentibus annis
Conciderat, præscum perdideratq; decus.

Et nusquam risui, nusquam pomaria, nusquam

Vlla super tanti signa decoris erant.

Ille loca antiquis toties celebrata poetis

Hor.

Horrebant turpi squallida facta sita.
 Mærebant erepta sibi sua gaudia Nympha,
 Languentes Anio mæstus agebat aquas.
 Omnia tempus edax ita deformarat, ut hospes
 Quæreret in medio Tibure, Tibur ubi est?
 Non tulit hanc speciem diuini pectoris heros
 Hippolytus, sacri gloria magna chori.
 Ille loco senium absterfit, vultusq; priores
 Reddidit, & solito iussit honore frui.
 Illius imperio iussu reuiescere silua
 Ceperunt sparsis luxuriare comis.
 Ille nouos passim fontes emergere iussit.
 Nec mora sit: fontes prosiluere noui.
 Quos circumstatuit priscis egesta ruina
 Plurima Phidiaca signa polita manu.
 Ipse Anio frontem pallenti incinctus oliua
 Affuit, & proprias consociauit opes.
 Iure igitur fomesq; sacri, siluaq; virentes
 Certatim Hippolyti nomen ad astra ferunt:
 Et, quoties molli increpuit leuis aura susurro,
 Hippolytum alternis vocibus ingeminant.

AD PETRVM GERARDIVM.

O Delicati blanda ruris otia,
 Curis & ambitu procul:
 O dulce murmur limpidorum fontium,
 O graua nemorum opacitas,
 O sibilantes arborum ingentum coma,
 O prata verè gemmea,

O sol
 O
 Cui n
 N
 Seu m
 Se
 O me
 Da
 Quas
 Da
 Sed fi
 Se
 O bibl
 Qu
 O cella
 O fo
 O ad be
 Ign
 Vt vos
 Alia
 Vt latu
 Vos
 Quicun
 From
 Quid tu
 Adir
 Partes
 Opun
 Amenit
 Vitar

O solitudo amica cogitantibus,
O horror, ô silentium,
Cui nunc canoro gutture obstrepunt aues,
Nunc canna pastoris vagi,
Seu mane oues in læta ducit pascua,
Seu vespere reducit domum.
O mensa nec luxu affluens, nec sordida,
Dapibus parata rusticis,
Quas non heri languentem vt irritet gulam.
Doctus sapor auit coquus:
Sed filijs iuuenibus & seni viro
Seuera coxit villica.
O bibliotheca nota paucis, ô libri,
Quos rara contrectat manus.
O cella tantum lectuli vnus capax,
O somne liber, & leuis:
O ad beatam tutam vitam semita,
Ignota vulgi sensibus:
Vt vos requiro: vt mente vos tota expeto,
Alia perosus omnia.
Vt letus ad vos tendit, & gazis libens
Vos anteposit Perficis,
Quicumq; puro pectus Olmeo lauit,
Frondemq; mordet Delphicam.
Quid tu, Gerardi, cui profanis inuios
Adire fontes contigit,
Partesne easdem sequeru, an siti mala
Opum, aut perustus gloria,
Amenitati ruris & dulci otio
Vitam anteponis aulicam?

T

O per

Oper lycai cognitos paucis specus,
Quos sepe lustrasti puer,
Ne sperne amicus consili quod dat senex,
Quodq; sibi, sed sero capit.
Aliterato te otio quotantibus
Occludito aures, & fuge:
Canora monstra ut auribus cera oblitis
Laertis effugit puer.
Beata vita non metallo aut Indici
Spolijs paratur aquoris.
Animo appetenti pauca, quod sat est, sat est:
Auido, atq; inexploto, nihil.
Cum tibi sit, unde liber, & planè tuus
Vitam quiete transigas:
Quis, heu, faror te, quis, rogo, impellit faror,
Vincla ultro ut induas tibi,
Et more pulchrum viuere alieno putes.
Natus timentem diuitis?
Age, rumpe nexus, & iugum collo excute,
Vindexq; & assertor tui,
Aude esse felix, & procul cuncta amouens,
Quæ mentem humo adfixam tenent,
Per liquida puri spatia decurre ætheris,
Æterna tantum cogitans:
Et ista fortis lubrica ludibria
Miranda vulgo desere.
Utinam mihi olim, flore cum primorudes
Iuuenta opacar et genas,
Amicus aliquis ista monstrasset senex,
Quæ nunc tibi ipse cantito.

*Non ego perisse lustra tot in aula mihi
Vanis dolerem quastibus.*

Dedicatio hortorum Tiburnorum.

Nec labor Alciden fregit, nec blanda voluptas
Unquam animum casti mollit Hippolyti.
*Ambarum hos hortos virtutum accensus amore,
Herculi, & Hippolyto dedicat Hippolytus.*

I D E M.

Aura sopito rapuit quæ mala dracone
Alcides, eadem nunc tenet Hippolytus.
*Qui memor acceptæ, quos hic conseruat hortos,
Auctori voluit muneris esse sacros.*

Bacchus fonti impositus.

Nondum natus eram, cū me propè perdidit ignis.
Ex illo fontes tempore Bacchus amo.

Idem ex aduerso respiciens fontem
Nympharum.

Qui colitis Bacchum, comites simul addite Nym-
phas.
Nam sine ope illarum munera nostra nocent.

In tabulam Tantali.

Si quando admittant sua te ad secreta potentes,
Quisquis es, exemplo disce tacere meo.

In tabulam Iasonis nauigantis, &
Herculis raptum Hylam
querentis.

Viribus auferres, quod fraude parabis Iason:
Eripit Alciden sed tibi raptus Hylas.

PROLOGVS IN PHORMIO-
NEM TERENTII.

Cum eam aliquot nobiles adolescen-
tuli Hippolyti Cardinalis Ferrar-
iensis iussu acturi
essent.

ETSI scio esse hic neminem, qui nescias
Quid apparatus noster hic velit sibi,
Tamen mearum partium esse existimo,
Interea dum se mei sodales comparant,
Bona cum venia vestra, pauca dicere,
Qua scire vos, & vestra, & ipsorum interest.
Comœdiam Terentij acturi sumus,
Cui Phormioni nomen ipsis indidit,
Quod parasitus in ea Phormio primas agit.
Neq; hoc videri debet aut mirum, aut nouum.
Quandoquidem in omni vita, nedum in fabulâ,
Parasiti, scurræ, sycophantæ, omne id genus,
Bonis repulsis, ipsi iam primas agunt.
Quod si quis est, parum decorum qui putet,
Iuuenes ingenuos personatos conspici, in

SCENAM

*Scenam prodire, & quasi facere histrioniam:
Is sibi responsum hoc habeat: nulla re magis
Dijudicari omnia, qua mortales agunt,
Quam sine, quem is, qui quid agit, proponit sibi.*

*Qui scenicam artem victus causa facit ant,
Et, vt coquis ac lanys risum excitent,
Distorquent ora, insulsa dicta dicunt ant,
Contundunt pugnis se inuicem, atq; horum omnium
A plebe viles exigunt mercedulas,
Merito histrionam nomen & famam ferunt.
Nil simile nostrum est. Nos, vt nostram industriam
Vobis probemus omnibus, vt communi hero
Hilaremus animum, cui debemus omnia,
Vnum id petentes, hunc laborem cepimus.*

*Quamquam o supremi coelites, quem iam omnium
Pudere debet personatum conspici,
Cum id omnis aetas, omnis ordo facit et?
Sed nolo nunc vlcera cuiusquam tangere,
Ne quis satyram hanc esse dicat, non comediam.*

*Nunc vnum a vobis, priusquam hinc abeam, postulo:
Si vos quod vestri honoris causa sit, iuuat,
Fauete, & vigilate animis, vigilate auribus,
Dormite linguis, qui tacere non queunt,
Bene fecerint, si cesserint ijs, qui queunt.
Ne & turbent alios, & morbum prodant suam.
Facite, ad conanda in posterum nos talia
Bonitas vt vestra, atq; aquanimitas excitet.*

Ad Antonium Montecatinum.

T Andem querelis pone modum tuis,
 Et fata moestis inuid a vocibus
 Clamare, crudelesq; Diuos
 Cum gemitu lacrumisq; parce.
 Nam, quid Lycei iuuerit auios
 Lustrasse saltus, fontibus ac sitim
 Ex vulgo inaccessus leuasse,
 Ingenioq; adisse Diuos.
 Si mentis istud praesidium tua
 Perrumpit. & sese intus agit dolor,
 Imisq; feruens in medullis,
 Te quasi perdomito triumphat?
 Magnam doloris fata quidem tibi
 Causam obtulerunt, qua tibi cognitum,
 Longoq; carum vsu sodalem
 Hannibalem ante diem abstulerunt.
 Qui quamquam auitis sat titulis domi
 Forisq; clarus, non tamen id sibi
 Satis fore ornando putauit,
 Ni proprios etiam ipse honores
 Labore magno quareret impiger,
 Comamq; lauro duplice necteret,
 Et qua ferox Gradivus. & qua
 Pulcher Apollo suos coronat.
 Heu quis Deorum mentibus addidit
 Fame illam honestis immodicam sitim?
 Quam saepe multis illa tristem
 Funeris acceleravit horam.

Sed, quorsum inanes iam querimoniae?

Ille ipse, quem virges questibus, Hannibal,

Felix, & insertus Deorum

Concilio, mala nostra ridet.

M. ANTONII MURETI IN-
STITVTIO PVERILIS COMPRE-
HENS A VERSIBVS AD CA-
ptum puerulorum, qui primis lite-
ris imbuuntur accom-
modatis.

AD M. ANTONIVM
FRATRIS F.

DV M tener es, Murete, avidis hac auribus
hauri:
Nec memori modò conde animo, sed &
exprime factis.

In primis venerare Deum: venerare parentes:

Et quos ipsa loco tibi dat natura parentum.

Mentiri noli: nunquam mendacia prosunt.

Si quid peccaris, venia est tibi prompta fatenti.

Disce libens: quid dulcius est, quàm discere multa?

Discentem comitantur opes, comitantur honores:

*Si quis te obiurget, malè cùm quid feceris, illi
rationem habe, & ne iterum queat obiurgare, caueto.*

Ne temerè hunc credas, tibi qui blanditur, amicum.
Peccantem puerum quisquis non corrigit, odit.

Qui semel incautum blando sermone fefellit,
Ille idem, dabitur quoties occasio, faller.

Nec cuius sapiens, nec nulli credere debet.
Fallitur alter sæpe, fidem sibi detrahit alter.

Si quid fortè mali aut facias, aut mente volutes,
Vt lateas homines, certè Deus omnia cernit.

Non nisi spectatis arcana sodalibus effer:
Quodq; tacere voles alios, prior ipse taceto.

Nil cupidè specta, nisi quod fecisse decorum est:
Turpia corrumpunt teneras spectacula mentes.

Auerte impurius procul à sermonibus aures:
Et qui illis gaudent, horum consortia vita.

Principio studij radix inamœna videtur,
Sed profert dulces paruo pòst tempore fructus.

Ludo indulsisti? subitò euolat illa voluptas:
Legisti? vtilitas studio percepta manebit.

Vt moderata quies prodest, vire sçq; ministrat:
Sic hebet at corpus nimia, ingeniumq; retundit.

*Si prodesse alijs studeas, tibi proderis ipsi:
At nisi ames alios, & te quoq, nullus amabit.*

*Successus faustos numquam admirare malorum.
Sera licet, tamen olim illos sua poena sequetur.*

*Si tibi grata quies, iuuenis ne parce labori:
Dux ad honoratam est homini labor ipse quietem.*

*Inspecte te in speculo: & bona seu tibi forma videtur.
Moribus obscenis illam scdare caueto.*

*Seu tibi subtraxit vultus natura decorem,
Ingenio vt formæ compenses damna, labora.*

*Nil facito, quod turpe putes fecisse videri:
Et cura, vt multis tibi sis pro testibus ipse.*

*Vt nos pauca loqui, plura autem audire moneret,
Linguam vnam natura, duas dedit omnibus aures.*

*Quæ seruare voles, ne crebrò inuisere parce:
Namq, minus furem metuunt, quæ sæpè videntur.*

*Blanditur primo, sed perdit inertia famam:
Aspera res primo est, sed fert industria laudem.*

*Aut vinum ne tange, aut multa prolue lymphæ:
Cum vino indulges, igni puer ad iucis ignem.*

*Fac tibi sit vultus comis, sermoq, modestus:
Sic multos facîle tibi conciliabis amicos.*

T S

Semper

*Semper opum studio præfer virtutis amorem.
Non opibus virtus, sed opes virtute parantur.*

*Disce, & qua discis, memori sub pectore conde,
Aut facies, tantundem ac si scribro hauseris vnam.*

*Iraisci noli temerè, nil fœdus ira:
Quam quæcumq; mouere solent, ea temerè laus est.*

*Venti agitant celsis positas in montibus ornos,
A quibus in media tuta est arbuscula valle.*

*Sic & opes agitant maiora pericula magnas:
Tutior angustos comitatur vitæ penates.*

*Pauca loqui puero, seu tempestiua, decorum est:
Hac etenim ingenium res indicat, illa pudorem.*

*Scire cupis, quæ sit fama via certa paranda?
Talem te præsta, qualem te postis haberi.*

*Verbera non metuet, metuet qui iussa magistri:
Hac qui contemnet, meritò miser ille timebit.*

*Quam felix puer est, virtus in quo anteit annos.
Illum omnes meritis certatim laudibus ornant:*

*Et spectant cupide, & felicia cuncta precantur.
At contra nemo alloquio dignatur inertes.*

POEMATATA.

199

*Spernuntur cunctis, & vulgi fabula sunt:
Vix oculis pater ipse illos satis aspicit aquis.*

*Non tantum in presens obsunt peccata: sed hoc plus,
Ad mala quod procliue animum adfuetudine reddunt.*

*Quæ bona sunt, sectare: etiam si dura videntur
Principio. longus paulatim ea molliet usus.*

*Acceptum officium memora atq; extolle: sed abs te
Collatum extenua, & potius sine prædicet alter.*

*Vtilitas quoties pugnare videtur honesto,
Ne dubitare quidem fas est, quin vincat honestas.*

*Pauca quidem hæc: sed quæ studio seruata perenni
Mirificos fructus progressu temporis edent.*

*Adspiret tantum cæptis Deus: omnia cuius
Consilio æterno & certâ ratione reguntur.*

*Quem tu & luce puer prima, cum strata relinquis
Impiger, & dulcem repetis cum vespere somnum,*

*Supplicibus facito places ante omnia votis,
Ille tibi, ingeniumq; sagax, corpusq; salubre,*

Et multo meliora dabit. diffidere noli.

Tæmodò ad illius semper refer omnia laudem.

IOAN.

IOANNES MAT-
THAEVS TOSCANVS, AD
M. ANTONIVM MVRETVM PRES.

BYTERVM, CIVEM RO-
manum & Orato-
rem, &c.

CERTAMEN, MVRETE, nouum : te
Gallia ciuem

Afferit hinc : illinc terra Latina suum.

Quem nunc implentem Romana palatia, voco

Eloquij priscum restituente decus;

Attonitus stupuit post ter sibi secula quina,

Tybris inauditos dum bibit aure sonos;

Te mea Roma suis dum nuper Ciuibus vltro

Annumerat, gaudens talia verba dedit:

Terra mihi tales Lemouix dum mittat alumnos,

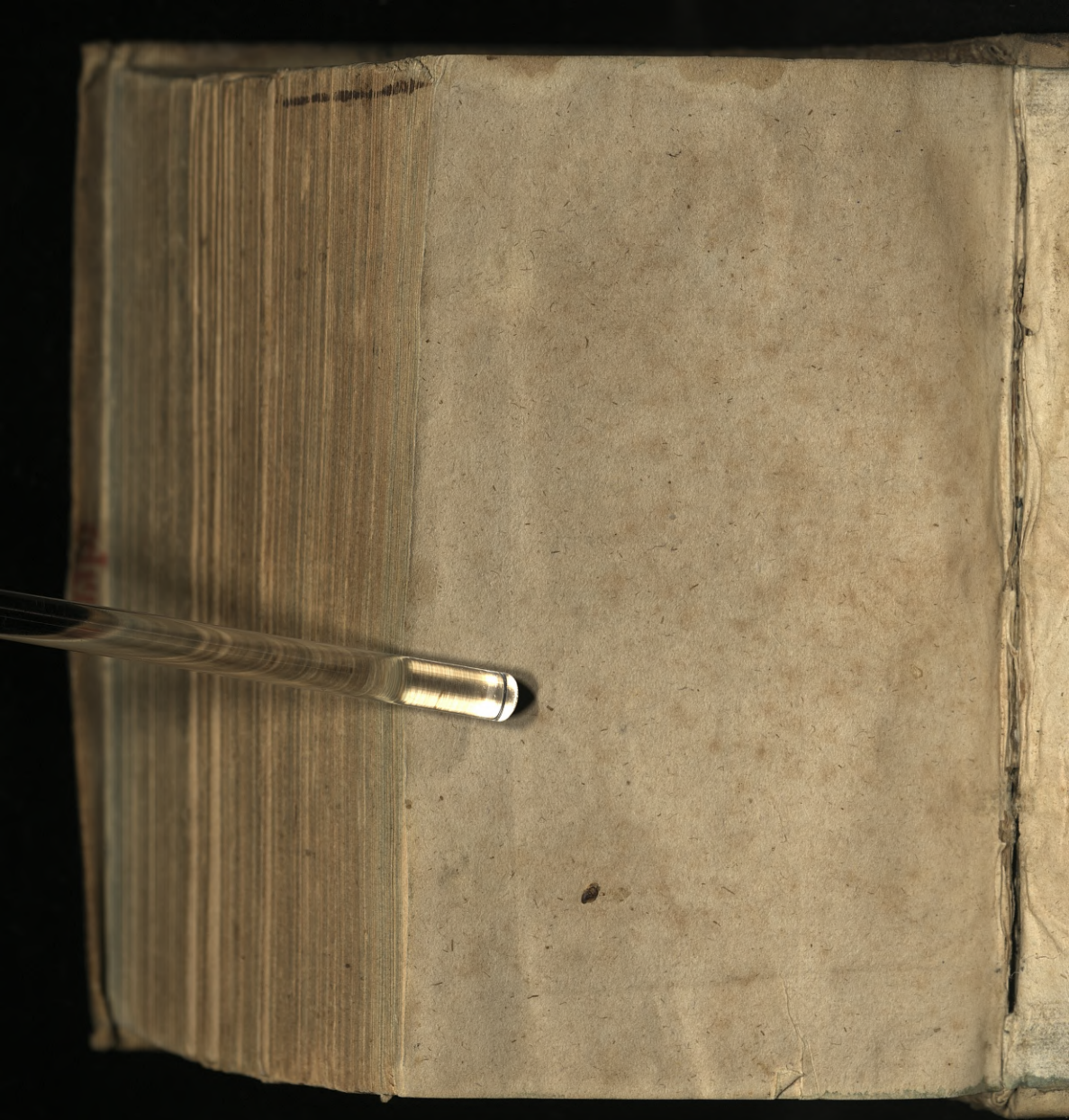
Nil te, ARPINE, moror municipesq, tuos.

FINIS.

T.
AD
RES.

7: 78

hu. iudicia. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839.

cedit. **D**omine gl'ia in excelsis, et
laquei et **pe** nulla est. **K**olla. **D**s
per te h'c meru. **E**pl'a. **D**omus
est d'ns ad ady. **Bz**. **T**ollere
potens. **A**lla. **V**eni d'ne. **A**cco.
Sollus est. **A**cto in. **D**ct'. **I**nc
macta. **S**ollus. **A**cto in uenia.
Ds. **S**ollus uenit. **A**cto in
Acto in uenit. **A**cto in uenit.
Acto in uenit. **A**cto in uenit.
Acto in uenit. **A**cto in uenit.

N

infra purificandū et
Sola in excelsis. Allē. Legi
te missa est. nō dicant. **T**
Nudi filia. **Ad.** Nūc regnum
Sind. dñō. **Infra** pasce
et pasci. **De infra** purifica
et **Lez.** **De.** **Nō dñ.** **Sz** du
alla. primum debita inogu
dom alla. et legi. et sci
remus. **Sola.** **foetura**

Handwritten text on a small rectangular label at the top of the page, likely a title or reference note.

Main body of text in a medieval script, possibly Gothic or Carolingian minuscule. The text is arranged in two columns and includes several large, decorated initial letters in red ink, such as 'A' and 'C'. The parchment is aged and shows signs of wear.

